

04

భారతీయ నాగరికత,

అహింసా తత్వము.

మొదటి భాగము.

భాగము

17

విజయ
విజయ

కొమండూరి శతకోపాచార్యులు,

కాకినాడ.

భారతీయనాగరికత,

అహింసాతత్వము.

మొదటిభాగము.

కొమాండూరి శతకోపాచార్యులు,

కాకినాడ.

ప్రకాశకుడు:

కొ. శతకోపాచార్యులు,

వకీలు, కాకినాడ.

(సర్వస్వామ్యములు రచయితవి).

మొదటికూర్పు,

1941.

వెల రు 1-0-0.

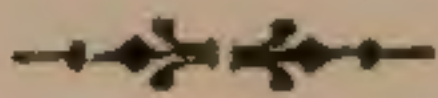
పుటలు 1 ల॥ 308 వరకు

పావనీముద్రాక్షరశాల (బంధరు).

తెక్కినవి కాకినాడముద్రాక్షరశాల,

కాకినాడ.

ఉ పో ద్ధా త ము.

ఈ గ్రంథము ఈ కాలములో అపూర్వమైనది. ఒక ప్రక్కను నవలలు నాటకములు మరియొక ప్రక్కను సినిమాలు రేడియోలు ప్రబలియున్న యీ కాలములో తత్వవిచారణయే తక్కువ. అందులో అహింసా తత్వము తత్వజ్ఞులకు గూఢసామాన్యముగ రుచింపనిది. ఆ తత్వ మీపుస్తకములో చక్కగ వివరింపబడినది. ఏతనుపరి, పూర్వగాథలనుత్రవ్వ, వేద శాస్త్రములయందును ఇతిహాసపురాణములందును మతసిద్ధాంతములందును, చరిత్రలయందును, ధర్మసంస్థాపకుల బోధనయందును, అహింసా తత్వము ఏవిధముగ ఎప్పటికప్పుడు సమర్థింపబడి పునరుద్ధరింప బడుచు వచ్చినదో గ్రంథకర్త వివరముగ నీ గ్రంథపు మొదటిభాగములో వ్యక్తపర్చినారు.

ఇట్టిపుస్తకమును ఇట్టి కాలమున రచియింప నెట్టియవసరము కలిగెనని, పలువురు ప్రశ్నింపవచ్చును. 20 వ శతాబ్దమునుండి, కలియుగ మనండి, అధార్మికశకము (materialistic age) అనండి, ఏనామమును వాడినను, ప్రజలకున్న ధనాశయేమి, కీర్తికాంక్షయేమి, కేవలము స్వార్థము మీదనే కాక అసహనముమీదకూడ ఆధారపడియున్నది. వీనినెల్ల పోషించునది హింసాతత్వమే. ఉగ్రుపాలనుండి హింసనే బిడ్డలకలవర్చుచున్నాము; బిడ్డలకు బాల్యమునందు దట్టించి, ఎవ్వ రేదిపట్టించితే, అదియే వారికి పరిపాటి యగును. తోటిబిడ్డకొట్టెనని చంటిబిడ్డయేడ్చినప్పుడు, కొట్టినబిడ్డను తిరిగి కొట్టనై నకొట్టెదము, లేదా, కొట్టినట్లునటించెదము. గరుత్మంతునకు చేపలను ఆహారమువేయించి వానితో బిడ్డల కానందముగల్పింతుము. శిశుత్వమునందును బాల్యమునందును బిడ్డల కెట్టిభావములను గరపితే అవే అతికి తదనుసరణముగ నారితేలమును మార్చును.

శ్రోత్రీయులపిల్లలు ఉల్లిపాయలపేరుచెప్పినా, కేవలము శాక
భక్షకులపిల్లలు మత్స్య మాంసాదులు పేరుచెప్పినా, రోయుదురు.
వీరెన్నడు ఆవస్తువులను తినియు కనియుచుండరు. విషజంతువులనుచంపినా,
దెబ్బకుదెబ్బకొట్టినా, 'శాశ్వేన శతం జయేత్' అనుభావమునే మనమంద
రమును బోధించుచున్నాముగదా! వీనియొక్క కడపటిపరిణామమే,
ఆధునికమహాయుద్ధములు. కొన్నిప్రాంతములలో అవలీలగజరుగుకూనీలు
అనాదినుండియు వచ్చుచున్న కక్షలయొక్క ఫలితములు; అవి ఆదియందు
అల్పకారణసంజనితములు; రానురాను శాఖలసంగమముచే నదిపొంగి
నట్లు, కక్షకూడ విజృంభించి, మహానదివలె పొర్లి ప్రవహించుచు. శాస్త్ర
ములు, పరిశోధన, విజ్ఞానపరిజ్ఞానములు అన్నియు నేడు సత్వరజీవహింసకు
కారణములగుచున్నవి. కలికాలములో ధర్మము ఒంటిపాదముమీదనైన
నడచుచున్నదా యని సందేహము కలుగుచున్నది. అందువల్లనే గాంధీ
మహాత్ముడు బ్రిటిషువారికొకసందేశముపంపినారు; అట్టితత్వమునే భార
తీయులకుగూడ బోధించుచున్నారు; రాజోవుస్వరాజ్యమునకు అహింస
నాధారముగ చేసి, తదనుకూలమగు ప్రణాళిక నేర్పర్చినారు. ఇందలివివర
ములు ఈపుస్తకపురెండవభాగమందు విశదముచేయబడినవి. కావున
ఈగ్రంథము కాంగ్రెసువాదులకును తదితరులకునుగూడ సమానముగ
ఉపయోగకరమగునని వేరుగచెప్పనక్కరలేదు. తెలుగుభాషలోనున్న
యీమూలము అచిరకాలములో ఇతరభాషలలోనికి తర్జుమాయగునని
నానమ్మకము.

13-3-1941

భో. పట్టాభిసీతా రామయ్య.

పీఠిక.

“అహింసా ప్రథమంపుష్పం, పుష్ప మింద్రియనిగ్రహణి
సర్వభూతదయా పుష్పం, క్షమాపుష్పం, విశేషతః
శాంతిపుష్పం, తపః పుష్పం, ధ్యానపుష్పం తద్దైవచ
సత్య మష్టవిధంపుష్పం షష్ఠోగ్రీవీతికరం భవేత్”

(పద్మపురాణం.)

విశ్వవికాసములో సరజాతి విశిష్టమైనది; అందుకు కారణము. వారి సంస్కృతియే. జంతుజాతినుండి క్రమపరిణామమున మానవజాతి యుత్పన్నమైనది; ఉన్నతసంస్కృతివల్ల సరజాతి క్రమముగ దేవజాతిగ పరిణమించుట యీశ్వరేచ్ఛయని తోచును. దీనిని నెరవేర్చుటకు విష్ణుపూజకు ముఖ్యసాధనములు అహింసాదులే.

పూర్వకాలమందు భారతీయసంస్కృతియే ప్రపంచమంతకు మార్గదర్శకము, ఆధారము నయినది; దక్షిణిని జరిగిన మార్పులలో మననాగరికత కొంతమలినమై, తనవిశేషతను పోగొట్టుకొన్నది; ఆభయ క్రేమాదులుతగ్గి, మధ్యనేర్పడిన యాచారపుంజమునే సనాతనధర్మమని సామాన్య లాదరించుచున్నారు. ఈలోగా పాశ్చాత్యసంస్కృతి ధైర్యోత్సాహములవల్ల కృషివల్ల చాలవరకు ముందంజవేసినది. వాణిజ్యాతిక విజ్ఞాన మతివేగముగ వృద్ధియొనరి. ఈ20వ శతాబ్దిలో పాశ్చాత్యనాగరికత అనభ్యతమై, లోకమంతటికి దిగ్భ్రమగల్గించినది. భారతీయులలో కొందరు దానిననుకరించుటే మోక్షసాధన మనుచున్నారు. కొందరు క్రస్తుతపు ఆచారములను పరాయిసంపర్కములేమండ కాపాడుటవల్లనే వైదికధర్మముకు పునరుద్ధరణజరుగునని, భావించుచున్నారు. భారతీయసంస్కృతి ధర్మ ప్రధానమని వీరందరు నెంచుదురు. కాని ఆధర్మతత్వమునుగూర్చి అభిప్రాయములు భేదించుచున్నవి. దేశమం దనేక మతాచారములు, భాషలు, భిన్నసంప్రదాయములు నేర్పడి, ప్రతిశాఖవారు తమవాటికే ప్రాబల్యము

కలుగవలెనని స్వార్థబుద్ధితో యత్నించుటలో పరస్పరవిరోధభావము హెచ్చినది.

పాశ్చాత్యుల యాంత్రికసంస్కృతితో సంఘర్ష మువల్ల మన సంస్కృతికి ఉత్తేజనమేర్పడి కొంతలాభముకలిగినను, చాలహానియు కల్గినది. పాశ్చాత్యులవలె యాంత్రికముగ భౌతికశక్తి నన్నివిధములను హెచ్చించుకొని విదేశములను నిగ్రహించి భోగలుకావలెనని, అందుకుపాశ్చాత్యసంస్కృతి ననుకరించుటే ముఖ్యకర్తవ్యమని కొందరి నిశ్చయము. దానికై చేసిన ప్రయత్నములవల్లను సంఘర్షము ప్రజలబాధ మరింత హెచ్చినవేగాని నిజమైన సౌఖ్యముకలుగలేదు. ఈస్థితిలో 'అహింసా సత్యముల ఆధారముపైన నిర్మాణపద్ధతి నారంభించవలె; విధ్వంసక చర్యలమానవలె; బాహ్యశక్తిపటాటోపముకన్న అంతశ్శక్తిని సౌమ్యముగ వృద్ధిపర్చుకొని సంఘమంతయు బాగుపడవలె; అదియే లోకముకు కళ్యాణకరము, ముఖ్యముగా మనభారతీయుల సంస్కృతికి సంపదించు' అని మహాత్ముని యుపదేశము లభించినది.

ఇటీవల పాశ్చాత్య దేశములందు నవ్యనాగరికతయొక్క రాక్షస విజృంభణమున యుద్ధాగ్నివ్యాపించి లోకమంతయు తల్లడిల్లుచున్నది; లోకసంస్కృతి విషమయమగుచున్నది. ఇట్టి హింసాపరణమందు అహింసాప్రవక్తబోధలు జనులకు లలకెక్కుట కష్టము. నిజమే. 'ఆప్రియస్యతు తథ్యస్య వక్తా శ్రోతాచ దర్శభః' కదా! లోకమునుజయించు నాశమేగాని ఆత్మనిజము ప్రయత్నమును, బాహ్యవేశమేగాని అంతరానందమును, రుచించుటలేదు. అయితే, ఇప్పుడు లోకమందు విజృంభించు పాశ్చాత్య సంస్కృతిలోగల్గిన దావాసలమువల్ల, కొందరి కింకపై నభిమానముతగ్గినది. అహింసాధర్మమే ప్రశస్త మనుభావన కలుచున్నది. ఇది నైతికముగ ఉత్తమముకావచ్చు, కాని ఆచరణయోగ్యముకాదని, మనదేశముకు తగదని, కొందరిఆక్షేపణ. రక్తపాతముతో కార్యము సాధించు హింసాతత్వమే మనసంస్కృతిలో మొదటినుండికలదని వీరగు

చున్నారు; గీతాదిప్రమాణముచూపుచున్నారు. సౌమ్యత శాంతతవల్లనే మనము చెడితిమని, అందుకు మనచరిత్ర నిదర్శనమనియు, కొందరనుట కలదు. అట్టిసితిలో యధార్థసితిని గ్రహించి మనయభ్యుదయ మార్గము నిర్ణయించుటకు మనభారతీయసంస్కృతిక్రమవికాసమును పరిశీలించుట అవసరము. విపులమగు అట్టివిమర్శగ్రంథమింతవర కేభాషలోను వెలువడినట్లు కనబడదు. (ఒకచిన్న మరాఠీపుస్తకము దీనిగుజరాతీతర్జుమాయు మాత్రం ప్రచురితములు.)

మన సంస్కృతిలో ధర్మవికాసమును అందును అహింసాతత్వపు పరిణామమునుగూర్చి ఆంధ్రములో గ్రంథమేర్పడ వలెనని తోచి, అట్టి రచనకావలెనని శ్రీ ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘమువారు ప్రకటించి బహుమతిసీయతలపెట్టిరి; తగినసమర్థత కాలవ్యవధి ముకలవా రే అందుకు పూనుకోవలెను; కనుక మొదట నే నందుకు యత్నింపలేను. కాని, సకాలమం దెవరినుండియు తగిన రచనరానందున కాలము పొడిగించి నారని తెలిసి, పిమ్మటనేను దీని మొదటిభాగము తొందరగ్రహింపి తిని. అది పక్షకులసమ్మతినొందుట నాయదృష్టము. అంతట శ్రీ కాంగ్రెసు సంఘమువారు నన్ను రెండవభాగమునూడ వ్రాయ నియమించి, దీనిసంతనుమొదట తామే ప్రచురింప తీర్చారనిరి. కాని, ఇటీవల రాజకీయరంగమున గలిగిన తీవ్రపరిస్థితులవల్ల తీరికలేక, వారు దీనిప్రచురణ హక్కు బాధ్యతలన్నిటిని నాకే వదిలినారు.

ఈచిన్నపుస్తకములోచాల లోపములున్నవి. నాయశక్తి తొందర ప్రవాతవల్ల కొన్నితప్పు లేర్పడినవి. మొదటిభాగపు 1-308 పుటలు బందరులో శ్రీపావనీమద్రాశాలలో శ్రీఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘము వారు ముద్రింపజేసినారు. నేబంపినచిత్తురుండియే ఆముద్రణజరిగి, నేను 'ప్రూఫు'లు సరిచూచుట కవకాశమును కలుగలేదు. అందువల్ల ఆభాగములో అచ్చు తప్పులు చాలపడినందుకు చింతించుచున్నాను.

తామచ్చు వేయించిన ఫారములను నాకు పాఠోపకముకు ప్రత్యామ్నాయముగ నిప్పించి, గ్రంథప్రచురణాధికారము నాకిచ్చివేసి నందుకు శ్రీఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసు సంఘమువారి కెంతయు కృతజ్ఞుడను. దీనికి దయతో నుపోద్ఘాతమును వ్రాసియిచ్చిన అధ్యక్షులకు నావంద నములు. పై సందర్భములవల్లను, ఈవిషయముగూర్చి యిది దాదాపు మొదటియత్నమగుటను, ఇంద నేకలోపము లేర్పడినవి; కాని, విషయ ప్రాముఖ్యమునుబట్టి ఇదిలోకులకు కొంత యుపయోగింప వచ్చునని ఆశించుచున్నాను. అహింసాప్రవక్తలగు కొందరి చిత్రపటములనుకూడ ఇందు చేర్చితిని. దీనియందలి విషయ లోపములను శ్రమ తీసుకొని దయతో నాకు పాఠకమహాశయులు తెల్పిన, వానికి నాకృతజ్ఞతాయుత వందనములు.

సంస్కృతిపరిణామపు సందర్భములో ధార్మికసమస్యలకు ప్రాముఖ్యముండకతప్పదు; కాని, ఆధునికకాలములో ఆర్థికసాంఘికములను రాజకీయములనుగూడ, ధార్మికములకుండి విడదీయుటకు వీలులేదు. కనుక, ఆయాసమస్యలకు వాటిసంబంధమును సంగ్రహముగ ముఖ్యముగ చెడవ భాగములో చర్చింపబడినవి.

కాకినాడ

12-3-41

}

కొ. శ.

విషయసూచిక.

మొదటి భాగము

డాక్టరు పట్టాభిగారి ఉపోద్ఘాతము.	i
ప్రీతిక.	iii
1. ఆముఖం.	1
2. అహింసాతత్వ మెట్టిది ?	3
3. నరజాతి ఆరంభము.	8
4. భారదేశపు ప్రారంభస్థితి.	12
5. వేదసంస్కృతి—ఋగ్వేదము.	16
6. ,, అథర్వ వేదము.	24
7. యజుర్వేదము—యజ్ఞములు.	27
8. ఉపనిషత్తులు—అహింసా బీజము.	30
9. వేదకాలపు అహింసా వాదులు.	37
10. వర్ణాశ్రమోదయము.	46
11. ఆర్ష కాలము.	48
12. సైన్యసంస్కృతి.	55
13. బౌద్ధసంస్కృతి—బుద్ధుడు.	62
14. ,, బౌద్ధుల ధార్మికవాఙ్మయం.	69
15. ,, జాతకకథలు.	77
16. రామాయణము.	82
17. మహాభారతము—భగవద్గీత.	87
18. ,, గాథలు	103
19. అశోకకాలం.	125
20. బౌద్ధకావ్య సాహిత్యము.	130

21. స్మృతికాల సంస్కృతి.	...	140
22. తాకికోన్నతి.	...	151
23. పౌరాణికసంస్కృతి.	...	159
24. ,, కావ్యకథలు.	...	174
25. ఆంధ్రదేశంలో అహింసావ్యాప్తి.	...	194
26. దాక్షిణాత్య సంస్కృతి.	...	198
27. బౌద్ధసంస్కృతి క్షీణదశ.	...	212
28. పురాణసంస్కృతి.	...	216
29. ముస్లిములదాడి, హింసాఫలం.	...	221
30. ధర్మపరిణామము.	...	226
31. రామానందము.	...	226
32. రవిదాసు.	...	230
33. నరసింహ మెహతా.	...	231
34. ముస్లింసంస్కృతి-సూఫీమతం.	...	233
35. కబీరు.	...	240
36. మీరాబాయి.	...	245
37. తులసీదాసు.	...	247
38. వల్లభమతం.	...	250
39. గురునానకు.	...	253
40. సిక్కుసంస్కృతి పరిణామము.	...	257
41. మహారాష్ట్ర ప్రాంతము.	...	260
42. వంగప్రాంతము.	...	262
43. మొగలుసామ్రాజ్యపు స్థితి	...	264
44. ఆంధ్రప్రాంతములో పరిణామము.	...	274
45. దరిమిలా పరిణామము.	...	298
46. పండుగలు, వ్రతములు.	...	309

భారతీయ నాగరికత

అహింసాతత్వపు పరిణామము

అధ్యాయం 1. ఆముఖం.

భారతదేశము చాలా పెద్దది. ఇందులో హిందువులు, ముస్లిములు, జైనులు, సిక్కులు, పార్సీలు, క్రైస్తవులు వగైరా చాలా మతముల వారున్నారు ; వివిధభాషలవారున్నారు ; ఈ దేశీయులలో ఉన్నత సంస్కృతిగలవారును, చాలమంది విద్యాజ్ఞానములేక మూఢ దురాచారములకు లోబడియు నున్నారు.

కాని ఇప్పటి భారతీయ సంస్కృతి ఏకమే. హిందూ సంస్కృతి, పార్సీ సంస్కృతి... అనుటయు, ఆంధ్ర సంస్కృతి, ద్రావిడ సంస్కృతి, వంశీయ సంస్కృతి... అనుటయు, బ్రాహ్మణ సంస్కృతి పంచమ సంస్కృతి... అనుటయు వాడుకలో నున్నమాట నిజమే : కాని ఇవి అన్నియు అతర్భాగములే. ఇప్పుడవి వేరువేరు సంస్కృతులనుట సబబుకాదు. అయితే ప్రస్తుత సంస్కృతి ఏకరీతిదికాదు. పైన చెప్పినవి, మరికొన్ని, కలసిన విశ్రేణి సంస్కృతి. అనగా వీటి అన్నిటి సమ్మేళనమే భారతీయ సంస్కృతి. ఈ దేశపు నాగరికత వేలకొలది యేడ్లనుండి ఆరూపమయముల చారిత్రక పరిస్థితులనల్ల భిన్నజాతుల మిశ్రమువల్లను రకరకముల పరిణామ మొందినది* ఇప్పటి సంస్కృతి తెలియుటకు ఆరూప మొదటి సంస్కృతులగూర్చియు పరిశీలించవలెను. ఇప్పుడు లోక మంతటను హింసాభావము విజృంభించుచున్నది. న్యాయమే బలమగుటకు బదులు, బలమే న్యాయముగ చలామణియగుచున్నది.

* మన ప్రస్తుత సంస్కృతియను నాగరికత అనగా సంస్కృతి, అని వాడుకోవచ్చును. దానిని అంగ్లమున Culture అందురు.

పెద్దరాజ్యముల యజమానులు తమ శస్త్రాస్త్రములను శరపరంపరగ వృద్ధిజేయుచున్నారు. చిన్న దేశములు భయగ్రస్తములై నవి. యుద్ధముందు ధర్మము పాటించుటలేదు. యోధులు కానివారికిని దేహద్రవ్యముల భద్రత లేకున్నది. న్యాయమయిన కారణము లేకుండను, ముందు సరిగా తెలపకుండను, యుద్ధ ప్రకటనగూడ జరపకుండనే, వినాశకరమైన యుద్ధములు— (ఆపేరును లేకుండనే) జరుపుట సంప్రదాయమగుచున్నది. వీరత్వమనగా కాదగ్రీభీభత్సములని, “నాయకులును” ను, భావించుస్థితి యేర్పడినది. ఆయా దేశములలో వర్గ సంఘర్షమును హెచ్చినది.

ఈ హింసా తత్వము లోకమంతటికిని అనర్ధకరమని అన్ని దేశములలోను బుద్ధిమంతులు గ్రహించుచున్నారు ; అయితే, వారు ఈమారణహోమ ప్రయత్నములు నిలుపలేకున్నారు; వాగు నాయకుల ప్రస్తుత ధోరణి నే ఆక్షేపించుచున్నాగు ; కాని, మూల కారణములనైపు తమ దృష్టిని త్రిప్పటలేదు. జనులలో పరస్పర సంఘర్షమును, స్వార్థాశపై నేర్పడిన హింసాతత్వమును మారి నప్పుడుగాని, ఆయా జాతులమధ్య పై కగపడు వైరభావముపోదు. కనుక, అహింసాభావమును వ్యాపింపజేయుటే తగు చికిత్స. హింసా పద్ధతిని పరిష్కారము జరిగినను, అది స్థిరము చేయకరమూకాదు ; ఈసంగతి క్రిందటి జర్మను మహాయుద్ధమున “వర్సాలేసంధి” రష్యా క్రాంతి వగైరాలవలను దర్మిలా సంఘర్షములవల్లనూ స్పష్టము.

ముఖ్యంగా, మన దేశపు ప్రత్యేకపు పరిస్థితులకు అహింసా మార్గమేకాని మరొకపద్ధతి కుదరదు ; అనేకమతములు, కులములు, ప్రాంతీయభాషలునుగాక, ఆర్థికంగా ఇక్కడ నున్నంత విభేదములు మరి యేదేశమందునులేవు రాజకీయంగాను సాంఘికంగానుకూడా కొందరు రాజులు, సామంతులు, సంస్థానాధిపులు నున్నారు. కొందరు జమీందార్లు, తాలూకాదార్లు, మొఖాసాదార్లు నున్నారు. కాని, ఒకరోజుకును తిండిలేని నిరాధారులు

కోట్లకొలదిగ నున్నారు. ఇదిగాక, గృహపరిశ్రమలపై న విదేశీయ
యంత్ర పరిశ్రమలు దాడిసల్పినవి. అన్నిటికన్న ముఖ్యము, 150
ఏండ్లనుండి మనదేశపు జాతీయస్వాతంత్ర్యం హరించిపోయినది.
ప్రజలు నిరాయుధులు నిర్వీర్యులునైనారు. కొందరు రాజభక్తులు,
కొందరు జాతీయవాదులు; జనులలో ప్రభుత్వముపై న హింసా
భావమేర్పడగానే, ఈవిధేయములు పరస్పరంబగును స్థానమిచ్చును.
ఎట్టి దుష్కృతిలోనుండి తరించుటకు పూర్వమున అహింసాభావమే
మార్గము. మరియు మనదేశపు సంస్కృతికి మొదటినుండియు
అహింసాతత్వమే మూలాధారము దానివల్లనే మన సంస్కృతి
ఎన్నియో సంఘర్షణముల దాటగలిగినది. అది యెట్లు అంకురించి
ననో, అహింసాతత్వము వృద్ధిగొనున్నప్పుడు దేశమెట్లుండెనో,
అందులో ఎట్టి పరిణామములు ఆయా కాలములందు కలెనో, అందు
వలన స్థితిగతులెట్లు మారెనో, ప్రస్తుత స్థితి యేకీతిగ నేర్పడెనో,
మనము చూతము.

అధ్యాయము 2. అహింసాతత్వమెట్టిది?

ముందుగ, అహింసాతత్వపు ముఖ్యసూత్రముల గమనిం
తము. ఇతరులను బాధించకుండుటే అహింస: సృష్టిలో నిర్జీవముల
కన్న జీవజాతులు విశిష్టమైనవి. విజ్ఞాన సహాయమున వివిధ
యంత్రము లేర్పడుచున్నవి. కృత్రిమయత్నమువల్ల ఎన్నియో
బలీయమైన మారణయంత్రములలో విషవాయువులు పుట్టించు
చున్నారు. వాటి సాయముతో మహాకలరముల నవలీలగ నేల
మట్టియు చేయవచ్చును. సుందరమగు అమూల్యవస్తువుల ధ్వంసము
చేయవచ్చును. కాని, ఇన్ని కృత్రిమ యంత్రములతోను విజ్ఞాన
సహాయముతోను, ఒక్కనరునిగాని జంతువునుగాని, సృష్టిప విలు
వేదము. మృతియైనమీదట పునరుజ్జీవన చేయలేము.

ఇతరులు మనల హింసించుట కొప్పము అట్లే మనమును ఇతరుల హింసింపకూడదు. మానవుడు సాంఘికుడు, సంఘములో నుండి జీవించును. సంఘజనుల సుఖదుఃఖములు తనకు వ్యాపించును. చుట్టునున్న సంఘము సంతృప్తమైనప్పుడే తనకును సుఖమేర్పడును. నడులందరి ఆత్మ ఒకే నీటిది ఇతరులకు హింస గల్గుట చూచి నప్పుడు మన మనస్సుకును బాధగల్గును; ఇది ప్రకృతిసిద్ధము.

అయితే, హింసచేయకుండగలమా? గోకమందు చాల నుండి మాంసభక్షకులు; వారు స్వయముగ హింసింపకున్నను, ఇతరులు హింసచేసి తెచ్చినదానిని గ్రహించుచున్నారు; శాకాహారులు తిను ధాన్యాదులును జీవజనితములే. ఆవృక్షాదులకును కొంత బాధయుండును జంతువులు మొక్కలను గడ్డిని తినుట లోను హింసయున్నది; ఆ గోవులపాలు మనము త్రాగుదుము. కనుకనే, “జీవైవ జీవస్యజీవనం” అన్నాను; ఏదే, వృక్షజాతికన్న జంతువులు, అంతకన్నను, నరజాతియు, గొప్పప్రాణులు. గనుక నరజాతి నేనందస్థములోను చంపకూడదు; జంతువునుగూడ సాధ్యమైనంతవరకు హింసించకూడదు.

ఇందు కొన్ని సమస్యలు కలవు. ఆత్మరక్షణకై హింస చేయవచ్చునా? ఆత్మరక్షణ అవసరమే. కాని, తరుచు అందుకును హింసాపద్ధతికన్న అహింసయే కార్యసాధనము. ఒకరిపై నొకరికి భయక్రోధములుండుటవల్లనే హింసలు జరుగుచుండును. పరస్పర విరోధములు హెచ్చును. ఒకహింస యింకొక హింసకు కారణ మగుచుండును. అందువలన జనులలో నిదానమును విచక్షణయు పోవుచుండును. ఇట్లు హింసాతత్వము అంటుజాడ్యమువలె వ్యాపించి సంఘమంతను బాధించును. అహింసాభావము ప్రేమను జనింపజేయును; అందువల్ల పరస్పరం సామఘాతి గల్గును, మానవులలో కొంతవరకు జంతువులలోగూడ) సహజముగ సౌజన్యము అంతరంగములో నిమిషియగుచును. ఇతరులు ప్రేమను మనకు

చూపినప్పుడు ఈసౌజన్యము వికసించి బయటకు వ్యాపించి, మనలో హింసాబుద్ధిని తొలగించును. కనుక, తుదకు అహింసయే తనకును సంఘమంతటికి గూడ స్థిరలాభమిచ్చును.

హింసాచర్య తత్కాలమునకు జయ హేతువైనను, అది అన్ని శ్రేణుముఖాలె తరువాత బాధించును. యూరపు దేశములమధ్య అంతఃకలహములు విడకున్న సంగతి తెలిసినదే. గమ్యాలోను క్రాంతివల్ల జయమేర్పడినను హింసాతత్వము బాల్లివిక్కునాయకుల నావేశించినది. కనుక; ఇప్పటివరకు రష్యాలో క్రాంతినాయకులే మరల, తమలో యెదురుతిరుగుట, అట్టి వందలకొలది ముఖ్యమనుష్యులను స్త్రాలినుగారు ఉరివీయించుటను వినియున్నాము. చీనాలో 1924 నుండి సోవియటు పక్షపు యువకులు ప్రభుత్వ వక్రీయులపైన హింసాచర్యల జరిగించిరి. స్వాధీనునకుగాక ప్రజాక్షేమము స్థాపించుటకనే అట్లుచేసిరి; కాని అందువల్ల చీనులలో ప్రబల కక్షలేర్పడినవి. 1927 నుండి, జాతీయప్రభుత్వపు అధ్యక్షుడైన చీయంగుక్తే పకు ఈ యువక కక్షీయులను జంతువుల వేలాడినట్లు వేలకొలదిగ చంపించి దారుణమైన హింసాప్రయోగము చేసెను. రమారమి పదేండ్లు ఈతీవ్రహింస దావానలమువలె చీనుల సంఘమును మాడ్చి నిర్వీర్యముచేసినది. ఇప్పుడు జపాను చీనాపైన 1937 నుండి దాడిచేయుచుంటే, పదేండ్లనుండి జరిగిన అన్యోన్య హింసాఫలితమగు చౌర్యల్యమువల్ల చీనులాత్మ రక్షణ చేసుకొనుట కష్టమగుచున్నది.

అహింస యనగా భయపడి జంకుతో వెనుదీయుటకాదు. అహింస బలవంతులకే బాగుగనుండును. సాత్వికగుణములో “సత్వము” ప్రధానము సాత్వికశక్తి వృద్ధియైనప్పుడే నిజమైన ధైర్యమును తన్మూలమున అహింసయు, జనింపగలవు. క్రిందటి అసహాయోద్యమంలోను సత్యాగ్రహములోను, సరిహద్దురాష్ట్రపు బలీయులగు ఖుద్దై ఖద్మతుగారులును, వీరులగు అకాలీ సిక్కులును ఎక్కువ

అహింసా పరులైరి. అహింస అనగా హింసాచర్మల మానుటే గాక వాఙ్మనశ్శుద్ధియు కావలెను. అనగా కామకోపములువదలి నప్పుడింద్రియములు వశమై అహింసాతత్వజేర్పడును

అహింస అనగా దుష్టతకు లొంగుటకాదు. దుష్టతను నిరసించి యణచవలసినదే. ఆపని హింసవల్లకాక అహింసవల్లనే బాగుగ చేయవచ్చును. కాని పరికితనపు అహింసకన్న హింసయే మేలు. ధీకులు హృదయబలముగలవారే నిజముగ అహింసా పరులు కాగలరు. సరిహద్దురాష్ట్రపు పఠానులు ఖుద్దైఖివ్వక గారులను వేర గొప్ప అహింసావ్రతులైరి. పరిశుద్ధమైన యీశ్వర భక్తిగలవారు అహింసాపరులగుట సులభము. జగత్ప్రత్యయందు ప్రేమ జనులపైని సాభాషింపఁ నగుడ గల్గించును. కనుక, అహింసావ్రతపు చరిత్రలో గొప్ప భక్తులయొక్కయు భక్తి మత ములయొక్కయు వృత్తాంతములుగూడ గమనింపదగును. *

క్రియలోనేగాక వాక్యంలోను మనస్సులోనూ హింస కూడదు. కోపబుద్ధివలన కరుషవాక్యములు వచ్చును. అందు వలన ఇతరుల మనస్సుకు నొప్పి గలుగును, ఉభయలమధ్యను విరోధమేర్పడును. కనుక త్రికరణశుద్ధియున్నప్పుడే, అహింస సరిగ నుండును. సత్యమే వాక్కుద్ధికి ముఖ్యాధారము, కనుక, అహింసా వ్రతి ఎప్పుడును సత్యము పాలింపవలెను.

పరులకు హానిచేయు తలపులేనప్పుడు చంపినను హింస అని పించుకోదు. వైద్యుడు చికిత్సకై చేయు గాయమువలన ప్రమాదించినను అది హింసకాదు.

మరియు స్త్రీలు మానరక్షణవగై రాలకు మౌనాంతరము లేనప్పుడు తప్పనిసరియగు హింస చేయుట దోషముకాదు ఈసంగ

* అహింసావ్రతపు ప్రవర్తకుడగు గాంధీమహాత్ముడు ప్రతిదినమును బహిరంగముగ ఈశ్వరప్రార్థన చేసితీరును.

తులను మనపూర్వులును అంగీకరించిరి. తల్లిదండ్రులు బాలుని బాగుచేయుటకు కొద్దిగ దండితురు. అది హింసకానేరదు.

బాధానివృత్తికి తప్పని సరియైనప్పుడు చంపవచ్చునని తోచును. గాంధీమహాత్మాడు సబర్మతీ ఆశ్రమములో నొక యావు రోగముతో మరణబాధ పడుచున్నప్పుడు, ఇక ఆవ్యాధి కుదరదని స్పష్టముగ నిశ్చయమైనమీదట దాని దుర్భరబాధా నివృత్తికై దానిని తుపాకితో చంపించెను.

మానవప్రేమ అహింసకే రూపాంతరము, కనుక సత్య ప్రేమల పరిణామములను మనము ముందుగ గమనింపవలెను.

పరస్పరసౌహార్ద్రము మానవుల సహజస్వభావము. వాతావరణ సౌమ్యముగను సహజముగను ఉంటే, సంఘమంతటను అహింస వ్యాపించును. కాని ఆత్మరక్షణయు స్వాభివృద్ధియత్నమును ప్రకృతి సిద్ధములు; కనుక సంఘములో ఆర్థికముగనో, రాజకీయముగనో, సాంఘికముగనో, కొందరు తక్కినవారిచి అణచియుంచేయెడల ఆబాధితులు బాధకులమీద ద్వేషముగల్గి వారికి హానిచేయుజూతురు. కనుక, ఏసంఘమందైనను విశేషవ్యత్యాసము లేకుండుట మంచిది. ఒకరిని బాధించుట కలవడినవారు హింసాత్మకులై తమ్ము నితరులు బాధింతురని భయపడుచుందురు. సంఘములో కొద్దిమంది సర్వాధికారులు, తక్కినవారు దానులు. కొద్దిమంది శ్రీమంతులు, తక్కినవారు దరిదుర్లు, కొంతమంది “కులీనులు”, తక్కినవారు “నిన్నుజాతి” వారు. కొంతమంది విద్యాగర్వితులు, తక్కినవారు శుద్ధమూఢులు. ఇట్లు పరస్పర వ్యత్యాసము చాల హెచ్చుగనుంటే అప్పుడు సంఘములో పరస్పరకోర్ధము, హింసాభావము వ్యాపించుట సహజము. ఇట్లే స్త్రీలకు పురుషుల మధ్యను. కనుక, హింసా తత్వచర్చ అసలు నైతికమే యైనను, దానినుండి అహింసాతత్వముకు పరిణామమునుగూర్చి చర్చించుటలో, ఆనువంగికముగ

సాంఘికార్థిక రాజకీయ పరిణామములను గూర్చియు, అందుల ఫలితముల గూర్చియుగూడ సూక్ష్మముగనైన చర్చించుట అవసరమగును. ముఖ్యముగ మన దేశ చరిత్రలో ఆయాముగములందు సాంఘికాది విషయములందు కొన్ని మార్పులు తీవ్రవ్యత్యాసములును కల్గినవి, వాటివల్ల జనుల తత్వములో పరిణామము లేర్పడినవి. వ్యక్తులమధ్య హింసాతత్వము లేట్లేర్పడునో, సంఘమందును అట్లే యేర్పడును ఒకవ్వక్తి బౌద్ధార్యము దయ గనపర్చినప్పుడు, రెండవ వాడతనిపైన ప్రేమగల్గియుండును, ద్వేషము గనపర్చిన హింసాభావుడగును. అట్లే ఆయాసంఘపు వర్గములమధ్యను జాతులమధ్యనుగూడ నుండును. కాని ఆధ్యాత్మిక ప్రవృత్తి తక్కిన అన్నిటికిని మూలము కనుక దానికి మనము ప్రాముఖ్యమియవలెను.

అధ్యాయము 3. నరజాతి ఆరంభము.

సృష్టి మొదటినుండియే నరజాతి లేదు. విశ్వమందు సౌరకుటుంబమేర్పడిన కొంతకాలముకు సూర్యునుండి విచ్ఛిన్నమై మన భూమి యేర్పడినదని వైజ్ఞానికులు తేల్చినారు. అప్పుడది మహాగ్ని గోళమువలె నుండి, క్రమముగా కొన్నికొల్ల యేండ్లకు చల్లబడి, జీవులేర్పడుట కనకాశము కల్గినది ; నీరును నేలయు ప్రత్యేకమై ఆబిడ్డన బిడ్డవలె (సూర్యకాంతి ప్రభావమున) దృష్టిగోచరము కాని అత్యల్పమైన జీవులేర్పడిననట. రుచిశక్తి కాంతి గ్రహించు శక్తిగల్గి, అవి జలాదులాస్వాదించి వృద్ధిపొందెను. వాటినుండి కొన్ని ప్రాణులు పుట్టుచు వచ్చినవి. ఇట్టివాటినుండి కొంతకాలముకు మత్స్యజాతి యేర్పడినది. ఆ యారంభస్థితిలో ప్రకృతి ప్రకోపమును జీవులకు ప్రాణహాని భయమును చాలా హెచ్చు. అప్పటికి చేపలే పెద్దజంతువులు ; అవి నీళ్లలో నోరు దెరిచిపోవును, దొరికిన

అల్పజీవులను మ్రింగుచుండెను. మహామీనములు చిన్నచేపల దిని వేయుచుండెను. ఇట్లు స్వజాతీయముల దిను పద్ధతినే మన పూర్వులు (మాత్స్యన్యాయ) మన్నాడు. ఇట్టి ప్రవృత్తి చేపలలోను సర్పాదులలోను గూడ కలదని వైజ్ఞానికులు కనిపెట్టినారు.

మత్స్యయుగము తరువాత కొంతభూమిపై నగూడ సంచరింప గల “కూర్మజాతి” పుట్టినది. అంతట సరీసృపములు, వాటిలో పెద్దవగు అజగరములుగూడ పుట్టి, ఆకాల మందు భూమిపై న ఆధి పత్యము గల్గియుండినవి. వాటి కన్నిటికి వాశక్తి లేదు. బుద్ధి వికాసమును చాల తక్కువ. వాటికి తమతోటి ప్రాణులపై న స్నేహభావ మసలేలేదు. ఈకాలమును “మధ్యజీవయుగ” మందురు. ఈప్రాణులకు విపరీతమైన హింసా ప్రవృత్తి యుండెడిది. వీటిలో కొన్నిటి దేహములోనే విషముండును. ఈజంతువులు నేటికిని తోటిజంతువులపాడ గిట్లక. విడిగనే యుండును : గుడ్లను కని విడిచిపెట్టును. పొదగవు, పిల్లలను పెంచవు. ఆకాలపు జీవజాతులలో తల్లిపిల్లలమధ్యగూడ పరస్పర సంబంధమూ పరస్పర ప్రేమయూ లేవు.

తరువాత ప్రాయమేర్పడి, కొంతకాలమునకు కొత్త పరిస్థితి కల్గినది. ఈ “నవజీవయుగ” మందు “మామలు” లను కొత్త జాతి యేర్పడినది ఇవి సస్తనులు. వీటి ఆడజంతువులు స్తనముల పాలుగల్గి, తమ శిశువులను పాలిచ్చిపోషించి, తమలోనుంచుకొని పోషించును. ఈకొత్తజాతి ప్రాణుల హృదయములో ప్రేమయు స్నేహబుద్ధియును గల్గినవి. అవి గుఱులుగ కలిసి యుండ నేర్చినవి. ఈజాతిలో ముందువచ్చినవి పంగులు; కనుక ఇది “వరాహయుగ” మనవచ్చును; పశువులు, ఏనుగులు, వగైరాలును సస్తనులే. ఇవి యన్నియు స్వజాత్యభిమానము గల్గియుండును. ఆకాలమందే పక్షులు నేర్పడినవి; అవియు తమగుడ్లను రెక్కలతో వెచ్చబెట్టి పోదుగును. ఇట్లు ఆకాలమందు ప్రేమభావపు నూచనగల్గి,

అహింసాభావమున కవకాశమేర్పడెను. అప్పుడొకవి యశ్వత్థమును, అయితే లక్షలకొలది రేండ్లుగడచి, మిశ్రమునకు ప్రళయమును దాటుకొలది, పూర్వము ప్రజలమైన సర్వాదుల ప్రాణిల్యము కన్గినది. వాతావరణము మారిపోయి, మహాజ్వలములు, అగ్నిసార్లు, టెకొబాక్టీలులు, వగైరాకొన్ని భీకరజాతు లసతే నశించి పోయినవి. అత్యుష్ణముతగ్గి, ఉగ్రశిత్యపు చులు వెలుగుబడినవి. లోకము కొంతచల్లబడినది. సస్త్రచులలోను పింహశరభాదులు భౌతికముగ బలీయములైనను కొంతకాలముచును క్షీణించినవి. దిన్న వైనను సేనహరసముగల కుక్కలు, నోవులు, మేకలు, కోతులు, గుర్రములు వృద్ధియైనవి. అవి ఆపత్తుగల్గినప్పుడు ధ్వనిచేయుచు, పరస్పరము భావము చెలుపుచు సాంఘికభావమారంభించినవి.

కొన్ని కోటిజాతులకు తన్నున మృగములకన్న చురుకైన, మెదటిశక్తి హెచ్చి, క్రమముగ “సరవాసరజాతు” చేర్పడినవి. వెనుకటి జంతువులకన్న వీటితెలివి వేటలు హెచ్చు అంతలు లోకమంతయు మరల విపరీతపు మంచుతో నిండిపోయినది. మహారము వామము నుండి తెరలేచి జగన్నాటక రంగము సరజాతితో వెలువడినది.

పూర్వయుగముల జంతువులకన్న వచుశ్శులకు మెదడులు బుద్ధిబలమును హెచ్చు. క్రమముగ హింసాత్మకప్రవృత్త్యమును సస్పృశతయు వృద్ధియైనవి. కాని, ఆరంభనకులు చాలవరకు జంతువుల వలెనే ఉండుచు వచ్చినారు. సరికామము మిక్కిలి క్రమముగా నేగల్గినది; అందుకు వారిలో నిరంతరకృషి జరుగుచు వచ్చినది.

ఆదిమ నరులు పరస్పర సయముగ్ల, తామస భావులై ఒకరినొకరు తరచు చంపేవారు. క్రమముగ వారి భుజబలముకన్న మనశ్శక్తియు నైతిక భావములును బాగుపడినవి.

ఈజీవ పరిణామపు చరిత్ర విచిత్రమైనది. అవి స్వాభివృద్ధికై జేయుచుండిన యత్నములు, అయిపూర్వ ప్రాణుల కృషి

ఫలితముగ వాటి వగళములందు వేలకొలది యేండ్లు జరిగిన
మార్పులు, వాటినుండి, ఇప్పటి జంతుజాతుల అంగములందు
గలిగిన సమన్వయమును, విశ్వరూపుని యద్భుత మహిమను వెల్ల
డించును. అందుండి కొన్ని నీతులను నేర్చుకొనవచ్చును. వీటిలో
ముఖ్యము :—

కేవలం పశుబలము హింసాతత్వముగల జంతువులు
పూర్వం తత్కాలమునకు సర్వాధికారముతో ప్రబలియుండినా,
ప్రకృతి పరిణామము కనుగుణముగ మార లేక, అట్టి కూరజంతు
వులు చాలవరకు ఈ ప్రాబల్యము కోల్పోయినవి. అట్లుగాక,
నిరక్షణ ప్రేమభావము బౌద్ధార్యముగల అహింసాయుతజీవులు
సన్యపరిస్థితి కనుగుణముగ నిల్చి వృద్ధియైనవి. అట్టివి తాత్కాలిక
ముగ కష్టములోనున్నను, నైతికశక్తి వృద్ధిజేసికొని, మరల వృద్ధి
కావచ్చును. ప్రపంచములో కేవల హింసాప్రకృతి వెనుకబడి
ప్రేమతత్వపువే వృద్ధియగుట సృష్టిసంకల్పమని తోచుచున్నది.
క్రమముగ పూర్వయుగముల జంతువులే ఒకరీతిగ “నారసింహ”
జాతిగ నూరి, తుదకెట్లో అందు కొన్ని మనుష్యజాతిగ పరిణమించి
నవిగదా.

కనుక, జంతుసహజమగు పశుతత్వము నరు లందరిలోను
వేలకొలది యేండ్లవరకు ప్రబలి, తరువాతగూడ కొంతకాలము
పూర్వవాసన ఫలముగ నిమిడియుండెనని వైజ్ఞానికుల యభిప్ర
ాయము. మనకు తెలిసినంతవరకు యూరప్ అమెరికా ఆఫ్రికా
వగైరాల ఆదిమనరులలో పశుస్వభావము ప్రబలినది. వారు
చాలవరకు మాంసము దినుచుండిరి. కొందరు వట్టి నరాశనులు,
అనగా వారు మనుష్యమాంసము తిని యాకలి తీర్చుకొనిరి. ఆహా
రముగ తోటి నరుని జంతుట దారుణహింస యని మనకిప్పుడు
తోచుట సహజము. కాని పప్పుడు నరాశనులు చాల దేశము
లందుండిరి. మధ్యాహ్నకావంతి కొన్నిచోట్ల ఈ శతాబ్దివరకును
ఇట్టి “కానిబలు” లుండిరని చారిత్రకులు చెప్పుచున్నారు.

ఇదిగాక, అన్ని దేశములలోను ప్రాచీన నరులు తమ దేవతలకు నరబలినిచ్చు ఆచారముండినదట. కనుక, ఆరంభస్థితిలో నరులలోను హింసాశత్రుత్వము చాల పెంచుకొనే ఉండినది. ఇక బాబిలోనియా పారసీకము మున్నగు పూర్వపు నాగరిక దేశములందును ప్రాచీన కాలమందు విత్తు చల్లుట కోతలు కోయుట మొదలగు విశేషములకాలమందు తమలో కులీనుడై ధీమంతుడగు యువకుని ఖండించి, అతని రక్తముతో నేలను తడుపుట, ఋషభాదులను యజ్ఞబలిగా నిచ్చుటయు, ఉండెనట.

అంటుజాడ్యములును కారణము బోధపడని ప్రమాదములును గల్గినను, ప్రాచీన నరులు అవి దేవతల కోరికలను నిమగ్నమై, వాటిశాంతికి జరిగించు తరలలో దున్నలను మేకలను జంపుచు, విశేష మద్యపానముగూడ చేయుచుండిరి అట్టి యాచారముల చిహ్నము లేదేశమునందును నిమ్నజాతులలో మిగిలియున్నవి.

అధ్యాయము 4.

భారతదేశపు ప్రారంభస్థితి.

ఇక భారతదేశపు ప్రాచీనస్థితిని గమనింపము. ఆర్యారంభ కాలమందు దేశమందు అధమం మూడు భిన్నజాతులుండినట్లు సూచనలున్నవి. వీటి సంస్కృతులును వేరు. ఆర్యులు ద్రావిడులుగాక, ఆదిమవాసులగు ఒక కూరజాతియుండెను. దక్షిణ దేశపు అడిచనల్లారు మున్నగు ప్రదేశములందు ఏడెనిమిది వేల యేండ్లక్రిందటి నరుల పనిముట్లు వస్తువులు మారకైనవి. ఇట్లే పంజాబులోని మహేంజదగో? సింధులోని హరప్ప మొదలైన

చోట్ల త్రవ్వగా, గొప్ప పూర్వనగరముల శిథిలములు లభింపడినవి. వారిభౌతిక నాగరికత చాల గొప్పదే. వారిది ద్రావిడ నాగరికతయని కొందరు నిశ్చయించినారు ; ఇది సుమేరియను నాగరికతను బోలియున్నట్లు చెప్పదురు. * ఆశిథిలములలో కొద్దిగ లేఖనమునున్నది. కాని, ఆయక్షరముల గుర్తులింకను సరిగ తెలియ లేదు.

కనుక వాని భావము తెలియదు. ఈశిథిలములలో కొన్ని యేడనిమిదివేలకిందటివట, అప్పుడు లింగపూజ జరుగుచుండిన చిహ్నములున్నవి. అదిమ జనులును యిందు మిశ్రితులై యుండి రేమో తెలియదు. ఋగ్వేదములో దస్య (దాస) లనబడు ఆర్యులతో పోలినవారు వీరే కావచ్చు. దస్యులు లింగదేవులు అని ఋక్సంహితలోనున్నది. వీరు మిక్కిలి వీరులైనట్లును వీరి స్త్రీలును యుద్ధములందు పాల్గొని ఆర్యులతో పోరినట్లును కొన్ని సూచనలున్నవి. ♦ ఈతాటకలు వీర స్త్రీలు.

దక్షిణదేశపు ద్రావిడులకు 1800 కిందటి వాఙ్మయము ద్రావిడ భాషలో నిల్చియున్నది. క్రి॥ పూ॥ వాఙ్మయమేదియు ఆర్యేతరులది మన దేశమందులేదు. ద్రావిడుల మొదటి గ్రంథములనాటికే ఆర్యసంస్కృతి ప్రభావ మాప్రాంతమందు వ్యాపించినది. అప్పటికి బౌద్ధజైన సంస్కృతియు ఆప్రాంతములో నుండినది. కనుక, “దాస” జనుల సంస్కృతి తెలుపు ఆర్యేతర వాఙ్మయ మెక్కడను లేదు.

* ఇవి ఆర్యులలోనే ఒకకాఖివారి సంస్కృతియని అవినాశచంద్రదాసు గారు Rigvadic India లో నూచించినారు.

♦ విశ్వా లపో అజయద్దాస పత్నీః } ఋక్సుం 5—80—5
దాసపత్నీరహిగోపాః } ,, 1—82—11

శ్రీరాముల కాలమునాటికి మధ్య దక్షిణదేశములందు రాక్షసులనబడిన యొకజాతివాగుండిరి వారు సరాశనులు: పచ్చి మాంసమునుగూడ భారాశముగ దినుచు, రానులగదు సులభముగ అడవులందును సంచరించుట కలవడి, ఆకులను సులభముగ మోసపుచ్చుచూయాపులై యుండిరి, జాతివాగులు శివపూజకు లేకావచ్చు; కాని వీరు మిక్కిలి క్రూరులు, ఇతర దేశములందు చారిత్రకకాలమందు నుండిన సరాశను నీజాతివాళ్లే కావచ్చు; పూర్వమొకప్పుడు దక్షిణహిందూదేశమును సింహళద్వీపమును నాఫ్రికాయు కలసి ఒకే మహాదేశముగ నుండెడిది: ఈయన్ని ప్రాంతముల పూర్వజీవుల శేషములనుపోల్చగా అవి యొకేదేశమని, వరస్పరం సంబంధించినవి: అని చెప్పినది. ఈ విధానరజాతి ఋగ్వేదములో చెప్పిన “దాసు” జాతి ఒకటే అనినానో కాదు చెలియదు. అసురులను మిమ్ము జాతియు పూర్వముండు వారాద్యులు, చాలకాలం భారతీయూర్సుల పుట్టలై యుండిరిని కొన్ని ఋక్కులు సూచించును. కాని వీరు తరువాత భారతీయూర్సులను విరోధులైరి. అసురులలో చాలమంది “ఇరాను” (ఇప్పటి పాకీస్తాన్) లో నుండిపోయినట్లు “అవెస్తా” గ్రంథము తెలుపును. కొందరు అసురులు మనదేశపు “రాక్షసు” లతోను “దాసు” లతోను చెలిమిచేసుకొని ఆకులతోపోరిరి. * సకలసింధు ప్రాంతములను పరిబల్తు యుండిన ఈ “దాసు” జాతులపైన వృత్తుడను అసురరాజు చాలకాలము పాలించెను. అతడు మిక్కిలి బలీయుడు పక్షివంశమును, మహాభ కుడునని మహాభారతపు శాంతిపర్వంలో “వృత్తగీత” లో చెప్పబడినది, అది

* పురాణ గ్రంథములలో అసురులకు రాక్షసులను ? కేటాడిగ చా వోట్ల నూచిందరి. కాని 6 వ శతాబ్దిలోనుండిన అ. స. సింహాదు మధ్యయు గలవినిది అసురులపేర్లు “అసురా దైత్యులు..... పూర్వదేశాన్నుండిరి” అని వేదము, “రాక్షసుః కోణదః నైయువోగా ముకశీ” అని వేదము తన చామం గాను కానన” మలో తెల్పుచున్నాడు, సంగ్రహము లుండినవి. రాక్షసులను దైత్యులని తల్లికేశని రాక్షసజాతిని ఉత్తర రామాయణంలో వ్రాసియున్నాడు.

యెట్లున్నను, ఋగ్వేదమందును అతడు మహాశూరుడు “అహి” అని చెప్పినాడు. “ఇందు” డను వీరుడు ఆర్యుల నాయకుడై వృత్రునితో దీర్ఘయుద్ధము చేసెను. * 1

ఈ ఋగ్వేదముని పేరు బాబిలోనియా చరిత్రలోను గన్పడును. “కేశీ, ఊరు, ఊమా” మొదలగు కొందరు ఇంద్రునికి తోడ్పడినట్లు ఋగ్వేదములో చెప్పబడినది. * 2 వీరిపేరులు బాబిలోనియా చరిత్రలోను ఉన్నవి. తుదకెంతో కష్టముమీద ఇంద్రుడు గెల్చెను. అప్పటికి “అక్కేడియనులు, ఎల్మైట్లు మున్నగు ఆర్యజాతీయులు బాబిలోనియా ప్రాంతము వశపర్చుకొనిరి. వారికి మంచి అశ్వ బలముండెను. ఇంద్రునికిని మంచి గుర్రపు దళముండెనట. ఈ బలమువల్లను, “దాస” జాతిలో నే విభేద మేర్పడి, కొందరార్యులకు తోడ్పడ నందునను, తుదకు పశ్చిమసహాయముతో ఇంద్రుడు వృత్రుని నొడిచి చెరిపెను. * 3 బహుశః ఆయుధమే, తరువాత సంస్కృత వాఙ్మయములో “సురాసురియుద్ధము, దేవాసుర యుద్ధము” అని వివిధముగ వర్ణించిరి. ఆమీద శిలబరుడను “దాస” నాయకుడును ఆర్యులతో త్రవముగ పోరి, తన నగరములను కోల్పోయెను; కాని తరువాత 40 ఏండ్లు గహసములలో యుద్ధము సాగిన మీదటనే శిలబరుడు ఇంద్రునిపై వశమయ్యెను. * 4 అప్పుడు ప్రచండమగు భూకంపములును కల్గి అందువల్ల మహేంజదరోవంటి నగరములు

* 1 వృత్రుని ఋగ్వేదమునందును ఇంద్రునికి బ్రహ్మచార్యపాపం వట్టుకొన్నదని,

దానిని బ్రహ్మదేవుడెట్లో ఇంద్రునికి వదల్చుట చాలా కష్టమయినదని మహాభారత కాంతిపర్వములో చెప్పినారు.

* 2 అనాపచీత్సారధిరస్యకేశీ (ఋ. 10—102—8)

సతోవీరాః ఉరవో వ్రాతసాహః (ఋ. 6—75—9)

వ్రధమాస ఉమాః (ఋ. 1—8—7)

* 3 వృత్రుని చరిత్రలోను ఇంద్రునికి బ్రహ్మచార్యపాపం వట్టుకొన్నదని, దానిని బ్రహ్మదేవుడెట్లో ఇంద్రునికి వదల్చుట చాలా కష్టమయినదని మహాభారత కాంతిపర్వములో చెప్పినారు.

* 4 నగరాలచరిత్రలో ఇంద్రునికి బ్రహ్మచార్యపాపం వట్టుకొన్నదని, దానిని బ్రహ్మదేవుడెట్లో ఇంద్రునికి వదల్చుట చాలా కష్టమయినదని మహాభారత కాంతిపర్వములో చెప్పినారు.

భూమిలో కప్పబడియుండునని కొందరు ప్రాచ్యతత్వజ్ఞులూహించినారు. ఆయుధమందిందునికి దైవసహాయముగల్గెనని భారతములో చెప్పిరి. అది యిట్టిదే యేమో? భారతదేశమందు మనకు తెలిసిన మొదటి గొప్ప రక్తపాతములు హింసాచర్యలు ఈ సురాసుర యుద్ధములే.

అధ్యాయము 5.

వేదసంస్కృతి—ఋగ్వేదము.

వేదములన్నియు ఆర్యఋషులు రచించినవి. వీటిలో ఋగ్వేదసంహిత అతిప్రాచీనము. అది కీ॥ పూ॥ పదివేల యేండ్ల క్రిందనే రచింపబడెనని తిలక్ వంటి కొందరు మహానీయుల అభిప్రాయము. “అంత ప్రాచీనము కాకున్నను సుమారు నాలుగువేల యేండ్ల క్రిందటిది, నేటికి ప్రపంచమందు నిల్చియున్న ధార్మిక వాఙ్మయ మంతటిలో ఇదే అత్యంత ప్రాచీనము” అని యిప్పటి విమర్శకులందఱును అంగీకరించినారు.

ఋగ్వేదముగాక, యజుస్సు సామము అని మరిరెండు వేదములు. ఈరెంటి సంహితలు చాలవరకు ఋగ్వేదపువే. యజుర్వేదములో యజ్ఞముల కర్మశాండము ముఖ్యవిశేషము; సామవేదము ఋక్కులే గేయరూపముగ అమర్చబడినవి. ఇవిగాక అధర్వవేదము ఆయుర్వేద ధనుర్వేద తాంత్రికాది శాస్త్రముల మూలాధారము.

ఈనాల్గు వేదములకును మూలములగు సంహితలుగాక వాటి సందర్భములు వివరించి అప్పటి గాథలనుదెల్పు బ్రాహ్మణములున్న

ఆధ్యాత్మిక పరిశోధనల వివరించు ఉపనిషత్తులును కలవు ఇవి సంహితల తరువాత ఏర్పడిన వందురు.

వేదములన్నియు ఇప్పటి భారతీయార్యుల స్వభావలో నున్నవి. భారతీయార్యుల సంస్కృతి యెట్టిదో తెలియుట కింత కన్న గొప్పగ్రంథము లేదు.

ఇందు ఆర్యుల ధార్మిక భావములు దేవప్రార్థనలునే ముఖ్యములు, కాని అక్కడక్కడ కొన్ని సాంఘికవిషయములు, దాసజనులతోను అసురులతోను జరిగిన యుద్ధములు వగైరా వృత్తాంతములును చెప్పబడెను.

అసలు ఆర్యజాతి చాలగొప్పది. ఇప్పుడు యూరపు అమెరికా సాలించు జాతులన్నియు ఆర్యభాషికములే కాని ఈజాతులన్నియు మిశ్రితములైనవి. (ఏమి ఆర్యులే అని చెప్పకొనుట కలదు) ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మను, రష్యను, పారసీ, సంస్కృతము, పాలి, హిందీ, బంగాలీ వగైరా భాషలు అసలు ఒకే ఆర్యభాష నుండి యేర్పడినవి. వారల ముఖనైఖరిలోను పోలికయున్నది. దేహనిర్మాణములోను సామ్యముకలదు. అతి ప్రాచీన కాలముందు ఒక కేంద్రస్థలమునుండి, తరువాత వారి శాఖలు విడిపోయి చెరియొక దేశముచేరియుందురు. అసలు కేంద్రస్థలము ఎక్కడనో స్పష్టముగ తెలియదు. ఉత్తరకాశ్మీరమో లేక మధ్యమ ఆసియామో కావచ్చును.

వైదికార్యులు సోనర జాతియగు అసురులతో చాలకాలము మైత్రి గల్గి తరువాత విరోధపడి సపరీక్షితు దేశమును వశపర్చుకొనిరిగదా. వీరి నాయకుడైన యింద్రుడు, అంతటితో తృప్తి నొందక క్రమముగ తూర్పునకును వ్యాపించి హిమాలయ గిరి యందు “త్రివిష్టపము” (ఇప్పటి తిబెత్తు?) ను వశపర్చుకొని తన

కేంద్రస్థలముగ జేసికొనెను ఇందుకు తరువాత వేదములో చాలాచోట్ల దేవుడుగ భావింపబడెను. చారిత్రకముగ • మనకు తెలిసియున్న మొదటి ఆర్యమహారాజు.

ఆర్యులు ఇతర దేశములలోను “అనార్య” లతో యుద్ధము చేయవలసివచ్చినది. అమెరికాలో ఆర్యేతరులను ఆర్యులు నిర్దయ గను అన్యాయముగను రూపుమాపిరని ప్రెస్కాటు మున్నగు పాశ్చాత్య చారిత్రకులే వ్రాసియున్నారు. యూరపులోను కొన్ని చోట్ల యిట్లు జరిగెను ; కాని చాలవరకు ఆయాజాతులు మిశ్రితులైనారు. వారికి ప్రత్యేకమగు ఆధ్యాత్మిక సంస్కృతిలేదు. యూదులు మాత్రము తమ మతమును సంస్కృతినినిల్పుకొన్నారు.

భారతీయార్యులు మొదటినుండి తమ ప్రత్యేకమతమును సంస్కృతియు గల్గియుండిరి వాటి ననేక విధముల వృద్ధిజేసిరి ; అందువల్ల తౌకికబలమునకును వ్యాప్తికిని వారు లోటు రానీయలేదు. ఆయాప్రాంతీయులతో జరిగిన సంఘర్షణములతో ఆర్యుల దేశమందును కొంతవరకు హింసాపద్ధతి తీవ్రరక్తపాతము జరిగించిరి ; లోగడ చెప్పినవేగాక, సుదాస దివ్రాదాసుల మధ్య యుద్ధమును తీవ్రరక్తపాతమును సూచించును. అది అప్పటి దేశకాల స్థితినిబట్టి సహజమే.

ఆకాలమందే మధ్యహిమాలయములనుండి బదరీ కేదారాదులద్వారా కొందరార్యులు శూర్పున గంగా యమునా ప్రాంతములందలి ఫలవంతములగు భూములవశపర్చుకొనిరి. ఆనందర్భమున గూడ అప్పడప్పుడు ఆర్యేతరులతో యుద్ధములు జరుగుచు వచ్చినవి.

• విదేశములను పూర్వం గొప్ప నాయకులను వారి మరణము తరువాత దేవతలుగ భావించేవారు మనదేశంలోను ఇన్సుకు ఈశ్వరావతారము లనబడు క్రిరాముడు, శృష్ణుడు, బుద్ధుడు, గొప్ప చారిత్రిక పురుషులుగ పూర్వం జీవించిన వారే.

అంతట అగస్త్యుని ఋషులు వింధ్యవర్వతమును సాధించి దక్షిణాపథమునకు బయలుదేరిరి. ఋషుల ఆశ్రమములు ముఖ్యమైన నదీ తీరములందును కొన్ని కొండల యొద్దనుగూడ స్థిరపడినవి. అగస్త్యుడు భరద్వాజుడు, వాల్మీకి, వసిష్ఠుడు మున్నగు నొక్కొక్క కులపతి ఆశ్రమములో ఇంక నెందరో యువకులు శిష్యులకు విద్య నేర్పుచుండిరి. ఇట్లవి, క్రమముగ వలస గ్రామములైనవి. ఈ ఋషులలో కొందరు అస్త్రవిద్య తెలిసినవారైనను, అహింసావ్రత మవలంబించినవారు కనుక, సాధారణముగ వారు తమ్ము నెట్లైన బాధించి లేవగొట్టబూను దాసులను రాక్షసులను చంప యత్నింపక క్షత్రియధర్మ మవలంబించిన ఆర్యరాజుల నాశ్రయించు చుండిరి. బ్రాహ్మణ వృత్తిలోనుండి ఆర్యసంస్కృతి నున్నతస్థితికి తెచ్చుచున్న ఋషివర్గములను వారి ఆశ్రమములను రక్షించుట ఈ రాజులు తమ ప్రత్యేక బాధ్యతగ నెంచుకొనిరి. కనుక వారు ఆర్యేతరులతో యుద్ధములు చేయుచు వారి నోడించుచుండిరి. ఇట్లు భారతీయులును కొంత హింసా పరులుగనుండిరి.

కాని ఋగ్వేదమందు కొన్ని ఘోర యుద్ధములను వర్ణించు నవి హింసా సంబంధపువి కావు. ఆకాశమందు వర్షములు కురియు ముందు మేఘజలము క్రిందబడకుండ స్ఫూర్ణామారుతముతో గలుగు సంఘర్షణము, తామదేవతను జయించు ఇంద్రుడు తన యింద్రధనుస్సు వ్రజమును పిడుగుతోను మేఘముల భేదించి వర్షమును భూమికిరాబట్టుట, భౌతిక యుద్ధమువలె వర్ణింపబడినది. ఇవి రూపకాలంకారపు కవిత్వరచనలు. తామమును అహి అనగా వృత్రునితోపోల్చి అంతరిక్షపు ప్రకృతియుద్ధము హిమాలయపు కొండలలో భీకరముగ చెలరేగుటను నిజమైన రక్తపాతపు సంగరముగను చారిత్రకముగ వృత్తీకరముగ నూచిండిరి. ఇట్లే ఉషః కాలము రాత్రినుండి పుట్టుట సూర్యుడు దానివెంటనంటుట హిమగిరిలో నతిసుందరముగ గన్పడు ప్రకృతి దృశ్యములు. ఉషాదేవి

శ్రీమైనట్లును, దానిని మొదట రాత్రియు తరువాత నూర్యుడు వెంబడిచినట్లును ఋక్కులలో చెప్పబడినది. ఇందుడహల్యా జాడను కథయు నిట్టిదే. ఈసందర్భములు మరపుకురాగా, చాల శత్రువులు తరువాత నేర్పడిన పురాణములందు పూర్వపు ఉత్పేక్షలు రూపకములు నిజమైన రక్తపాతపు హింసాపద్ధతులనియోధిద్రాది దేవతల అవినీతి కార్యములనియో వినదించుట జరిగినది. మొత్తముమీద వైదికార్థ్య సంస్కృతి యిప్పుడు కొందరనుకొనునంత హింసాపూరితముకాదు. భారతీయులు తరచు ఆర్యేతరులతో పోరాడుచున్నను, వారిని నిర్మూలనము చేయుటకును, వ్యర్థ హింస చేయుటకును విశేష ప్రయత్నముచేసి, “అనార్య” జాతుల రూపుమాపలేదని యెంచవచ్చును.

మొదటనుండి భారతీ మూలకాధ్యాత్మిక భావముండెను. వారు మిత్రనగునంద్రాది దేవతలను తమతమగీతముతో ప్రార్థించుచుండిరి.

అందు కొన్నిటియందు యుద్ధము కావలెనని యున్నను, తఱచు పరిశుద్ధమగు దేవతాశయముకలదు. విశ్వస్వభావ మెట్టిదో, ఈజగత్తునకు నిరూపకమగు శక్తి యెట్టిదో ఋగ్వేద కాలమందే ఋషులు చర్చించుచుండిరి. వారి మనోభావములు ఆచారములు వేదములందు ఎట్టి విమర్శమును వేకుండ చెప్పబడినవి. వీటివల్ల వారి సాంఘికాచారములును తెలియును. అప్పటికి ఆర్యులలో కొందరు క్షత్రియవృత్తిని చేయుచుండిరి. కాని, వంశానుగతమగు చాతుర్వర్ణ్యపద్ధతి యింకను యేర్పడలేదు. రాజగు వృత్తుడు బ్రహ్మణ్యుడైనందున, ఆతనిని చంపినందు కింద్రునికి బ్రహ్మహత్య బాధగల్గినది.* విశ్వామిత్రుడు కొంతకాలము క్షత్రియుడై తరువాత బ్రాహ్మణుడైనాడు. పరశురాముడు బ్రాహ్మణుడుగనుండి తరువాత క్షత్రియకార్యముల జేసెను. ఋగ్వేద సంహితలో పురుషసూక్తమందు మాత్రము ఈషేర్లున్నవి. కాని ఇంద్రుని నాలుగువర్ణములున్నట్లు చెప్పక విరాట్పురుషుని దేవతలు

* మహాభారతం- శాంతిపర్వం; పృథగీత.

యజ్ఞ పశువుగ జేసి ఆయావర్ణములు అందులనుండి యుత్పత్తి అయినట్లు నుడివిరి. మరియు మనస్సునుండి చంద్రుడు, ముఖమునుండి యింద్రా గ్నులు పుట్టిరని ఉత్పేక్షించిరి..... 1 అనగా సృష్టియే ఒక మహాయజ్ఞము. దృశ్యప్రపంచమంతయు ఈశ్వరుని దేహము; దాని వివిధాంగములు వివిధప్రవృత్తుల వారి యుత్పత్తి సూచకములు అని చిత్రించిరి. దీనినే ముండకోపనిషత్తులో మరొకరీతిని చెప్పిరి. 2 వేదకాలమందు సంఘములో స్వాతంత్ర్యము హెచ్చుగ నే యుండినట్లు తోచును అప్పటికార్యులు మాంసమునుగూడ తినుచుండిరి. సోమలత రసమును త్రాగుచుండిరి. ఇదియొకమద్యమని కొందరూహించినారు. కాని సోమరసము తీయనై బలకరముగ నున్నట్లు వేదములో చెప్పిరి. దానిని పులియబెట్టినట్లు కనబడదు. తీయని రసము వెంటనే తీసికొన్నచో, చెరకురసవలె ఆరోగ్యకరము, ఉత్సాహవర్ధకము ; 3 తరువాత కొంతకాలముకు కొందరు మాదకరసములుగూడ సేవించు అభ్యాసమేర్పడియుండును ; వేదకాలమందు దార్యులు హానికరమగు మద్యము త్రాగుచుండినట్లు నిదర్శనములేదు. వారు మొదట అతిశీతలమగు హిమాలయగిరిపాంతములందుండిరి. అక్కడ మాంసాహారము ఉష్ణ ప్రదేశములంత బాధకరముకాదు; మరియు, ఆకొండలలో వరి, గోధుమ వగైరా వ్యవసాయధాన్యముల యుత్పత్తియు చాల కష్టము ; కనుక వైదికార్యులు ఏణమాంసము గోమాంసముగూడ తమ యాహారముగ దినుచుండినట్లు అతిథులకు పెట్టుచుండినట్లును స్పష్ట నిదర్శనము

1 దేవా య ద్యజ్ఞం తస్మావా, ఆబర్షన్ పురుషంపశుం... రాశ్చాతోస్య ముఖానుసీత్ రాహూరాజన్యః కృతః..... ముఖాదింద్రియాగ్నిశ్చ..... (ఋ 10 వ మం. 102 సూ)

2 అగ్నిరూత్తరా... సర్వభుకంతరాత్మా (ముండకో 2—1—4)

3 ప్రస్తుతపు మద్యనిషేధ కద్దరిలోను తాటి కొబ్బరి చెట్ల రసమును తీసిన వెంటనే పులియకుండ తాగుట మ్యపానముకాదని గాంధీమహాత్ముడును వంశీ వర్మయును నిర్ణయించినారు.

లుండుట సహజము. అప్పటి ఆర్యేతరజాతులును అహింసాపరులు
కారు ; వారిలో రాక్షసులు పచ్చిమాంసమును దినుచుండిరి. వారిని
నిశ్చేషముచేయక, భారతజాతిలో ఆర్యేతర జాతికిని వారి సంస్కృ
తికిని స్థానమిచ్చుటకే ఆర్యనాయకులును ఋషులును మొదటినుండి
యత్నించిరి. కనుక, కేవలం భిన్నమగు ఆయాసంస్కృతుల
నిల్పుచు, సంఘములో సమన్వయముచేసి సంఘర్షము నివారించుట,
ఆర్యులకీ దేశమందు ప్రత్యేక సమస్యయైనది.

ఆర్యేతరులతో సాంఘిక సంబంధమునుగూర్చి ఆర్యనాయ
కులలో కొంత భేదాభిప్రాయము వేదకాలమున కేర్పడినట్లు
తోచును. ఆర్యుల విశ్వరూపారాధన నిత్యాగ్నిపద్ధతి యజ్ఞములు
సోమపానము ఆశ్రమపద్ధతి వృక్షాలకును ఆర్యేతరుల యాచారము
నకును బొత్తిగా వ్యత్యాసముండెను. ఆర్యేతరులలో చాలమంది
అజ్ఞానులు. వారు చెట్లను, రాళ్లను, కర్మదుంగలను పూజించుచు,
వాటిని జూచి భయపడుచు, దురాచారములై క్రూరకర్మములైయుండిరి.
వారిలోను ఆయా వేర్వేరుతెగల ధార్మికభావములలోను ఆచార
వ్యవహారములలోను చాలభేదములుండెను. కనుక, ఆర్యులు
వాటి నణచకపోయినను తమ ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును ఆధిక్యమును
కాపాడుకోదలచిరి. కనుక ఆర్యులు ఆర్యేతరులతో వివాహాది
సంబంధము లేకుండవలెనని కొందరుద్దేశించియుందురు. వసిష్ఠాది
బ్రహ్మర్షీతరగతివారని తోచును. అందువలన ఆర్యేతరులకొక
రీతి సాంఘిక బహిష్కారము జరుగును. ఇందు ఆర్యుల అహం
భావమును మానసిక హింసాతత్వమునుగలవు. కొందరార్యేతరు
లకు (ముఖ్యముగ ఆర్యసంస్కృతికి ఆర్యుల దేశాక్రమణకు కేవల
వ్యతిరేకులైన ఆదిమజనులకు) ఆర్యసంస్కృతులతోను, ఆర్యుల
తోను తాము సాంఘికసంబంధము పెట్టుకోకూడదని తోచి
యుండును. సం దిచ్చినయెడల తమను ఆర్యులు లోబర్చుకొందురని
తమ వాసస్థలములనుండి తొలగింతురనిగూడ, వారికి భయమును
ఆర్యులపైన అనుమానముండుట సహజము. ఇట్టి ఆదిమవాసులు

తమ వాసస్థలములు ఆర్యులకు సంబంధములేకుండ వేరు గ్రామములుగ నుంచుకొని, అందులోని కార్యుల నెంతమాత్రమును రానీయకుండినట్లు నిదర్శనములుకలవు. వారికి ఆర్యులపైన అప్పటికి హింసాబుద్ధి హెచ్చుగనుండెను. ఆ ద్వేషమువల్ల వారు ఆర్యుల బహిష్కరింప బూనియుందురు. ఇటీవల వరకు చాల చోట్ల మాలమాదిగల గ్రామములోనికి, ద్విజజాతులవారిని రానీయకపోవు ఆచారము సకృత్తుగ గలదు; కాని క్రమముగ ఆర్యులను, ఆర్యనాగరకత నవలంబించిన ఆర్యేతర శూద్రాదిజాతులును దేశమంతటను బ్రబలిరి. అంత ఆబహిష్కర్తలగు ఆదిమజనులే బహిష్కృతులై అస్పృశ్యులుగ వినబడుట సహజము. ఈ పరస్పర బహిష్కారమువల్లనే తుదకు అస్పృశ్యత యేర్పడెనని కొందరు విజ్ఞుల యభిప్రాయము. ఇది మొదట పరస్పర ద్వేషము మీద కలిగి, తరువాత హింసాతత్వమున కంకురమైనది. చిరకాలమునుండి క్రమముగవృద్ధియైన యీ అస్పృశ్యతాభావము హిందువులలో అహింసాభావ వ్యాప్తికిని దేశమంతటను సాంఘికమైత్రికిని ప్రతిబంధకమైనదని చూడగలము.

ఆర్యసంస్కృతి యభివృద్ధికి బహిష్కారపద్ధతిగాక పరస్పర సమావేశమే యెక్కువ క్షేమకరము. ఆర్యేతరులలో సాంఘిక సంబంధము పెట్టుకొని వారిలోని అవినీతిని దురాచారములను తొలగించి క్రమముగ సంస్కృతి సమన్వయమున కవకాశమిచ్చుట ప్రశస్తము; అని రెండవపక్షము వారెంచిరి. ఆధోరణి విశ్వామిత్రునిలో కన్పడును. * విశ్వామిత్రుని జీవితము అట్టి సంస్కారణ కనుకూలముగనుండినట్లు ముందుచూచెదము. పరాశరాది ఋషులు ఆర్యేతర స్త్రీలచే సంతానముగనుట, వ్యాసాదులు సంఘ

* వసిష్ఠ విశ్వామిత్రు లిద్దరిమధ్యను విభేదములుండేవి. శిష్టాచారమునకును సంప్రదాయమునకును వసిష్ఠుడనుకూలముగను, విశ్వామిత్రుడు ప్రతికూలముగను ఉండిపోయినది, పూర్వసంప్రదాయమునకు భిన్నమైనది. విశ్వామిత్ర పుష్టియగుట చిరకాలమునుండి కలదు.

ములో మాన్యులగుట, భీమార్జునాదులకు హిడింబి, ఉలూపి వగై
రాలతో వివాహసంబంధములు నిట్టివే- మహాభారతాదులలో
చెప్పిన వృత్తాంతములలో నిట్టి వెన్నియోకలవు. తరువాత ఆర్ష
యుగమందు బ్రాహ్మణులకు కఠిన నిబంధనలేర్పరచినను అను
లోమవివాహముల కవకాశమిచ్చిరి- వర్ణాశ్రమపద్ధతియు
ఆయా వృత్తులవారు తమ కనుకూలమగు కులములో జేరి పరస్పర
సంఘర్షములేకుండ, అన్యోన్య ప్రేమతో నుండుటకే యేర్పడినది-

ధార్మిక భావములోను బ్రాహ్మణాదుల కార్థికాశలేకుండ
జేసి, ఆర్యేతరులకు శిల్పవృత్తి కవకాశమిచ్చుటలోను, ఆర్యేతరుల
విశిష్టచర్యలకు భారములకు ఆచారములకును, ఆర్య సంస్కృతిలోను
స్థానమిచ్చి అవకాశము కల్పించుటలోను చాలమంది ఆర్యులు
బౌద్ధార్యమును విశాలప్రేమభావమును గనపరచిరనియు భారతీయ
పూర్వచరిత్ర విశదముచేయును- అనాదిజాతులను హత్యగావించిన
పాశ్చాత్యదేశపు సందర్భములమధ్యను, అట్టి హింసాపద్ధతిని
త్యజించిన ఆర్యుల సందర్భములమధ్యను నుండెడి తారతమ్యమును
దిలకింపుడు !

అధ్యాయము 6.

వేదసంస్కృతి — అధర్వవేదము.

ఋగ్వేద సంహిత తరువాత అన్నిటిలో ప్రాచీనము అధర్వ
సంహిత- దీనిలోని ప్రార్థన గీతములధోరణి కొంతవరకు ఋగ్వే
దపురీతినే యుండును- ఇందలి ప్రత్యేక భావములే మనకీసందర్భ
మున కావలసినవి- శత్రుసంహారమును శస్త్రాస్త్రముల సంపా
దించుటకు, వాటిని ఫలప్రదంగా జూరీచేసి కార్యము సంపాదించు

టకు ఇందు విచిత్రమైన పద్ధతులు మంత్రములునున్నవి. జ్వరాది వివిధవ్యాధులు నిరూపించి, వాటి చికిత్సకై మనదేశమందడవులలో దొరకు అమూల్యోషధులలో నేవి యెందుకవయోగించునో, వాటి నెట్లుపయోగించునోనవలెనో, ముఖ్యముగ పాము తేళ్లు వగైరాల విషము మాన్పుటెట్లో, ఇందు ప్రతిక్రియల జెప్పినారు. మరియు ఆధివ్యాధులను పోగొట్టుటకు, దయ్యముల వదల్చుటకు, శాత్తుపడి అభిచారహోమం వగైరా పద్ధతులు, స్త్రీలనశీకరణముకు, వ్యాపారాభివృద్ధికి, వివిధపాపముల పరిహారముకుగూడ అధర్వవేదములో చిత్రవిచిత్రమగు మంత్రముల జెప్పియున్నారు. ఋగ్వేదమందు యుద్ధజయముకు ఆయుర్వృద్ధికి మంత్రములున్నవికాని, ఈ తాయెత్తులు, తంత్రములు, భేషజ ప్రసక్తిలేదు. అన్యోన్య భయము, దురుద్దేశములు, హింసాబుద్ధి, నీచభావములు నున్న వారికే ఇట్టి ప్రవృత్తిగల్గును. ఆపూర్వకాలపు లోకమంతటను, ఇట్టి భావములు విశేషముగ నుండినవని లోగడచూచియున్నాము. భారతీయార్యులలోమాత్రం ఉదారతత్వముండెను. వీరిలోను కొద్దిమంది మూఁగులలో నిట్టి యాలోచనలుండవచ్చు. కాని ఆ ర్యేతరులగు దస్యులు రాక్షసులు మున్నగు ఆదిమజనులలో నిట్టి భావములు అప్పుడు ఎక్కువగ వ్యాపించియుండును. * నేటికిని నిమ్నజాతీయులలోను ఆటవికులలోను ఇట్టి భావములు నెక్కువగ నున్నవి. ఋగ్వేదముకు వసిష్ఠ విశ్వమిత్రాదులు ముఖ్యఋషులు; అధర్వ “ద్రష్ట” లగు ముఖ్య ఋషులు భృగువు ఆంగిరసుడు వగైరాలు భృగువంశీయులకు, శుక్రాచార్యులు అసురులకు “రాక్షసు” లకు గురువుగ నుండెను.

అధర్వ వేదపు బ్రాహ్మణమగు గోవధబ్రాహ్మణమందు అధర్వ పురుషుడు నల్లనై, క్రోధాత్మకుడై తీవ్ర స్వభావుడై యున్నట్లు చెప్పిరి. ఋగ్వేదాదులందు దేవతలు తేజోమయులు

* రాక్షసుని కొడుకగు ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణుల సంఘటకని విశుంభిశా బహోషునుపేర పెద్ద హోమము జేసెనట.

సౌమ్యులుగనున్నట్లే చెప్పబడినవి. అధర్వసంహితభాష దాదాపు ఋగ్వేదభాషవలె నుండుచు, ఉపనిషత్తులకంటె పూర్వపుదిగ తోచును. ఆర్యేతరుల సంస్కృతిలోని ముఖ్య విషయములను విశేషములను ఆర్యులందరికిని ఎరుకపరచి, ఉభయసంస్కృతులకు పరిచయము హెచ్చించుటకును, రెండుజాతులకును పరస్పర సంపర్కము హెచ్చించుటకును, ఆర్యఋషులు అధర్వవేదము నిర్మించి యుందురని కొందరి యభిప్రాయము. కాని, పూర్వము ఋగ్వేదజ్ఞానములు మూడింటికే వేదములను వాడుకయుండేది. * అధర్వముకట్టి శౌరవము మహాభారత కాలముదాటువరకు రాలేదు.

అధర్వములో భేషజముల వివరించియున్నారు. వాటిని బ్రాహ్మణులు చేయకూడదని త్రియీబ్రాహ్మణములలో నిషేధింపబడినది • పురాణకాలమందు అధర్వవేదముకును వేద ప్రతిపత్తిగల్గినది. ఇందులకు కారణము ఈక్రియలెల్ల అహింసాతత్త్వమునకు విరుద్ధములగుటయే అయియుండును.

* ఇతి వేదాస్త్రయస్త్రయీ (అమరసింహుడు) ఏకంత్రయీ ధగ్మమను క్రపహ్నాః (భ. గీ.) మను స్మృతి. అ. 1.23;

• బ్రాహ్మణేన భేషజం సకార్యం (శతపథబ్రాహ్మణం 4-1-5)

(8—145; 12—112)

(యాజ్ఞ 1—9)

అధ్యాయము 7.

యజుర్వేదము — యజ్ఞములు.

ఆర్కులు పూర్వమునుండి యజ్ఞము చేసేవారు. యజుర్వేద సంహితలో యజ్ఞకాలమందు చెప్ప మంత్రములు ముఖ్యముగా నుండును. బ్రాహ్మణములలో యజ్ఞముల ప్రక్రియ వివరింపబడును. శ్రావణసూక్తిములందును ఆయా యజ్ఞముల ప్రత్యేకత వృక్షైరాలు చెప్పియున్నారు. యజ్ఞములలో చాల రకములున్నవి: అజమేధము, గోమేధము, అశ్వమేధము, రాజసూయము, జ్యోతిష్తోమము వృక్షైరాలు. వీటి ఉద్దేశములు, యజ్ఞవశువును చంపురీతి, యజ్ఞ పరి కరములు, హోత వృక్షైరాల కృత్యములు, కర్మకాండ వివరముగ జెప్పబడినది. ఈయజ్ఞములందు బహిరంగముగ నిండుసభలో ఆయాజంతువుల జంపి, వాటి చరువును అగ్నిలో నేతితో తప్త మొనర్చి, వాటి హోమ శేషమును అతిథులతోసహా సేవింపవలెను. కనుక అట్టియజ్ఞములు నిన్సందేహముగ హింసాకృత్యములు.

ఉదారులైన భారతీయాద్యులిట్టి జీవహింస కార్యముల బహి రంగముగ మతములో భాగముగ నాచరించుట, అందుకు విశేష ముగ ఉత్సాహపడుట, ఇప్పుడు మన కాశ్చర్యముకు విషాదముకు కారణముగావచ్చును అవి ఉపనిషత్తులలో దెప్పిన సర్వభూత సమత్వపు సిద్ధాంతములకు వ్యతిరేకములని తోచవచ్చును. అర్చ్య తరులు పూర్వమునుండియు తనద్రవ్యతా విగ్రహములయెదుట జరుపు అమ్మవారి జాతరలను బలులను ఆగ్నిసంస్కర్మముచే మాను కొనుటకు బదులు, యజ్ఞసిద్ధాంతముచే జాతరలు, బలులు, మరింత ప్రేరణ నొందుట సహజము. ఇట్లు పూర్వమున్ని జాతులలోను ఏదో విధముగ జంతుబలి విడివిగసాగుట, వాటిని మతధర్మములో భాగముగ మహోత్సవముతో జరుపుట, శోచనీయము.

ఆర్యేతరుల నూకాలమ్మ, గంగానమ్మ' వగైరా తమ గ్రామదేవతలు హింసాస్వరూపులు ; వాటికి మనుష్యులజంతుల కావేశమప్పుడప్పుడు కలుగును. అది ఆ యా అంటుజాడ్యముల రూపంగానో మరొకరీతిగనో వ్యాపించి, జనసంఘపు మరణమును హానిని గల్గించును. “వాటిని తప్పించుటకు జంతువులను దేవతల యొద్ద నమ్మదిగ జంపి బలి యిచ్చిననే శాంతించును” అని నమ్మి ఆభయమువల్లనే బలినిచ్చు రివాజు పెట్టుకొనిరి. ఆర్యుల భావ మట్టిదికాదు. భగవంతుడు ప్రేమమయుడు, సర్వసముడు, శివ ప్రదుడు, అనియే వారి భావన. వారట్లే దేవుని కీర్తించుచుండిరి. కనుక వారియజ్ఞపు ఉద్దేశము ఆర్యేతరుల రీతిదికాదు.

“యజ్ఞ” * అనగా దేవారాధన అని యర్థము. మన మంద రమును, మనవస్తువులును, అనగా చిదచితులన్నియు ఈశ్వరాంకి తములే. “మన ఆహార పదార్థము లీశ్వరదత్తములని గుర్తుగా, వాటి నీశ్వరున కావాహనచేసియే, అతిథులకీయవలెను. పిమ్మట మనము భుజింపవలెను” అని ఆర్య సంప్రదాయము. నిత్యము జరుగు పంచయజ్ఞముల తాత్పర్యము నిట్టిదే. యజ్ఞమనగా ఈశ్వరారాధనకై, భాగవతులగు సత్పురుషుల భుజింపజేసి వారికి శ్రీధాపూర్వముగ దానముచేయుట, అనియు భావన కలదు. యజ్ఞ సంప్రదాయమూర్ఖులు హిమాలయ ప్రాంతములలో నున్నపుడు ఆరంభించినది. అతి శీతల స్థితివల్ల అచటి ఆర్యులు రోజును అగ్ని హోత్రమందు నమిథలతో హోమము జేయుచు, నిప్పు ప్రజ్వరిల్ల జేయుచుండిరి. వారు గోమాంసాదుల నాహారముగ భుజించు చుండిరి ; కనుక ఆహారముకు దేశించిన జంతువుమాంసము మగత్రములతో అగ్నితప్తము గావించియుందురని తోచును. కాని యిట్లారంభించిన యజ్ఞ సిద్ధాంతము మరుగుబడి, తరువాత బ్రాహ్మణులు మాంసాహారము విడిచిననుగూడ, పూర్వాచారములబట్టి జంతువుల

* “యజ్ఞ” (ధాతువు) “దేశపూజాయాం” అని పాణిని;

జంపుట అక్రమమనుటకు సందేహములేదు. “గోవు పవిత్రమైనది, హింసింపరాదు” అనునప్పుడును గోమేధము చేయుట అన్యాయమే.

కొన్నివిశేషయాగములు మరియు దారుణమైనవి. అశ్వమేధమందు బలీయమగు గుర్రమును దేశమంతటను సంచారము చేయించి, తుదకు వధించి హోమముచేయుదురు. భారతయుద్ధము తరువాత రాజై ధర్మరాజును, శ్రీరాముడు రాజై భార్యార్యాగము చేసినమీదటను, అశ్వమేధముచేసెనట. ఇట్టిదే రాజసూయమును. ఇవి ఆయా రాజులసామ్రాజ్యాధికారమునలోకమునకు దెల్పవచ్చును. రాజసూయము గూఢమైనది. అందు రాజులందరును పిలువబడి ఆయాగములో పాల్గొందురు. ఇందు యాగపశువేదో తెలియదు. యజమానుని అధికారమంగీకరింపని రాజు నొకనిని యజ్ఞపశువుగ వధింతురను సూచనకలదు. ఇది నిజమేయగుచో కూరమగు హింసాచర్యయగును. ఇదియొక విధమగు నరమేధమన్నమాట. పూర్వము హరిశ్చంద్ర మహారాజులు చేయదలచి శునశ్శేపుని జంపదలపగా అది తప్పిపోయెనట. ధర్మరాజు యువరాజైన తరువాత ఇంద్రప్రస్థములో మయసభ నిర్మించి, రాజసూయయాగముకై రాజుల రావించెను. ఆసభలో యుద్ధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణున కగ్రతాంబూల మీయదలచినట్లును, అందుకు శిశుపాలు డొప్పకొనక, కృష్ణుని ధర్మజునిగూడ ఆక్షేపించెననియు, అంతట శ్రీకృష్ణుడు వెంటనే శిశుపాలుని నభలోనే చంపెననియు, తరువాతనే ఆయాగ కాండ పూర్తియైనదనియు చెప్పబడినది. కారణము గూఢముగ జెప్పినను రాజసూయమునే నొక వ్యతిరేకిరాజును చంపు ఆచారమునకే ఇది నిదర్శనమని యొక సూచనకలదు. ఈవధవలన చాలమందికి కోపముగల్గి పాండవులపైన ద్వేషముతో తరువాత జరిగిన మహాయుద్ధములో కౌరవులకు సాయముచేసియుందురని, కనుకనే వారికి పదునొకండక్షాహిణుల సేన యేర్పడెనని, కొందరి యభిప్రాయము. రాజసూయయాగము సామ్రాజ్య లాభము గల్గించుట యెట్లున్నను, మహాకలహముకు కారణమగుట నిజము.

ఈ రాజనూయాదులు మిక్కిలి అరుదుగనే జరిగెడివి. వేద వాఙ్మయములో వాని ఉదాహరణలు చాలతక్కువ. వేదకాల మందు జరుగుచుండిన “అజమేధా” ది యాగములు, తమసాత్తును ఈశ్వరార్పణచేసి భక్తిపూర్వకముగ సభలో శివరుని ప్రార్థించి, త్యాగరూపముగ అతిస్థులందరిని ఆహారము పెట్టుటనే సూచించు నని తోచును. అప్పటి ఆర్కులకు ప్రత్యేకపు హిందూదేశముగాని క్రైర్యభావముగాని యుండినట్లు తోపదు. కాని ఇట్టి యజ్ఞములకు కర్మకాండప్రబలి, అందేనో గొప్ప విశేషమున్నదను భావము కొందరిలోగల్గి యుండును. ఈయూగచర్యలను హింసాభావములను తరువాత జ్ఞానులగు ఋషులందరును నిరసించిరని చూడగలము.

అధ్యాయము 8.

ఉపనిషత్తులు: అహింసాబీజము.

వేదకాలమందే కొందరు కీమంతులు స్వాధ్యపరత లేకుండ పర్వత స్థలములం దేకాంతవాసులై, సృష్టిలోని యద్భుతశక్తిని సాంకర్యమును మహిమను గమనించుచు, ఈప్రపంచపు మూల కారణముల జర్పించుచు, మానవజీవితపు ఉద్దేశమును ఆదర్శమును గ్రహించి యత్నించుచుండిరి. వారు క్రమముగ మహాజ్ఞానులయిరి. వారినుండి యితరులు బహు కేదారాది క్షేత్రములలో సృష్టిరహస్యముల వెలుగుకొనుచుండిరి. వారు సాధారణముగ ప్రకృతి సంపదతో నిండిన యరణ్యములందే ఉండుచు, అక్కడ ఉత్తమ జ్ఞానము తెలుపు ఉపదేశములచేసిరి. కనుక ఆధలు తెల్పు కథలకు ఆరణ్యకములని పేరు వచ్చినది. అందలి బోధలే “ఉపనిషత్తు” లని ప్రసిద్ధి జెందినవి. వీటిలోనే అహింసాతత్వముకు పునాది యేర్పడినది ముఖ్యమైన పది ఉపనిషత్తులు అహింసాభావముకు

దారి చూపునవే. ఈఋషులు యజ్ఞయాగముల కాండను నిరసించిరి; ఉదారమగు ఆధ్యాత్మికబుద్ధిగల్గి ఈసృష్టిజాంతయు దేవునదే, త్యాగముచేసిననే అనుభవింపగలము, ఎవరి సొత్తుకును ఆశపడకూడదు అని బోధించిరి † సృష్టి స్వభావము సరిగా గ్రహించువారికి హింసాభావముండదు. సర్వభూతములును ఆత్మగతములే. ఆత్మ సర్వభూతములలోను ఉన్నది. మనలోని ఆత్మయు ఇతర జంతువులందలి ఆత్మయు ఒకే పరమాత్మకు సంబంధించినవి. కనుక పరస్పర ద్వేషముండకూడదు. ‡

సర్వజీవములకు మనఆత్మకు అభేదమనునంత సంబంధమున్నప్పుడు, సంఘమంతటికిని క్షేమకరమైనదే తుదకు మనకును క్షేమకరమగును. ఈవికత్వము గ్రహించినప్పుడు మోహశోకముల పాలు కానక్కరలేదు *

ఏకేశ్వర భావము కఠోపనిషత్తులోను శ్వేతాశ్వత రోపనిషత్తులోను ఇట్లు చక్కగా బోధింపబడినది “పరబ్రహ్మయే ఈలోకమంతకును ఆలంబం, ఆదేవుడే సర్వవ్యాపియై సర్వజీవుల కంత రాత్మ మనపనులన్నిటి కాధారుడు, సర్వసాక్షి, అతడు సర్వాంతర్యామి అని గ్రహించుధీరులకే స్థిరమైన శాంతిగల్గును •

† ఈకావాస్యమిదంసర్వం యత్కించజగత్యాంజగత్ | తేనత్యక్తేన భుంజిథాః మాగృథః | కస్యచిద్ధనం (ఈశా. 1-1)

‡ యస్తుసర్వాణిభూతాన్యాత్మస్యేవానుపశ్యతి | సర్వభూతేషు చాత్మానం తతో నవిజాగుప్స్యతే (ఈశా. 1-8)

* యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవా భూద్విజానతః | తత్కరోమోహః | కశ్చోకః ఏకత్వమను పశ్యతః (ఈశా. 1-7)

• ఏతదాలంబనం శ్రీప్ర పేతదాలంబనం పరం (కఠో 2-17)

ఏవోదేవస్సర్వభూతేషు గూఢస్సర్వవ్యాపీ సర్వభూతాంతరాత్మా, సర్వాభ్యుక్త స్సర్వభూతాధివాస స్సాక్షీ చేతా శేవలోనిర్దుగశ్చ.....తమాత్మస్థాయేన పశ్యంతి ధీరాస్తేషాం కాంతిర్భావతానేతరేషాం (శ్వేతా. 6-11-12-13)

అహింసాధారమగు సత్యమే జయప్రదమనియు ఉపనిషత్తులు చెప్పినవి. ‡ కాని సత్యముగమనించి, ఆప్రకారమవలంబించుటయు చాలకష్టము; దాని ముఖముకు అడ్డముండు బంగారుపాత్రను సత్య ప్రియులు తొలగింపవలెను. * సత్యధర్మములకు ఆత్మజ్ఞానముకు మార్గము చాలకష్టమైనదే, అది కత్తిపదును అంచువంటిది; కనిపెట్టి లేచి మేల్కొనియుండవలెను; అప్పుడే కృతకృత్యులౌదురు & ఇట్లు ఉపనిషత్తులభావములు సౌమ్యములు, గంభీరములు, అహింసా సాధకములు, విశ్వప్రేమజనకములు. సుమారు మూడు నాలుగు వేల యేండ్లక్రిందటనే భారతీయులిట్టి సత్యసూత్రముల గనిపెట్టిరి. ఆకాలమందలి ప్రపంచపు మరియేవాఙ్మయమందును ఇట్టి ఉదార భావములును ఆధ్యాత్మిక ధోరణియు లేవనుట నిస్సందేహము.

ఆ స్థితికి సత్యము వగైరాలు కొన్ని ఉపనిషత్తులలో గాఢల రూపముగనున్నవి. కొన్నిటి నిక్కడ చూతము. కేనోప నిషత్తులో నీక్రింది కథయున్నది. దేవాసురయుద్ధంలో హింసా పరులగు అసురులే బలియురు, కాని, ధర్మదేవత బలంవల్ల దేవతలు గెల్చిరి; ఐతే ఆజయము తమశక్తివల్లనే కలిగినదని దేవతలు గర్వపడిరట, అప్పుడు దేవతల కొక విచిత్రభూత మగుపడినది. అదియేమో తెలియక, వారు తమ ముఖ్యులలో నొకడగు అగ్నిని పంపిరి. ఆభూతము అగ్నినిజూచి “మీరెవరు” అని యడిగెను. “ఓ! నేను లోకమంతటిని దహింపగల అగ్నిని” అని అగ్ని జవాబిచ్చెను. ఆవిచిత్రభూత మప్పుడు తనలోనుండి ఒక గడ్డిపోచను తీసి ముందుంచి, “దీనిపైన మీశక్తిని ప్రయోగింపుడు” అనెను.

‡ సత్యమేవ జయతేనాన్యథం | సత్యేన పంథావితతో { ముండకో 3—8
గోపయాశః... సత్యేనలభ్యస్తపసాహ్యేష ఆత్మా... { " 3—5

* హిరణ్మయేన పాత్రేణ సత్యాప్యాపిహితం ముఖం | తత్సంపూషన్న
పాపృణ సత్యధర్మాదృష్టయే (ఈశ. 1—15)

& ఉత్తిష్టకవాగ్రిత ప్రాప్యవరాన్ని బోధత

తూరన్యధానా నికతాదురత్యయా దుర్గంపథస్తత్కమయో వచతః. (కకో-1—14)

జ్వలనుడుగ్రుడ్డై దానిని దహింపబోయెను; కాని అతడెంతయత్నించి నను, గడ్డిపోచ అట్లే పచ్చగనుండెను. అన్ని తలవంచుకొనిపోయి, దానిసంగతి తెలియలేదనెను. అంతట వాయుదేవుడు వచ్చెను. “మీరెవరు” అని ప్రశ్నరాగనే “నేనా” నేను సర్వము నెగర గొట్టగల ప్రకంపనుడ ననెను. దీని నట్లుచేయుడు అని ఆభూత మొక గడ్డిపోచను తీసియుంచెను. కాని ఎట్టి ఝంఝామారు తమును దానిని కదల్చలేకపోయెను. ఇట్లే వరుణాదినాయకులును పరాభవమొంది నిరాశులై మరలిపోయిరి. అంతట దేవరాజగు ఇంద్రుడు న్వయముగవచ్చి, విశముక్తిడై దీనుడై నిల్చెను. ఇంతలో ఆభూత మంతరించినది. ప్రక్కనున్న హిమగిరి శిఖరమునుండి ఉమాదేవి మీకిప్పు డగవడిన భూతము బ్రహ్మతేజస్సు; మీరు గ్రహింపలేక, భ్రమపడితిరి ; అనియుచ్ఛోధించెను. ధర్మబలమున్నప్పుడే నిజమగు జయముగల్గును: క్రోధాహంకారులకు జయముగల్గదు. ఈశ్వరుడే సర్వశక్తులకును మూలము అను నీతులను కేనోపనిషత్తులోని యీవిచిత్ర కథ సూచించుచున్నది. భగవంతుడు మన యింద్రియములకు ప్రాణమ్యుక్తునిగాడ జీవశక్తి రూపుడనే భావమును కేనోపనిషత్తులో నున్నది *

కేనోపనిషత్తులో ఒక చిత్రకథ గలదు.

నచికేతుడను బ్రాహ్మణబాలుడుండెను. తండ్రి అతనిని మృత్యుదేవుని కొప్పగించెను. అతని సౌమ్యోక్తులు బుద్ధికి సంతోషించి, యముడతడు కోరు నరమిత్తుననెను నరునికి స్థైర్యాదులెట్లు లభించునని యడిగెను. “అట్టి ప్రశ్ననద్దు. నీకీష్టమున్న ద్రవ్యమును సంపత్తును కోరుకో” అని యముడు అతని మనస్సు

* శ్రోత్రీస్య శ్రోత్రం మనసో మనో యద్వాచోహ వాచం స ఉ ప్రాణస్య ప్రాణః.....అమృతాభవంతి (కేనో- 1-2)

మార్చబోయెను. “అవి నాకు తృప్తి నీయవు; కనుక వద్దు” అని నచి కేతుడ నెను. *

అంతట యముడు ఆత్మస్వరూపమునిట్లు వివరించెను. నరుల లోను జీవకోటి అంతటిలోగూడ ఒకేపరమాత్మ వ్యాపించియున్నది; అది యెప్పుడును జీవులందరి హృదయములలో నుండును; అది సూక్ష్మమైనను, సర్వవ్యాపి • దురాశాదు. ఖములకు లోబడనివారు, హింసచేయని ప్రేమస్వరూపులునే ఆత్మను దర్శింపగలరు; దుశ్చరితుల కాత్మ లభింపదు. † ఈ ఆత్మ ప్రేమానందరూపము, జీవాధికారి, అని తెలిసినప్పుడు క్రోధభావముండదు. ‡ ఇష్టములు రెండు విధములు. ప్రేయము, శ్రేయము; ప్రేయము తత్కాలముకు ఇందిరియరుచి నిచ్చునది, శ్రేయములు స్థిరక్షేమకరములు. ప్రేయముకు బదులు శ్రేయమే గ్రహింపవలెను. *

యజ్ఞములలో జరుగు జీవహింసను కొందరు ఋషులు నిరసించి, అహింసాసత్యములకు ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి † ఇట్లే యీ లోకమును సత్యమగు సన్మార్గమున నుంచు కొన్నినియమములు గలవు. వాటితత్వమునే “ధర్మ” మని “ఋత” మని వేదములందు చెప్పిరి. ఋతముపైననే లోకమాధారపడినది. భగవంతుడు ఋతసత్య

* నవిత్రేన తర్పణీయో మనుష్యః లస్యమహేంద్రమ ద్రాక్షచేత్త్వా ।
దీవిష్యామో యావదీశ్వర సివరిస్తుమే పరణీయస్సయేవ ।

(కథో. 1-1-27)

• అహోరణీయాన్మహతో మహీయాః..... ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమాన మాత్మనః. (కథో. 1-2-20)

† నావిరుతోనుశ్చరితాన్మకాంతో వాసమాహితః । నాకాంతమనసోవాపి ప్రజ్ఞానైసమ వాత్సుయాత్ (కథో 1-2-24)

‡ యయిమం మధ్యదంవేద... లతోనః శుశ్పతే (కథో. 2-1-5)

* అన్యచ్ఛేయో...త్రేయో వృణితే

శ్రేయశ్చ ప్రేయశ్చ...యోగక్షమాద్వృణితే

(కథో. 2-1-1-2)

† అధయత్తపో...దక్షిణః శాందోగ్యో - 3—17—4

స్వరూపుడు (ఋతం సత్యం పరంబ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగళం)
అను వేదవచనము రోజును విపులు జపించు సంధ్యావందనములో
భాగముగ జేర్చిరి.

ధర్మముకన్న అధికమైనది లేదు. ధర్మము అందరికిని ఆనంద
మిచ్చునది, అని బృహదారణ్యకములో చెప్పినారు *

వేదఋషులు సాధారణముగ శుభముగోరుటలో తమకే
గాక మానవజాతికిని జంతువులకునుగూడ శ్రేయము, శాంతికావలె
నని స్మరించుచుండిరి * అసత్తును, తమస్సును, మృత్యువును
పోగొట్టి, సత్తును, జ్యోతినిచ్చు అమృతత్వమును కల్గింపుమనిరి. †
ఇదియు తమకును లోకమునకును ఔదార్యము, ఔన్నత్యము కావలె
నను భావమునే తెల్పును. ఇట్టి పరిశుద్ధహృదయమే అహింసా
భావ మంక్షరించి వృద్ధి నొందుట కవకాశ మిచ్చినది.

విద్యాబోధనుగూర్చి తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పెడి బ్రహ్మ
విద్య ‡ నేర్చు విద్యార్థులు ఋషుల యాశ్రమమందుండి సత్యమును
ఋతమును గమనింతుమని వాగ్దానము చేసియే విద్య నభ్యసించి
సత్యవర్తన నేర్చుకోవలెను. విద్య పూర్తయై స్నాతకుల సమా
వర్తన జరుగునప్పుడు గురువు శిష్యునికిట్లు బోధించును. సత్యము
చెప్పుము, ధర్మముగ నడుచుకో, సత్యధర్మములు కుశలము వగై

* ధర్మాత్పరంశాస్త్రీ- (బృహదా- 1—4—14)

ధర్మసర్వసాంమధు- (,, 2—5—11)

* శంసోఅన్తు ద్విపదేశం చతుష్పదే

శంసోధవద్విపదేశం చతుష్పదే (ఋగ్వేదం- 7—54—1)

† అసతో మాసద్గమయ, తమసోమాజ్యోతిర్గమయ, మృత్యోర్మా అమృతం
గమయ.

‡ బ్రహ్మపదిష్యామి- ఋతం పదిష్యామి, సత్యం పదిష్యామి, తైత్తిరీయోప
నిషత్తు- శ్లోకపల్లి 1వ అనువాకం.

రాలు తప్పవద్దు, సత్కార్యములే చేయవలెను. తక్కినవికూడదు. సందేహము కలిగినప్పుడు, ఉచితజ్ఞులగు యోగ్య బ్రాహ్మణులు వర్తించినట్లే నడుచుకోవలెను. ఇదే ఉపదేశము. * దీనినిబట్టి చదువుకోబాటు సత్ప్రవర్తనకును పూర్వులు ప్రాముఖ్యమిచ్చిరని స్పష్టము.

* వేదమనూచ్యాచార్యోన్మేవాసిన మహాశాస్త్రి | సత్యంశబ్ద, ధర్మంచర, ... సత్యాన్నప్రమదితవ్యం, ధర్మాన్నప్రమదితవ్యం, కశలాన్నప్రమదితవ్యం, ... యశ్యనపద్మాని కర్మాణి, తాని నీవిశిష్యాని, నోషతరాణి..... అధ్యునితే కర్మవిచకిత్సావాచ్యత్తవిచకిత్సావాస్యాత్... యేతత్త్రబ్రాహ్మణా సంమర్శినః .. యదాతే తత్ప్రసరేత్, తదా తత్ప్రసరేథా.....

(తైత్తిరీ యోగనిషత్తు, శీఘ్రాశ్లో. 1 వ అనువాకం

అధ్యాయము 9.

వేదకాలపు అహింసావాదులు.

ఋగ్వేదములలో కొన్ని భాగములలోని అప్పటి మహా పురుషుల గాథలు, భక్తి ప్రేమల బోధించును ; ఉదాహరణకు మహా గులకు హింసాచర్యలందు వెగటు తోచుట సహజము. జీవహింసను అప్పటికే ఋగ్వేదములలో శ్రీకృష్ణుడను మహనీయుడు మాన్పించి స్వకొక గాథ కలదు. (ఈ వేదకాలపు కృష్ణుడు మహాభారత భాగ వతములలో చెప్పిన కృష్ణుడో యింకొకడో) ఇందుగ్రిడు సప్తసింధు పాత్రము జయించి తూర్పుకు వ్యాపించెనుగా (ఆయనతరువాత తూర్పుదిక్కున కథిపతి యనిపించుకొనెను) ఈలోగా శ్రీకృష్ణుడొక ప్రాంతపు నాయకుడయ్యెను. యజ్ఞమందు తపస్సు ఆర్జవము అహింసా సత్యాదులే దక్షిణగ నుండవలెనని కృష్ణుని కంగీరసుడు బోధించెనట. *

నేమినాధుడను (22వ) తీర్థంకరుడు శ్రీకృష్ణుని కహింసను బోధించెనని జైన గ్రంథములందు చెప్పిరి. (ఆంగీరసునకే నేమినాధుడనుపేరు నుండవచ్చు). అంశుమతి అను నదీతీరమందు కృష్ణునికిని యిందుగ్రినికిని పెద్దయుద్ధము జరిగి, అందు కృష్ణునిదే పై చేయి యైనదని ఋగ్వేదములో ననిరి ♦ ఇందునికి యాగహ

♦ ఆధయత్తపోదానమార్జవం అహింసాసత్యవచన మితితా ఆస్యదక్షిణాః...

(ఛాందోగ్య- 8—17—4)

* తద్ధైత్యదోర ఆంగీరసః కృష్ణాయదేవకీ పుత్రాయాక్త్వావాసా.....

(ఛాం 8—17—5)

♦ ఆవద్రపో అంశుమతీ మతిష్ఠదియ్యాః కృష్ణోదశభస్సహస్రైః (ఆవర్త మింద్రః శచ్యాభమూత మపన్నేహితీర్నృ మణౌషధత్త.....యజేంద్రస్ససాహే

(ఋ 8—98—13—14—15)

విస్సును యిచ్చి సంతోషపెట్టుదమని, కృష్ణునికి నందగోపాదు లొక సారి సూచించిరి, కాని కృష్ణుడట్టి యజ్ఞము కొప్పకోలేదు. అంతట ఇంద్రుడు కృష్ణునిపై కోపించి గోకులముపైకి దండెత్తి పశువులను నశింపజేయబూనెను. కాని కృష్ణు డింద్రునెదుర్కొని గోవర్ధనగిరి యుద్ధముతో గోవులన్నిటిని ఇంద్రునుండి రక్షించెనని భాగవతగాథ కలదు.

ఇట్లు క్షత్రధర్మములోగాక కేవలం ఋషులుగ నుండువారి జీవితం ఇంకా విశిష్టంగా ఉండేది. యూరపులోని అప్పటి ఆర్యుల వలె అజ్ఞానులు మూఢులునై యుండక, నీరు విజ్ఞానకాంక్షగల్గి యుండిరి. వీరిలో కొందరు గొప్ప దీక్షతో పరిశోధించుచు, అందుకై ఏకాగ్రత కొరకు మహాటవులలో ఏకాంతవాసముగూడ సహించుచుండిరి. వారి యాశ్రమజీవితము అహింసాతత్వ మల వర్చుకొనుటకన్నివిధములను తగియున్నది. వారు స్వయముగ శాంతులై సామ్యులై యుండిరి. బ్రహ్మచర్యవ్రతులై, తమ స్త్రీలకు ఉదారభావముల నేర్పుచు, వారికిని ఆధ్యాత్మిక కృషి కల్పించుచుండిరి. వారు నిగ్రహవంతులు ; కాని తరువాత కొందరి వలె ఉగ్రతపస్సుపేర దేహశోషణజేసుకోలేదు. వారు యుక్తా హారవిహారులై మిత భాషులై యుండిరి. తరుచు మాచులగుటయు అహింసకుపయోగమే. వాగ్వ్యయము మానసిక హింసకు కారణ మగును ; సత్యశీలతకును భంగకరము. • వారు ప్రేమన్వభావులై నందున వారి యాశ్రమములను సాధారణముగ క్రూరజంతువులును బాధించుటలేదు. అట్టివేద ఋషులలో వసిష్ట విశ్వమిత్రులపేర్లు తరువాతగూడ ప్రసిద్ధమైనవి.

• రఘువంశీయులనుగూర్చి కాలిదాసు “సత్యయమితభాషిణాం” అని చెప్పినాడు. (రఘువంశము 1 వ సర్గ) ఈకాలముందు అహింసాతత్వమునకాచా ర్యులగు గాంధీమహాత్ముడు నేటికిని వారముకొకరోజు (నగ్రితి సోమవారమును) కేవలం మానముతోనే యుండును ; నిరంతర ప్రణానేవాచరుడైనను, ఈవ్రతమును వదలుటలేదు.

వ సి ష్టు డు.

వసిష్టుని వ్యక్తిజీవనము పరిశుద్ధము, పవిత్రము. ఆయన ఆర్యరాజుల “పురోహితుడు,” అనగా ధర్మవిషయములన్నిటికీ ఆయన అభిప్రాయమే ప్రమాణము. ఆయన హరిశ్చంద్రుడు దిలీపుడు మొదలగు మహారాజుల ముఖ్యాచార్యుడై అనేక ఋషులకు బోధకుడై బ్రహ్మర్షులలో నుత్తముడని ఖ్యాతి నొందెను. ఆయన ఋగ్వేదపు చాల ఋక్కులకు “ద్రష్ట”. ఈయన, విశ్వామిత్రుడు, చిరజీవులైనట్లు తోచును. ఈయనకు త్రికాల జ్ఞానపు దివ్యదృష్టి యుండేదట. ఆయన భార్య అరుంధతి ఆదర్శస్త్రీ ; వినా హకాలమందామె దర్శనము దంపతులకు చేయింతురు. ఈమె ఆర్యజాతిదికాక, హరిజన స్త్రీ అను వాడుక గలదు ; కాని వసిష్టుడు ఆర్యసంస్కృతికెట్టి మిశ్రణము సంపర్కము లేకుండ రక్షించు ధోరణి గలవాడందురు.

విశ్వామిత్రుడు.

విశ్వామిత్రుని జీవితము విచిత్రము. ఈయన మొదట గొప్పరాజై క్షత్రిబలమందు పేరుగాంచియుండెను. ఒకనాడాయన వేటకువచ్చి, వసిష్టుని యాశ్రమమందాబ్రహ్మర్షిని దర్శించెను. అప్పుడు ప్రసంగములో వసిష్టుడు తన ఆశ్రమంలోనున్న కామధేనువు అద్భుతప్రజ్ఞ గలది, అట్టిగోవు యింకెక్కడనులేదు, అని చెప్పెను. ఆధేనువును తనకిప్పించుమని వసిష్టుని విశ్వామిత్రుడు ప్రార్థించెను; అందుకాయన యొప్పుకోలేదు. అంతట దానిని బలవంతముగ తీసుకోబోగా అందుకు వసిష్టుడు లొంగలేదు. అందుమీద విశ్వామిత్రుడు తన శస్త్రాస్త్రములన్నిటి నుపయోగించెను; కాని వాని నన్నిటిని వసిష్టుడు మంత్రబలముతో నరికట్టెనట. తన భుజశక్తియంతయు (నిరాయుధుడైనను తపోధనుడగు) బ్రహ్మర్షి యెదుట వ్యర్థమైనది. అంతట భౌతికమగు హింసాశక్తి

కన్న నిగ్రహవంతుల అహింసాశక్తియే నిజముగ ఘనమైనది అని విశ్వామిత్రుడు కనిపెట్టెను. †

అంతట విశ్వామిత్రుడు రాజ్యము వదలుకొని హిమాలయ ములలో తపస్సు నారంభించెను. తరువాత దక్షిణదేశమునకును ఇతర ప్రాంతములకును వెళ్లి బ్రాహ్మణ్యము కవసరమగు అహింసా సత్యతత్వపుస్సులను బాగుగ నభ్యసించెను. అతడెంత తపశ్శాలి యైనను పూర్తిగ అహింసాపరుడైన మీదటనే అతడు బ్రహ్మరి యైనాడని వసిష్టాదులంగీకరించిరి ; ఆయన విజ్ఞానమును తపోబల మును లోకోత్తరములు ; శిష్యులగు పూర్వాచారపరుల భావములకు భిన్నమైనను న్యాయమని తోచిన దాని నమలు జరుపుటలో ఆయన అతిసాహసముతో వర్తించెను. త్రిశంకువు సశరీర స్వర్గముకై యత్నించెనట.

(పూర్వము త్రివిష్టపమునకు హిమాలయముదారి యుండి యుండును, తరువాత పరిస్థితులు మారినందున పెద్దలందరు నా యాత్రను మానియుందురు) వసిష్టాదులు దేవతలుగూడ న్యతిరే కించినను విశ్వామిత్రుడు తీవ్రముగ యత్నించి తుదకు మధ్యను ప్రత్యేక నగరము నిర్మింపజేసి స్వర్గనదృశముగజేసిన సంగతి ఇతి హాస ప్రసిద్ధము. హరిశ్చంద్రుని సత్యవ్రతమునుండి తప్పించు

† శిక్షలం త్మత్రయబలం బ్రహ్మతేజోబలం బలం | ఏకేన బ్రహ్మదండేన సర్వాస్త్రాణి హతానిమే (పాత్యీకిరామాయణం 1--58--23)

కామధేనువుకు బదులు వేలకొలది గోవులు విశ్వరూపగూడ ఇత్తునన్నను వసిష్ట దొడ్డుకోనందున విశ్వామిత్రుడు సేనబల ముపయోగించెను. అంతట వసిష్ట పుష్టపశుకయవనుల బలము రప్పించెను. వారిని విశ్వామిత్రుడు దోడించెను. కాని తపబలమంతయు వసిష్టుని బ్రహ్మదండమందు స్వర్థమయ్యెను, తాను బ్రహ్మర్షి యని వసిష్టునిచే ననిపించుకోబూని నిర్బంధముచే సాధ్యమకాక తుదకు అహింసా యుత తపస్సుచే సాధించెననియు గాధకలదు.

“ధేనువు” అనగా సత్యవాక్కు- అనియు భావము

దేవీంవాచమజనయంతదేనాః | తాం విశ్వరూపాః శశవోవసంతి సానోమరి
దేవిన్ మూర్జంతునానా, శేనుర్వాగస్మానుకనుష్టుతైతు (ఋ 8--100--11)

టకు విశ్వామిత్రుడతనిని తిప్పలు పెట్టెనని పురాణగాథలు విశ్వామిత్రుని కప్రతిష్ఠ గల్గించినవి. కాని వేదములోనిగాథ మరొక రీతిగ నిట్లున్నది. †

హరిశ్చంద్రరాజు పిల్లలు లేక వరుణదేవుని ప్రార్థించెను. కొడుకుకల్గును గాని, అతనిని తనకర్పింపవలెనని వరుణుడు షరతు పెట్టెనట. తరువాత రోహితుడను కొడుకుపుట్టెను. పిమ్మట కొడుకు నిమ్మని వరుణుడు చాలాసార్లడిగెను. హరిశ్చంద్రుడు పుత్రప్రీతివల్ల కొడుకును వదలుకో లేక, ఏదో పేరుపెట్టి తప్పించుకోసాగెను. హరిశ్చంద్రుడు మాట తప్పినందుకు వరుణ శాపముకు గురియై మహావ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెను. ఈలోగానే (తండ్రికి మొగ మోటము తప్పటకు) రోహితుడనవికి పోయెను; తరువాత తండ్రి వ్యాధి సంగతి తెలిసెను; రాజసూయయజ్ఞము చేయవలెను; అందొకరాజును వధింపవలెనని, ఆచార్యుడగు వసిష్ఠుడు విధించెను. అంతట రోహితుడు క్షత్రియుని కన్నను బ్రాహ్మణుడే దొరికిన మరియు మంచిదని గ్రహించి అడవియంతయు గాలించెను. ఒక చోట “అజేగర్తు” డను చీద బ్రాహ్మణుడు ముగ్గురు కొడుకులతో నొక కొండగుహవద్ద నుండెనట. తండ్రితల్లి పెద్దకొడుకును చిన్న వానిని ఉంచుకొని మధ్యవానిని రోహితునికి యజ్ఞపశువుగ అమ్మి వేసిరి. ఇట్లావిప్రసుతుడగు “శునశ్శేషుడు” రాజసభలో యజ్ఞశాలకు తేబడెను. వసిష్ఠుడు ఋత్విక్కుగ హరిశ్చంద్రునిచేత ఆనరమేధ ప్రక్రియ నారంభింపజేసెను. అజేగర్తుడును దగ్గరనే యుండి తోడ్పడెను. ఇట్టి ఉగ్రయాగమందు ప్రతిభాయుతులే పాల్గొనవలెను. కనుక విశ్వామిత్రుని హోతృస్థానములో నుంచిరి. యూపస్థంభమందు బంధితుడయ్యును శునశ్శేషుడు తనద్వితీయగూర్చి విశ్వామిత్రునితో విన్నవించెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు శునశ్శేషు నొకమంత్రము జపించుమని, అహింసాబుద్ధితో నుండుమని

బోధించెను. దానిని శునశ్శేఫుడు అట్లీ శాంతమనస్సుతో జపించెను. ఆమంత్రశక్తికి “వరుణ” దేవుని ప్రసాదముచే కట్లూడి శునశ్శేఫుడు బయటపడెను. నరవధ నివహంబు లేకుండనే హరిశ్చంద్రునికి యజ్ఞఫలమగు ఆరోగ్యము సిద్ధించెను. తనచాణము నిట్లు రక్షించిన విశ్వామిత్రునికి శునశ్శేఫుడు శిష్యుడై, ఆయన యనుగ్రహమువల్ల గొప్పవిద్వాంసుడయ్యెను * యజ్ఞమందు నరమేధమును జీవహింసను విశ్వామిత్రుడు మాన్పించుట అహింసాసక్తిని తెలుపును. విశ్వామిత్ర రచితమై నరహింసను మాన్పింపగల్గిన ఆమంత్రము వరుణదేవు నుద్దేశించినది. అది ఋగ్వేదసంహితలో భాగమైనది.

దానిని ప్రతిసాయంకాలమును సంధ్యావందనములో భాగముగ జపింతురు * దీనిని “ఉపన్ధాన” మంత్రమందురు.

విశ్వామిత్రుడు వచించిన ఋక్కులు భక్తిమయములు ; అవి చాల పవిత్రములని ప్రసిద్ధి. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణులు నిత్యమును జపించు, “గాయత్రీ” మహామంత్రము విశ్వామిత్రుడు కనిపెట్టినదే †

విశ్వామిత్రుడు భారతదేశపు నలుదిక్కులందును అద్భుతమగు తపస్సు చేసెనని, పశ్చిమదిశలో తపస్సు చేయుచున్నప్పుడు అంబరీషుడను రాజు యజ్ఞముచేయుట కేర్పడుకొన్న గోవును ఇంద్రుడెత్తుకొనిపోయెను ; అంత నతడు ఋక్షుడను బ్రాహ్మణునిమధ్యమ

* శునశ్శేఫుడు విశ్వామిత్రునికి గర్మపుత్రుడని నాడుకయందెను

* ఇమంమే వరుణశ్రీహవమద్యాచమృదమ, త్వమపస్యరాచకే, తత్త్వాయామి బ్రహ్మణా వందమానః..... అధాతేస్యామ వరుణప్రియానః ఋ-తి వమం.

† వేదఋక్కులు ఋషులు కనిపెట్టినవి, అవి అంతఃపూర్వమును అనాదిగనుండినవనీ సంప్రదాయము. గాయత్రీ ; ఓంభూర్భువస్సువః తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గో దేవస్య ధీమహి ధి యోయోనః ప్రచోదయాత్ (ఋ-తి)

పుత్తుడైన పునశ్శేషుని పదివేల గోవుల ఖరీదునకు యజ్ఞపశువుగ
కొనితెచ్చెను. ఆ పునశ్శేషుడు తపస్సులోనున్న విశ్వామిత్రు
నాశ్రయించెను. అంతట విశ్వామిత్రుడు రెండుగాధల నతనికి నేర్పి,
అతని నెట్లో విడుదలచేయించి, ఆజీవహింస మాన్పించి, అంబరీషు
నికి తపోబలముద్వారా యజ్ఞఫలము గల్గునట్లు చేయగల్గెను. అని
రామాయణములోనున్నది. యజ్ఞములో జీవహింస జంపుటను
గూర్చి పూర్వము రెండుపక్షములుండినట్లును, విశ్వామిత్రుడు జీవ
హింస లేకుండ దానధర్మాన్ని చేతనే నద్గతి నొందిరని మహాభార
తములో చెప్పియున్నారు. §

ఆ ర్షేతరులగూర్చి అవలంబింపదగు విధానముగూర్చియు
విశ్వామిత్రుడు ఉదాహర్తై సంస్కరణపరుడైనట్లు తోచును.

విశ్వామిత్రుని కొడుకులు అందరును చండాలురు అని వసిష్టు
నిచే శాపమొందినట, నాకు ఆంధ్ర కళింగ ద్రవిడాదిజనులతో కలసి
రని వసిష్టాది “సిష్టులు” పీడిన భ్రష్టులుగ నెంచి బహిష్కరించిరి.
ఇట్లే త్రిశంకువునుగూడ వసిష్టుడు చండాలునిగ నెంచుట, విశ్వా
మిత్రుడు నికి స్వాగతమిచ్చుట జరిగినది. విశ్వా
మిత్రుడు తన స్వజీవితములో క్షత్రియుడు. మహర్షియే గాక
బ్రహ్మర్షి కావచ్చును. అందుకు తగినంత విజ్ఞానము తపశ్శక్తి
యునే కావలెనని ఋషువుచేసెను. ఆంధ్రులలోను బ్రావిడుల
లోను చాలమంది యిప్పటికిని కౌశిక, విశ్వామిత్రగోత్రీకులు. ఇం
దునుబట్టి విశ్వామిత్రుని సంతతివారును భరద్వాజఋషి మొదలగు

* వాల్మీకిని మాయణం బాలకాండ, 62 వ సర్గ.

§ ఏవగోక్త మహామోగో దానం భూతదయాకథా.....విశ్వామిత్రో |

నిత్యైవజనకశ్చవహీనతి.... దానధర్మాన్ని నా కుద్ధాః తేస్వగ్గం యంతి

భాగవతం. బాలకాండ - అశ్వమేధకర్తవ్యం 91 వ అశ్లో 82-86)

విశ్వామిత్రశిష్యులును ద్రావిడ సంబంధ మంగీకరించి యీదక్షిణ ప్రాంత మంతటను వ్యాపించిరని యెంచవచ్చును. *

విశ్వామిత్రుని నిర్మాణ సామర్థ్యము నద్భుతమని తోచును. ఆయన ప్రత్యేకనగరమును కృత్రిమ వస్తువులను అద్భుత ప్రజ్ఞతో నిర్మించె నని, ఇందుగ్రూతేని కొత్తస్వర్గపురినిగూడ నిర్మింపబోగా ఇంద్రాది దేవతలువచ్చి ప్రార్థించి ఆప్రయత్న మాపుచేయించిరని రామాయణబాల కాండలో చెప్పబడినది.

విశ్వామిత్రునికి భరతవంశముతో చిత్రమగు సంబంధము సూచితము. ఆయన ఉత్తరదిక్కున గాఢ తపస్సులో నున్నప్పుడు “మేనక” అను అప్పరస్త్రీ అక్కడకువచ్చి ఆయనతో నుండెను. అప్పుడు వారికి సంయోగమేర్పడి, వారికి శకుంతల అను కొమార్తె గల్గెను. తరువాత విశ్వామిత్రుడు కుటుంబ సంబంధము పూర్తిగమాని మహాతపస్వియై బ్రహ్మాదులు వసిష్ఠ మహర్షి గూడ తుదకు తనను బ్రహ్మర్షిగ నంగీవరించునంత శక్తిని సంపాదించెను. శకుంతలను కన్యాశ్రమములో దుష్కంత మహారాజు గంధర్వవిధిని వివాహమాడెను. వారి పుత్రుడగు (విశ్వామిత్రుని దౌహిత్రుడగు) భరతరాజువల్లనే మన దేశముకు భరత ఖండమని పేరు వచ్చినదట.

వేదకాలమందు కపిలుడు, ఉద్దాలకుడు మొదలగు విద్వాంసులు జ్ఞానులు నుండినట్లు చెప్పబడినది. వారిలో యాజ్ఞవల్క్యుని పేరుగూడస్మరింపవలెను. ఈయన గొప్ప యోగి, మహాతపశ్శాలి, విద్వాంసుడు, ఈయన విదేహప్రాంతపువాడు కావచ్చును. బృహ

* ఆయాచర్మమలవారి మధ్య వివాహాది సంబంధములును వ్యవహారములును ఎంతవర కుండవచ్చునను విషయముగూర్చి తరువాతి స్మృతికారులలోను భేదాభిప్రాయముగల్గినది. పూర్వపు ఆర్యాచారముకు భిన్నమగు వస్తువులనుగూడ విశ్వామిత్రస్మృతి యనుటకలదు.

దారణ్యకమును పెద్ద ఉపనిషత్తులో చాల భాగమీయన బోధల గూర్చినదే. ఈమహర్షి చేసిన వేదాంత బోధలు కొంతవరకు మన తత్వశాస్త్రమునకును ఆధ్యాత్మిక చర్చలకును ఆధారమైనది. ఈయన మహాజ్ఞానియైనను గృహస్థధర్మములకు వ్యతిరేకికాడు. ఈయనకిద్దరుభార్యలు. వారిలో, చిన్నదగు మైత్రేయ స్వయముగ తత్వజ్ఞురాలై భర్తతో సమముగ శాస్త్ర చర్చ చేయుచుండెను. ఆయన ఆమెకట్టి ప్రోత్సాహమిచ్చెను. యాజ్ఞవల్క్యుని బోధలు సర్వసమత్వమును శాంతిని ఈశ్వరుని సర్వవ్యాపితవ్యమును విశ్వైకవ్యమును నూచించును. *

ఈయన శిష్యులు చాలమంది గొప్పప్రాజ్ఞులైరి. వీరిలో ముఖ్యుడు “జనకుడు”. జనకుడు విదేహదేశపురాజు. ఈయన స్వయముగ గొప్పజ్ఞానియే గాక తత్వజ్ఞులచే చర్చల జేయించుచు విజ్ఞానముకు ప్రోత్సాహమిచ్చు చుండెను. వసిష్ఠుడు యాజ్ఞవల్క్యుడు, సుజాత మొదలగువారితో ఈయనకు జరిగిన సంభాషణలు మహాభారతపు శాంతిపర్వములో వివరింపబడినవి. ౪ జనకుడు తనరాజ్యము నెంతయో న్యాయముగను ఆదర్శప్రాయముగను పాలించెను. గొప్పరాజ్యమున కధిపతియైనను, ఆయన కాస్త్రీవాంఛ లేదు. ఆయన ప్రజలపాలించుచు ఐశ్వర్యవంతుడయ్యు విషయ లగ్నుడు కాకుండనుండెను. లోకక్షేమముకై, స్వార్థపరత లేకుండ కర్మజేయుచు, ఆయన తరించెను * జనకరాజు తనయజ్ఞములందు జీవహింస చేయలేదు; తనరాజ్యమందు జరుగు యజ్ఞము లన్నిటి లోను జీవహింస జరుగకుండ మాన్పించెను. ఆయన తనరాజ్య మంతటను శాంతిని, అహింసను, పరోపకారబుద్ధినివ్యాపింపజేసెను.

* ప్రస్తుతమమలులోమన్న యాజ్ఞవల్క్యుస్మృతి గొప్ప ధర్మశాస్త్రము, అది ప్రామాణిక శాస్త్రములలో ముఖ్యమని పేరు. దీనిని రచించినవారీయనయో మరి యొకరో తెలియదు.

౪ భగవద్గీతలోగూడఁ కర్మజైవహింసంసద్ధి మాస్థితా జనకాదయః | అని చెప్పబడినది

* 304—321 అధ్యాయములు

తరువాత భవభూతి తన ఉత్తరరామచరిత నాటకములో వాల్మీకిమహర్షి తన అతిథియైన వసిష్ఠమహర్షికి గోవును చంపించి గోమాంసముతో మధుపర్క మిచ్చినట్లును, కాని జనకమహారాజు మాంసము లేకుండ శాకాహారమునే ఆయాశ్రమములో తీసుకొన్నట్లును చెప్పినాడు. సీతకష్టమువిని ఆయన వానప్రస్థుడైనాడని భవభూతి చెప్పిన కారణము మాత్రము తృప్తికరముగ లేదు. జనకు డెన్నడును మాంసాహారి యైనట్లులేదు.

అధ్యాయము 10.

వర్ణాశ్రమోదయము.

ఇట్లు ప్రాచీనకాలపు ఆరంభదినములందు ఆ యాజాతుల సంస్కృతులెట్లుండెనో గమనించినాము. ఆహారాది పరిస్థితులను చూచినాము. ఆ యా నాగరికతలు మొదట కేవలం వేరుగ నుండెను. కాని, త్వరలోనే కొంత సంపర్కమును మిశ్రణమును వేదకాలమునందే జరుగ నారంభించినది. ఆ యా సంస్కృతుల వ్యక్తిత్వముకు భంగము లేకుండను, సంఘర్షణ లేకుండను అనుకూల్యముతో అందరును జీవించుటకై, వేదకాలపు అంతమందే వృత్తివిభాగమేర్పడినట్లు తోచును. ఆవృత్తి భేదమునుబట్టియే నాల్గువర్ణములపద్ధతి అమలుకువచ్చి యుండును. ఈవృత్తులన్నియు సంఘక్షేమము కవసరములు. కాని, క్రమముగ వృత్తులు వంశాను పూర్విగ నుండుట ప్రజ్ఞయు శిల్పశక్తియు బాగుగ వృద్ధియగుటకు సహాయకమగునని తోచియుండును. వేదకాలమందు క్షత్రియులు బ్రాహ్మణవృత్తిని, బ్రాహ్మణులు క్షత్రియవృత్తిని అవలంబించుటకు నిషేధములేదు. కాని స్మృతికాలమందట్టి యాచారమేర్పడెనని ముందు చూడగలము.

అస్తి వగైరాలందాశశేక తదేక దీక్షతో జ్ఞానార్జనచేయుచు
 ఇతరులకు విద్య గరపువారు బ్రాహ్మణులనిపించుకొనిరి. వారికి
 నియమములు నిబంధనలు హెచ్చుగ నుండెను. బ్రహ్మ అనగా
 పరమాత్మ, జ్ఞానము, ఇంద్రియనిగ్రహము అనియు అష్టాదర్థము
 లుండెను. వీటి ననుసరించువాడే బ్రాహ్మణుడగును. ఆకాలపు
 అశాంతస్థితినిబట్టి సంఘరక్షణకు క్షత్రియవృత్తియు అవసరమైనది.
 కనుక ఈ రెండువృత్తులవారికిని సంఘమందు గౌరవము హెచ్చుగ
 నుండెను. ఆర్యులలో ఈరెండు రకములవారుగాక తక్కినవారు
 కృషి వ్యాపారాదులు జేయుచు వైశ్యులనిపించుకొనిరి.

బ్రాహ్మణులు తరువాత త్వరలోనే మాంసాదుల విడిచి,
 ఆహింసాపరులై సంఘముకు క్షేమంకరులై పేరు తెచ్చుకొనిరి.
 వారికి నాలుగు ఆశ్రమ ధర్మములు ఏర్పడినవి. వారేకాగ్రత
 కృషిచేసి వివిధశాస్త్రముల రచించిరి. తత్వశాస్త్రమేగాక జ్యోతి
 శాస్త్రము, వైద్యము, ధనుర్విద్య మొదలగు ఇతర విద్యలకును
 కారకులైరి. భారతదేశము ప్రాచీనలోకపు విజ్ఞానముకు పునాది
 యగుటకు వారే బాధ్యులైరి. తరువాత ఈస్థితిలో పరిణా
 మము గల్గెను. కాని, ఆకాలమందు రచించిన ఆయా వివిధ
 శాస్త్రముల గ్రంథములన్నియు ఖలమై నశించిపోయినవి. తరువాత
 పాణిని, చరకుడు, శుశ్రుతుడు, బ్రహ్మగుప్తుడు మున్నగు విద్వాం
 సులు తమ గ్రంథములలో ఆపూర్వాచార్యు లాయా శాస్త్రము
 లలో ప్రవీణులైనట్లు వారి సిద్ధాంతముల నుదహరించి, కొన్ని
 పూర్వగ్రంథములుండినట్లు సూచించిరి.

ఆధ్యాత్మము 11.

ఆర్ష కాలము.

వేదవృత్తాంతముల తరువాత మనదేశపు సంస్కృతిలో శ్రీరామచరిత్ర ముఖ్యమైనది. దీనిని విపులముగ వివరించు వాల్మీకి రామాయణము ‡ గొప్ప ఇతిహాసగ్రంథము. రామాయణ భారత గ్రంథములలోని ముఖ్యవృత్తాంతములలో యుద్ధ కథలు హింసాచర్చలును ప్రధానములు. కనుక అప్పటి భారతీయ నాగరికతలో సంఘర్షణమును హింసాప్రవృత్తియు అధికము గనే యుండెనని భావింపవచ్చును. రాముడు బాల్యమందు విశ్వామిత్రునితో నున్నప్పుడును, పిమ్మట అరణ్యములో వసించినప్పుడు, అక్కడి ఒకజాతి ఆదిమజనులగు రాక్షసులను జంపినట్లు, అందుకు వానరులను మరొకజాతివారు తోడ్పడినట్లును స్పష్టము. దశరథాది రాజు లప్పుడప్పుడే ఆర్యుల యధికారము స్థాపించుచుండిరి. అట్లే ఆర్యఋషులు ఆర్యసంస్కృతి వ్యాప్తికై ఆర్యావర్తపు అడవులలోను, దక్షిణదేశమందుగూడ ధైర్య సాహసములతో ఆశ్రమముల స్థాపించిరి. వీరప్పుడప్పుడు యజ్ఞముల జేయుచుండిరి. ఈయజ్ఞములలో వేర్వేరు ప్రాంతములనుండి ధీమంతులగు జ్ఞానులు సమావేశమై, శాస్త్రజ్ఞానమువృద్ధిచేయుచు, సృష్టిరహస్యముల గనుగొనుటకు పరిశోధనజేయుచుండిరి. వీరీయజ్ఞములో యాగపశువుల జంపుచుండిరి. అందు హింస యుండినను సత్యగుణము నుండెను. రాక్షసుల ప్రకృతి హింసామయము. ఆర్యవ్యాప్తికెల్లెన విఘ్నముల కల్గించి ఆర్యనాగరికత నణప యత్నించిరి. నాడు మాయచేసి, రక్తమాంసములను పైనుండి జల్లి యజ్ఞవాటికల నపవిత్రముచేసిరి.

‡ ప్రస్తుతరూపత్ర వాల్మీకి రామాయణములోను, వ్యాసభారతములోను కొన్ని భాగాలు బుద్ధజనులకు తరువాత నేర్పడినవే, కాని అసలు శ్రీరామకథ (భారతపు ముఖ్యకథగూడ) బుద్ధునిజీనుని జీవితములకు చాల పూర్వమే జరిగినది.

ఆశ్రమముల ముట్టడించి అందలి ఋషుల జాపి తినుచుండిరి. విశ్వా
మిత్రాది ఋషులు కొందరు అస్త్రబలము గలవారే కాని వా
రహింసావ్రతులు. క్షత్రియులగు శ్రీరామాదులు వీరికి తోడ్పడి
శత్రువుల నణచిరి. శ్రీరాముడు బాల్యమందే విలువిద్య నేర్చి
గొప్ప యోధుడై విశ్వామిత్రునితో ఆడవుల దిరిగి ఆయనయొద్ద
భృశాశ్వాదుల ప్రత్యేకాస్త్రముల వాడుక నభ్యసించెను. ఆయన
సూచన ప్రకారం రాక్షసులను స్త్రీలైనను కూర్మలై శూరురాలై న
తాటకనుగూడ చంపెను. అప్పటికి దేశమందార్జునులకు రాక్షస
బాధ చాల హెచ్చుగ నుండెను. నవతిత్తల్లి వరముపేరున, ఆయన
యుక్తవయసు రాగనే రాజ్యపాలనకు దిగక, రాజ్యమువీడి, రాక్ష
సులు విశేషముగ నుండు యమదిశ కే బయలు వెడలెను. మొదట
విడివిడిగ కొందరు రాక్షసుల జంపెను. కాని, ముఖ్యముగ దండ
కారణ్యము జేరినప్పుడక్కడ చాల రక్తపాతము జరిగెను. ఆయర
ణ్యము కొంతవరకాంధ్ర దేశమునగూడ వ్యాపించియుండెను. జన
స్థానపు రాక్షససేనతో జరిగిన పోరులో నాయకులగు ఖరదూషణు
లును రామునిచే నిహతులైరి. తరువాత వాలి వధయు, పిమ్మట
లంక ముట్టడియు జరిగెను. వానగులనబడు జాని రామునివై పు
నుండి లంకేశ్వరుని రాక్షస సేనతో బోరుటలో రెండువక్షములలో
చాలమందిచనిపోయిరి. ముఖ్యనాయకులిద్దరి మధ్య జరిగిన యుద్ధము
దానికదే సాటిగనుండెనట *

తుదకు రావణ కుంభకర్ణులు హతులు కాగా వీరితమ్ముడును
శ్రీరామునికి తత్కాలమిత్రుడైన విభీషణునికి నహజముగ లంకా
రాజ్యము లభించెను. తరువాత శ్రీరాముడు పట్టాభిషిక్తుడైన
మీదట రామరాజ్యము న్యాయముగనుండినను, లవణాసురుడు
వగైరాలతో యుద్ధము జరుగుచునే యుండెను.

ప్రతిష్ఠకొరకు శ్రీరాముడు జరిగించిన భార్యవిసర్జనము సీతా
దేవి స్థితినిబట్టిచూచినచో హింసాచర్యగదోచును. తరువాత

* రామరావణ యోధ్యుద్ధం రామరావణ యోధిష.

ఈస్థితిలో అశ్వమేధ యజ్ఞము జరిపిరి. ఆకాలమందాద్యులకును ఆర్యేతరులకును మధ్య అధికమగు సంఘర్షమున్నట్లు స్పష్టము. ఇట్లు చరిత్రదృష్టితో వ్రాచిన శ్రీరామకాలమందు జనులలో ముఖ్యముగా (ఆర్యేతరులు) నరాశనులు పచ్చిమాంసము దినువారు నగు రాక్షసులలోను సోదర శత్రుత్వముబట్టిచూడ వానరజనులలోను హింసాతత్వ మధికముగ నుండెను. ఇట్టి యితివృత్తముతోనే శ్రీమద్రామాయణము అహింసా ప్రతిపాదకముగను, నీతిబోధకముగ కవి నేర్పుతో రచింపబడెనని ముందు చూడగలము.

అసలు వేదకాలము కృతయుగమని, శ్రీరాముని కాలము త్రేతాయుగము, కురుపాండవుల కాలము ద్వాపరయుగము, అంతట కలియుగము వచ్చినది; అని ప్రాచీనుల సంప్రదాయము. కురుపాండవుల కాలమందార్హనాగరికత ఈదేశమంతటను స్పృశించినట్లు తోచును. నరాశనులరుదైరి * నాగస్త్రీలు దాశకన్యలు హిడింబివంటి “రాక్షసి” కూడ, అక్కడక్కడ ఆర్యసంస్కర్ష మొందిరి. వారివల్ల సంతానములు కల్గినవి.

కాని ఆకాలమందు హింసాతత్వమధికముగ నుండినట్లే తోచును. ప్రస్తుతపు మహాభారతములోని అసలు చారిత్రక భాగమియ్యద్దాది హింసాచర్యల కథయే. † మానసిక హింసా భావము సోదర సంఘములో నేర్పడినప్పుడు ఇది చివరకు హింసా కృత్యముగ పరిగణించి ఉభయ వినాశకమగును. దుర్యోధనాదులకు పాండవులపైన బౌల్యమునుండి యుండిన ద్వేషభావమును, రాజ్యమోక్ష దురాశయమును, మొదట అనేక కలహములకు కారణమైనది. అంతట పాండవులలో భీమార్జునులు తమ బలమును వృద్ధిజేసికొనిరి. దుర్యోధనుని పక్షముకు మొదటినుండియు

* శ్రీరాముని గొడుగు కుశుడు కుశద్యుతియును వాగస్త్రీని తన రాజ్యక జేసికొనెను. (రఘువంశం 17 స)

† తరువాత అది గొప్ప నీతిగ్రంథము పంకమ వేదముగ జేయబడిన సంగతి ముందు చూడగలము.

సంఖ్యాబలము హెచ్చు. పాండవులకు నైతిక బలముండెను. ఆయా పాత్రముల రాజ్యములు చెరియొక పక్షమును జేరినవి. సమాధాన సమాఖ్య ప్రయత్నములు జరిగినవి. కాని కుదరలేదు. ఒక హింసా చర్య మరొక హింసాచర్యకు దారి తీసినది. అన్ని సందర్భములు ఆలోచించి అందరి యంగీకారమునొంది, ధృతరాష్ట్రుడు యుధిష్ఠిరుని కార సామ్రాజ్యముకు యువరాజుగ జేసెను ; కాని పాండవులనలు రాజ్యపుపాలనలో జేరకుండ, వారికి ఖాండవ ప్రస్థాదుల విడదీసి, వాటిని బాగుచేసుకొని, అందు నగరాదుల నిర్మించుకొమ్మ నెను. ఈ ఖాండవ ప్రస్థములో చాలభాగ మాయుధుల ప్రవేశములేని దుర్గముమగు నిబిడారణ్యము. ఇందు అతి భయంకరమైన వ్యాఘ్రాది క్రూరమృగములును భీకర విషసర్పములును చెలరేగుచుండినవి. ఇక్కడ “నాగు” లను వీర నరజాతి యుండును. కాని వారి క్రౌర్యము శౌర్యము, మాయిత్యము వారికి సర్పాదులతో నుండిన చమ్రును, సర్పపూజనుబట్టి ఆధ్వలీ నాగజాతిని సర్పములతో సమముగ జూచినట్లు లోచును. ఈ కేకారణ్యమును తగులబెట్టి యగ్నిదేవుని అజీర్ణగోగము పోగొట్టుటకు కృష్ణాదులు నిశ్చయించిరి ; అంతట ఆమహారణ్యముచుట్టును దుర్గముమగు అడ్డువేసి, ద్వారమార్గములందు కాపుండి, అర్జునుడా మహారణ్యమునంటించి వేసెను. అందు వృక్షజాతులేగాక అనేక విధములగు మృగజాతులు దగ్గమై నశించినవి. ఇందు హిర్నివ్ర జంతువులేగాక అన్నివిధములగు మృగములును నాగజాతినరులును గూడ బయటకు తప్పించుకోలేక చచ్చిపోయిరి. * తప్పించుకో

* ఈ ఖాండవ దహనములో అర్జునుడు ఇక్కడి జీవజాతయందలి నిర్దయ డైనాడని సంస్కృతభారతములో నున్నది. ఆంధ్రభారతములో అంత తీవ్రము కాకున్నది ఇట్లున్నది.

చ॥ జ్వలన శిఖాళియున్ విజయ సద్విశిఖాళియు జుట్టుముట్టినన్
తలర భూకులంబులగు తద్వనజీవుల మూర్త నాదమం
దులియును నొక్క పెట్టు దివి సుదృఢమయ్యె నమందమందరాం
జల పరివర్తన ప్రసభ సంతుభితార్ణవ ఘోషఘోరమై॥

(ఆ. భా. 1—8—263)

బోయిన వారిని కృష్ణార్జునులొపుచేసి చంపిరి అప్పడెందరో నాగు లిట్లు తీవ్రహింసపాలైరి. కాని నాగజాతిలో ఒక కక్షతో అర్జు నునికి మైత్రీయు నుండి యుండవచ్చును. అప్పటికే అర్జునుడు ఉలూపి అను నాగరాజ సోదరిని పెండ్లియాడెను. “మయు” డను నాగజాతీయుడు ఖాండవ దహనానంతర మర్జుని మిత్రుడై నాడు. ఇతడు అద్భుత ప్రజ్ఞగల భవన నిర్మాత.

అసురుల విశ్వకర్మ + పాండవు లితనిచే నద్భుతమగు మహాసభను తాముకట్టిన ఇంద్రప్రస్థనగరములో నిర్మింపజేసిరి. ఈమహామందిరము చిత్రవిచిత్రమై కన్నుల చెదరజేయు స్ఫటిక ఫలకములతో నంమోహకరమై యుండెనట, ఈభవనములోనే ధర్మరాజు రాజసూయయాగము తలపెట్టెను. రాజసూయయాగము ఇతరరాజులపైన సర్వాధికారము స్థాపించుట కుద్దేశించినది. ఆ యజమానుని సర్వాధికారముకు ఆయనమాటకు అడ్డమువచ్చు రాజును లోబర్చుటో చంపుటో జరిగినగాని, యాగము పూర్తి గాదు. ఈయాగముకు రాజులందరి నాహ్వానించిరి. ఈమయ భవనములోనే సభజరిగి, అక్కడ రాజసూయ మారంభించు చుండగా చేది భూపుడగు శిశుపాలుడు ధిక్కరించెను. వెంటనే శిశుపాలుని పాండవుల ప్రాణమిత్తుడగు శ్రీకృష్ణుడు ఆసభామంది రములో నందరు రాజులయెదుట చక్రవర్తయాగముతో సంహరించె నట. * ఇది ఘోరహింసయని కొందరు రాజులకుతోచి వారవృత్తి

+ ఆర్యకరులలో మయుడు గొప్పశిల్పి. వారల సంస్కృతికి కారకుడుగ తోచును; దూరస్థమగు ఆమెరికాలోని ఆర్యకరుల ప్రాచీన సంస్కృతికి “మయ” సంస్కృతి (Maya civilization) అనియే వ్యవహారమందుట విచిత్రము.

* రాజసూయములో నిట్లు ధిక్కరించు రాజును చంపుట ఒకవిధముగు నర మేధముని కొందరు నూచించిరి. ఈయాగారంభములో అగ్రతాంబూలముకు శ్రీకృష్ణు డర్జును కనుక ఆయనకు తాంబూలము మంగుగా నిత్తునని దిర్మజు డట్లు చేసెను. వెంటనే శిశుపాలుడు ఆచర్య నాక్షేపించెనట అంతట శిశుపాలుడు హతుడయ్యెను, ఈభయకక్షమలకు బంధువగు శిశుపాలు మరణ మందోళన కారణమయ్యెను.

నుండి పాండవవిరోధులై దుర్యోధనుని మిత్రులైరి. ఈసభలోనే
 (దుర్యోధనుడు ద్రావది) నవహసించి యవమానముచేసెను. ఇది
 మానసిక వాచికహింస. దీనిచే దుర్యోధనుని కోరిధాగ్ని పోచ్చి
 నది. అంతట కుట్రజరిగి ద్యూతములో ధర్మరాజోడి పాండవు
 లడవికి పోయిరి.

యీరాజులలో కొందరికి ఈవిరోధభావమువలన కష్టముగ
 తోవలేదు. తరువాత రాయబారపు యత్నములు మరల జరిగి
 నూది మోపునంత స్థలమైన నిచ్చుటకు దుర్యోధను డొప్పుకోక
 రాజీచెడెను. కాని యెక్కువ సేనలు కౌరవ పక్షముకే వచ్చినవి.
 ఇట్లు హింసాభావము దేశమంతటను వ్యాపించి, తుదకు ఘోర
 యుద్ధము జరిగినది. గ్రంథవర్ణనమును బట్టి చూడగ, ఆస్రాచీన
 కాలమందు అంత ఘోరయుద్ధమును ఒకే మహానమరములో అంత
 మంది హత్యయు, ఆకాలపు ప్రపంచమందొకప్పుడును కాలేదని
 తోచును. రణరంగమందు హింసాతత్వమును జయాశతో యెందు
 కైనను సిద్ధమగుటయు సహజము. పూర్వకాలమందు హింసా
 తత్వముచే జనుగు క్రౌర్యమును తగ్గించుటకై యుద్ధముకు కొన్ని
 నియమములుండెను. రాత్రియుద్ధము, నిరాయుధులపైనను అస
 హాయులపై నను యుద్ధమును చేయకూడదు. ఓడిపోయి
 లొంగిన తరువాత వానిని చంపకూడదు. ఐనను భీష్మాదులను
 ప్రత్యక్షయుద్ధములో బడగొట్టలేక, పాండవులు వక్రమార్గమవలం
 బించిరి. ధర్మరాజంతటి సత్యవ్రతుడు “అశ్వత్థామాహతఃకుంజరః”
 అనుట విచారకరము. అప్పుడు అశ్వత్థామ యను యేనుగ చచ్చి
 నది. కనుక ధర్మరాజునోటవచ్చిన మాటలు నిజమేయైనను, తన
 పుత్రుడగు అశ్వత్థామ మరణించినాడని ద్రోణునికి తోచవలెనని,
 అట్లయితేనే ద్రోణుడు శోకగ్రస్తుడై వధకు దొరుకునని పాండవు

లకు తెలుసును కనుక అదియొక విధమగు ఆబద్ధమనియే యెంచవలెను. అనత్యము హింసాతత్వములోనిదే +

ఈ హింస అశ్వత్థామ హృదయములో హింసాకార్యమునకై ప్రేరణ గల్గించెను. యుద్ధములో కౌరవ సేనయోడి, దుర్యోధనుడు గదాయుద్ధములో హతుడైన తరువాత, తన పక్షము నశించినను, తలపెట్టినది మహాపాపమని తెలిసియు, అశ్వత్థామ అర్ధరాత్రివేళ యుద్ధానంతరమలసి శాంతముగ శిబిరములో సిద్ధిప్రోవు యోధులను రాజపుత్రులను పాండవ సుతులనుగూడ చంపివేసెను : ఉత్తరాగర్భమందున్న శిశువునుగూడ చంపుటకు అతడు ప్రయత్నించుటబట్టి, పాండవుల హింసాతత్వము కొద్దిదైనను, అందుచే నెట్టి ఘోర ప్రతిహింస గల్గునో ఇది తెలుపుచున్నది. ఈమహాసమరములో ఉభయపక్ష సేనలును నశించినవి. తరువాత చాలకాలము దేశము మహారిష్టములకు లోనైనది. అప్పుడు యువక పురుషుల సంఖ్య హెచ్చినందుననే సంఘస్థితి తారుమారైనది. హింసాతత్వము నిరుత్సాహము దేశమంతటను వ్యాపించి, చాలకాలము వరకు భారతజాతి కోలుకోలేదు.

+ అప్పుడు ధర్మబాధన్నవార్యములో కుంజర శబ్దము స్పృశునికి వినబడకుండ జేసిరి. తుదకు మహాప్రస్థానమై జీవితాంతమున ధర్మరాజు నరకలోకముకు వెళ్ళెనట. అందుకీ యనత్యమే కారణమైనది.

అధ్యాయము 12.

జైన సంస్కృతి.

మహాభారత యుద్ధముచేగల్గిన అయోమయస్థితి చాల కాలమువరకు సర్దుకోలేదు. జనులలో ఉత్సాహము స్వతంత్రత లోచనలు వెనుకబడినవి. కొంత విపరీత పరిణామము గల్గినది. యజ్ఞదుల కర్మకాండ కొందరు జైమిన్యాది ఋషులు వృద్ధిజేసిరి. త్యాగమున కేర్పడినయజ్ఞము భోగమునకును వేదవిహితమును కారణమునను జరిగించిరి. వీటిలో వివిధజంతువుల జంపుచుండిరి. ఆర్యులే యిట్లుజేయుటబట్టి తక్కినవారు తమ జాతరుల నింకను వృద్ధిజేసిరి. వేదములు అప్పటికి వేయేండ్లకు పూర్వమెప్పుడో యేర్పడినవి. వాటి భాషార్థములు సామాన్యులకు బోధపడుట లేదు. పాణిని నియమమగు సంస్కృతములో శాస్త్రగ్రంథముల రచించుచుండిరి. ఆభాష విద్వాంసులందరికీ సామాన్యభాషయే. ఉన్నత జాతులవారికి వాడుకలో నుండెను. కాని అవిగూడ స్త్రీ శూద్రులకు బోధపడవు. వారికి వేదభాష లసలే తెలియనందున వారికి వేదాభ్యాసమున కర్హతయే లేదనిరి. సామాన్యజనులకు విజ్ఞానమును సంస్కృతిని వ్యాపింపజేయుట కెట్టి ప్రయత్నములును జరుగ లేదు. సామాన్యజనుల దుఃఖనివారణ కెవరును ప్రయత్నింపలేదు. కొందరు దుర్యోధమైన శాస్త్రచర్చల జేయుచుండిరి. కొందరు మాత్రము తపస్సుల జేయుచుండిరి, కాని వారును, పూర్వపు వసిష్ఠ విశ్వమిత్రులవలె సంఘక్షేమమున కవసరమగు చర్చల జేయకయు వారి సమస్యల పరిష్కారములగు జ్ఞానమార్జింపకయు, తమవ్యక్తి మోక్షముకై అడవులందు తీవ్రతపస్సుల జేయుచుండిరి. కొంత లోకికమగు శక్తుల సంపాదించిరి. కాని వాటిని ప్రజాలాభముకై వినియోగించలేదు. ఈ తీవ్రతపస్సులో తరుచు తమ శరీరమును, ఆత్మను, మనస్సును శోషింపజేయుచుండిరి.

అందువల్ల ఆత్మవికాసము గల్గుటకు బదులు దాని వినాశమేకలెను. ఆర్యసంఘము లటుండ, ఆసంస్కృతిలో జేరిన (శూద్రజాతియనబడు) వారికిని, ఆదిమ జాతివారికిని, ఆర్యులతో సంపర్కమేదో విధమున కలుచునే యుండెను. అందువల్ల కొత్తసమస్య లెన్నియో కల్గినవి. వాటి పరిష్కారముకు అహింసయు సద్భావమును ఉదార బుద్ధియు కావలెను. పరస్పర సంఘర్షము పోగొట్టి ప్రేమభావము బుట్టించుట యవసరమైనది; కుత్సరము లేకుండను క్లిష్టత లేకుండను సామాన్యులగు జనులందరికిని అన్ని సంస్కృతుల వారికిని సుబోధమగునట్లు మతసిద్ధాంతములను సుకరముగ జేయుటయు అవసరమైనది. ధర్మమును క్షీణదశలోనుండి నుద్ధరించువారు కావలసివచ్చినది.

అప్పుడు ఆర్యులకు ఆర్యేతరజాతులకుకూడలిస్థలమై, హిమాలయగిరులకు గంగానదికి మధ్య పుణ్యభూమియై, జరాసంధాది శూరులకును జనకాది కర్మవీరులగు వేదాంతులకును యాజ్ఞవల్క్యాది మహర్షులకును ఆవాసమై వారల విహారపు రంగస్థలమైన ప్రస్తుతపు బిహారు రాజ్యములో క్రీ. పూ. 6 వ శతాబ్దిలో నిద్దరు మహానీయు లవతరించి అహింసామతమును ప్రపంచంలో స్థాపించి, తమకును భారత భూమికిని శాశ్వతకీర్తి సంపాదించిరి. వీరే జనుడు, బుద్ధుడు. సర్వభూతహితముకై యత్నించుట ఉత్తమమైన ఆధ్యాత్మిక ధర్మమని ఉపనిషత్తుల సిద్ధాంతము. కురుపాండవ యుద్ధపు మహాప్రళయములోను తరువాత కొంతకాలమున నిది మరపుకు వచ్చెను; కాని, కొందరు ధీమంతులు అక్కడక్కడ ఈసిద్ధాంతముకు పునరుజ్జీవన చేయదొడగిరి. వీరినే జైనులు “తీర్థంకరు”లనిరి. వీరిలో మొదటివారు ఋషభ దేవాదులు. వారినిగూర్చి చారిత్రక మగు వివరములు తెలియవు. 22 వ వారగు “నేమినాథుడు” చారిత్రక పురుషుడే. యాయనయే శ్రీకృష్ణునికి అహింసాసిద్ధాంతము నుపదేశించినట్లు జైనగ్రంథములో నున్నది. 23 వ వాడగు “పార్శ్వకముని” గొప్పవిద్వాంసుడు, మహా ధార్మికుడు. ఈయన

పక్షిత్తు కాలమువాడని, అహింస, సత్యము, అస్తేయము, అపరిగ్రహము ఈనాలుగును అనశ్యము అవలంబించవలెనని యాయన బోధించినట్లు జైన గ్రంథములలో చెప్పియున్నారు

తరువాత జీనుడనతరించెను. ఈయన * క్రీ. పూ॥ 6 వ శతాబ్ది మొదట అనగా బుద్ధునికన్న సుమారు 15 ఏండ్లు ముందుగా దక్షిణాభిహారులో అనగా అప్పటి మగధ దేశములో జనించెను ఆయన అనలుపేరు వర్ధమానుడు, జన్మస్థలము వైశాలీపురము ; తండ్రి సిద్ధార్థుడు. జీనునికి మహావీరుడనియు వాడుక కలదు, వీరిది క్షత్రియ వంశము. వైశాలి లిచ్చవీ అను చిన్నచిన్న గణరాజ్యపు (రిపబ్లికు) రాజధాని. వర్ధమానుడు బాల్యమందు విద్య నభ్యసించి పార్శ్వమునియొద్ద అహింసాసిద్ధాంతపు ఉపదేశములను. కొన్ని యేండ్లాయన దేశములో సంచరించి, అనుభవము సంపాదించి తన 30 వ యేట “జీనుడైనాడు” జీనుడనగా ఇంద్రియాదుల జయించినవాడు. తరువాత, ఆయన 30 ఏండ్లు మగధ ప్రాంతమునను చుట్టుపట్లను అహింసాధర్మపు ప్రచారముచేసెను ఆయన (పావా) పురములో చనిపోయెను.

అంతట జైనమతము క్రమముగ దేశమంతటను వ్యాపించి నది. అది యిప్పుడు గుజరాతు, మాళవప్రాంతమును మాత్రమును కొద్దిగ (కనర) జిల్లాలోను ఉన్నది. మనదేశపు నగరములలో సాహుకారుగనున్న “మార్వాడీ” లలో చాలమంది జైనులు.

* క్రీ. పూ 6 వ శతాబ్దిలో లోకమందన్ని సాగరిక దేశములలోను గొప్ప ధర్మప్రవర్తకులును సుమారు ఏకకాలమందే ఉదయించిరి. మనదేశమందు జీన బుద్ధులు, చీనాలో కం పూర్వసియను లోతేస్స, గీనులో థేల్సు హిరాక్లిటను నుడయించిరి.

జైనబౌద్ధమతముల సామ్యమును భేదమును సూక్ష్మముగ గమనింతము. ఈ రెండును హిందూమతమును సంస్కరించి, దురాచారములనుండి శుద్ధిచేయుట కుద్దేశించినవే

వీటి ప్రవర్తకులు ఉభయులు క్షత్రియులు త్యాగపురుషులు. రెంటిలోను బ్రాహ్మణజాతి ప్రాబల్యము తగ్గించిరి. యజ్ఞాది కర్మ కాండను- ముఖ్యముగ జీవహింసను ఈ రెంటిలోను నిషేధించిరి. రెంటిలోను సన్యాసుల ప్రభుకలదు. వారిలో బౌద్ధులను 'శ్రమణకు' లని జైనులను 'క్షపణకు' లని చెప్పుదురు. ఈ రెండుమతముల మూల సూత్రము అహింసావ్రతము. ఇక భేదములు, బౌద్ధుల అహింసావ్రతమనగా మానవప్రేమయే. వారు కోసిన మాంసము తినుటకలదు. జైనులు జంతుహింస నిషేధింతురు. జైనులు కేవలం శాకాహారులు. జంతువుల చర్మమును కారణమున చెప్పులను వారు ధరింపరు. వీరి గురువులు నడకలో చీమలు వగైరాలనుకూడ తొక్కకుండ తప్పించుకోబోదురు. జైనులు (జీవ హింసానుమానము లేకుండుటకు) సూర్యాస్తమయమైన మీదట భుజింపరు. ఉభయులును ఈశ్వరునిపూజింపరు. కాని జైనులు 24 తీర్థంకరులను, బౌద్ధులలో మహాయానులు బుద్ధుని బోధి సత్తుని విగ్రహములను బూజింతురు. ఉభయులును వేదము పరమ ప్రమాణమని ఒప్పుకోరు. బౌద్ధులవేదము త్రిపీఠకము. జైనులది "అంగ" గ్రంథము. ఇవి చాలవరకు పాలీభాషలోనేయున్నవి. ఉభయులును తమ ముఖ్యసిద్ధాంతములను "తిరత్న" ములందురు. అయితే, బుద్ధుని, సంఘమును, "ధమ్మ" మును శరణువొచ్చుటే. బౌద్ధులకు తిరత్నము. సమ్యక్ (=బాగుగ) దర్శనం, సమ్యక్ జ్ఞానం, సమ్యక్ చారిత్ర్యము (=నడత) ఇవి జైనుల తిరత్నములు. ఈ మూటిలో బౌద్ధుల "అష్టమార్గములు" ఇమిడియున్నవని జైనులందురు. కొందరు జైనులు చాతుర్వర్ణ్యప్రధాన మున్నింతురు. ప్రాయోపవేశముతో నిరశనులై మరణించుట ప్రశస్తమని జైనుల సంప్రదాయము. బౌద్ధులలో మహాయాన హినయానములున్నట్లు

జైనులలో శ్వేతాంబర దిగంబరులని, శాఖలున్నవి. బౌద్ధమత మిక్కడ కొంతకాలముబలీయమై, దేశాంతరములలో నిల్చియున్నది; కాని మాతృదేశమందు దాని వ్యక్తిత్వమివ్వడులేదు.

జైనమత మితర దేశములలోలేదు. కాని స్వదేశమందా మతస్థులు కొందరిప్పటికి నున్నాగు. వారి వాఙ్మయం అహింసా సిద్ధాంతపువ్యాప్తికి బలకరము. జైనగ్రంథముల సంపర్కము గాఢమహాత్మునికి అహింసాతత్వముపైన ధ్యానమును హెచ్చించి నది. జైనమతపు కొన్నిసిద్ధాంతములను వాటి ప్రమాణ వాక్యములతో నిక్కడ మచ్చుకు గమనింతము.

1. జీవమును చంపరా, చంపకపోయినా, హింసాబుద్ధి కలిగినంతటనే, అట్టివారికి బంధమేర్పడుట నిశ్చయము.

2. “హింస” అనగా ఉద్దేశపూర్వకంగా జీవశక్తిని నశింపు చేయుటే.

3. ఆత్మవికాసము కడ్డమగు క్రోధలోభాదులన్నియు హింసాకోటిలోనే చేరును; అబద్ధమాడుట వగైరాలు హింసాకోటికి సూచనగ చెప్పబడినది.

1 అజ్ఞానసిద్ధిబంధోపశ్చేదాశ్చ, మానమాశ్చేహిం | ఏసోబంధ సమాసో జీవాం నిచ్ఛయగయాన్య | నా | అవ్యవసీతేనబంధః, సత్వేమృతేపి మానామృతేపి ఏవోబంధసమాసః, జీవానాం నిశ్చయవయస్య. (శ్రికృందకుందాచార్యులు కీ-పూ|| 1వ శతాబ్దిలో రచించిన సమయసారములోది)

2. ప్రమత్తయోగాత్ ప్రాణవ్యవరోధణం హింసా (శ్రీఉమాస్వామి ఆచార్యులు క్రీ. త. 1వ శతాబ్దిలో రచించిన తత్వార్థ సూత్రములోది)

3. ఆత్మపరిణామహింసా హేతుత్వాత్, సర్వమేహింసైతత్ | అమృతవచనాది కేవల ముదాహృతం నివృత్తబోధాయ (పురుషార్థ సిద్ధుపాయం. 42 వ శ్లోకం; 10 వ శతాబ్దిలో అమృతకందరాచార్యులు రచించినది)

4. వాఙ్మనః శరీరములలో దేనిచేతనైనను, బాధించుట, బాధకల్గించుట, ఆచర్య కొప్పుకొనుట; ఇట్లు 3x3 మొత్తం 9 విధముల హింసయుండును. ఇందుకు అపవాదములున్నవి.

5. హింసలో ఆరంభహింస (= వ్యాపారచర్యలో జరుగునది) అనారంభహింస (నిర్వ్యాపారులది) గృహస్థులు కానివారీ రైదురకముల హింసనూ మానవలెను.

6. గృహస్థులేదో వృత్తిచేయవలెను; అయితే, వారు ఆశ తగ్గించుకోవలెను. వారికి వ్యాపారసందర్భపు కొంతహింస తప్పని సరియగుట ఒకప్పుడుండును.

7. జీవులపాణం తీయకుండ మాంసంరాదు; కనుక మాంస భోగ్యం హింసతప్పదు. తనంతట పోయిన జంతువు మాంసము తిన్నను అందులో నిమిడియున్న జీవాణువుల ధ్వంసమువల్ల హింస కలుగును.

4 కృతకారి తాను మననై, వాక్యాయ మనోభరిష్యతే న పథా | జౌత్సర్గీకి నివృత్తిః విచిత్రరూపానవాదిక్ తేషాం
(,, ,, 76 వ శ్లోకం)

5. హింసాద్యధాప్యాక్వారంభావారంభ జాత్యర్థితైః
గృహవాసతో నివృత్తోద్యధా | పితౄణామతేతాందం||
(శ్రీవకాచారములోది; దీనిని 10 వ శతాబ్దిలో అమితగతి ఆచార్యులు రచించిరి)

6 గృహవాసనే వసరతోమందకషాయః (పవర్తిత్వారంభః | ఆరంభ జాంసహింసాంశక్నోతి సరక్షితుం అనియతం (,, ,,)
(వృత్తిచేయవలెనన్నాడు; కనుక మార్వారి గృహస్థులు వ్యాపారంచేయుదురు; వ్యాపారంలో కొంతహింస తప్పదన్న యీకోరిక మార్వారిలు హెచ్చుపడ్డి పుచ్చుకొనుటకు (చమగమా! వారిపడ్డిలేటు మందకషాయత్వము నూదించునా ?)

7. సవివాప్యాని విధూతాన్ మాంసస్యోర్వత్పత్తిరిష్యతే యస్మాత్ | మాంసం భజ తస్తస్మాత్ ప్రసరత్యఃవారితాహింసాత్. (అమృత చంద్రాచార్యుల పురుషార్థ సిద్ధ్యుపాయములోనిది.)

మృతజంతువుమాంసము అనారోగ్యకరమని తామసాహారమని హిందువులు నిషేధించారు)

8. మద్యములో వివిధములగు జీవకణము లుండును; త్రాగుదులో ఆజీవముల జంపుటవల్ల హింసకల్గును; కనుక మద్యపానము హింసాకరము.

9 రాత్రివేళ భుజించువారి ఆహారములో జీవములుచేరి, హింసతటస్థించును ; కనుక, అహింసాపరులు రాత్రిభోజనము మానవలెను.

10 సమ్యక్దర్శన, జ్ఞాన, చారిత్ర్యములు మోక్షముకు మార్గములు.

11 పురుషులన్నివరుల జేయునప్పుడును, ఏది మంచిదో ఏది చెడ్డదో ఆ విచక్షణము గల్గియుండవలెను.

12 ప్రాణులందు ప్రేమను, గుణవంతులశాచి ఆనందమును కష్టపడుచున్న జీవులయందు దయను, దుష్టుల విషయమున తటస్థముగ నుండుటను, నాకు పరమాత్మ యెల్లప్పుడును కల్గించుగాక.

8. రసజానాం జీవానాం బహూనాయోని ఓష్యతే మద్యం | మద్యం భజతాంతేషాం హింసాసంభాయతే వశ్యం.

(" " 88)

9 రాత్రౌ భుజా నానాం యస్మా దనిరారితాధవతిహింసా | హింసాది రతైస్తస్మాత్ త్యక్తవ్యా రాత్రిభుంక్తి రపి. (" 129)

10 సమ్యక్దర్శనజ్ఞానచారిత్ర్యాణి మోక్షమార్గాః.
(శ్రీకృష్ణస్వామి ఆచార్యుల తత్వార్థనూత్రములోఁది)

11 పృజ్ఞాగ్నవా సదా సేవ్యా పురుషేణ నుభావహా | హేయోపాదేయ తత్వజ్ఞాయరతా సర్వకర్మణి (కుంభదాచార్యుల "సారసముద్రయం" లోని 75 పల్లోకం)

12 సత్వేషు మైత్రిః, గుణిషు ప్రేమోదయః, క్లిష్టేషు శీలేషు కృపాపూర్వం మాధ్యస్థభావం వివరీ వృత్తే | సదామమాత్మా నిదధాతు దేశః॥
(ఇది అమితగతి గారి "సానుయిత పథం" అను గ్రంథపు మొదటిపల్లోకం)

అధ్యాయము 13.

బౌద్ధ సంస్కృతి.

బుద్ధుడు

బుద్ధుడు జనునికన్న ఎక్కువ యేండ్లు జీవించెను. ఈయన యెక్కువ ప్రజ్ఞావంతుడున్న కృషిపరుడనై లోకవిఖ్యాతుడైనాడు. ఈయన క్రీ. పూ. 560 ప్రాంతములో జనించెను; పూర్వపు విదేశహారాజ్యము (ఇప్పటి ఉత్తరబిహారు) లోని “శాక్య” రాజుల సంతతిలో శుద్ధోదనునికి మాయాదేవికిని పుట్టెను. ఈమె నేపాళ ములోని తన పుట్టింటికి వెళ్ళుచుండగా, దారిలో హిమాలయ పాదములయొద్ద “లుంబిని” లో నామెకు సిద్ధార్థుడు జనించెను. శాక్యులది కోసలవిదేశములమధ్య చిన్నరాజ్యము. దీని రాజ ధానియగు కపిలవస్తులో సిద్ధార్థుడు బాల్యమందు క్షత్రియోచిత మగు విద్య నేర్చుకొనెను. ఇతడు బాల్యమునుండి దయాళుడై, ఉదారబుద్ధిగల్గి, తోటివరులందు సానుభూతిగల్గి వారికష్టములనుచి నప్పుడు తాను విచారించుచుండెనట. ఆపురమందును చుట్టు గ్రామాలలోను తిరుగునప్పుడు జనుల దుఃఖముల గమనించుచు, వాటిని పోగొట్టుటెట్లని, అవి యెందుచే గల్గినవని పరీక్షించు చుండెను. తండ్రి యీసంగతి గ్రహించి, ఇతడు విరాగి యగు చున్నాడని తలచి, ప్రతిభాయుడుడగు కొడుకు గొప్ప రాజ్యాధి కారి కావలెనని కోరి సిద్ధార్థునికి దారిలో కష్టపడు దుఃఖతులు అతని కంట బడకుండునట్లు కట్టుదిట్టము చేసెనట. కాని రాజ భటులెంత జాగ్రత్తలోనున్నను, ఎవరో దుఃఖతులు సిద్ధార్థునికి ఎప్పుడైనను కనబడుచునేయుండిరి. తక్కిన రాజపుత్రులవలె సిద్ధార్థుడు లేళ్ళు దుప్పలు వగైరా శాంతజంతువులను చంపుట మానివేసెను; జనులు సుఖకరము లనుకొనేవిగూడ కొన్ని బంధ

కములు, దుఃఖకరములు, అని అతడు గ్రహించెను; సంఘములో
 తీవ్రమగు మార్పుకావలెనని, ముందుగా తన జీవితములో
 మార్పుకావలెనని, ఆయన యుద్దేశించెను. తన యైశ్వర్యము
 ఘోగము స్థిరముకొను. సంసారములో నిజమైన ఆనందము
 లేకున్నది. ఆయన భార్య యశోధర ప్రసవించి మగశిశువును
 కన్నది. యువరాజుకు కొడుకు గల్గెనని పౌరులందరు నుత్సవము
 జేయుచుండిరి. తనబంధములు సొచ్చుచుండెను; ఆయన రాత్రి
 వేళ నిద్రించుచున్న భార్యను శిశువును బంధుమిత్రులను రాజ్య
 మును విడచి బయలుదేరెను. (ఇదే జాద్ధగ్రంథములలో “మహా
 నిష్క్రమణ” అనబడును) అంతట బుద్ధుడు తన విలువగల వస్తు
 వులను దుస్తులను దారిలో గనబడిన ఒక బీదవానికిచ్చి, వాని
 చిగుగు గుడ్డలను తాను ధరించెను: మోక్షసాధనము గ్రహించుటకు
 వెదుక నారంభించెను.

సిద్ధార్థు డప్పటికి సంస్కృతమందు మంచిజ్ఞానము సంపా
 దించి, సాంఖ్యది దర్శనములను, వేదములను, అభ్యసించెను.
 అప్పటి ప్రసిద్ధయునుల నాశ్రయించి, యోగరహస్యముల దెలుసు
 కొనెను. అరణ్యములో ప్రసిద్ధులగు సాధుసన్యాసులతో గలసి,
 వారి సలహాప్రకారం సంప్రదాయ పద్ధతులతో తీవ్రతపస్సు నారం
 భించెను. ఆయనమానియై, ఆహారము మానుచు ఎండవానల
 లక్ష్యపెట్టక, మరియైదుగురితో కలసి, “ఉరుబిల్వ” మనుచోట
 ఆరేండ్లు ఉగ్రతపస్సు చేసెను. ఆరంభమందు కొంత తపస్సు
 ఇంద్రియ నిగ్రహముకును ఏకాగ్రతకును తోడ్పడినది; కాని ఏండ్ల
 కొలది ఏకాకిగ తపించుచు; లోక సంబంధము లేకుండుటవల్ల దేహ
 మనస్సులకు శోషగల్గెను; ఆత్మవికాసముకు బదులు సంకోచమే
 కల్గుచుండెను. ఆయన హృదయము లోకుల కష్టములగూర్చియు
 సంఘపు అభివృద్ధినిగూర్చియు, తపించుచుండెను. సహచరులు
 మాత్రము తమమోక్ష మొక్కటియే ధ్యేయముగ బెట్టుకొనిరి.
 కొన్నిరోజులు నిరాహారియై కేవలము వాయుభక్షకులై తపించు

చుండగా, ఒకసారి సిద్ధార్థుడు సామ్యసిలి మూర్ఖులినట్లయి, దివ్య జ్యోతి మనోవీధిని గోచరించినది. అంతటితో ఆయనకు దివ్య జ్ఞానము తట్టినది. “దేహహింస యెల్లకాలమును జరిగితే లోప లనున్న ఆత్మయు కృశించును” అని యెంచి ఆశుష్క తపస్సును కట్టిపెట్టి ఆయన మితముగ ఆహారము నారంభించెను. తోటి తపస్వులందు కిష్టపడలేదు. వారు అహంకారులై, ఆయనపైన కోపించివెడలిరి. సిద్ధార్థుడు “వ్యక్తి తనమోక్షముకే యత్నించుట తప్పు, జీవకోటి నుద్ధరించుటే కర్తవ్యము. జీవులు ఒకరి నొకరు హింసింపకూడదు. పరస్పర ప్రేమగల్గి అన్యోన్యమైతిగల్గి సహకార మొనర్చుటే జనుల బాధా నివారణకు సాధనము. సంఘమును సేవించి, సంఘోద్ధరణకు కృషిచేసినప్పుడే వ్యక్తులకును దుఃఖనివారణ గల్గును; అదేనిర్వాణము; అదేమోక్షసాధనము. ప్రస్తుతము లోకపుదుఃఖముకు పరస్పర హింసాభావమే కారణము. కనుక అహింసయే సాధనము” అని నిశ్చయించెను. ♦ ఇట్లాయన బుద్ధుడైనాడు.

అప్పుడాయన వెంటనే కాశ్యయొద్ద “సారనాథ” అనుచోట కొందరికి తనబోధ నారంభించెను; అప్పటినుండి తనజీవితమంతను జనులకు అహింసాధర్మమును బోధించి వారికి నత్ప్రవర్తన గల్గించి జనుల విభేదములను తొలగించి, పరస్పర ప్రేమద్వారా సంఘమంతను బాగుచేయుట కుపయోగించెను. ఆయన మతబోధలలో క్లిష్టత పెట్టలేదు.

“ఈశ్వరునికి నరులకు గల సంబంధము, నృప్తి, ఉత్పత్తి వగైరాలనుగూర్చి అప్పటికున్న తార్కిక చర్చలలోకి పోవద్దు; నరులందరూ సోదరులే; కనుక హింస, క్రోధము, ద్వేషము వేకుండ సంఘమంతటిసీ బాగుచేయుటకే, అందరూ యత్నింపవలెను. అహింసయే ఉత్కృష్టధర్మము; యజ్ఞయాగములహింసను

♦ ఈజ్ఞాన మాయనకు గయయొద్ద నొకచెట్టుకింద నుండగా కట్టినది; అది బోధి వృక్షమనుచేర చరిత్రకాగ నెంచబడినది.

బుద్ధుడు.

మాని. అందలి త్యాగమునే ఆచరణలో బెట్టుడు. ” అని ఆయన బోధించెను. ఈ అహింసాధర్మమే మోక్షసాధనమను సిద్ధాంతము ఉపనిషత్తులలో నూచించినదే. అది పరిశుద్ధహింసామతమే అని గ్రహించి కాశీవృక్షే రా ప్రాంతములలో కొందరు బ్రాహ్మణ విద్వాంసులును ఆయనకు తోడ్పడిరి. అన్ని కులములవారును ఆయనకు శిష్యులయిరి. రాజులు సహజముగ క్లిష్టతలేక జాతి వైషమ్యములేక సమభావము బోధించు ఈమతము నాదరించిరి. విదేహప్రభువేగాక కోసలరాజగు “పశినేది” యు కాశీరాజును ఆయన కభిమానులైరి. ఈ యిద్దరురాజులమధ్యను విదేహరాజు తోను సరిహద్దువృక్షే రాల తగాదాబుండినవి. వాటికై ఆయా రాజుల మధ్య యుద్ధములు కలుగునట్లుండినవి. అంతకుపూర్వ మట్టి తగాదాలచే యుద్ధములు జరుగుచు, కలతలింకను హెచ్చుచు, జనుల వధయే ఫలితమగుచుండెను. బుద్ధుడిస్వడు స్వయముగ ఆయా రాజులమధ్య రాజీపరిష్కారము జరిగించి, విశేష రక్తపాతమును అరిష్టమును తప్పించెను. వారిమధ్య పరస్పరము సౌహార్ద్రింగూడ కల్గించెను. సాంఘిక హింసలుకూడ ఆయన మాన్పించెను అప్పుడు రాజాదరణతో పెద్ద యాగములు జరుగుచు వాటిలో వందలకొలది జంతువుల జంపుచుండిరి. కోసలరాజొకసారి యట్టి మహాయాగ ముకై జంతువులను సిద్ధముచేసియుండెను. అప్పుడు బుద్ధుడు స్వయముగ వెళ్ళి రాజుతో మాట్లాడి, ఆజంతువుల విడిపించి, అప్పటినుండి జీవహింస జరిగించకుండ రాజుచే బాసచేయించెను. “నత్ప్రవర్తనము ప్రేమచర్యలే మంచివి; వాటితోనే దేవతలు సంతోషింతురు. కాని జంతుహింసచేగాదు” అని ఆయన సామాన్యులనొప్పించి, చాలచోట్ల పామరులు జరిగించు జాతర హింసలనుగూడ, ఆయన నిల్పుచేయించెను. ఆయన తన ధర్మబోధలన్నిటిని ఆప్రాంతపు పామరజనులకును వాడుకభాషయగు “పాచీ” లోనే చెప్పుచుండెను. మరియు ఆయన వారికి సుబోధమైనట్లే మత విషయముల జెప్పెను. “సర్వసమత్వ” మాయన మతములో ముఖ్యము; కనుక జన్మచే బ్రాహ్మణులుగాని మరియువరుగాని

అధికులు కాదు ; అన్ని కలములవారు అన్ని జాతులవారు గూడ
అహింసాధర్మముద్వారా ముక్తి పొందగలరు. పరస్పర ప్రేమయే
ప్రియకరము, క్షేమము అను సిద్ధాంతము సహజముగ శూద్రులకు
బాగుగ సచ్చినది. వారి యుద్ధరణ కది ఆత్మరతోపయోగి.
ప్రజలలో చాలవరకు జనులు వారేగచుక బునువి బోధ నెంటనే
సామాన్యులందరిలో వ్యాపించి, వారి యంగీకారము పొందినది.
అస్పృశ్యత జన్మనుబట్టి యుండుట హింసా ప్రవృత్తియే. ఒక
జాతినో, కులమునో, అస్పృశ్యులుగ దూరమందుంచి నిర్మంథ
పెట్టుట గొప్పహింస ; కనుక ఆయన ఆజాతి నుద్ధరించబూ నెను.
జన్మనుబట్టి హెచ్చుతగ్గులుపెట్టి సంఘములో విభేదములకు తావిచ్చి
కలహకారణులౌటయు హింసా ప్రవృత్తియే : కనుక, ఆయన
తన శిష్యులలో ఆవిభేదము పాటించక, అందరినీ సమదృష్టితో
చూచెను.

ఆయన ప్రేమభావము అపారము. అయితే సంఘములో
ముఖ్యముగ ఆర్యేతరులగు పామరజనులలో యుగములనుండి వ్యాపిం
చిన హింసాతత్వము నొక్కచో తన ప్రవృత్తిచే బోగొట్టలేదు. కనుక
సంఘసేవకై జీవితమంతను ధారబోయు కొండరి నాయన తయారు
చేసెను. వారికి “శ్రమణులు” లని పేరు. వీరు త్యాగులై, ద్రాప్య
ర్జనలేకుండ, అహింసాధర్మము జనులకు బోధించుచు, ఆదర్శరూప
మగు సత్ప్రవర్తన గల్గియుండవలెను. కాని వారు సోమరులు
కాక ప్రజాక్షేమముకై కృషి చేయవలెను. ఆర్థిక సమస్య అంద
రికిని ముఖ్యము గనుక ఆయన ప్రజలలో శిల్పవిద్యయు వృత్తి నైపు
ణ్యమును వృద్ధిచేయించెను.

ఆయన చాలచోట్ల ఈశ్రమణుల సంఘములను స్థాపించి
వారి జీవితము నన్మార్గమందుండునట్లు, నియమము నేర్పరచెను.
అప్పటికి జనులందరిలోను మద్యమాంసములవాడుక చాలహెచ్చుగ
నుండెను. బుద్ధుడు వాటిని చాలవరకు నిరుత్సాహపరచెను. శ్రీ

లనుగూడ శ్రమణికులుగ చేర్చువిషయమై మొదట సందేహించెను. శ్రమణకులు ధర్మసేవకులగు సన్యాసులుగ నున్నంతకాలము విరాగులై బ్రహ్మచర్యముతో నుండుట యవసరము. గనుక వారు కాషాయవస్త్రధరులై వేషభాషలు తగ్గించి, విషయవాంఛ లేకుండు నట్లుజేసెను. స్త్రీలనుగూడ వీరి “విహార” ములందు వసింపనిచ్చి, వీరిలో తిరుగనిచ్చినయెడల మానవస్వభావమునుబట్టి పరస్పర రాగ మేర్పడి వారల బ్రహ్మచర్యమును భంగముకలిగి, అవినీతి యేర్పడ వచ్చును. కాని, స్త్రీలకు ధార్మికబోధకధికారమునిరాకరించుటయు, అన్యాయమే. సమత్వబోధకులు స్త్రీల నణచియుంచలేరు. మరియు మూఢభావములు సంఘములో తొలగించి మానవజాతిని బాగుపరచదలచినప్పుడు స్త్రీలలో ప్రబోధము జరిగించవలెను. అహింసాధర్మమును స్త్రీలలో స్త్రీ ప్రచారకులద్వారా బోధించుట సులభము. కనుక, ఆయన స్త్రీలు శ్రమణికులై సంఘసేవికలగుట కంగీకరించెను. ఇట్లు శ్రమణక సంఘములో స్త్రీలు పురుషులు గూడ చేరి. ఆ స్త్రీల ప్రసన్నాదుల విషయమై ఆయన కట్టు దిట్లము లేర్పరచెను. శ్రమణకులు స్త్రీలైనను పురుషులైనను సమీప సంతకాలమును ధార్మికసేవ చేయవలెను; ఇక చేయలేక కుటుంబ వృత్తికి నిగదలచువారు శాశ్వతముగ సన్యాసులుగనే యుండ నక్కరలేదు. అట్టివారా సంస్థలను విడచి గ్రామములలో వివాహము చేసుకొని కుటుంబజీవనము చేయవచ్చును; కాని శ్రమణకులు బౌద్ధధర్మపు విహారాదిభవనములలో ఉన్నంతకాలము బ్రహ్మచర్యము తప్పకూడదు” అని బుద్ధుడేర్పరచెను. వారు ద్రవ్యము కూర్చక భిక్షకులుగ నేజీవించునట్లు నిర్ణయించెను.

బుద్ధుడు తన మతప్రచారములో నొకసారి, తన జన్మస్థల మగు “కషిలవస్తు” నకు వచ్చెను. అక్కడ భిక్షచేయుచుండగ తల్లి, భార్య వగైరాలాయనను సమీపించిరి. ఆయన వారిని రానిచ్చి వారికిని అహింసాతత్వమును బోధించి వారును తమ జీవితము ధర్మోద్ధరణకు వినియోగించునట్లు చేసెను. ఆయన నవతి

తమ్ముడగు నందుడు తన ప్రియభార్యయగు సుందరియుం దత్వం
తానురాగముతోనుండి, ఆప్రేమలో ప్రపంచమును మరచియుం
డెను. అప్పుడు బుద్ధుడతనికి బోధించి, కుటుంబప్రేమకన్న విశ్వ
ప్రేమ వేయిరెట్లు అధికము ఆచరణీయము అని ఒప్పించి, అతనిని
గూడ భిక్షువుగ చేసెను. అతడు శ్రమణకుడైన మీదట కొంత
కాలముకు సుందరియు శ్రమణికమైనది. ఇట్లు ఆయన తాను
కుటుంబములో మగ్నుడౌటకు బదులు, వారికిని ధర్మసేవానక్తి
గల్గించెను. ఆయన జీవితములో ఆయన నిగ్రహము, అహింస
విశ్వమానవప్రేమ తెలుపు వృత్తాంతము లెన్నియో జరిగినవి.
అవి (మహావగ్గో) మొదలగు పౌద్ధధర్మ గ్రంథములలో వివరింప
బడినవి.

బుద్ధుని పవిత్రజీవనమువల్లను, ఆదర్శమైన అహింసాతత్వము
వల్లను, ఆయన ఆత్మికశక్తియు, సాత్వికతేజస్సును అద్భుతముగ
వృద్ధిమైనవి. అట్టి లోకోత్తరులగు ధార్మిక పురుషులకు అతీంద్రి
యపు ప్రజ్ఞగల్గి వారు ఇతరుల ఆధివ్యాధులను సులభముగ కుదర్చ
గలరని పెద్దలందురు. బుద్ధుడు తన లోకక్షేమకరమైన జీవనములో
చాలమంది అసాధ్యములని యెంచిన దీర్ఘమగు మనోవ్యాధులను
శరీరరోగములను కుదిర్చి, వారిని స్వస్థచిత్తులుగను ఆరోగ్యవంతు
లుగను చేసి పంపినట్లు పౌద్ధగ్రంథములలో నున్నది. దేహమున
కును మనస్సుకును అత్యంత సంబంధమున్నదని ఘనవైద్యులు
చెప్పుచున్నారు. అట్లే హృదయభావములకు మనస్సుకు సన్ని
హితత్వమున్నది. కనుక కల్మషయుక్తమైన హృదయమును, శోక
గ్రస్తమైన మనస్సును పరిశుద్ధములై సద్భావయుతములై ఉత్సా
హములతో నిండినప్పుడెట్టి వ్యాధులనైన జయించు అంతశ్శక్తి
గల్గుట సాధ్యమే. అహింసా భావము మనస్సును హృదయమును
నిష్కల్మషము తేజోవంతముగ చేసి, హృదయ వికాసము వృద్ధి
జేయును. హృదయము బాగుపడి వృద్ధిచెందినప్పు డాధివ్యాధులు

పోవుట సహజము. కనుక, ఈకథలలో కొంత అతిశయోక్తి యుండినను, ఇవి నిరాధారములని భావింపకూడదు.

బుద్ధుడు చిరకాలము (80 వండ్లు) జీవించి, చాలబోధలజేసి, భారతీయసంఘపు సంస్కృతికి పునర్నిర్మాణముచేసెను. ఆయన జీవితకాలములో ఆబోధలు లిఖితములైనట్లు స్పష్ట నిదర్శనములు లేవు.

అధ్యాయము 14.

బౌద్ధుల ధార్మిక వాఙ్మయం.

బుద్ధుడు క్రీ- పూ. 480 లో చనిపోయెను. ఆయన అనంతరం అంతటి ప్రతిభావంతులగు శిష్యులులేరు. కాని, ఆయన సహచరులగు “సారిపుత్రుడు, మొగ్గల్లాయనుడు, (మహాద్గల్వాయనుడు) ఆవంతుడు నగైరా ముఖ్య శిష్యులు దేశమంతటను అహింసా ధర్మమును ప్రచారము చేసిరి. చాలమంది రాజులా ధర్మమును ప్రోత్సహింపరి. చాలకాలము అందుకు వ్యతిరేకియైన మగధరాజగు అజాతశత్రుడు బుద్ధుని జీవితాంతముకు ముందాయనను రప్పించి యాదరించి ఆసిద్ధాంతములు కొంతవరకా మోదించెను. ఇట్లు బుద్ధుని మత ప్రాముఖ్యత దేశమంతటను హెచ్చుగనే, ఆయనసిద్ధాంతముల ప్రామాణిక గ్రంథముండుట అవసరమైనది. కనుక ఆబోధలను బుద్ధుని జీవిత గాథలను బౌద్ధభిక్షువుల శ్రమణక జీవితమున కేర్పర్చిన నిబంధనలను లిఖితముగ నిబద్ధము చేయుట అవసరమైనది. అప్పటికే (ఇతర దేశములోవలెగాక) మనదేశములో గొప్ప ధార్మిక వాఙ్మయ మేర్పడియుండెను. లేఖన వద్ధతియు వ్యాపారాదులకు వాడుకలో

నుండెను. కాని వ్రాతలో తప్పులు రావచ్చుననియో మరి
యెందువల్లనో ధార్మికబోధలను సాధారణముగ లిఖితము చేయు
రైరి. వాటిని శిష్యులందరూ వల్లించి ముఖస్థమే చేయుచుండిరి.
కాని పూర్వంవలెకాక సామాన్యులును పాఠ్యలో బుద్ధుని బోధ
లను వాడుచుండిరి; వారినోటిలో తప్పులేర్పడును. విచిత్ర
పాఠాంతరములును హెచ్చినవి. కనుక వాటిని పండితులప్పుడప్పుడు
పరిశోధించిరి. రాజగృహ వైశాలీలలో సభలు జరిగెను. మూడవ
పరిషత్తును అశోకచక్రవర్తి క్రీ॥ పూ॥ 241 లో పాటలీపుత్ర
(పాల్వా) నగరమందు జరిగించెను. ఆపరిశోధనతరువాత కొంత
కాలముకు మరల ఇట్లే కొంత ప్రక్షేపములు పాఠాంతరములును
వచ్చినవి. తుదకు సింహళములోని అనూరాధ పురమందు క్రీ॥పూ॥
80 ప్రాంతమందు బౌద్ధప్రపంచపు ముఖ్య విద్వాంసులు, ఆగ్రంథ
ములన్నిటిని పరిశోధించి, విడదీసి, యేర్పర్చి, వాటిని పూర్తిగ లిఖ
ితముచేసిరి. ఇవి యన్నియు “పాలీ” భాషలో నున్నవి. ఇవి
మహాభారతముకు మూడురెట్ల గ్రంథమై మూడు సంపుటములుగ
నిర్ణీతమైనది. ఈధార్మిక వాఙ్మయమును “త్రి పీఠకం”
మందురు. మొదటి సంపుటము (“సుత్త పిటకం”) సూక్త పీఠకం
లేక సూత్రపీఠకం).

దీనిలో బుద్ధునిజీవిత చరిత్రకు సంబంధించిన విపులమైన
గాథలు, ఆయన సామాన్యముగ తన సంచారములో అప్పుడప్పు
డిచ్చిన యుపన్యాసములు ప్రసంగములున్నవి. ఇందు 5 ప్రత్యేక
గ్రంథములు చేరియున్నవి. *

* ఈ 5 “దీఘనికాయ, మాఘమనికాయ, ఖుద్దకనికాయ, సంయుత
నికాయ, అంగుత్తరనికాయ” అన బడును.

వీటిలోని “ఖుద్దకనికాయ” లోని 15 భాగములలో నొకటి యగు “ధమ్మపద” అప్పడప్పుడు బుద్ధుడు బోధించిన కొన్నిసీతుల సంగ్రహము. ఇందు 423 పద్యములున్నవి. ఇది భగవద్గీతవలె ధార్మిక ప్రపంచమంతటను ప్రసిద్ధమైనది. ఇది అహింస, సత్యము వగైరా సద్గుణముల ప్రాముఖ్యమును వెల్లడిజేయును. ఇది బౌద్ధుల పారాయణ గ్రంథము; ప్రపంచమందలి ముఖ్యభాష లన్నిటిలోని కిని తర్జుమాయైనది. ‡

రెండవ పీఠకము “వినయపిటక దీనిలో బౌద్ధభిక్షువులు పూర్తియైన అహింసాపరులై యోగ్యజీవనముతో సంఘసేవ చేయుటకు వారనుసరించవలసిన విధులు నియమములు వారి ఆచార వ్యవహారములును పూర్తిగ వివరింపబడినవి దీనిలో మూడు అంతర్భాగములున్నవి. మూడవ పీఠకము “అభదమ్మపిటక” ఇందు బౌద్ధధర్మపు దార్శనిక సిద్ధాంతములు, సాంకేతిక విషయములు, పారిభాషిక సంజ్ఞాపదములును చర్చింపబడినవి. బౌద్ధసిద్ధాంతము లకు, ఈ ధార్మిక సూత్రములకు కొన్ని మచ్చువాక్యములు మాత్రమిక్రింద నుదహరించబడినవి.

ధమ్మపదలో

1. బుద్ధుని, ధర్మమును, సంఘమును, ఆశ్రయించి, ఆర్య సత్యముల నాల్గింటిని మంచి విచక్షణతో గ్రహించువాడు ధన్యుడు,

2. దుఃఖముకు ఆహింసాదులు కారణములు.

‡ శ్రీ బౌద్ధులు బలరామకృష్ణయ్యగారు దీనిని తెలుగులో సహితము బుద్ధ పురాణములో చేర్చియున్నారు.

1. యోచబుద్ధంచ ధమ్మంచ సంఘంచ పరణంగతో | చత్తారి అరియ సచ్చాణి సమ్మప్పజ్ఞాయపస్సతి (ధమ్మపదం - బుద్ధవగ్గో 191)

సంస్కృతం (ఛాయ - యశ్చబుద్ధంచ ధర్మంచ సంఘంచ పరణం గతః | చత్వారిచార్య సత్యానిసమ్యక్స్యజ్ఞాయపశ్యతి)

2. సమణోగోతకాచాతు పట్టిం నుద్ధిపంశాపోతి (మజ్జిమనికాయ, మ. చట్టోసక, అస్సలాయననుత్త)

3. దుఃఖమును పోగొట్టిన మీదటనే సిద్ధుడై, నరుడు నిర్వాణ మొందగలడు.

4. దుఃఖమును పోగొట్టుటకు అహింసాదులను అష్టమార్గములచే సాధింపవలెను. (౧ సమక్ దృష్టి, ౨ సంకల్ప, ౩ వాణి, ౪ కర్మాంత, ౫ ఆజీవిక, ౬ వ్యాయామ, ౭ స్మృతి, ౮ నమాధి, ఈ 8 అష్టమార్గములు.

(ఈ 4 ఆర్యసత్యములు)

(1) దుఃఖము లోకమందున్నది.

(2) నాల్గువర్గములవారును శ్రమణకులై పవిత్రులైతే, ఎట్టి వారును శుద్ధులై సిద్ధిబొందుదురు.

(3) విరోధము విరోధమువల్లకాక, మైత్రివల్లనే శాంతించును.

(4) రాగ ద్వేషాదులుపోయి, మంచిశీలము కలవాడే, దమ సత్యాదియుతుడే సన్యాసముకు తగును.

5. యుద్ధాదులలో జయమొందినవానికి విరోధులు హెచ్చి దుఃఖమేర్పడును; ఓడినవానికిని దుఃఖము తప్పదు. హింసకు దిగక శాంతముగనున్నవాడే సుఖివడును.

3. వహివేరే వవేరాని సమ్మన్తిధకుదాననం ! అవేరేనచ సమ్మన్తి వీసధమ్మా పరాతనో (ధమ్మపద, యమకవగ్గో 5)

(ఛా॥ వహివైరేన వైరాణి కామ్యంతిహకదానన । అవైరేనచ కామ్యంతి వీసధర్మస్సపరాతనః)

4. యోచనంతకపావస్సో సీవేషుసు సమాహితో । ఉపేతా దమసచ్చేవ పవేకాపావ మరహతి (,, ,, 10) ఛా యశ్చ వాంతకపాయస్యాతః । గీరేఘసుసమాహితః । ఉపేతోదమ సత్యాభ్యాంస వైకాపాయమర్హతి.

5. జయం వేరం పసవతిదుక్ఖీంతేతి పరాజితో ! ఉపసంతో సుఖంనేతి హిత్యా జయపరాజయా॥ (,, సుఖవగ్గో. 20)

(ఛా॥ యోవైరం ప్రమాతే- దుఃఖంశేతే పరాజితః । ఉపకాంతః సుఖం శేతేహిత్యా జయపరాజయా.

6. క్రోధమును శాంతతతోను, అసాధువును మంచితోను, పిసినిగొట్టుచు దానముతోను, అబద్ధమును నిజముతోను, జయింపవలెను.

7. అహింసావ్రతులు నిగ్రహవంతులు, దుఃఖములేని “అచ్యుత” స్థానమును పొంది సుఖింతురు.

8. ఎక్కువగ మాటలాడినంతనే ధర్మధరుడుకాదు; కొంచెముగ ధర్మము నేర్చియైనను వాటిని, నిగ్రహియై, శ్రద్ధతో ఆచరించు వాడే ధర్మధరుడు.

9. ఎవడు, అహింస, సత్యము, ధర్మము, నిగ్రహము, దమము, అవలాంబించునో, ఎవడు మాలిన్యము పోగొట్టి పరిశుద్ధుడగునో, అట్టివాడే “స్థవిరుడు” (=పెద్ద) అనిపించుకొనును.

6. అక్రోధేన జితే క్రోధః, అసాధుం సాధునాజితే | జితే కదరియం దానేన, సచ్చేన ఆలికవాదినం. (.. కాంధనర్గ 223)

(భా. అక్రోధేన జయేత్ క్రోధం, అసాధుం సాధునా జయేత్ | జయే త్కదర్యం దానేన సత్యే నాలికవాదినం)

7. అహింసకాయే మనయో నిచ్చంకాయేన సంశ్రుతా, తేయాంతి అచ్యుతంతానం యత్సగత్వానసోచరే (.. , 225)

(భా. అహింసకాయే మనయో నిత్యంకాయేన సంశ్రుతాః | తేయాంతి అచ్యుతం స్థానం యత్సగత్వానసోచరి)

8. సతావతా ధర్మధరోయావతా బహుభాసతే, యోన ఆవృంపిమత్వాన ధర్మంకాయేనచస్సతి, సవేధర్మధరోహోతి యో ధర్మం చప్రమజ్జతి, (.. ధర్మనర్గ=259)

భా. సతావతా ధర్మధరోయావతా బహుభాసతే, యశ్చార్చేనాపి శుభ్రేన ధర్మం కాయేన చశ్యతి, సవైధర్మధరో భవతి యో ధర్మేనచమావ్యతి.

9. యస్మి సచ్చంచ ధర్మోచ అహింసా సంశయోదయో, నవేదస్తమతో ధీరోధీరోతి పఋషతి, (.. 261)

యస్మిన్ సత్యంచ ధర్మశ్చ, అహింసాసంయమోదయో, సవైవాంతమతో ధీరః స్థవిరస్సకదోచ్యతే.

10. రాత్రివగలు అహింసయుండే మనస్సునిల్పి దానియం దిష్టముగల బౌద్ధశ్రమణులు మెలకువతోనుండి ప్రబుద్ధులౌదురు.

11. బ్రాహ్మణత్వము జటలు వేసుకొన్నను, జాతి గోత్ర ములవల్లను రాదు. ధర్మసత్యవంతుల శౌచవంతులు. వారే బ్రాహ్మణులు.

12. ప్రాణిహింస చేయువారు జీవహింసను మానివేసిన మీదనే నిర్వాణము పొందగలదు.

దీఘనికాయలో

13. ప్రాణి హింసను, చోరీని, అబద్ధమామటను, పరస్త్రి గమనమును, పండితులు ప్రశంసించరు.

10. సువృక్షబుద్ధంపబుద్ధుల సహోగోతమసావకా.

యేనందివాచకుత్తోచ అహింసా మరతోమనో.

(,, పక్షిణ్ణకవగ్గో. 300)

(ఛా. సుప్రబుద్ధ ప్రబుద్ధుల సహా గౌరవ శాసనాః| యేషాం వివాచ రాతౌచ అహింసా యాం రతం మనః)

11. నజటాహినగోరైహి, నజచ్చాహోరి బ్రాహ్మణౌ, యవ్విసద్వత్తా ధమ్మాచసో నూచీసోచ బ్రాహ్మణౌ (,, ,, 323)

(ఛా. నజటాభిన్నగోరైశ్చ నజాత్యధవతి బ్రాహ్మణః)

12. పాణాతిపాతిస్య పురుషపుంగవస్స పాణాతి పాతవేరమణె, హోతి సరి నిబ్బాణాయ (మజ్జిమనికాయ, సల్లఖనూత్రం)

ఛా|| ప్రాణాతిపాతినః పురుష పుంగవస్య ప్రాణాతిపాత విరమణం సరి నిర్వాణాయ]

13. పాపాతిపాతో అవిత్తాదానో ముసావావోచ, పరదారగమనంచేప, నవ్వసంసంతి, పండితాతి (దీఘనికాయ 3 సింగు గో వాచసూత్తం లే. 81)

(ఛా|| ప్రాణాతిపాతం అవిత్తాదానంః ముసావాదం, పరదారగమనం చైవ నవ్వసంసంతి పండితాః)

అంగుత్తరనికాయలో

14. భిక్షుకులారా శస్త్రవ్యాపారం, పాణివ్యాపారం, మాంసవ్యాపారం, మద్యవ్యాపారం, విషవ్యాపారం; ఈఅయిదు రకముల వస్తువ్యాపారమును శ్రమణులలే గాక, ఉపాసకులైన సామాన్యులును చేయకూడదు.

సుత్తనిపాఠ - ధమ్మకసుత్త లో.

15. పాణిలును పరిపూర్ణము చేయించకూడదు. ఇతరులు జరిగించు హత్యనామోదించకూడదు. స్థానరజంగమములైన అన్ని జీవులమీదను దయ యుంచవలెను.

మంగళసుత్త లో.

16. దేహమునువంచి శరీరకృషి చేయవలెను. శిల్పములో తరిఫీయతు అయి శ్రద్ధతో బిల్ప కార్యములజేయుట క్షేమకరము. సత్యముగనే మాటలాడవలెను.

14. పంచయమాభిక్ష చేబట్టి, ఉపాసకేన అకరణీయ; కథ మేవంచ సత్త మణిజ్ఞా, సత్తబణిజ్ఞా, మంచబణిజ్ఞా, ముట్టబణిజ్ఞా, విసబణిజ్ఞా. (అంగుత్తర నికాయ 5—177)

ఛా. భిక్షవః | పంచయమాపినాణిజ్ఞ్యాని ఉపాసకేన అకరణీయాని కథ మానిపంచః — సత్తవాణిజ్ఞం, శస్త్రవాణిజ్ఞం, మాంసవాణిజ్ఞం, మద్యవాణిజ్ఞం, విషవాణిజ్ఞం.

15. పాణం సహ సేవకః కరయేత్ | సచానుమన్యాహననం పరేషాం | సర్వేషుధూతేషు నిధాయదాడంయేధావరా యేచతసంతిలోకే (సుత్తనిపాఠ-ధమ్మ సుత్త)

(ఛా. పాణం సహ వ్యాత్ కరయేత్ సచానుమన్యాత్ హననం పరేషాం | సర్వేషుధూతేషు నిధాయదాడంయేధావరా యేచ తసంతిలోకే॥

18. బాహుసత్వంచ నిత్యంచ విమోచ మసిక్షితో | మభాషితాచయా వాచా వీతం మంగళముత్తమం (మంగళసుత్తం

(ఛా. బాహుసత్వంచ శిల్పంచ విసయోశ్చ మశిక్షితః |

మభాషితాచయా వాచా వీతస్యంగళముత్తమం-

ఇందునుబట్టి శ్రమణకులుగ సంఘసేవ చేయువారే భిక్షకులుగ జీవింపవలెను ; తక్కినవారందరు ఏదో శిల్పాది వృత్తుల ద్వారానే శ్రమపడి, దేశపు సంపత్తును హెచ్చుచేసియో ఇతర విధములనో సంఘాభివృద్ధికి తోడ్పడవలెనని బుద్ధుని అభిప్రాయమని తోచును.

ఇట్లు “త్రిపిటక” మనబడు పాత్రగ్రంథములలో అహింసా వశ్యకతను దాని కనుబంధములైన సత్యశౌచాదుల గూర్చియు ప్రబోధించినారు. మద్యమాంసముల దినగూడదనియు ప్రశంసించిరి.

దరిమిలాను సంస్కృతములో వ్రాసిన బౌద్ధ గ్రంథాలలోను మద్యమాంసములు తినుట మంచిదికాదని, విషయములందు పేరాన వలె వాటిని గల్గించు మాంసాహారమును మద్యపానమును విమవ వలెనని, అట్లు విడువక మాంసాదుల తినువారికి స్తిమితము తప్పి మోక్షము లేకుండ పోవుననియు స్పష్టముగ జెప్పినారు *

* మద్యం మాంసం కలాండుం సభక్షయేయ మహామనే, బోధిసత్వైః మహా సత్వైః భాషాజ్ఞైః జనత్రుంగవైః ...

యథైవరాగోపాక్షాయ అంతరాయకరో భవేత్, తథైవమాంసం మద్యా ద్యం అంతరాయకరం భవేత్, తస్మాన్నభక్షయేత్మాంసం ఉర్ద్వేజనకరం నృణాం, మాక్షధర్మవిరుద్ధత్వాదార్యాణా మేషవైధ్వజః, (లంకావతారనూత్రం)

ఈసంస్కృత గ్రంథములో చాలభాగము వచనము. ఇది చాల పొడిచిన గ్రంథమై ఇదివరలో దొరకక ఇటీవలే (1922 లో) జపానులో ప్రచురింపబడినది. క్రీస్తుశకపు మొదటిశతాబ్దిలో సింహళములో బౌద్ధవిద్వాంసులు సిద్ధాంతముల జర్పించిరి. ఆప్పుడు మాంసము దినవచ్చునని కొందరు వాదించగా, అందుకు జవాబుగ ఇది వ్రాయబడెనట. ఇది క్రీ. త 443 లోనే చీనాభాషలోకి తర్జుమయైనదట.

అధ్యాయము 15.

బౌద్ధ సంస్కృతి.

—• జాతక కథలు. •—

బౌద్ధుల త్రిపీఠకములు. అహింసాతత్వమును విద్వాంసులలో మంచి ఆధ్యాత్మికదృష్టిని గల్గించి, అహింస సనాతన ధర్మములో ముఖ్యాంశమని స్పష్టపర్చినది. అవి విదేశములకును ప్రామాణిక గ్రంథమైనందున వాటిద్వారా అహింసాతత్వము భారతదేశపు చుట్టుపట్లదేశములలో విద్యావంతుల యామోదమొందినది. కాని, సామాన్యజనులకు కేవలం ఆధ్యాత్మికచర్చలుగాని నైతికబోధలుగాని రుచికరముగావు. సామరజనులకు కథలంటే చాలాప్రీతి, అప్పటికి మన భారతదేశమందు వేదకాలము నుండి చిత్రవిచిత్రమైన కథలు వ్యాపించినవి. వీటిలో ముఖ్యమైనవి, అహింసాతత్వముకు సరిపడునట్లు బౌద్ధులచే సమన్వయింపబడినవి. ఇవే బౌద్ధజాతక కథలు. †

ఈజాతకకథలు సులభమైన పాలీభాషలో నున్నవి. ఇవి అయిదారు వందల సంఖ్యవి. ఇవి బుద్ధునికి పూర్వపు కాలమందు జరిగినట్లుండును. ఈ ప్రతికథలోను ఒక ముఖ్యపురుషుడు అహింసాత్మకుడు. ఆకథాంశముకు తగినట్లు అహింసాతత్వమును బోధించును, లేక ఆచరణలో బెట్టును. “ఈనాయకుడు అసలు బుద్ధుడేవుడే, అతడంగకు పూర్వము చాలసారులు ఈభూమిపైన జన్మములెత్తుచుండెను; ప్రతిజన్మలోను ఆకాలపు జీవులకు అహింసా

† ఈకథలు బుద్ధుడే చెప్పినట్లుండురు, కాని మూలపు పాలీకథలు నశించినవట. వాటిని సింహళభాషలోకి, క్రీ.పూ. 3 వ శతాబ్దిలో అనువదించియుండిరి. వాటినుండి మరల పాలీలోకి క్రీ. శ 4 వ శతాబ్దిలో బుద్ధభూషుడు చేసిన అనువాదములే ఇప్పుడు వాడుకలో నున్నవందురు.

తత్వపు ఆధిక్యము కనబర్చుచుండెను. ఆజన్మలందఱు అవతరించిన బుద్ధుని పూర్వజన్మరూపములకు “బోధిసత్వుడు” (=స్థితప్రజ్ఞుడు) కనుక వెంటనే మోక్షమొంద దగినను తన మోక్షముమాత్ర మపేక్షించు స్వార్థపరుడు కాలేదు. లోకములో అహింసాతత్వ మింకను వ్యాపించవలె కనుక ప్రజల నుద్ధరించుటకై ఆయన మరల భూమిపై పుట్టుచుండెను. అట్టి జన్మలలో నొకప్పుడు ఆకాలపు జంతువుగను, ఒకప్పుడు వృక్షజాతిలోనుగూడ, ఏదో యొకరకపు ప్రాణిగ పుట్టెను. తుదకాయన గౌతమబుద్ధుడై యవతరించి, అంతటితో నిర్వాణమొందెను, అని బాద్ధులందరి నమ్మిక. ఈ జాతకకథలు పామరుల కాకర్షకమై వారికి రుచికరముగ నున్నవి. నీటిలో కొన్ని వేదేతి హాసములలోని గాథలే. కొద్ది మార్పులతో కనబడుచున్నవి. * సామాన్యప్రజలలో అహింసాతత్వము వ్యాపించుట కప్పుడీ జాతక కథలు తోడ్పడినవి. ఈకథలలో మచ్చుకు రెండు మూడింటిని రుచిచూతము.

—♦ దేవధమ్మ జాతక కథ ♦—

బోధిసత్వుడొక జన్మలో దేవదత్తుడను కాశీరాజుకు జ్యేష్ఠ పుత్రుడై జనించెను ; తరువాత ఆరాజుకింకొక కొడుకును కల్గెను. అంతట రాణి చనిపోయినది. రాజు మరల పెండ్లాడి ఆమెవల్ల మరొకపుత్రుని పొందెను. ఇతనిపేరు “ఆదిత్వుడు” ఈరెండవదగు ముద్దుల భార్య వివాహకాలమందామెకు రాజు రెండువరము లిచ్చెను. అందునుబట్టి తరువాత, తనకొడుకును వయస్సు వచ్చిన మీదట, అతనినే యువరాజుగ చేయుమని ఆభార్య రాజును వేధించెను. ఆకోరికను రాజు నిరాకరించలేదు ; కనుక, బోధిసత్వుడామె కోరిక ప్రకారం తన సోదరునితో నడవికిపోయెను, తరువాత, ఆదిత్వుడును వారిని జేరెను. వారందఱును దారిలో చాల శ్రమ

* ఇందొక కథలో శ్రీరాముని యితహాసములయు చిన్న చిన్న కథలై చెప్పబడినది. శ్రీరాముడు దుర్యోధనుడయ్యెను, పరోపకారి అని నూచించినాడు. అయితే ఇందులో సీతాదేవి శ్రీరామునికి సోదరి యని చెప్పినారు.

పడి, బడలికచే నొకచోట నిల్చిరి. దప్పిక హెచ్చినది. ఆదిత్యుడటనుండి నీటికై వెళ్ళి ఒక కొలనుచూచి దానిలో దిగెను. ఆసరస్సు నొక పిశాచుడు కాచుచుండెను. అతడాదిత్యునిజూచి “నాప్రశ్నకు ముందుగా జబాబు చెప్పు. దేవసమానమగు దాని నెరుగుదువా? అని గర్జించెను. జేను. సూర్యచంద్రులు” అని ఆదిత్యుడనెను. కాని, అందుకు తృప్తి జెందక, తన ప్రశ్నకు సరియైన జబాబీయనివారిని చంపి తినుటకు తన కధికారమున్నందున, అతడాదిత్యు నాచెరువులోనే పట్టి బంధించెను. ఆదిత్యుడెంతకును రానందున బోధిసత్వుని పెద్ద తమ్ముడు వెదకుచు ఆ కొలనులో దిగెను. అతనిగూడ “దేవసమాను నెరుగుదువా?” అని ఆపిశాచ మడిగెను. “చతుర్దిగ్భాగములు” అని జబాబు వచ్చెను. కాని, పిశాచుడు, తృప్తి లేక, అతనినిగూడ కొలనునీటిలో బంధించెను. తుదకు వీరిద్దరి కొరకు బోధిసత్వుడే వెదకుచు, ఆకొలనుజేరి, అక్కడి పరిస్థితి గ్రహించి ముందుగా పిశాచి నానవాలుపట్టి, “నాతమ్ములను నీవే బంధించినావుగదా?” అని యడిగెను. ఈతని కద్భుతజ్ఞానమున్నదని, తనప్రశ్నలకీతడు జబాబీయగలడని, పిశాచుడప్పుడు గ్రహించి “అవును? నీబుద్ధికి సంతోషించితి వీరిలో నొక్కనిని విడుతును. ఇద్దరిలో నెవరు కావలెను?” అని అడిగెను. “చిన్నవానిని వదలుము” అని బోధిసత్వుడు కోరెను.

“అదేమి సవతితమ్ముని విడుదల కోరితివి?” అని పిశాచుడడిగెను. “అతడు రాజగుటకే నేనడవికి రావలసివచ్చినది. కాని తల్లి కోరికప్రకారమతడు రాజ్యభారము తీసుకోక తనంతట నాయొద్దకు వచ్చెను. మాయొద్దరు సోదరులము తండ్రియూజ్ఞ యని వచ్చినాము. అతనిని మరల యింటికి చేర్చుట నాముఖ్యబాధ్యత; లేకున్న నాకప్రతిష్ఠ గల్గును.” అని బోధిసత్వుడని కనిష్ఠునే విడువుమనెను. “అహింస దేవసమానము; హింస వైశాచికము. పూర్వజన్మలో హింసా ప్రవృత్తివలన నీకీపిశాచజన్మము కలిగినది. ఇప్పుడు సరహింసచేస్తే, శాశ్వతపతనము కల్గును” అనియు

పిశాచుని కతడు తెలియజెప్పెను. అంతట పిశాచుడిద్దరిని వదలి, అప్పటినుండి నరహింసను మాంసభోజనమునుమాని, బోధిసత్వుని బోధచే ధన్యుడై నాడు. ఇంతలో తండ్రి పోగా బోధిసత్వుడు వచ్చి రాజై, ఆదిత్వుని తన సేనాధిపతిగ జేసెను.

—♦ నిగోధమిగ జాతకం ♦—

ఒకజన్మలో బోధిసత్వుడు కాశీరాజ్యమందొక అడవిలో మృగమైపుట్టెను. కాశీరాజాయడవికి తరుచు వచ్చుచు, వేటలో ప్రతిసారియు చాల జంతువుల జంపుచుండెను. ఇట్లు ప్రతిరోజును ఎన్నియో మృగములు చచ్చుచుండెను. అంతట రోజు కొక్కొక్క మృగమును అక్కడి యజమాని పంపునట్లును, అందుతో తృప్తుడై రాజు తక్కినవాటి జోలికి రాకుండునట్లును, రాజీ జరిగి నది. ఇట్లు జరుగుచుండగా కొంతకాలముకొక చూలాలగు లేడికి వంతువచ్చినది. ఆగర్భవతి మరణించుట కిష్టపడక, బోధిసత్వ మృగము ఆలేడికి బదులు తానే ఆరోజున రాజువేట కెరకాదలచి తానే రాజు కెదురుగవెల్లెను. రాజు వేటకువచ్చి, “ఈరోజున నీవంతుకాదే, మరొక లేడిది; నీవెందుకు వచ్చితివి?” అని ఆశ్చర్యముతో నడిగెను. “ఆలేడి గర్భవతిగ నున్నది. దాని స్థానమున నాయంతట నేను బలియగుటకు వచ్చినాను. ఈరోజున నన్నే చంపితినుము” అని బోధిసత్వుడు చెప్పెను. “ఆహా! మరొక రిని కష్టమునుండి కాపాడుటకు, ప్రాణమిచ్చుటకు సిద్ధమైనావు, ఇట్టి దయాస్వరూపమగు నీప్రాణమును తీయను. నీయాత్మార్పణ బుద్ధికి నాకాశ్చర్యమైనది, నీవు కోరువరమిత్తును” అని రాజు చెప్పెను. ఇక ముందు మీరు జంతువులను హింసింపవద్దు, జీవ హింసయు మాంసభోజనమును కూరకార్యములు. కనుక మీరు వాటినిమానుట మీకును లోకమునకును క్షేమకరము” అని బోధిసత్వుడుచెప్పి, రాజును అహింసాపరునిగ జేసెను. అందువల్ల అప్రాంతమంతటను రాజుకు మృగయావ్యసనముపోయి, ఎన్నియో మృగములకు సౌఖ్యము కల్గినది.

—• మతకథ త్త జాతకం •—

కాశీనగరమందు వేదాభ్యాసపరుడు పూర్వాచార నిష్ఠుడు అగు బ్రాహ్మణుడుండను. అతడు శాస్త్రప్రకారం పితృపుత్రు పిండప్రదానంచేయుచు, దాని కనుబంధముగ, ఒక యాగ మారిం భించెను. ఆసందర్భములో ఆయన యజ్ఞపశువుగ ఒక మేకను గంగకు తీసుకొనిపోయి దానిని గ్నానము చేయించుమని శిష్యులను నియమించెను. వారు దానిని గంగకు తీసుకొనిపోగా, ఆమేక గంగానది చేరగానే పూర్వజన్మ నమొంది, తనకేక బాధావిముక్తి యగునని సంతోషముతో నవ్వెను. వెంటనే మరల యేడ్పుధ్వని పట్టెను. ఈసంగతి తెలిసి విద్వాంసు డామేకలో నేరొ విశేష మున్నదని దాని ధోరణినిబట్టి కనిపెట్టి, “ఇదేమి విచిత్రము, ఈ నవ్వుకు యేడ్పుకు అర్థమేమి?” అని మోచ్చరించెను. “నాకిప్పుడు పూర్వజన్మజ్ఞానమేర్పడినది. వెనుక నొకసారి యిట్లే నేను మేకను చంపినందున నేను 499 జన్మలెత్తి ప్రతిసారియు బలవన్మరణ మొందితిని. ఈసారి నొక విముక్తియై, నాకు మోక్షము కలుగు. ఈసంగతి నాకు తెలిసి సంతోషమున నవ్వితిని. కాని, ఇకముందు నీకు చాల జన్మల వరికట్టి దుర్దశ గల్గునుగదా యని విచారము తోచి యేడ్పువచ్చినది.” అని యామేక మనుష్య వాక్కుతో నన్నట్లా విద్వాంసునకు వివరించినది. అంతట ఆబ్రాహ్మణుడు దీర్ఘాశ్వాచనలోబడి, తుదకంతటిగో యాగము మారివేసి, ఆ మేకను వదలివేసెను. అప్పటినుండి ఆయన హింసల నసలే వదలి ప్రాణులందు ప్రేమగల్గి యుండెను. విప్రునుండి విడుదలయైన మేక, దగ్గరనున్న కొండపైనున్న చెట్టువద్దకు వెళ్లి ఒక పిడుగుచెట్టచే చచ్చెను. ఆచెట్టు బోధిసత్వుని స్వరూపము గనుక అహింసా తత్వము జనులందరి కివసరమని ఆవనస్పతి నర వాక్కుతో అక్కడి జనులకు బోధించెను.

అధ్యాయము 16.

—♦ రా మా య ణ ము ♦—

తరువాత మన సంస్కృతి కెక్కువ సంబంధించినది, వాల్మీకి రామాయణము. ఇది పారాయణ గ్రంథము ; ముఖ్యభాషలన్నిటిలోనికి తర్జుమాయైనది. దేశభాషలలో సామాన్య లందఱును దీనిని చదువుదురు. ఈకథతో సంస్కృతములోను, దేశభాషలోను, లెక్కలేని నాటకములు, ప్రబంధములును యేర్పడినవి. ఇట్టిగ్రంథపు సంగతులు భారతీయుల భావ పరిణామముకు చాల వరకు కారణమైనవి. కనుక, రామకథ నిదివరలో చర్చించినను, ఈ గ్రంథమును అహింసా ప్రశంసలో కొంత గమనింపవలెను.

వాల్మీకిరామాయణము గొప్ప యితీహాసము. ఆధ్యాత్మిక గ్రంథము, ఆదికావ్యము అనికూడ భావించురు. అనగా ఇందులో చరిత్ర, ధర్మబోధ, ధ్వనిసహితమైన వర్ణనయు ఉన్నవి. ఈగ్రంథ రచనగూర్చి రామాయణములోనే చిన్న కథ గలదు. వాల్మీకి మహర్షి యొకనాడు నారదమహర్షిని “గుణవంతుడు, ధర్మజ్ఞుడు, సత్యవంతుడు, సర్వభూతహితుడు, దయావంతుడు నగు మహానీయుడు ; అట్టివారి చరిత్ర తెలుపుము.” అని యడిగెను. * ఇట్టి గుణములు అహింసాపరునకే యుండునని స్పష్టము. నారదుడు శ్రీరాముడే అట్టి ఉత్తమపురుషుడు అనిచెప్పి, శ్రీరాముని జీవితకథ నంతను బోధించెను. ఆయద్భుతకథా విశేషమును స్మరించుచు అంతట వాల్మీకి బయటకు వెళ్లి తమసానది యొద్దనుండగా ఒక చెట్టుకొమ్మమీద బెగ్గురుపక్షులు జంటనిల్చి కూయుచుండెను; ఇట్లవి విలాసముతోనుండగా ఒక మూలనుండి ఒక వ్యాధుడు

* క్వోస్వస్మిన్ సాంఖ్యికం..... ధర్మజ్ఞశ్చకృత్జ్ఞశ్చ సత్యవాక్యో దృఢ
(వర: | చారిత్ర్యేణ చకోయ: సర్వభూతేషు కోహితః)

బాణముతో నావకుల గొట్టెను. అందొకపక్షి ఆదెబ్బతగిలి, వెంటనే క్రిందబడి చచ్చెను. రెండవది, దుఃఖముతో నేడ్చెను. వాల్మీకి యాదృశ్యమునుచూచి వ్యాకులమనస్సుతో నుద్రేకమొందెను. ఆయన శ్లోకముతో శ్లోకరూపమున నిట్లనెను; † “ఓనిషాదుడా ప్రేమలోనున్న క్రొంచము జంటలో నొకదానిని చంపిన నీకు శాశ్వతముగ అప్రతిష్టగల్గును.” అని దానిభావము, కాని శ్రీరామకథ నంతకుముందు ధ్యానించుచుండగ ఆయననోటనుండి వచ్చిన యీశ్లోకములో “కామమోహము గల్గిన రాక్షసుని జంపిన ఓ శ్రీనివాసా, మీకు శాశ్వతకీర్తి కలుగుగాక” అనియు ధ్వని కల్గినది. ఇట్లు సీతను హరించిన రావణుని వధ కూడ ఈశ్లోకములో అర్థమైనది. వాల్మీకి యింటికివెళ్ళి, బ్రహ్మప్రేరితుడై అట్టి చిన్న శ్లోకములతోనే రామాయణము రచించెను. హింసాచర్యను నిరసించుట కుద్దేశించిన శ్లోకసూచనతో రామాయణ రచన జరిగిన దనుటలో చాల అర్థమున్నది. ఇందుల ముఖ్యపాత్ర యగు శ్రీరాముడు ప్రేమమూర్తి; లోకసంరక్షణయే ఆయన సంకల్పము. అహింసామూర్తులగు ఋషుల రక్షించుటకే ఆయన బాల్యమందే అడవులలో దిరిగి ఋషులతో ఆశ్రమజీవనములో పాల్గొనెను. సంహార కర్తయగు శివుని విల్లు విరిచివేసెను. బ్రాహ్మణుడై క్షత్రియుల జంపుచు హింసాజీవనము చేసిన పరశురాముని తేజస్సును హరించి, హింసాపరుడై యుండిన ఆయన కుత్సమగతికి మార్గము తెగగొట్టి కర్మయోగియగు జనకుని పుత్రుకకు భర్తయై, రాజ్యవిభవమును ఐశ్వర్యమంతను వదలి సంపూర్ణ త్యాగము చూపెను. ఇందులో ఆదర్శపుత్రుడై పితృవాక్యము పాలించుటే కాక, శ్రీరాముడు దక్షిణ ప్రాంతమంతటను జనులకు కంటకము హింసాభరితము అయిన రావణ పాలన మంతమొందించెను.

† మానిషాద ప్రతిష్ఠాత్వమగమః శాశ్వతీః సమాః | యత్యేకం చ మిధు నాదేక మపధీః కామమోహితః॥ వాల్మీకి రామాయణం (1.౮-2-శ్లో 15)

ఇట్టి (అనుష్టుప్ వృత్తపు) శ్లోకములను మొదటిసారి వాల్మీకియే రచించె నందురు.

దక్షిణ | పాంతమునుగూడ ఋషులు వగైరా అహింసాపరులకు
వాసయోగ్యముగ జేసెను. భౌత్యభార్యను హరించి నైతిక హింస
గల్గించిన వారిని సంహరించెను. రావణుడు వ్యక్తిగ దుష్టుడై,
హింసాపరు యుండెను. అంతేగాక అప్పటి రాక్షసుల, సంస్కృతి
కేవలం హింసామయము : వారప్పటి నకులజాతి వా పచ్చిమాం
సమునే తినుచుండిరి ; మద్యపాన నిషిద్ధులై దురాచారపరులై
స్త్రీలోలు నిశాచరులు మాయాపరులై యుండిరి. రావణుని
సోదరుడు కుంభకర్ణుడును అతినిద్రుడు, అతిక్రూరుడును లోనై, తామస
గుణమూర్తిగ నుండెను. అట్టి తామస సంస్కృతి నంత మొందించి
హింసాతత్వము దక్షిణ ప్రాంతమునకు లొకలోను పోవునట్లు
పరివర్తన గల్గించుటే రావణవధయుద్దేశము, ఫలితమును. యుద్ధ
సంకర్భముతరువాత రాక్షసజాతిలో నెచోని శ్రీరాముడును వానరు
లును వివిధముగ బాధించలేదు. విభీషణుడు (సత్యగుణయుతుడు)
రాక్షసరాజ్యమంతటి కథికారిగ జేయబడెను. అనగా ఈ ఆదిమ
జాతిలోను సత్యగుణము అహింసా తత్వము వ్యాపించదొడగెనని
భావింపవచ్చును. ఆ తరువాత జనులు అహింసాపరులైరని రామా
యణాంతమున చెప్పినారు. * అప్పటి భావములనుబట్టి యుద్ధమే
కార్యసాధనమైన సంగతి నిజమే. తరువాత సుగ్రీవ విభీషణులు
సామంతరాజులుగ శ్రీరాముని చక్రవర్తిత్వమొప్పుకొని, పట్టాభి
షేకమును వచ్చిరి. ఇట్లు మూడు భిన్న సంస్కృతులమధ్య సమన్వ
యమారంభించెను. భారతదేశమంతయు అంతట ఒకే సామాన్య
జ్యముక్తిందకు రాగలిగినది. ఈరీతిగా భారతదేశపు జాతీయైక్య
తకు, పరస్పర మైత్రికిని వాల్మీకిరామాయణము పునాదియైనది.
ఈ జాతీయైక్యత రాజకీయ ప్రేమకు అహింసకు ముఖ్యవశ్యకము.

* సర్వ మహిమేవాసీత్ సర్వో ధర్మః పరోధర్మః, రామమేవాను
పశ్యంతో వాభ్యహింసస్పర్షిన్. (, 6—12—8—100)

రామరాజ్యపు అధిక్యము అహింసలోనే కలదని సూచితము.

ఇట్లు చారిత్రక విశేషమే కాక ఆధ్యాత్మిక సూచనయు కలదందురు. శ్రీరాముడను పరమాత్మనుండి సీతయును జీవాత్మ • రానణుడను రక్షోగుణబలముచే విడిచినచ్చి, లంకయును ప్రకృతిలో బద్ధమైనది. రానణ కుంభకర్షులను రజస్తమో గుణముల బలచుధికముగ నున్నంతకాలము జీవాత్మ బంధములోనే యుండిననియు, సుగ్రీవాంజనేయములను భానభక్తాదులు కోడ్పడగా, పరమాత్మ జీవాత్మను ప్రకృతి బంధమునుండి విమోచన చేయ బోవును. ఈసందర్భములో ప్రకృతి గుణములలో రజస్తమో గుణములు బంధములో నుండుకే యన్నించినను, సత్వగుణము విముక్తికై పరమాత్మనైపు లాగును. కనుక, ఇట్లు వచ్చిన విభీషణుడను అహింసాదియుత సత్వగుణ సహాయముతో తుదకు రజస్తమో గుణముల నణచి, పరమాత్మ జీవాత్మను బంధవిముక్తి గల్గించి, అగ్నిపరీక్షచేసి తన సాయుజ్యమునకు తీసుకొన్నది. ఈ అంతరంగములోను రాక్షసుల ఆసుర ప్రకృతిని శ్రీరామాదుల దైవ ప్రకృతి గెల్పుటలో గూడ, అహింసాద్వైత తత్వముకు జయముగల్గుట సూచితము.

రామాయణము ఆదికాన్డముగుటలో, వాల్మీకి ఆయావ్యక్తుల స్వరూప స్వభావములను ప్రకృతి పరిణామమును చక్కగ వినరించెను. శ్రీరాముడు ఉత్తమపురుషుడు, సీత ఆదర్శస్త్రీ; తాను అడవికివెళ్లు నియమములేకున్నను, ఆదర్శపతివ్రత కనుక భర్తతో అడవిలో సకలకష్టములను సహించినది. ఇక లక్ష్మణుని భ్రాతృప్రేమకు మితలేదు. భరతుడు రాజ్యాధికారియైనను గర్వితుడు గాకుండ, శ్రీరాముని పాదసేవకుడుగ ఆయన ప్రతినిధిగనే తనను భావించుకొని, భోగజీవితము వదలి నిగ్రహియై యుండెను. అట్లే ఆంజనేయుని రాజసేవాపరత మొదలగు పాత్రోచిత గుణములును ఆదర్శరూపములు. మానవుల తత్వముకు తగినట్లు ఆయా

• జీవపరమాత్మల సంబంధము భార్య భర్తలప్రేమ సంబంధముగ ఉత్పేక్షించుట సంప్రదాయసిద్ధము.

ప్రకృతి స్థితిని సమన్వయించుటయు వాల్మీకిలో గొప్పవిశేషము.
 ఋషుల ఆశ్రమముల శాంతజీవితము. ఆయావర్ణతాదుల గాంభీ
 ర్యము ప్రకృతిలో నిమిడియున్న విశ్వమహత్వమును సత్యస్వరూ
 పమే శివమై సుందరముగ నుండుటయు రామాయణములో మనో
 హరముగ చిత్రితములు; తగువాత వచ్చిన భాసుడు, కాళిదాసు
 వగైరాల విశేషములు చాలవరకు వాల్మీకినుండి తీసుకొన్నవే.
 ఈనంగతి కథావస్తువుకే గాక ఆయావర్ణనలకు శైలికిని వర్తించును.
 వాల్మీకి రామాయణము మనదేశ భాషలన్నిటిలోకితర్జుమాయైనది.
 వీటిలో ముఖ్యమైన తులసీదాసు హిందీరామాయణము అంత్యంత
 భక్తిని విశ్వప్రేమను బోధించునదై, పామరులకును ఆకర్షకమైనట్లు
 అనేకమగు అద్భుత కథలజేర్చి వృద్ధిచేయబడి ఉత్తరదేశమందు
 ప్రఖ్యాతిగాంచినది. ఇట్లే బెంగాలీలో కృత్తివాసీయమును, తమిళ
 ములో కంబరామాయణము, మహారాష్ట్రుల మోరోపంతు కావ్య
 మును, ఆయాభాషలలో ప్రధానములు, గొప్పనైతిక గ్రంథములై
 ఆయాప్రాంతముల ధార్మికాభివృద్ధికి తోడ్పడినవి. మన ఆంధ్ర
 మున మాత్రము రామాయణముకన్న భారతమే ప్రసిద్ధమైనది.
 భాస్కరుడు, న్ముల్లు, రంగనాథ రామాయణం వగైరాలు నేటికిని
 తులసి కంబాదుల గ్రంథములకన్న ప్రఖ్యాతిరానిమాట నిజమే;
 కాని, ఇక్కడను శ్రీరామకథ మాత్రము ప్రజారంజకముగనే
 యున్నది.

అధ్యాయము 17.

మహాభారతము.

—♦ భ గ వద్గీత —

ఇట్లు బౌద్ధ సంస్కృతి వ్యాపించి అహింసా ధర్మపు వాఙ్మయం పాలీ భాషలో ఉత్పత్తియైనది. కాని, అప్పుడు సనాతన హిందువులకు, బౌద్ధులకు మధ్య కక్షలులేవు. వాఙ్మయరంగములోను ఒకదాని ప్రభావము రెండవదానిపైన కలుగుచూవచ్చినది. అందువల్ల సంస్కృతంలోను మంచి అహింసా బోధచేయు సాహిత్యమాకాలమం దేర్పడినది.

బుద్ధునికి పూర్వం జీవించి పనిచేసిన శ్రీరామ కురుపాండవాదుల అసలు చరిత్రగ్రంథములు బుద్ధునికి పూర్వమే కొంత ఉత్పన్నమైయుండును. కాని, తరువాత, ఆగ్రంథములలో కొంత పరిణామం జరిగినది. కాలానుకూలమైన కథాసందర్భమున కతుకు భావముల శ్లోకము లక్కడక్కడ చేరియుండవచ్చు. కొన్ని సవరణలు జరిగియుండవచ్చు. నీతిబోధకమైన అనేక కథలును గాథలును ఈబౌద్ధయుగమందు భారత రామాయణములలో చేర్చియుండురు. రామాయణముకన్న భారతములో నీతిబోధక చరిత్రలున్న గీతలును చాలగలవు. మొదట భారతపు పాండవ జయ కథ 8800 శ్లోకములే యుండినది. దీనిని అసలు వ్యాసమహర్షి రచించెను. తరువాత భారతం సుమారు 24000 గ్రంథముగవృద్ధియైనది. దీనిని వ్యాస శిష్యుడగు వైశంపాయనముని అర్జునుని మునిమనుషుడైన జనమే జయునకు బోధించెను; తరువాత కొంత కాలమునకీ గ్రంథమే ఇంకను బాగుగ పరివర్ధితమై లక్షశ్లోకముల మహాభారతముగ తేలినది. ఈయద్భుత గ్రంథమంతను నైమి

శౌరణ్యమును హిమాలయ పర్వతములందున్న ఒక వన్యాశ్రమములో శౌనకాది ఋషులకు సూతుడను విద్వాంసుడగు కథకుడు చెప్పెను. అని కొందరు విజ్ఞుల అభిప్రాయము. ఈ సంగతులు మహాభారతపు ఆదిపర్వమునుండియు సూచితములు. ఈ గాథల పరివర్తనమంతయు క్రీ॥ పూ॥ 2 వ శతాబ్దినాటికి పూర్తియై అప్పటికే ఇప్పుడు మనకున్నరీతి భారతరామాయణములు స్థిరముగ వ్యాప్తికి వచ్చియుండునని కొందరు పెద్దల యాహా. కనుక సంస్కృతి దృష్టితోనే పరిశీలించునప్పుడు ఈగాథలను చర్చింపవలెను. ఇవి బుద్ధునికి తరువాత వచ్చినట్లే యోచింపదగును.

ఈ ఇతిహాస గ్రంథము వేదమువలె ప్రాచీన భాషలో నుండక అప్పుడు వాడుకలోనున్న సులభ సంస్కృతములో జ్ఞప్తిలో నుంచుకొనుట కనువైన అనుష్టుప్ అను చిన్నశ్లోకములుగ ప్రాసరి. ఇందు పామరులకును తెలియునట్లు నీతులు అధ్యాత్మ విషయములును చెప్పినారు. కనుక మహాభారతమును స్త్రీలు శూద్రులు గూడ వేదముకు బదులుగ చదువనచ్చుననిరి. దానికి పంచమ వేదమని పేరువచ్చినది. ఇందలిగాథ లన్నిటిలో ముఖ్యమైనది భగవద్గీత. హిందూ మతముకు ముఖ్యాధారమగు గ్రంథములు మూడు. 1. ఉపనిషత్తులు, 2 భగవద్గీత, 3, వేదాంతసూత్రములు. ముఖ్య మతకారులందరును వీటిమీద తమ సిద్ధాంతముల దెల్పు వ్యాఖ్యానములు వ్రాసినారు. వీటిలోను గీతయే అన్ని విధములను ప్రశస్తము, ప్రసిద్ధమును.

భగవద్గీత ఉపనిషత్తులంత విపులము వేదాంత సూత్రములంత క్లుప్తముకాక, వాటికన్న నెక్కువ సులభ శైలిచే జ్ఞప్తిలో నుంచుకొనవీలగు శ్లోకరూపముగ నున్నది. భగవద్గీతకున్న ప్యాప్తి మరి యేసంస్కృత గ్రంథముకు లేదు. దాని ప్రామాణ్యమును అట్టిదే. హిందూమతపు ధర్మసారమంతయు ఈగీతలో సంగ్రహముగ చెప్పి, వాటి పరస్పరసంబంధమును చక్కగ సూచించినారు.

ఇది ఆధ్యాత్మికమే కాని, లాకమునకు నిశ్చయజీవితములో జనుల నడవడి బాగుచేయుట నుపయోగము భావములును చేరియున్నవి. మతత్రయ ప్రవర్తకులైన శంకర రామానుజ మధ్వులే గాక, నింబొక్క వల్ల భాదులును ఇటీవల సీతానాథతత్వభూషణ మున్నగు వారలు దీనిపైన వేరువేరు సిద్ధాంతముల వ్యాఖ్యానములు వ్రాసినారు. మరియు, ఆనీవిసెంటు, లాలాలజపతిరాయి, అరవిందఘోషు, మొదలగు నవ్వరాజకీయ గాయకులును ఇందుపై చర్చా గ్రంథములవ్రాసి, తమజీవితపువృత్తి గ్రంథభావము లుపయోగించుకున్నారు. శ్రీబాల గంగాధరతిలకు, మహాత్మాగాంధీ గాల్గును వక్కని వ్యాఖ్యలలో చర్చ చేసియున్నారు కనుక, పరిణామ కరమగు ఈగ్రంథమును బాగుగ పరిశీలించి, దీనికి అహింసా సిద్ధాంతముతో ఎట్టి సంబంధమున్నదో గమనింపవలెను. భగవద్గీత కథా సందర్భముచుట్టి అది హింసాప్రబోధకమని కొందరి యూహ. కొరవులకు పాండవులకు మధ్య రాజ్యముకై జరిగిన తగాదాలో రావీప్రయత్నములు విఫలమై నందుకు, ఉభయపక్షములును యుద్ధసన్నద్ధులై కురుక్షేత్రపు విశాలమగు మైదానముమీద తమతమ సేనలను నిర్ణయించేరి. యుద్ధమారంభించు రోజున రణరంగమందు చెరియొకనైపున వాగు తమ తమ పూహములను తయారుచేసిరి. ఇక యుద్ధమారంభితురనగా, పాండవ సేనలో ముఖ్య వీరుడగు అర్జునుడు తన సారథియగు శ్రీకృష్ణునితో రెండుసేనలను ముందుగ పరిశీలించు నిమిత్తం తన రథమును ఆరెండుసేనల మధ్య ఖాళీస్థలముకు తోలుమనెను. శ్రీకృష్ణుడట్లు చేయగా అర్జునుడు రెండుప్రక్కలను రథముపై నుండి, ఒక్కసారిగ చూచెను. రెండుసేనలలోను తన కత్యంత బంధువులు, మిత్రులు, పూజ్యులగు గురువులు నున్నారు యుద్ధాంతంలోగా వీరిలో చాలమంది హతులౌట నిశ్చయము. వారి సందరిని చంపి రాజ్యమేలుటచే సౌఖ్యముండదు. స్వజనుల జంపుదుమను దుఃఖమావరించి, అర్జునుడాసంగతి కృష్ణునితోజెప్పి, తాను యుద్ధము చేయన నెను. అంతట శ్రీకృష్ణుడు ప్రాణిస్వభావము, జీవితోద్దే

శము, మానవధర్మము, మోక్షోపాయములు ఇత్యాదుల నుపదేశించి స్వధర్మమగు యుద్ధము చేయవలసియున్నప్పుడు జంకకూడదని ప్రోత్సహించెను. ఇదే గీతోపదేశము. అంతట అర్జునుడు నందేహముతీరి, యుద్ధమున కుత్సాహముతో పూనుకొని, పాండవపక్షమున ఆమహాసమరపు నాయకుడై అద్భుతశౌర్యముతో పోగు సాగించి విజయము నొందెను * అహింసాపరుడై వెనుదీసిన అర్జునుని నిరుత్సాహమును జంకును పోగొట్టి, సాత్విక తత్వమునుండి అతనిని ఘోరరక్తపాతము గల్గించు మహాయుద్ధముకు పురికొల్పుటకేగడా శ్రీకృష్ణుడు గీత నుపదేశించెను. అర్జునుడు చెప్పిన ఆక్షేపణలన్నిటికిని సమాధానము చెప్పి అతని నందేహముదీర్చి తస్మాద్యుధ్యస్వభారత అని ప్రోత్సహించిన బోధ హింసా ప్రబోధ కమేయని చాలమంది యభిప్రాయము. కాని ఇక్కడ అర్జునుడు నిబ్బమైన అహింసాపరుడుకాడు. హింస సంఘక్షేమముకు హాని కరమును భావముతోగాక, స్వజనమునుచంపి రాజ్యమును తీసుకొన్నను తనకు నఖముగ నుండదనీ, రాజ్యలాభమువలన పొందదలచిన వైభవలాభము బంధుమిత్రుల మరణమువల్ల అదృశ్యమగుననీ, పైగా ఉభయపక్షములో మహావీరులున్నందున జయము తనకు కల్గునో కల్గదో అనీ అర్జునుడప్పుడు వెనుదీసెను. •

* స్వధర్మ నిర్వహణమునకై ఎట్టి యుద్ధమైనచేనీ, ఆసందర్భమున, స్వలాభముకుకాక, దేశోపకారముకై రక్తపాతము చేయుట తప్పుకాదని, భగవద్గీత అట్టి చర్య నుగ్గడించుననియు, బెంగాలు ప్రాంతపు కొందరు విప్లవకారులు భ్రమించి, రాజకీయ హత్యలకు యత్నించిరి. వారి యిండ్లు సోదాలు చేసినప్పుడు బాంబు సామూహంతో భగవద్గీతయు అప్పుడప్పుడు దొరకుచుండెనట

• దృష్ట్యేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సమావృత్తం

నీదంతి మమగాత్రాడియఖంచ పరికువ్యతి |

వేదధర్మశరీరేమే శోమహర్షశ్చ జాయతే |

నచశక్నోమ్యవస్థాతుం భ్రమతీవచమే మనః ||

అచార్యాః పితరః పుత్రాః ఏతాన్యహంతు మిచ్ఛామి ఘ్నతోపి మధునూదన | అపిత్రైరోక్యరాజ్య ప్యహేతోః | కింను మహీకృతే, స్వజనంహిక ధంహత్వానుభవః | స్యామమాధనః | నచైత ద్విద్యుః కతరన్నోగరీయా యద్యామేమ యదివానో జయేయాః. (భ. గీ. ఆ. 1 శ్లో. 28, 80, 84, 87 • 2 శ్లో. 6)

అంతవరకు అందరినీ యుద్ధముకే ప్రోత్సహించిన అర్జునునికి అహింసాతత్వములేదు. ప్రజాక్షేమపు తలపుతోకాక స్వలాభదృష్టితోనేయుండి అతడు హఠాత్తుగ పిరికితనమునకు లోనై “చేతులు కాళ్లు వణకుచున్నవి, నేను బంధు మిత్రులైన యుద్ధము చేయలేను” అనెను. ధర్మరాజు యుద్ధముకే ముందు భీమాద్భుతులతో ఆలోచించగా దుర్యోధనుడు రాజ్యములో తమకు న్యాయమైనభాగమేమీ యివ్వదలచుకోలేదు కనుక తప్పకయుద్ధము చేయవలసినదని అర్జునుడు ధర్మరాజుని తొందరచేసెను. ఆ నమ్మికమీద ఎందరో రాజులు వచ్చి తమ సేనలతో సహా యుద్ధప్రయత్నముతో నుండిరి. ఉభయసేనలు రాజులు అట్టి ప్రవృత్తిలోనుండి పాండవసేన తన నాయకత్వములో నున్నపుడు హఠాత్తుగ తాను యుద్ధముచేయననుట పిరికితనమే యగును; అస్థితిలో హఠాత్తుగ అహింసాపద్ధతినవలంబించి ఎల్లైన తమ సేనను చంపదలచిన కారవసేనను నిల్పుచేయుట సాధ్యముచుకాదు, అప్పుడు తాను పోరకుండుట పాండవసేన సంపూర్ణ వినాశముకు కారణమగును. (అప్పుడర్జునుడు తాను యుద్ధము చేయలేననియే చెప్పెను. కాని ప్రజాక్షేమము నిమిత్తం ఉభయసేనలుగాని లేక ధర్మరాజును ఆయన పక్షమునుగాని యుద్ధము నిల్పివేయనగునని నూచించనేలేదు.) అప్పటికి ఉభయపక్ష సైనికులును నాయకులును ఇట్టి అధికారాది విషయములందు హింసాతత్వముతోనే యుండిరి. అహింసాతత్వము ఒక్కసారిగ కాక, క్రమముగ హృదయ మనఃపరిణామమువల్లనే కలుగవలెను. * అర్జునుడు నిజమైన అహింసాతత్వమునే కాక స్వార్థయుతమైన బంకువల్లనే అట్లుచెప్పెను. కనుకనే శ్రీకృష్ణుడు “అట్టి పిరికితనముమాని

* ఇప్పటి చీనా యుద్ధము చెందేంతకంటే ఆంధ్రులనన్నుడు ఈప్రతిలో చీనులు హఠాత్తుగ జపానీయుల ఆయుధములతో ఎదుర్కుట మాని అహింసా పర్యాయము జరిగించుట సాధ్యముకాదని మహర్షి గాంధీగారు తెప్పిచారు.

లెమ్ము అట్లునా!" అని ముందుగ హెచ్చరించెను. ‡ కనుక శ్రీకృష్ణుడు అహింస వద్దనికాక అట్టి సత్త్వమును అందున తన త్యాగాదులును లేనివాడు అహింసాతత్త్వమునకు తగని నిమాత్రము సూచించె ననిభావింపనచ్చు నేమో. "క... ప... గాడు... గ... గ... లనుభవించు మా" * అని అర్జునుడు వెదనూట చే చెప్పినను అది భ్రమయుత సీ కనుక నీవు పెద్ద కబురు చెప్పుచున్నావు. శీవితపు తత్త్వము కని పెట్టక న్నావు † అని శ్రీకృష్ణుడు చెప్పెను. కొంత తర్కోపదేశము జరిగినమీదట అర్జునునికి శ్రీకృష్ణుడు అప్పటిలోకపు పరిస్థితిని విశ్వరూప సందర్శనముద్వారా చూపించెను. అప్పుడు ఉభయపక్ష సైనికులు వీరావేశముతో విశ్వరూపుని మహా దంష్ట్రలతోనికి నొచ్చుచు వినాశమును సిద్ధమగుచుండిగవి అర్జునుడు గమనించెను + "నీవిప్పుడు పోరకున్నాడు వీరందరు నెట్లును పోరి మరణించినై యుగ్గాను. అట్టి స్థితిలో నీవు పోకు మానుట లోకమునకు లాభకరముకాదు నీవు నిమిత్తమాత్రమే" ‡ అని శ్రీకృష్ణుడు సూచించెను. ప్రపంచపు క్రిమిపరిణామములో కురుపాండవుల కాలమునకు అహింస ప్రశస్తియు భావమేర్పడినను స్వార్థమునకుగాక లోక ధైర్యమునై తప్పనిసరియైనప్పుడు అవసరమగు యుద్ధము చేయవచ్చునని గీమంతులెంచిరి. అందునుబట్టి

‡ ఉదాహరణ నౌర్వల్యంత్యక్తోవ్విత్తి పరంతప భ. గీ. 2

* భుంజీయభోగాన్ రుధిర ప్రిదిగ్ధాన్ భ. గీ. 2—5

◆ అశోచ్యానశ్వశో చస్త్యం పశ్చివావాంశ్చభాషసే భ. గీ. 2—11

+ అమిత్యాం ధృతరాష్ట్ర స్వభ్రతాః సర్వైః సహైవానశీపాల సంఘైః, భీష్మకోణ నూత పుత్రస్తభాసా సహా యుగ్ధియైరపియోదయత్యైః
భ. గీ. 11—28

వక్త్రాణితేత్వరమాణా నిశంతి దంష్ట్రాకరాశాని భయానకాని. (భ.గీ. 11-27)

§ ఋతేఽత్వాంభఃప్యతి సర్వే.....నిమిత్తమాత్రం భవనవ్యసాదిక.
(భ. గీ. 11—82, 88)

ఇక్కడ ధర్మపక్షముకు అధర్మపక్షముకు మధ్య సంఘర్షణమేర్పడి
నందున స్వజనులను కారణముచే జంకక న్యాయపక్షము నిర్వహిం
చుటకై అర్జునుడు యుద్ధము చేయవలసియుండెను. * ఇక భగవద్దీ
తలో చెప్పిన ఆయా సిద్ధాంతములనుబట్టి మన సమస్యకు జవాబును
గ్రహించవలెను. క్రొడవ అధ్యాయములో నరుడు స్థితప్రజ్ఞుడు
కావలెనని చెప్పిరారు. స్థితప్రజ్ఞుడనగా నిగ్రహముగల్గి సుఖ
దుఃఖములచే నుద్రేకము నొందక నిర్భయుడై రాగ కోపములు
నడలినవాడు. + అట్టివాడు అహంకారి కాదు. సాధారణంగా
అహంకారియే హింసచేయును. అహంకృతియు బుద్ధిచలనముచు
లేకుండ విధి నిర్వహణలో రక్షాపాతము చేయవలసివచ్చినను అది
హింసయు బంధకము కాదు. * అట్టి సమత్వబుద్ధితో సుఖదుఃఖ
ముల భరించువాడే యోగియై తరించును. అనగా యుక్తకర్మ
చేయుచు ఇతరులను తనవలె చూచుకోవలెను. ‡ ఋషులు ఉప
నిషత్తులలో చెప్పినట్లే ఈసమత్వమును కారణము జెప్పినారు.

* చిరంజీవు క్రమపఠిణామను మన దశావతారముల వరుస
నూచించును. స్కప్తి మొదట మత్స్యదులనుండి క్రమముగ అర్థ వరరూపముగు
వరసింహరూపమై...కృష్ణుని యవతారమైన విజయవే పూర్తియైన అహింసా
రూపముగు బుద్ధావతారము వచ్చినది. అప్పటికి మనఃపఠిణామను పూర్తియైనది.

+ దుఃఖేష్వను ద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగతస్పృహః.

వీరరాగభయకోగః తస్య ప్రజ్ఞావతిష్ఠితా॥

..... పశేహియస్సేంద్రియాణితస్య ప్రజ్ఞావతిష్ఠితా.

భ. గీ. 2-58, 61.

* యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్యస్య న నిష్యతే హత్వాపి స ఇమాన్
లోకాన్ వహన్తి న నిబధ్యతే.

భ. గీ. 18, 18

‡ సమత్వం యోగ ఉచ్యతే. భ. గీ. 2-48

యోగః కర్మ మకాశలం. ఆత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమంశశ్యతియోనరః.
సుఖం నాయదివా దుఃఖం నయోగీ పరమోమతః. భ. గీ. 6—82.

ఈశ్వరుడు సర్వభూతముల హృదయములో నున్నాడు. ఆజీవులన్నిటిలో తన ఆత్మయు, తనలో ఆజీవులును ఉన్నట్లు భావించి అందరియందు నమభావముగల్గి వృత్తి కులభేదము లేకుండ విద్వాంసుడగు బ్రాహ్మణుని శ్వపచునిగూడ నమవృష్టితోనే ఆదరించవలెను. * ఇట్టి అహింసాసిద్ధాంతముకు ఆధ్యాత్మికత ఆధారము. ఇక కర్మయోగ సందర్భము గమనింతము. గీతలో నమ చాల అవసరమని చెప్పిరి; జ్ఞానయుక్తుడై కర్మ చేయవలసినదనియు బోధించినారు. కర్మ బంధకము గనుక అత్యవసర మైనంతవరకే నిత్యకర్మలజేసి, అంతట వాటినిగూడ త్యజించవలెను. కామ్యకర్మ లనవీకూడదు. నిష్కర్మలగుట ముఖ్యము. జ్ఞానులై సన్యసిండుటే ధీమంతుల కాదర్శమని అద్వైతుల అభిప్రాయము. † కాని శంకరుల ఈభావములను అద్వైతులే అగు శ్రీబాల గంగాధర తిలకుగారు విపులముగ చర్చించి ఖండించినారు. కర్మల ననలే వదలుటచే ప్రేమసిద్ధాంతముకు పరోపకార చర్యలకు అవకాశము పోవును. జనులలో భిక్షాటనమును సోమరితనమును పెగుగును. ఇప్పుడట్టిహాని మనసంఘమునకు కలిగియున్నది. ఈవిషయంలో శ్రీ తిలకుగారి భావమే శ్రీకృష్ణుని అభిప్రాయమును సరిగ తెలుపునని తోచును. గీతలో చాలచోట్ల కర్మ

* ఈశ్వర స్సర్వభూతానాం హృదయే శ్శేషః తిష్ఠతి.....

సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మాని

ఈక్షతే యోగయక్తాత్మా సర్వతః సమదర్శిః (8—29)

విద్యావినయ సంపన్నే బ్రాహ్మణే గవిహస్తినీ

శునిచైవ శ్వపాకేచ పండితా స్సమదర్శిః (,, 5—18)

‡ సహిజ్ఞానేన సదృశం పవిత్ర మిహవిద్వత్ గీ. 4—33

సర్వంజ్ఞాన భవేనైవ వృజినం సః తరిష్యతి 4—36

యోగస్యైస్త కర్మాణం జ్ఞానసంఘిన్న సంశయం

ఆత్మవంతం నకర్మాణి నిబర్హంతి ధనంజయ 4—41

ఇట్టి శ్లోకములనుబట్టి జ్ఞానమే మోక్షసాధకమని శంకరాచార్యులు భావించినారు.

యవసరమే. పూర్వులునుచేసిరి; ఫలాశ లేకుండ కర్మచేయుట కధి
కారమున్నది. కర్మవద్దను వారును యేదో కర్మచేయుట తప్పదు.
సన్యాసము జ్ఞానయోగముకన్న కర్మచేయుటే ప్రశస్తముఅని స్పష్ట
పరచియున్నారు. ♦

ఇట్లు గీతలో కర్మకావలసినదే అన్నారు. కాని కర్మ
నిష్కామముగ నే చేయవలెనని స్పష్టపరచినారు * అనగా ఫలాసక్తి
లేకుండ నే తృప్తుకై కర్మచేయదగును. అయితే ఫలాపేక్ష లేకుండ
కర్మజేయుట అనగా నేమి? ఎట్టిఫలము నుద్దేశించకనే కర్మచేయుట
గాదు. అట్టి నిరుద్దేశమగు కర్మ ప్రవృత్తియుండదు. ఇక్కడ
ఫలాసక్తి లేకుండుట అనగా నిష్ఫలమైన కర్మచేయుమని కాదు.
అట్టి నిష్ఫలకర్మ చేయకూడదని స్మృతిలోనే నిషేధించినారు ధీ
కనుక నిష్కామకర్మ అనగా స్వలాభముకు కాక లోకక్షేమము
కొరకే అందుకు తగిన కర్మలజేయుట. సంఘమంతటికి లోకమును
అభివృద్ధిని భగవంతు డుద్దేశించినాడు. అది ఈశ్వరునికి ప్రీతి

♦ ఏనాచార్యాకృతం కర్మపూర్వైరపి ముముక్షుభిః

కురుకర్మైశ్చతస్మాత్త్వం పూర్వైః పూర్వతరం కృతం 4—15

నియతంకురు కర్మ త్వం కర్మజ్యాయోహ్యకర్మణః 8—8

కర్మజ్యే వాధికారస్తే మాభలేషు కదాచన

మాకర్మఫలహే తుర్భుక్తా తేసంగో స్వకర్మణి

నహికశ్చిత్తుణ మపిజాతు తివృత్య కర్మకృత్

కార్యతేహ్యవశః కర్మ సర్వః ప్రకృతి జైరుణైః 3—5

తయోస్తుకర్మ సన్యాసాత్ కర్మయోగోవిశిష్యతే 5—2

కర్మజైవహిసంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః

లోక సంగ్రహమేవాపి సంభవ్యన్ కర్తుమర్హసి 3—20

* త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తోనిరాశ్రయః

కర్మణ్యభిప్రవృత్తోపి నైవకించిత్కరోతిసః (4—20)

తస్మాదసత్తః సతతం కార్యంకర్మ సమాచర

అసక్తోహ్యదరన్ కర్మ పరమాప్నోతి పూరుషః (8—18)

ధీ వకర్మ నిష్ఫలం పుర్యాన్నాయత్యాను సుఖోదయః (మనుస్మృతి 4-78)

యోగస్థః కురుకర్మణి సంగత్యక్త్వా భవంజయ (భ.గీ 2—48)

కరము. అట్టి ఈశ్వరస్మితికే కర్మచేయుమని విధించినారు. వైదిక సంకల్పములోను ఈశ్వరస్మితి నిఘ్నముకే కర్మచేయునట్లు చెప్పుదురు. భగవంతుడు విశ్వరూపుడని గీతలో (11 వ అధ్యాయం) చెప్పియున్నాడు. అట్టి యీశ్వరునే మనస్సునందుంచుకొని విశ్వరూపుని పూజగ, యుక్తమైన కర్మల చేయవలెను. + లోక సంగ్రహం నిమిత్తమే కర్మచేయవలె ననుటలోను యిదేభావము† అనగా లోకపుక్షేమం నిమిత్తం రక్షణోపయోగములకు వీలైన కర్మనే చేయవలెనని తాత్పర్యం. ఈశ్వరు నాశ్రయించి, ఆయన బోధనను హృదయంలోనుండి గ్రహించి సర్వకర్మలను చేసేయెడల లోక హితమైన కర్మలే చేయగలరు *

ఏది యుక్తము, చేయదగినదియో తెలియుటకు అంతరాత్మ ముఖ్యాధారము. పరిశుద్ధంగా హృదయముంచుకొనేవారికి అంతరాత్మ బోధన వినపడును; అంతరాత్మకు కిష్టముగతోచు కర్మలను మానవలెనని మనుస్మృతిలోను చెప్పియున్నాడు. X ఇట్టి లోక కల్యాణకరమైన కర్మ చేయువారు యోగమునుండి తప్పుట సంభవించినను ప్రమాదముండదన్నారు. † ఇట్లు తప్పుటకు కామకోరికములకు లోనగుటే కారణం. హింసాజనకమగుటచే కోరిక మానవలెను. ‡ మానవ ప్రవృత్తిలో రెండురకములుండునని భగవద్గీతలో చెప్పి ఈరెంటి స్వభావమును వినరంగా చర్చించారు.

+ మన్మథాభవ మద్భక్తో మద్యాజీ మాం సమన్మరు

మామే చైవ్యసి కాంతేయ సదామన్యాస భారతః భ-గీ 18—65

‡ లోకసంగ్రహమేవాపి సంపన్నో కర్తుమర్హసి (3—20)

* సర్వకర్మాణ్యపి సదాకుర్వాతో మద్వ్యపాశ్రయః

మత్ప్రసాదాదవాప్నోతి శాశ్వతం పదమచ్యుతం (15—58)

X యత్కర్మకుర్వతోస్యస్యాత్ పరితోషాంతరాత్మనః

తత్తద్యత్నేన కుర్వీత విపరీతం పరిత్యజేత్

మనుస్మృతి (4-161)

† సహికల్యాణ కృత్కృద్విద్గుణితాతగచ్ఛతి. గీ 6-40.

‡ కామవీష కోర్కవిష జైతిం (,, 8-37)

1. దైవీప్రకృతి, 2. ఆసురీప్రకృతి. పీటిలో ఆసురి ప్రకృతివారు హింసాత్మకులై, లోక క్షయమును నివహించుచు, తమ కామ భోగాలే ముఖ్యమని యెంచి ప్రళయంతకమున విపరీతాలోచన జేయుదురట. వారు తామే జగత్తుకీర్షకులమనీ, తమతో సమానులు అధికులు లేరనీ, * సత్యమర్హాదిల పాటించనక్కర లేదనీ, ఎంచుదురు. వారు తక్కినవారి నణచివేయుచు వారిని బాధించుచుచుందురట. ఈవివరం ఈకాలపు హింసాత్మకులైన వ్యక్తులకు వర్తించును. ఇది లోకకంఠాను, ఈరాటి సామ్రాజ్య తత్వము “సాసిష్టు” తత్వము కలవారికిని అన్వయించునని తోచును.

ఇక దైవీ ప్రకృతి అహింసా సత్యశాంతులు, జ్ఞానము, భూతదయ, మృదుత్వం, పరిశుభ్రత గలవారిది. ఇతే దేవీప్రకృతికి అభయం, సత్యసంపత్తి మొదటి గుణములుగ చెప్పినారు. • కనుక అహింసాతత్వము ధైర్యమూ బలమూ కలవారికే బాగుగ నుండగలదని సూచనయగుచున్నది.

“దైవీసంపత్తే మోక్షసాధనం, ఆసురీసంపత్తు బంధకరమే” అని గీతాకారులు చెప్పినారు. ఈసంపత్తులు ఆధ్యాత్మికమేకాక

* సంఘోడర్పః క్షమానశ్చక్రోధః పారుష్యమేవచ

అజ్ఞానం చాభివ్రాతస్యపార్థసంపద మానుసీం॥

అసత్య మప్రతిష్ఠంతే జగదాహురక్షిత్వరం.....

ప్రభవం త్యుగ్రక రాజః క్షయాయ జగతేహితః

చింతా మనసి మేమాంచప్రలయాంతమ పాశ్రితః

అకాపాశశతైర్బద్ధః కామకోపిధ వరాహజాః.....

ఈశ్వరోహమహం భోగీ నిద్ధోహం బలవాక్ నుభీ

.....కోఽన్యో, స్తి సర్వకోమయా, అహంకారం.....

మామాత్మ పరదేహేషు ప్రదిష్విషంతోభ్యనూయకాః-

తానహంద్విషతః..... ఆసురీష్వేషయోనిషు-

రాజకీయాలకును వర్తించునట్లే వివరించినారు • కనుక అహింసాదులే రాజకీయమోక్షము అనగా స్వాతంత్ర్యసిద్ధికిని వర్తించునని నూచన.

కామకోపములు వదలి నిగ్రహముగల్గి యుండవలెనని గీతలోను తక్కిన ధార్మికగ్రంథాలలోను చెప్పిరి. త్యాగతపస్సులు కావలెననిరి కాని, ఆపేరిట, ఆహారవిహారములు కృశింపజేసి శరీరాదులు కృశింపజేయుట ఆసురకృత్యమే అని స్పష్టము * శరీరక్షణతవల్ల లోనున్న అంతరాత్మకును బాధకల్గును.

దైవీసంపత్తున కాధారములన్న అహింసా సత్వగుణముల కాహారనియమ మవసరమనికూడ గీతలో చెప్పినారు. అత్యశనము అనశనమూకూడదు. ఆహారనిద్రాదులు చర్యలూ యుక్తముగ నున్నపుడే మంచియొగికాగలదు. § అహింసాసత్వగుణము లభివృద్ధిచేయుట కాహారనియమము కావలెనని, అట్టి సాత్వికాహార మెట్లుండవలెనో వివరించినారు.

• అథయం సత్వసంశుద్ధి ర్జ్ఞానయోగవ్యవస్థితః
దానందమశ్చయజ్ఞశ్చ స్వాధ్యాయస్తప ఆర్జవం
అహింసా సత్యమక్రోధ హస్త్యాగశ్చాంతిరప్రేకువం
దయాభూతేష్వలోలత్వం మార్దవంహీర రచాపలం
తేజః శూనాధృతి శౌచం మనోహానాతి మానితా

భవంతి సంపదం దైవీమభిజాతస్య భారత (భ.గీ 16.—1, 2, 3)

* ఆశాస్త్రోపహితం ఘోరం తప్యంతేయే తపోధనాః.....

కర్మయంతిః శరీరస్థంభూత గామిమచేతనః. మంచై

వాంతశరీరస్థం తాన్ విధ్యామరసిశ్చయాన్ (భగీ 17-5-8)

§ వాత్యశ్చతన్తుయోగోస్తి నచైకాంత మనశ్చతః |

నచాతి స్వప్నశీలస్య జాగ్రతో నైవచార్జున |

యక్తాహర విహరస్య యక్త చేత్తస్యకర్మసు.

యక్తస్వప్నావబోధస్య యోగోభవతి దుఃఖహా (భ.గీ. 8-16-17)

♦ రస్యములు స్నిగ్ధములు హృదయ రంజకములును బలకరములును సాత్వికములు. ఇందుకు వ్యతిరేకములు రాజసములు, తామసములు. చేదు, పులుపు, ఉప్పు, కారములు ఎక్కువగ నుండునవి అత్యుష్ణములు ఘాతై తీక్షణమైనవి. “రాజసములు”. నిలవయున్నవి. యెండిపోయినవి, మత్త త గల్గించునవి, తిన వీలు లేనివి తామసములు.

నల్లమందు మధ్యమాంసములు (కొన్నినిలువ ఊగుగాయలు గూడ) తామసాహారములందును. శరీరముకు మనస్సుకు హృదయముకు సన్నిహితసంబంధమున్నది; కనుక కారము పులుపు వగైరాలు హెచ్చినప్పుడు శరీరంలో మంట, బాధ, అనారోగ్యము కల్గి, దృఢముగా సుపికతోపచేయు శక్తి క్షీణించును. మరియు అందువల్ల మనస్సులోను నాడలలోను ఉద్రేక మేర్పడి, పరస్పర కలహము, అవిశ్వాసాదులును కోధభావమును గల్గును. అవి హింసాస్వభావ వర్ధకములు కనుకనే ఋషులు సాత్వికాహారముం గ్రహింతురు. *

♦ ఆయాః సత్వబలాశోగ్య సుఖప్రీతి వివర్ధనాః

రస్యాః స్నిగ్ధా స్థిరాహృద్యా ఆహారాః సాత్వికస్త్రియాః

కట్వాన్లు లవణాగ్న్యన్త తీక్ష్ణ రూక్ష విదాహినః

అహారా రాజస్యేష్టా దుఃఖ శోకామయ ప్రదాః

యాతయామంగతరసంపూతి పర్యషితందయాత్

ఉచ్ఛిష్టమపిచామేధ్యం భోజనం తామసప్రియం

శరీరపోషణ కవసరమైన ఉప్పు పులును వగైరాలు చాలవరకు కూరగాయల లోను ఫలములలోను సహజముగ చేరియుండును. అయితే ఉడకబెట్టి వార్చి వేయుటలో చప్పబడి నిస్సారమై రుచిహీనమగుచున్నది.

* పశ్చిముతం మనఆహారం చాలవరకు రాజసముగనున్నది. ఆంధ్రులలో పరస్పరవిభేదములు, కలతలు, సంఘర్షణలు పాఠశాల వ్యాపారములందును హెచ్చినవి. సహకారము వికాసశీల చాలవరకు వ్యయోవి గాజకీయముగను కక్షలు సంఘర్షణలు చెలరేగుచున్నవి. ఇందుకు కొంతవరకు ఆహారము ద్రేకముగ నుండుట కారణముకావచ్చును. కనుక అహింసావ్యాప్తికిని మనలో ఆహారసంస్కరణయు అవసరమని తోచును.

తపస్సు స్వభావపద్ధతులును దానిని చేయుట కుండదగు ఉద్దేశఫలములును గూడ గీతాకారులు ప్రత్యేకంగా చర్చించినారు. ఈసందర్భంలోను గీతలో అహింస అవసరమని సూచించినారు. స్వభావమును బట్టి శరీరవ్యాసములలో ప్రతిదాని ద్వారాను తపస్సు జరుగవచ్చు ఇందు శరీరతపస్సు అనగా దైవభక్తి, పూజ, హింసచేయక ప్రేమతోనగుము, పరిశుభ్రత, ఋజుత్వము, బ్రహ్మచర్యమున చరించుట, సత్యము, ప్రియమున మాటలాడుట ధార్మికవిజ్ఞానము నల్ల నేర్పుట, వాగూపమైనతపస్సు, నిగ్రహము, మానము, సౌమ్యతభావశుద్ధియు మనస్సుకు చేరిన తపస్సులు.♦

ఇక ఉద్దేశఫలము. తన లాభముకాక శాస్త్రవిహిత పద్ధతిని శ్రద్ధతో చేయు తపస్సును, దానమును, యజ్ఞములును సాత్వికములు. డంబమును, తాను గౌరవ లాభము లొందుటకును చేయునవి రాజసములనిపించుకొనును. మూఢ భావముతోను, ఇతరులను బాధించి హింసించుటకును చేయుతపస్సు, అశ్రద్ధతో అన్నదానములేని యజ్ఞమును అపాత్రులకు సత్కృతిలేకుండజేయు దానములును తామసములు. గీతలో సన్యాసము, త్యాగము

♦ దేవద్విజగురుప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచమాన్దవం ।

బ్రహ్మచర్యమహింసాచ శాశీరంతప ఉచ్యతే॥

అనుద్వేగకరం కాక్యం సత్యం ప్రియహితం చ యత్

స్వాధ్యాయాభ్యసనం చైవ వాగ్మయం తపఉచ్యతే॥

మనఃప్రసాదః సౌమ్యత్వం మాన మాత్మవినిగ్రహః

భావసశుద్ధి రిత్యేతప్రో మానసమచ్యతే॥ భ.గీ. 17-14, 15; 16)

* యజ్ఞములు: అఫలాదేక్షుభిః.....శ్రద్ధావిరహితం యజ్ఞం

తామసం పరిచక్షతే. (గీ. 17-11, 12, 13)

తపస్సు :— శ్రద్ధమాపరయాశక్తం...పరస్యో

త్సాదవార్థంవా తత్తామస ముదాహృతం.

17-17, 18, 19

నాతన్యమితి.....అనన్యకమన్యకతం తత్తామసమదాహృతం

(భ- గీ- 17—20, 21, 22)

వివరించు లోకోపకారియగు కర్మలను వారునూ వదలకూడదు. స్వలాభప్రాప్తికి కేయు కామ్యకర్మలనే మానవలెను, అక్షాని విధించినారు.

కనుక సన్యాసులమని నిష్క్రియ్యులై యుండుట గీతోద్దేశము కాదు. ఇట్లే జ్ఞానయోగములోను సర్వభూతములు ఒకటేరీతి వను జ్ఞానముండుటే సాత్వికజ్ఞానము; తత్వార్థములకు భిన్నమై అల్పమైనది తామనమే. ఇట్లు జ్ఞాన త్యాగసన్యాసములలోను ప్రేమచర్యయు అహింసయు ప్రధానమని సూచించినారు. త్రియము హింసగల్గు చర్యలు చేయువారు తామసులు† అహింసాచర్యమొదట కష్టమై తుదకు సౌఖ్యకరమగును. అట్టిదే స్వాతికసుఖము *

జాగ్రత్తలోను అహింసా సత్వాది వ్రతము లవలంబించు బ్రాహ్మణులు గౌరవింపబడుటకు వారి స్వభావ ప్రవృత్తి శాంతియుతమగుటే కారణము.†

• కామ్యానాం కర్మణాం వ్యాసం సన్యాసం కవయోవిదుః

సర్వకర్మ ఫలత్యాగం ప్రాహుస్త్యాగం మనీషిణః |

యజ్ఞదానతపః కర్మసత్యాజ్య మితీచాపరే

నియతస్యకు సన్యాసః కర్మణోనోపపద్యతే (18 అ. 27 శ్లో)

సర్వభూతేషు యేనైకం భావమప్యయమీక్షతే

అవిభక్తం విభక్తేషు తద్ జ్ఞానం విద్ధిసాత్వికం (,, 18-20)

యత్తు కృక్ష్ణం అతత్వార్థవ దల్పంచ తత్త్వః సమాదాహృతం

(18 అ. 22 శ్లో)

† అనుబంధం త్రియం హింసామనశ్చక్యచపౌరుషం

* యత్తదగ్గి వికమివ కురిణామే హృతోపమం

తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్తం ఆక్మబుద్ధి ప్రసాదజం (18—37)

‡ శ మోదమస్తపఃశౌచంక్షాంతరాగ్ధవమేవచ. జ్ఞానం విజ్ఞా

నమాస్తీక్యం బ్రహ్మం కర్మస్వభావజం. (,, 18—42)

యజ్ఞసందర్భములోను జీవహింసవల్లను సార్థముకాక;
లోకోపకారకమగు కర్మ చేయుటే జ్ఞానదానమే నిజమైన యజ్ఞ
మన్నారు. అట్టి యజ్ఞార్థమే కర్మచేయుట ప్రశస్తమని చెప్పిరి.
అందును ద్రవ్యయజ్ఞమే అధికము. * జ్ఞానములోను అహింస
కావలెను & అట్లు జ్ఞానకర్మయోగములు రెంటిలోను అహింస
ప్రధానమని యెంచిన సంగతి చూచియున్నాము. ఈరెండుగాక
భక్తియోగమును మోక్షసాధనమని గీతలో చెప్పియున్నారు.

భగవంతుడు ప్రేమమయుడు, జగత్పిత. భగవద్భక్తి
పూర్తిగ నుండుటకు, నరులు పరిశుద్ధహృదయులై, ఈశ్వరుని పిల్ల
లగు జీవులయందు మైత్రి గలిగియుండవలెను. అప్పుడే నిజమైన
భక్తినిల్చును. దేవుడు నరులందరి హృదయములో నున్నట్లు
చెప్పినారు. కనుక నరులకు జేయు హింస దేవుని కిష్టముకాదు.
భక్తి సరియైన మార్గమున వృద్ధియగుట అహింసా
వ్యాప్తికిని సహాయకరమగును. ఈశ్వరునియందు భక్తితో మనస్సు
నుంచితే ఏది ధర్మమో ఏది కాదో తెలియక సందేహము కలిగి
నప్పుడు, భగవంతుడే తోపించగలడు. అదే అంతరాత్మ బోధన
యనియు అందురు. ♦

కనుక అట్టి సందిగ్ధితి కల్గినప్పుడు తక్కిన అన్ని ధర్మముల
మాని భగవంతునే శరణుజొచ్చినయెడల భగవంతుడే అన్ని
చిక్కులనుండి పాపములనుండి మనకు మోక్షము (విడుదలను)

* గతసంగస్య మక్తస్య జ్ఞానావస్థితచేతసః యజ్ఞాయా
చరతః కర్మసమగ్రం ప్రవిలీయతే. (,, 4—23)

& ద్రవ్యయజ్ఞస్థపోయజ్ఞజ్ఞానయజ్ఞస్థాపరే.....

సంశితవతః (,, 4—28) శ్రేయాః ద్రవ్యమయా ద్య

జాత్ జ్ఞానయజ్ఞఃపరంతప (,, 4-23) అమాదిత్య మవంభిత్యం
అహింసాక్షాంతి రాజ్యం.. ఎతిద్భావమితిప్రోక్తం (,, 13-7,12)

♦ మహత్తాగాంధీగారు దీనినే ఒకప్పుడు Inner voice అనుచుండుదు.
అయిన ఉపవాసాదులలో ఈశ్వర ధ్యానమును ప్రార్థనను ; రంతరం చేయుటకలదు.

గల్గించునని గీతలోను తుదిని చెప్పి, సారము చివరకు తేల్చినారు. ♦
ఇట్లు భగవద్గీత జ్ఞాన కర్మభక్తియోగములు మూడును అహింస
పైన ఆధారపడినట్లుతేల్చి అహింసకు విశేషప్రాముఖ్య మిచ్చినారు.

♦ సర్వధర్మాన్ కరిత్యజ్య మామేకరణం వ్రజ

అహంత్యా సర్వపాపేభ్యోమోక్ష యిష్యామిమాశుచః।

ఇదే శ్రీకృష్ణుని చరమాపదేశ ముండురు (,, 18—68)

అధ్యాయము 18.

—♦ మహాభారతగాథలు ♦—

అదిపర్వములో డుండుమోపాఖ్యానమును కథ కలదు.
“రురు” అను సద్బ్రాహ్మణుడొకనాడొక డుండుమము (=బురద
పాము) ను చంపబోయెను. “నరుల జంపు విషసర్పముల గొట్ట
వచ్చుగాని కప్పలదిని బ్రతుకుచు నరుల తొలికిరాని బురదపామును
చంపదగునా?” అని ఆ డుండుమము మనుష్యవాక్కుతో జెప్పెనట.
రురువు తెల్లబోయి “నీవెవరవు?” అని యడిగెను. అప్పుడది “నేను
మొదట సహస్రపాదుడను సద్బ్రాహ్మణుడను; ఒకనాడడవిలో
నామిత్రుడగు నొక విప్రుని (తపస్సులో నుండగా) కూయపామును
పైన వేసి బడిపించినాను ; అతడు మూర్ఛితుడై ఎట్లోలేచి, నను
డుండుమమగునట్లు శఙ్కించెను. సమనామముగల నీదర్శనము కాగానే

విముక్తి యగుననెను. అని మరల బ్రాహ్మణుడై, అహింసాధర్మములను, బ్రాహ్మణుల కావశ్యకమునని చక్కగ బోధించెను. *

* అహింసాధర్మమోధర్మః సర్వప్రాణ భృతాః పర శస్త్రాత్పాణ భృతస్య ర్వాన్ అహింసాత్ బ్రాహ్మణః క్వచిత్ || అహింసా సత్యవచనం క్షమాచేతివి నిర్జితం | బ్రాహ్మణస్య పరోధర్మః వేదానాంధారిణోపిచ || (సు. భా. ఆదిపర్వ 11 వ అధ్యాయం శ్లో || 13 - 16) క్షత్రియులవలె యుద్ధాది బాధ్యతలేని బ్రాహ్మణులకు అహింస ముఖ్యమని, సంఘమంతకు వారు ఆదర్శముగ నుండవలెనని యిందుల భావము. కోరిన పరమిత్తును అని రాజు చెప్పెను. ద్రవ్యము వగయిరాల గోరుటకు బడులు అస్తీకుడు "ఈనాగయజ్ఞ మింతటితో నిల్చిపోవలెను" అని కోరెను. ఆకోరికమాని మరొకదానిని కోరమన్నను అస్తీకుడు తలంపలేదు. తన మంత్రబలముతో దక్షకుని యజ్ఞగుండమునుండి బావలనిచ్చెను. అస్తీకుని వంటి యుత్తముని కిచ్చిన పరము చెల్లించక తప్పదని అందరు సభ్యులు నాయజ్ఞ మాపుచేయించిరి. ఇట్లు దుర్మరణమునుండి రక్షితులైన తక్షకాది నాగులందఱును అస్తీకుని క్షామించి, "నీకోరికలు మాకు తెల్పుము, నీమాటప్రకారం జరుపుదుము" అనిరి. "మీరిక నమలను వ్యర్థముగా హింసించకూడదు" అని కోరెను. అందుకు నాగులందఱు నొడంబడిరి. అప్పటినుండి నాగులకును ఆర్యులకును మధ్యను అహింస యేర్పడి హింసకు ప్రతిహింస కలుగును కదా; ఇది యింతటితో నిలువ లేదు. అరని కొడుకు జనమేజయుడు నాగుల జంపుటకు సర్పయాగము చేసెను. అప్పుడు చాలమంది నాగు లక్కడికి దేబడి చంపబడిరి. పితృహతకుడగు తక్షకు నెట్లైన చంపవలెనని రాజు నిశ్చయించెను. తక్షకుని ఇంద్రుడుకూడ రక్షింపలేక పోయెను. ఇక అగ్నిగుండమువద్దకు తక్షకుని చేర్చుచుండగా, నానుకీ మేనల్లుడగు అస్తీకు దాసభకునచ్చి జనమేజయుని చక్కగా న్తులించెను. అయిన పాండిత్యమును యోగ్యతకు ఆర్యసభ్యులందఱు మెచ్చుకొనిరి. అస్తీకుడుమహర్షి అప్పుడు నీవు నది (సర్పములోను తమకు ప్రాణభయము గల్గినపుడే నరుల హింసించును) యాకథలో అస్తీకుని ప్రేమగుణము, పరస్పర మైత్రియు చక్కగ గనబడును. చక్రవర్తివరమునుకూడ అతడు స్వలాభము కువయోగించుకోక, మహాత్యాగియై విశ్వప్రేమనే చూపి లోకోపకారియైనాడు. ఈ ధయజాతుల మైత్రి స్థాపించి అహింసనే ఆచరణలో పెట్టినాడు.

హింసాచర్య ప్రతిహింసకు కారణమగుననుటకు పరిక్షిత్తుకథయే గాక పరకు రామాదుల చరిత్రయు నిదర్శనము.

పూర్వము కార్తవీర్యార్జునుడను మహారాజు వేటాడుచు వచ్చి జమదగ్ని యాశ్రమముందలి ధనువును నిర్బంధముగా తాను కొనిపోయి ఆశ్రమమును చికాకు పర్చెను. జమదగ్ని పుత్రుడగు పశుకూతుడు కోధుడై రాజునె జంపెను.

హింసాతత్వముకు వశుడై నాగజాతి సంతను నశింపజేయుదునని పట్టుపట్టి మహాసభ జేసి, అనేకుల సహాయముతో మహాయాగము నారంభించెను.

ఆయాప్రాంతములనుండి నాగులను పట్టి తెప్పించి, వారి నాయజ్ఞకుండపు మహాగ్నిజ్వాలలలో నాహుతిజేయ దొడగెను. ఇట్లెందరో నాగు లక్కడికి దేబడి చంపబడిరి. పితృహంతకుడగు తక్షకు నెట్లైన చంపవలెనని రాజు నిశ్చయించెను. అతడిందు) నాశ్రయించెను. ఇందు)డును మనస్ఫూర్తిగ యత్నించెను, కాని రక్షింపలేకపోయెను. ఇక అగ్నిగుండమువద్దకు తక్షకుని చేర్చు చుండగా, వాసుకి మేనల్లుడగు ఆస్తీకు డాసభకువచ్చి జనమేజయుని చక్కగా స్తుతించెను. ఆయన యద్భుత పాండిత్యముకు యోగ్యతకు ఆయార్యసభ్యులందరు మెచ్చుకొనిరి. అప్పుడు “నీవు కోరిన వరమిత్తును, అడుగుము” అని రాజాతనితో ననెను.

కాని, ఆస్తీకుడు త్యాగి విశ్వప్రేమియు నగు మహర్షి. ద్రవ్యము వగయిరాల గోరుటకుబదులు ఆస్తీకుడు “ఈనాగయాగ మింతటితో నిల్చిపోవలెను” అని కోరెను. ఆకోరిక మాని మరొక దానిని కోరమన్నను ఆస్తీకుడు చలించలేదు తన మంత్రబలముతో తక్షకుని యజ్ఞగుండమునుండి యీవల నిల్పెను. ఆస్తీకుని వంటి యుత్తమునికిచ్చిన వరము చెల్లించక తప్పదని అందరు సభ్యులు నాయాగమాపుచేయించిరి. ఇట్లు దుర్మరణమునుండి రక్షితుడైన తక్షకాది నాగులందరును ఆస్తీకుని శ్లాఘించి, “నీకోరికలు మాకు తెల్పుము, నీమాటప్రకారం జరుపుమము” అనిరి. “మూరిక నరులను వ్యర్థముగా హింసింపకూడదు” అని కోరెను. అందుకు నాగులందరు నొప్పుకొనిరి. అప్పటినుండి నాగులకును ఆర్యజాతీయులకును మధ్యను అహింస యేర్పడినది (సర్పములీ కాలమందు సందడిచుండి తప్పించుకొనును, తమకు ప్రాణభయము గల్గినప్పుడే నరుల హింసించును) యీకథలో ఆస్తీకుని ప్రేమగుణము వరస్సర మైత్రీయు చక్కగ గనబడును. చక్రవర్తి యిచ్చు వర

మును తక్షకాదులిచ్చువరమునుకూడ ఆతడు స్వలాభము కుపయోగించుకోక, మహాత్యాగియై విశ్వప్రేమనేచూపి లోకక్షేమముకోరినాడు. ఉభయజాతులమైత్రి స్థాపించి, అహింసనె ఆచరణలో బెట్టినాడు.

హింసాచర్య ప్రతిహింసకు కారణమగుననుటకు పరిక్షత్తుకథయెగాక పరశురామాదులచరిత్రయు నిదర్శనము.

పూర్వము కార్తవీర్యార్జునుడను మహారాజు వేటాడుచు వచ్చి జమదగ్ని యాశ్రమమందలి ధేనువును నిర్బంధముగా తోలుకొనిపోయి ఆశ్రమమును చికాకుపర్చెను. జమదగ్ని పుత్రుడగు పరశురాముడు కోర్కెపై రాజునె జంపెను. అంతట కార్తవీర్యుని కొడుకులు జమదగ్ని ఋషిని చంపివేసిరి. యీ వార్త తెలియగనే ఉన్మత్తుడైనట్లు పరశురాముడు ఆరాజపుత్రులనేకాక కంటబడ్డ క్షత్రియులందరిని చంపెను. చాలా రాజవంశములపుడూ నశించెను. హింసాత్మకులగు రాక్షసజాతియు విజృంభించిరి. వారు ఋషులను చాలా బాధపెట్టిరి. ఇట్లు పరశురాముని కులమువారగు బ్రాహ్మణులే చాలా ప్రమాదముకు లోనైరి. తుదకు శ్రీరాముడు దుష్టుల సంహరించి ఋషుల రక్షించవలసివచ్చెను. ఇట్లు హింసకు ప్రతిహింస జరిగి సంఘమంతటికిని అనర్థము కలుగును. మహాభారత కాలమందును ఇట్టివి చాలా జరిగెనని చూచియున్నాము. శ్రీకృష్ణుండు శిశుపాలుని జంపినందుకును కొంత ప్రతిహింస జరిగినది. ఆచేదిరాజు తమ్ముడగు నాల్వుడు అన్న మృతికే కసిదీర్చుకొనుటకై మహాసేనతో వచ్చి ద్వారకను ముట్టడించెను

అప్పుడు దీర్ఘయుద్ధము జరిగి రెండుపక్షములను ఎండరోహతులైరి. తాను పదినెలల వనితో మగ్నుడై తినని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుతో అరణ్యములో చెప్పెను. అరణ్య పర్వములోనిదే ధర్మవ్యాధునికథ విచిత్రమైనది. కాశీకుడను బ్రాహ్మణయువకుడు

ఏకపుత్రుడైనను చిక్కులోనున్న తలదండ్రులవదలి, మహా తపస్సు
 చేయుచుండెను. కాని అడవిలో నతని కహంభావమునిల్చి
 యున్నది. ఒకనాడతడు చెట్టుక్రింద వేదము చదువుచుండెను.
 అని ఉదయవేశ. ఒక పక్షి పైనుండి వేసినరెట్ట అతనిపైన పడి
 నది. వెంటనే కోపముతో నతడు పైకి తలయెత్తిచూచెను.
 అహంకారి అయినను అతడు తపశ్శాలి. డ్రగ్ తేజుడు. అతని
 కోపాగ్నికాపక్షి తప్తమై క్రిందబడిచచ్చెను. అతడా దృశ్యము
 చూచి వ్యాకులుడై ఆచికాకుతోనె దగ్గరనున్న గ్రామముకు భిక్షకై
 వెళ్లెను. ఒకయింటి యజమానుడప్పుడే మరలి వచ్చుచుండెను.
 గృహిణి శ్రమపడివచ్చిన తన భర్త కుపచారము చేయుటలో
 కాశికుని సత్కరించుట కాలస్యమైనది. భర్త విశ్రమించగనే
 ఆబ్రాహ్మణి కాశికుని సత్కరింపవచ్చెను. “ఏమి యిట్లు జాగు
 చేసితివి. నన్నవమానింతువా? నేను తపశ్శాలినగు ఋషిచని
 యెరుగవా?” అని కాశికుడామెనుచూచి గర్జించెను. “నాభర్తకు
 సేవచేసి వచ్చితిని. కలశ్యము క్షమింపుడు” అని ఆపతివ్రత విన
 యముతో ననెను. కాని బ్రాహ్మణుడు “ఋషియగు అతిథిని
 వాకిట నిలువబెట్టి భర్తను ముందు సత్కరింతువా?” అని కండ్ల
 రచేసెను. ఇంతలో ఆమె నేను ఈ యుదయము క్రోధాగ్నికి
 దగ్ధమైన పక్షినిగాను. గృహిణి అలసినచ్చిన భర్త నాదరించుట
 అతిథిపూజకన్న ముఖ్యధర్మము. మీరు ఋషులైనను అహింసా
 ధర్మ మలవర్చుకోలేదు. మీతపస్సు వ్యర్థము. మిథిలానగరపు
 ధర్మవ్యాధునితో మీరు మాటాడి ధర్మోపదేశ మొందదగుచు
 అని జవాబిచ్చెను. ఉదయమందు పక్షి చచ్చినసంగతి స్వయ
 ముగా ఆమె గ్రహించినందు కాశ్యర్యాన్నితుడై, ధర్మవ్యాధుని
 సంగతి చూతమని ఆంధోళనగల్గి కాశికు డక్కడనుండి బయలు
 దేరెను. కొన్నిరోజులకు మిథిలాపురిజేరెను, అంతట వాకబుచేసి
 బ్రాహ్మణుడు ధర్మవ్యాధుడున్న వీధికిచేరెను. కాని అది బజారులో
 మాంసమమ్మ వీధి. అందొక మాంసపుకొట్టుమీద ఆవ్యాధుడు

కూర్చొని యుండెను; ఆదృశ్యముకు సంకోచించి బ్రాహ్మణుడు దారిలోనిల్చిపోయెను. కాని యింతలో వ్యాధుడే దుకాణము నిల్పుచేసి దిగివచ్చి కౌశికునితో “అయ్యా పతివ్రతపంపున” మీరు దయచేసినారు. ఇక్కడ మీకు దుర్వాసన ; నాయుంటికి పోదమురండు” అని చెప్పి తనయింటికి తీసుకొనిపోయెను. విభ్రాంతుడగు కౌశికుడు అట్లు వ్యాధుని యింటచేరి యతనిచే సత్కరింపబడి, సుఖాసీనుడయ్యెను.

వ్యాధుడు తన తల్లితండ్రుల కుపచారముచేసి వచ్చెను. అంతట కౌశికుడతనితో “నీవు చేయువృత్తి కేవలం హింసాకార్యము, శాస్త్రమాప్యము, అసహ్యము. అట్టికిరాతుడవగు నీకిట్టి దివ్యజ్ఞాన మెట్లు కల్గినది? పతివ్రత నన్ను పంపినదని, నేను నీకై వచ్చితిని నీవెట్లు ముందుగా గ్రహించితివి? నీవు సామాన్యుడవని ఆబ్రాహ్మణి నీవద్ద ధర్మం నేర్చుకోమన్నది” అని చెప్పెను. అంతట ధర్మవ్యాధుడు “అయ్యా నిజమే. నీకోగ్రదృష్టిచే పక్షి చచ్చుట, ఆమె భర్త నాదరించులోగా నీవు తొందరపడుట ఆమె గ్రహించి, నిన్నిక్కడకు పంపినది. కనుక నీవు అహింసాధర్మ మింకను నేర్చుకోవలెను” అనెను.

అంతట కౌశికుడు ధర్మవ్యాధుని జ్ఞానమున కాశ్చర్యమొంది “నీమహిమ మద్భుతము, నీచర్య నిక్షిద్దము ఇది యెట్లు? ఈధర్మ సాక్షాత్తుము నాకు దెల్పుము అని యడిగెను. అంతట కౌశికుడు*

* ఎగ్గుచేసినవారికి హితముచేత యార్జునములు కీర్తింతురవ్వు, దోషకారి తన దోషమున దానకాలిపోవు. వేర నానికీ గీడు కావించనేల|| పాపముల కల్ల నెక్కుడు పాపకంబు సువ్యక్తోధ లాభంబులు. నువ్రతత్వ, వానిరంటి జయించినవాడుగాని ఎందు వరమ ధాన్యకడని యెన్నబడడు|| హింస చేయనివాడు లేడీజగమున నొక్కడైనను దమ శమ యోపినట్లు, హింస తెరువునకడగల్గి యేగ పలయు నదియు చూచె యహింసనా నతిశయిల్లు|| వినుమహింసధర్మవికలికల్లను మేటి, అని సశ్యయక్తమైన వెలయు, ఆనకు శివ్యదరితలందు సత్యము కడు సధిక మనిరి. శుశ్రీతులనరసి బుధులు|| సలిలములర్వియాకసము సర్వము జంతుమయంబు గావునం గలుగు నవశ్యము|| సకలకర్మములందును హింస —

(అం. నా. భా. ఆరణ్యకర్వం ధర్మవ్యాధో)

నేను కిరాతవంశజుడను, నాకులవృత్తి చేయుచున్నాను. లోక
మందు చాలామంది మాంసాహారులన్నారు, వారికై మాంస
విక్రయము జనుల కవసరము, జనుల కుపయోగించువృత్తి కుల
వృత్తి యైనందున దానిని విడచి మరొకదానికై యితరులకు పోటి
వచ్చుట తగదు. నేను గృహస్థుడను, కుటుంబ పోషణకీవృత్తి.
కాని యెన్నడును ఏజంతువును హింసింపను. ఇతరులు తెచ్చిన
మాంసమునే కొని విక్రయించెదను. నాకు హింసాబుద్ధి ఎంత
మాత్రమునులేదు. హింసాచర్య నసలె చేయకుండుట గృహస్థు
నికి సాధ్యముకాదు. ఇందు మనస్సే ప్రధానము. మనస్సు శాం
తము ప్రేమ మయముగనుంచు హృదయుడె నిజమగు అహింసాత్మ
కుడు నేను పూర్వజన్మమందు బ్రాహ్మణుడనై, కాని నామిత్రి
డగు రాజుతో వేట కడవికివెళ్లి, అందు పాల్గొంటిని. రాజు బాణ
మొకపొదలో కదులుచున్న ప్రాణికి తగిలినది; కాని అది మృగము
కాదు. జపములోనున్న బ్రాహ్మణుడు. ఆబ్రాహ్మణుని శాప
ఫలముగ అహింసా చర్యతో సంబంధమునుబట్టి నాకీ కిరాతజన్మ
వచ్చినది. నా యువచారమువలన అప్పుడాబ్రాహ్మణుడు బతి
కెను. కనుక నాకాజ్ఞానమును సత్ప్రవర్తనయు ఇప్పుడు కల్గినది.
మన వర్ణము వృత్తికంటె, మననీతి బుద్ధియె ప్రధానములు.* నీకు
కోపము పోవలెను. మరియు పృథ్వులె నిరాయుధులైన మీ
తల్లిదండ్రులను వదలి మీరు అడవిలో నుండుటచే మీకు
మనశ్శాంతియు అహింసాభావమును కుదుటగ నుండవు. గనుక
తల్లిదండ్రుల బోషింపుము. అహింసాతత్వము లేక తపస్సు
చేయుటచే లాభములేదు" అని హితబోధచేసెను. అంతట కొశి
కుడు తృప్తుడై గృహముకు బోయెను. అహింసాతత్వపు పరీక్షలో
చర్యకన్న ఉద్దేశమున కెక్కువ ప్రాధాన్యమియవలెనని యీకథ

పాపచర్తనుండు బ్రాహ్మణుండయ్యను నిజముగ కూడుకంటె నీచకమాదు,
సత్యశాచధర్మకాలి సూత్రుడయ్య తడు సద్విజుండ యనిరి మనులు.

(౧, ధర్మవ్యాఖ్యపాఖ్యానం)

తేల్చుచున్నది. ఈకథలోని ధర్మవ్యాధుని మనస్సు కేవలం అహింసా యుతము. కాశికుని జీవితముపైకి అహింసారూపమైనను అట్టి మనఃపరిపాకము గలుగ లేదు. కాశికునివలె వనవాసికాకున్నను నతడు వ్యాధుడై గృహస్థుడైనను, అహింసాయుతుడగుట సాధ్యమనియు తేల్చుచున్నది. సంఘమునకు పయోగియగు వృత్తి పరిపాలనమైనను విద్యాబోధమైనను వర్తకమైనను చెప్పలు కుట్టుట మైనను పాకిపని అయిననుసరె, అందులో గౌరవము నీచత్వము అనేభేదమక్కర లేదు. * న్యాయమయిన వృత్తియేదైనను మంచిదే. అయితే మాంసవిక్రయములో స్వయముగా హింసలేకున్నను కొంత సంపర్కముండును. జంతువును జంపి మాంసమును తయారు చేయుట జీవహింసయే ; మాంసభోజనమును అహింసావాదుల దృష్టిలో తప్పే. ఈఉభయులకును తోడ్పడు విక్రయకర్త, కర్తాకారయితా చైవప్రకృత్యానుమోదకః అను న్యాయము ననుసరించి హింసాచరణకు సహకారికాడా అను ప్రశ్నగల్గును. మద్యపానము అకార్యమైనట్లై మద్యవ్యాపారము అప్రశస్తము. అట్లే మాంసవిక్రయం అహింసాదృష్టిలో అప్రశస్తమనియే యోచించదగునని తోచును.

శాంతిపర్వములోని తులాధార కథయు ఇట్టిదే. జాజలి అను బ్రాహ్మణుడు గొప్పవిద్వాంసుడై, సముద్రతీరములో మహాతపస్సు చేయుచుండెను. ఆయన కేవలం వాయుభక్షకుడై, జలమధ్యమందుండి, ఐహిక వాంఛలజంపుకొని, మహాప్రజ్ఞను సంపాదించెను. ఖగోళ జ్ఞానమునుగూడ సంపాదించెను కాని, తన అహింసా నత్యవ్రతమును శక్తియు, మరెవరికిని లేదని ఆయనకు గర్వము గల్గెను. కాని “నీకన్న ప్రాజ్ఞుడు ధీరుడు లోకోపకారి కాశిలో తులాధారుడను వైశ్యుడున్నాడు, అతనివల్ల హితబోధ నొందుము, కాని అతనికిని అహింసాదిశక్తి యింకను సంపూర్ణము

* అస్పృశ్యతా సందర్భంలో ఈసంగతి గాంధీమహాత్ముడు చాలాసార్లు స్పష్టపర్చినాడు.

కాలేదు” అని ఆకాశవాణి వినబడెనట. అంతట, జాజిలి ఆశ్చర్యమొంది, తనకన్నను అహింసాది గుణములు గలవాడెట్లుండునో చూతమని, కాశికి బయలుదేరి వెళ్ళెను. కొన్నాళ్ల కాయన వారాణసిచేరి, ఆమహానగర మందతనికై వాకబుచేసెను. తుదకు తులాధారు డక్కడి బజారులో నొక దుకాణములో వ్యాపారము చేసుకొనుటను చూచెను. ఇదేమి ద్రవ్యాసక్తుడై లోకవ్యాపారంలో మగ్నుడైనవాడు మహాత్ముడా అని జాజిలి శంకించుచు చూచెను. ఇంతలో తులాధారుడు దుకాణమునుండి జాజిలికి సన్మానమిచ్చి “తమరునముద్రతీరమందలి తపస్సువదలి గ్రామములు అడవులు దాటి నానిమిత్త మింతదూరము దయచేసినందుకు ధన్యుడను. ఆకాశవాణి మాటచొప్పున మీరిట్లు వచ్చినారు” అని ముందుగానే తులాధారుడు పలకరించెను. అతనికట్టి దివ్యజ్ఞానమున్నందుకు జాజిలియు ఆశ్చర్యమొంది, తనకు హితమువదేశింపుమని కోరెను.

అంతట వినముగగు తులాధారుడు “స్వధర్మము నిర్వర్తించుచు, న్యాయప్రవర్తనతో లోకులకు మేలుచేయుటే ప్రశస్తము. జీవితమందు వంశానుగతముగనుండు వృత్తిని వదలుట కూడదు. ఏకాంతముగ తన మోక్షముకై తపస్సు చేయుటకంటె, పరహితము అహింసాపరుడై లోకులందుకృపాపరుడై, జనులబాధల బోగొట్టుటే ఈశ్వర సంకల్పము, ఉత్తమము అని బోధించెను. వ్యాపారాది వృత్తులజేయుచునే అహింసాపరులగువారు లోకహితము గావింపవచ్చును, పుణ్యగతుల నొందవచ్చును, అని తులాధారుడు తన జీవితముద్వారా నిరూపించెను.

(మహాభారతం శాంతిపర్వం తులాధారోపాఖ్యానం)

—♦ ఘోషయాత్ర —

అరణ్యపర్వములో చెప్పిన ఘోషయాత్రాచరిత్ర మానసిక హింసచే గల్గు అనుభవముకు ఉదాహరణము.

జూదమందోడినమీదట పాండవులందరును ద్రావిడితో కలసి వనముకు బోయిరి; అక్కడ “ద్వైతవన” మను అడవిలో ఆశ్రమ మేర్పరచుకొనిరి. మొదట కష్టముగ నున్నను, పాండవులు క్రమముగ వన్యజీవన మలవర్చుకొనిరి. ధౌమ్య నారదాది మునులు వచ్చి హితముపదేశించుచుండిరి. పాండవులు ఋషుల వలె సుఖశాంతజీవనము చేయుచుండిరి. చుట్టుపట్ల మునులు వగైరాలు పాండవులందు సద్భావముతో నుండిరి. ఈసంగతి దుర్యోధనాదులకు తెలిసినది. వారు ఈర్ష్యతో, పాండవుల బాధింప జూచిరి. తమ రాజవైభవమును వారికి ప్రదర్శించి వారి మనస్సుల నొప్పించుట కుపాయము కనిపెట్టిరి; గ్రామజీవనమును గోనంపదను రక్షించి తణికిచేయుటకు రాజులు గ్రామములను ముఖ్యముగ పశువులుండు గొల్లపల్లెలను స్వయముగవెళ్లి పరీక్షించు రివాజు పూర్వముండెను. దానిని “ఘోషయాత్ర” అందురు. అట్టి ఘోషయాత్ర చేయుదమని ధృతరాష్ట్రునొప్పించి దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణ శకునులు కుట్రచేసి కొంతసేనను ఆస్థాని కులను స్త్రీ పరివారమునుగూడ తీసుకొని బయలుదేరిరి? ఈదుష్ట చతుష్టయము ద్వైతవనపు సరస్సు ఒడ్డుననే తమ డేరాలు వేయించిరి. ఆసరస్సులో నప్పుడు గంధర్వ రాజగు చిత్రసేనుడు విహరించుచుండెను. కనుక మరొకచోట వసింపుడని వారిని గంధర్వులు కోరిరి. కాని దుర్యోధనాదులందరు నక్కడనే బసచేసిరి. అందుపై న చర్చ పెరిగి, వారిని పట్టితెమ్మని ఇంద్రుడాజ్ఞాపించెను. అంతట కౌరవసేనకు గంధర్వులతో పెద్ద యుద్ధము జరిగెను. కర్ణాదులు తమ శౌర్యముజూపి ధైర్యముతో పోరిరి. కాని పారం దరును తుదకోడిరి. ముఖ్యముగ దుర్యోధనాదులను బంధించి, గంధర్వులు త్రివిష్టపముపై పు తీసుకొనిపోవుచుండిరి. అంతట కొందరు

కొరవాశ్రితులు స్త్రీలును చేయునది లేక పాండవులతో తమకు జరిగిన అపత్తు సంగతి దీనముగ జెప్పుకొని, రారాజాదుల విడిపింప గోరిరి.

అంతట భీమసేనుడు “నరే మమ్ము పరాభవింపదలచి వచ్చిన దుష్టులకు తగిన ప్రియశ్చిత్తము జరిగినది. కాదగినకార్యమును గంధర్వులే నెరవేర్చిరి.” అని సంతోషముతో ననెను కాని యుధిష్ఠిరుడొప్పుకోలేదు. దుర్యోధనుడు సోదర కుటుంబపువాడు. ప్రస్తుతమా దేశపు రాజు; అతనిని విడిపించుటయే మనబాధ్యత. అతడు దురుద్దేశముతో వచ్చినను అపకారి కుపకారము చేయుటే ప్రశస్తము. అని వెంటనే యుద్ధముచేసియైనను కొరవాదులను విడిపించుమని సోదరులతో ననెను. అన్న యాజ్ఞ ప్రకారం అర్జునుడు వెంటనేవోయి, గంధర్వుల నడ్డుకొనెను; కొరవుల విడువుమని చిత్రసేను నడిగెను. “వీరు మిమ్ము నవమానింపనచ్చిన దుర్మార్గులు, వీరిని పట్టితెమ్ముని స్వస్థాధిపుడగు ఇంద్రు యాజ్ఞయైనది” కనుక విడువము. అని గంధర్వరాజు జబ్బాబు చెప్పెను. కాని వారి నెట్లైనను విడిపింపుమని యుధిష్ఠిరునాజ్ఞ; కనుక విడువనిచో యుద్ధము చేయుమని, అర్జునుడు యుద్ధమారంభించెను. తీవ్ర సమరముజరిగి, తుదకర్జునుడు జయమొందెను. అంతట అందరును ద్వైతవనముచేరి ధర్మరాజునద్ద నిల్చిరి. దుర్యోధనాదులు తలపెట్టిన దుశ్చర్యను అందుపైన జరిగిన వృత్తాంత మంతను చిత్రసేనుడే తెలియచెప్పెను. కాని ధర్మరాజు వెంటనే దుర్యోధనాదుల కట్లు విడిపించి, వారి కౌతిధ్యమిచ్చి ఇక నెన్నడు నట్టి దుశ్చర్యలు తలపెట్టకుమని, హింసాప్రకృతి యెప్పుడును హాని కరమని, బోధించెను. చిత్రసేనునికిని నచ్చ చెప్పి, ధర్మరాజు అందరిని నమాధానపర్చి పంపెను. ధర్మరాజు బౌదాత్యమునకు గంధర్వులెంతయు ఆశ్చర్య సంతోషవశులై, ఈవిచిత్రమును వినిపింప నిందునిొడ్డకుబోయిరి. దుర్యోధనాదులు మాత్రము విచార

గ్రస్తులై, తేలుకుట్టిన దొంగవలె చప్పుడు లేకుండ రాజధాని చేరిరి. ఒకరికి మనోవ్యధ చేయదలచిన కౌరవులు తామే భంగమునకు పాలైరి.

భారతములోని శిబిచక్రవర్తి కథ భూతదయకు ఆత్మార్పణకు ప్రబలమగు ఉదాహరణ.*

“ఉశీనరు” రాష్ట్రపు చక్రవర్తియగు “శిబి” మహారాజు ప్రేమమయుడు, మహాత్యాగి, ఆయన ప్రసిద్ధి అంతటను వ్యాపించినది. దాని నిందాగ్నులు పరీక్షించదలచిరి. అప్పుడు అగ్ని పావురపు రూపమునెత్తెను. ఇంద్రుడు దేగయై, దానిని తరుముచున్నట్లు కనబడెను. దేగ బలీయముగనుక తరిమి సమీపించి, శిబి చక్రవర్తి యున్నచోట పావురమును పట్టబోవుచుండెను. ఆ పావురము అలసి ప్రాణరక్షణ గోరుచు శిబిచక్రవర్తి ఒడిలో జేరెను. కాని దేగ విడువక, తన కాకలి యగుచున్నదనెను. “శరగణాగతుని నేను రక్షింతును; నీ కిత రాహురమిత్తును; దీనిని నీవువిడువవలె” అని శిబి యెన్నివిధములనో చెప్పెను. అయినను దేగయు తన పట్టు వీడలేదు. నీకు కావలసినదాని నిత్తునని రాజనెను. రాజు దేహములోనే ఆ కపోతపు బరువు మాంసమును తీసి యిచ్చినయెడల, పావురమును వదలుటకు దేగ యొప్పుకొన్నది. అందుకు సిద్ధమై శిబి తన శరీరమునుండి మాంసమును కత్తితోతీసి త్రాసులో వేయించెను. కాని ఆమాయపావురపు బలువు పెచ్చినది. ఇంకను మాంసము తీసినయెడల శిబి మరణించుట తప్పదు. ఐనను సరే, తన దేహమంతను భక్షింపుమని రాజు న్వయముగ త్రాసులో చేరెనట. ఇట్లతడు ప్రాణము నర్పించుట చూడగనే, శ్వేత కపోతములు మాయమైనవి. ఇంద్రాగ్నులు ఆయనకు ప్రత్యక్షమై, చక్రవర్తి యమూల్యదేహమును అందలి కండలతో యథాస్థితికే

* ఆం. మ. భా. అరణ్యపర్వ 3 వ అధ్యాయం ఈకథను ధర్మరాజుకు రోమశముషి వివరించెను.

రప్పించి, ఆమహనీయుని విశ్వప్రేమకు సంతృప్తులై వెళ్లిరట.
 “నాకు రాజ్యము స్వర్గము మోక్షము అక్కరలేదు. దుఃఖార్తు
 లగు ప్రాణులబాధ తొలగుటే నాకు కావలసినది” అని శివ జీవి
 తాదర్శము.†

అరణ్యపర్వములోని “అజగకోపాఖ్యాన” మను చిన్నకథ
 విచిత్రమైనది పాండవులు ననవాసములో నుండగా, భీముడొక
 నాడు హిమవత్సర్వతములోనికి పోయెను. (అప్పుడు వారు మాంస
 మును తినుచుండిరి; కనుక ఆహార సంపాదనకే యీవేట) అక్కడ
 నొక గుహలో నొక గొప్ప కొండచిలువ యుండెను; అక్కడకు
 వచ్చిన భీమునిబట్టి, అతని దేహముకు తన దానిని గట్టిగా చుట్టి
 వేసెను. భీముడు నాగాయుత బలుడని ప్రసిద్ధి. కాని దీనికి
 లొంగి యొండేమియు చేయలేక నివ్వెరపడి పెనగ నిశ్చేష్టుడాయెను.
 ఇంతలో భీమునికై వెదకుచు, ధర్మరాజు తమ్ముని యడుగుజాడల
 బట్టి ఆకొండగుహజేరి ఆభీకరదృశ్యమును చూచెను. అతడు స్థిమి
 తము తెచ్చుకొని “అయ్యా, నీవెవరవ్రో, ఇందేదో మాయ
 యున్నది భీముడేమి? కొండచిలువకు పట్టుబడుటేమి?” అని ప్రశ్నిం
 చెను. అంతట అజగరము ధర్మరాజు సౌమ్యతకుమెచ్చి మను
 ష్యుల వాక్కుతో “నేను పూర్వమున నహుషుడను చక్రవర్తిని;
 శాపహతుడనై యిట్లైతిని * నేను కొన్నిప్రశ్న లడుగుదును; వాటికి

† సత్వసాంకాయయే రాజ్యం స్వర్గం నామృత్యుం

కామయే దుఃఖ తప్తానాం ప్రాణినా మార్తివాళనం

* నహుషుడను రాజు పూర్వముండెను అతడు మహాబలుడై సామాన్య
 జ్యము నేరెను; అతడు నూరు యజ్ఞములుచేసి యింద్రునియొద్దకు; ఈగర్వము
 వలన అతడు కేవలం అహింసాపరులగు ఋషులకుగూడ బాధించుచుండెను. ఒక
 నాడు తన పల్లకిని అగస్త్యునిచే మోయుచుకొనుచు అటుండి “సర్ప, సర్ప”
 (అత్వరగా వచ్చు) అని తొందరచేశాడు. అతట అగస్త్యుడు సర్పార్థన
 (సర్పము అగును) అని పదలగా నహుషుడు అజగరమై, హిమాలయము చేరెనట.
 తన హింసాకర్మమువలన అతడు భ్రష్టుడైనాడు.

సరియైన సమాధానము వచ్చినప్పుడే, నేను వదలుదును; నాయెదుట నెట్టివారును దుర్బలురగుదు:ని దేవవర మున్నది; కనుక భీముడు లొంగిపోయినాడు" అని చెప్పెను. అంతట ధర్మరాజు ప్రశ్నలడించుకొని, వాటి కన్నింటికీని సరియైన జవాబిచ్చెను. అంతట అజగర దేహమువిడచి నహుషుడు సరరూపుడై ధన్యుడై చెల్లెను. ఎట్లు విడువలయైన తమ్మునితో కలిసి ధర్మరాజు సుఖముగ తన బసకు చేరగల్గెను.

ఈ నహుషప్రశ్నలో కొకటి: "బ్రాహ్మణులకెట్టి గుణములుండవలె?"

ధర్మరాజు జబాబు "సత్య, క్షమా, దమ, శౌచ, దయా, లోపోదాన శీలంబులెందేని గానవగుచుట్టివాడు బ్రాహ్మణుండు..."

ఇకొకప్రశ్న "హింసగావింపనివాడు సుగతికేగువట, అది యెట్లు?"

ధర్మరాజు జబాబు "అవును, సత్యముకన్నను అహింసయే విశిష్టము; దేవ, మనుష్య, తిర్యక్, అని జీవుల గతులుమూడు: ఇందు దానాదిగుణములు గల అహింసావరులుమాత్రమే దేవగతి నొందుదురు."

ఎట్టి మహా బలులకును అహింస యున్నపుడే, ఆబలము అందరికినీ క్షేమకరము; లేనియెడల హానికరమగును. అని యీ నహుషచరిత్ర మనకు తెలుపుచున్నది.

అరణ్యపర్యము తుదనున్న యక్ష ప్రశ్నల గాధయు నిట్టిదే. ఒకబ్రాహ్మణుని ఆశ్రమమందున్న అరణిని మృగమొకటి తన కొమ్ముకు తగుల్చుకొని పారిపోయెను ఆమప్పిని పట్టి తన యరణిని తెచ్చి యిమ్మని ఆవిప్పుడు పాండవులను ప్రార్థించెను. వారు దానిని వెంబడించి అడవిలో దూరము పరుగెత్తిరి; కాని, ఎంత

శ్రమపడినను వారికది దొరకనేలేదు. తుదకు అలసి పోయి, వారు మహాటవిలో నొక చెట్టుకిందజేరిరి వారు దప్పిబాసవలన నీటికై వెదకిరి ; ఒక ప్రక్క నొక చెరువుమాత్ర మా చెట్టు తుదినుండి నకులునకు కనబడెను. అంతట నకులుడక్కడబోయి నీరు తేదలచి, ముందుగా తానందలి నీరు త్రాగబోయెను అప్పుడొక అశశీర వాణి “ఈచెరువు నాది. నేను కొన్ని ప్రశ్నలడుగుదును ; వాటికి సరియైన జవాబిచ్చిననే, నీవు నీటిని ముట్టవచ్చును ; లేనియెడల నీకు ప్రమాదమగును.” అనెను. కాని, నకులుడా వ్యక్తి దృష్టికగ బడనందున లక్ష్యముచేయక, నీటిలోదిగెను ; వెంటనే అతడు ఒడ్డుమీద మూర్చిలి పడెను. నకులుడెంతసేవటికి రానందున, భీమాదులు నొక్కొక్కరుగ వెదకుచు, ఆచెరువునద్దకు జేరి అశశీర భూతపు మాటవిని, లక్ష్యముచేయక, చెరువు నీటిలోదిగి, వెంటనే మూర్చిలిపోయిరి. తుదకు తమ్ములందరిని వెదకుచు, ధర్మరాజు క్కడికి జేరెను. అంతట “అయ్యా, నేనొక యక్షుడను, ఈచెరువు నాది; నేనడుగు ప్రశ్నలకు సమాధానమియినలెను ; లేకుండ నీటిలో ప్రవేశించినందుకే నీతమ్ములు మూర్చిల్లియున్నారు ; కనుక జాగ్రత్త” అని ధ్వని వినబడెను. ఆదృశ్యము జూచి శోకగ్రస్తుడైనను, ధర్మరాజు శాంత చిత్తముతో “మీప్రశ్న లడుగుడు, నాకు తోచిన సమాధానమిచ్చెదను, ” అనెను. అంతట భీకరా కారముతో కనబడి యక్షుడు చాల క్లిష్టమైనకొన్ని ప్రశ్నలడిగెను. అందుకు ధర్మరాజు అద్భుతమగు నిదానముతో సరియగు జవాబు లిచ్చెను. అంతట యక్షుడు చాల సంతోషించి, అతనిని నీరు త్రాగనిచ్చి “నీవింత చక్కగ జవాబు లిచ్చినందుకు సంతుష్టుడనైతిని ; పడిపోయిన నీతమ్ములలో నొకడు మాత్రము లేచి రాగలడు ; ఈనలుగురిలో నెవరు కావలెనో కోరుము” అనెను ధర్మరాజు “నాకు నకులుడు కావలెను” అనెను. అంతట యక్షుడు “ఇదేమి, నీ ప్రియసోదరులు, మహాబలురు, విఖ్యాతులు నీ కా పత్తులతో తోడగువారు నగు భీమార్జునను వదలి, భిన్నోదరుడగు

నకులుడు కావలెనంటివి?" అని యడిగెను. ధర్మరాజు "అయ్యా నాతల్లికి నేనున్నాను. నాసవతి తల్లియగు మాది కొడుకులిద్దరును లేకుండుట అన్యాయము; కనుక ఆమె జ్యేష్ఠపుత్రుని బ్రతికింపుము. మీరెవరో సామాన్య యక్షులుకారని తోచును. ఇందు న్యాయమే ప్రధానము, కాని నాస్వాస్థ్యముకాదు" అని జబాబిచ్చెను అంతట యక్షుడు, నీధర్మబుద్ధి కెంతయు సంపన్నమిందితి; నీతమ్ములు నలుగురును స్వస్థులై నీవెంట వత్తురు; నేను యమధర్మరాజును; నీధర్మ శీలత యెంతటిదో నీభావములెట్టివో పరీక్షించుటకే యిట్లుచేసితిని. నీకొకవరమిత్తును. కోరుము" అని చెప్పెను అంతట ధర్మరాజు "అయ్యా, బ్రాహ్మణుని అరణిని దుప్పి యెత్తుకపోయినది. దాని నిప్పింపుము" అని కోరెను. "ఓహో, దానిని నీవుమరవనేలేదా? అది నిజమగు దుప్పికాదు; మిమ్ములను పరీక్షించుటకవకాశముకై, నేనే అట్లు చేసితిని; ఇదిగో ఆ యరణి" అని యిచ్చివేసి, యమ ధర్మరాజు "ఇక మీవనవాసపు 12 ఏండ్లు పూర్తియైనందున అజ్ఞాత వాసమునుగూడ సరిగా పూర్తి చేయగలరు; నీకింకొక వరమీయ దలచితిని. కోరుము" అనెను. అంతట ధర్మరాజు ధన బలాదులు కోరక "నేను ధన్యుడను, నాకెన్నడును క్రోధమోహాదులు లేకుండుగాక" అని కోరెను. అట్లేయని యముడాశీర్వాదించెను.

విశ్వర్యముకన్నను బలముకన్నను అహింసాశాంతములే గొప్ప సంపదయని ధర్మరాజు డిక్కడ భావించినట్లు తేలుచున్నది. ఆచెరువుయొద్ద యక్షుడడిగిన ప్రశ్నలు కష్టమైనవి కనుకనే ఇప్పుడు

* ఆదిదేవుడైన నీవు దయామతిం బొడమిపిన

హృదయంచుటచేసి, ధన్యుడనైతి నింతకు నేక్కు

డొండేది గల్గెను, నైన నామది యెల్లనాకను గోగి

మాహాదులం బెడబాసి ధన్యువునందు నెక్కొనజేయవే.

(అం. మ. భా. అరణ్య 7 అ. 66 వ పద్యం)

కష్టమైన సమస్య కల్గినప్పుడు అది “యత్ప్రశ్న” అనుట కలదు. ఆప్రశ్నలలో నొకటి* సూర్యగతి కాధారమేది? సత్యము.

మరలప్రశ్న:- పురుషునికి మహిమ యెట్లుగల్గు? అతని కేది సహాయము?

జబాబు:- “తపస్సుచే గల్గును; ధైర్యమే సహాయము” (పిరికితన మహింసాలక్షణముకాదు, పురుషధర్మముకాదు, అని సూచితము)†

ప్ర:- ధర్మపుకు కుదురేది?

జ:- దాక్షిణ్యము †

ప్ర:- ఉత్తమధర్మమేది?

జ:- అహింసయే గొప్పది*

ఉద్యోగపర్వమున కౌరవ పాండవుల రాయబారపు సందర్భమున హింసవలన లోకముకు హాని గల్గునని భారతములో చెప్పియున్నారు. పాండవుల యజ్ఞాతవాసము తరువాత యుధిష్ఠిరునకు న్యాయముగ అర్థరాజ్యమియవలసియున్నను వారై దూశ్యతో తృప్తి పొందుదురుగనుక ఆప్రకారమిమ్మని ధృతరాష్ట్రునితో చాలమంది చెప్పిరి. ఆసందర్భమున విదురుడు ధృతరాష్ట్రునితో “హింస హానికరము, శాంతియే లోక క్షేమకరము” అని అహింసాప్రశస్తత చాలదూరము విశదముచేసెను. దుర్యోధనాదులు కామ కోర్కె ములకు లోనై యుద్ధముకే ఆయత్తులగుచున్నారు. రాజ నీతిని

* ఆం. మ. భా. ఆరణ్య 7 వ ఆ. 423 — 454 పద్యములు

... .. తదాధారభూత మది యెయ్యదియో ?) 423

... .. అమృతహత్ములకు సత్యమధారమందు బుధులు 424)

† శృతమువలన శ్రోత్రియుడగు నతుల తపోయశ్చి గడుమహాత్మ్యము

వడయన్, భృతిచే సహాయయుతుడగు నతిశయముగ బుద్ధిమంతుడగు బుధసేవన్.

† అమరగ దాక్షిణ్యము ధర్మమున కలకుదురందు

(దాక్షిణ్యము మానసికమగు అహింస)

.. .. 442)

† మేటి ధర్మమగునట్టిది యెయ్యది.....

* విను మహింస మేటియన నను ధర్మంబు.

బట్టియేగాక, అహింసాధర్మమునుబట్టియు సంధి ప్రశస్తమనిచెప్పెను. ధృతరాష్ట్రునికి కొంత నచ్చినను, దుర్యోధనాదులు వినిపించుకో లేదు. అంతట శ్రీకృష్ణుడే రాయబారిగవెళ్ళి సభలో ధృతరాష్ట్రునకును దుర్యోధనాదులకును ఉభయ పక్షములును శాంతము నహించుట బంధువులకేగాక, జాతికంతకును మంచిది; యుద్ధము లోకమంతటికిని అనర్థకము అనిచెప్పెను * ఇతరులును ఎన్నియో ఉపవత్తులను చెప్పిరి. కాని దుర్యోధనుడెంతమాత్రము నొప్పుకో లేదు;

సూదిమొన మోపినంతయైన యివ్వన నెను.

పైపెచ్చు ధర్మముకు భిన్నముగ దూతయగు శ్రీకృష్ణుని బట్టి బంధింపబోయెను. అంతట రాజీచెడి, చివరకు భారత దేశమందలి రాజులందరును ప్రచండయుద్ధము చేసిరి. దేశమంతటను హింస దావానలమువలె వ్యాపించి. తరువాత చాలాకాలము నిల్చి యుండెను. మహాభారతయుద్ధపు ఫలమునుబట్టియు, హింస ప్రశస్తము కాదని ఆమహాగ్రంథములో సూచించియున్నారు. పాండవులు ధర్మబుద్ధితోనే యుద్ధముచేసి గెల్పిరి; కాని, ఆరక్త పాతమువల్ల ఉభయపక్షముల బంధు మిత్రులును హతమైనట్లు

* కారవ పాండవుల తొలుగుకొని శాంతతబొంది యున్ని మే

లారయ నాకునీకు గులమంతకు నీసృషకోటి కుర్వకికా

ప్రారితమైన నింతకును బుట్టుమహాపద, గావునన్ ధరి

తీ రమణాగ్రగణ్య గణుతించి యవశ్యము బొందొనర్పవే||

ఇట్లే వారరుని వచనము.

బలవంతుల బలములు నగ్గలక్షగు బలమెదుర గలుగగా గీడ్చడు నాకొల
దుల వారికి గర్వము నిలుచునె నయమార్గి నృత్తినిలిచినధరిగిన్.

• ఏమనునారు బందికొని యేలుటగల్గుదు శల్కకుండ మిం

కేమియు నాడినూదిమొన యించుక మోపినయంత మాత్రమున్

భూమియొనర్చి పొందునృప పుత్రులకిత్తునె, యెవ్వరైన

నంగ్రామమునన్ జయముగొని రాజ్యమునేయుట నిశ్చయించితిన్

(ఉద్యోగ 3 వ అశ్వాది 36 వ పద్యం)

తేలినది. ద్రోణుని వధకై ధర్మరాజు మానసికమగు అబద్ధ
మాడెను.* ఆక్రోధమున అశ్వత్థామ అర్థరాత్రి పాండవేయుల
జంపెను. తరువాత ఉభయపక్షముల స్త్రీలు రణరంగముకువచ్చి
తమ పతిపుత్రాదుల శవములజూచి యేడ్చినట్లు స్త్రీ పర్వమందు
విరివిగ వ్రాయబడినది. వాఙ్మయ రంగమందింకెక్కడను లేనంతగ
భీభత్సదృశ్యము వర్ణించుట హింసవలని బాధలందరి హృదయ
మందును నాటుటకే.

ఈ మహాగంధమిట్లు శోకాంతముగ నిల్పుచేయక, సకల
విధమగు నీతులను బోధించుచు శాంతి అనుశాసనిక పర్వముల
జేర్చుట గొప్ప విశేషము. భీష్ముడు శరతల్పగతుడై ధర్మరాజు
కెన్నియో నీతులు స్వయముగను ఇతిహాసములద్వారాను తెల్పిన
వివరణములు ఇంకా యితర ఋషులుచేసి బోధనలును యీ పర్వ
ములలో చక్కగ వ్రాయబడినవి. ఈ రెండు పర్వములు నీతికి
అహింసాబోధకు రత్నాకరమువలె నుండును. ఇందలి కొన్ని
ఘట్టములు మాత్రము మనము గమనింతము.

అహింసాతత్వమునుబట్టియే, అతిథులుగ వచ్చినవారు శత్రు
వులైనను, ఆదరింపనలెనేగాని బాధించగూడదని, ఈనీతిని పక్షు
లును గమనించెనని శాంతిపర్వములోని యీ క్రింది కథ తెల్పు
చున్నది.

కపోత లుబ్ధక సంవాదము :— ఒకప్పుడొక లుబ్ధకుడు
ఒక వర్షపురోజున, ఎక్కడను పక్షులు దొరకక, అడవిలో దిరుగు

* "అశ్వత్థామా హతః కుంజరః" అను శబ్దార్థము నిజమే, కాని, అక్కడ
తన కొడుకే చనిపోయెనను భావము ద్రోణునికి తోచుటకే ఆయొక్తిని పన్నిరని
ధర్మరాజుకు తెలియును. కనుక అందుల ఫలితముగ తరువాత ధర్మరాజు సరక
లోకమును వెళ్లినారు (స్వర్గారోహణపర్వము)

• లుబ్ధకుడని గ పట్టలగొట్టి, వాటి మాంసమువల్ల జీవించువాడు.

చుండెను. వానకు పిట్టలన్నియు ఏమూలనో నక్కియున్నవి. వరద వల్ల వాగులు నిండి, దారిలేకుండెను. ఈస్థితిలో చలితో నతడొక చెట్టుకిందజేరి, అక్కడ చలితో నేలమీద వణకుచున్న ఒక ఆడ పావురమును బట్టుకొని, ఒక పంజరములో పెట్టెను. కాని ఆకలి కన్న నెక్కువ చలిచే బాధపడుచు అతడట్లే ముడుచుకొని పడి యుండెను. ఇంతలో మగపావుర మెక్కడనుండియో వచ్చి, తన సఖికి వెదుకుచు విచారించెను; అక్కడ లుబ్ధకుడు చలితో నేల బడి వడకుటను చూచెను; లుబ్ధకుడు తనకు శత్రువే, కాని తన చెట్టుయొద్ద నాశ్రయించియున్నాడు. లుబ్ధకుని చలిబాధచూచి, దయతో ఆపావురమా చుట్టుపట్లనున్న పిమ్మట తెచ్చి రాపిడినిప్పుతో నంటించెను. ఆమంటకు కాగి, లుబ్ధకుడు తేప్పరిల్లి లేచెను. కాని హింసాపరుడగు లుబ్ధకుడు తన యాకలిబాధ నెట్లైన తీర్చుమని కోరెను. అది నమ్మతించి ఆహారముకై అంతటను వెదకెను. ఎక్కడను దొరకలేదు. తన మాట నిల్పుకొనుటకు ఆమగ పావురము మరల నిప్పుచేసి, అందు తానే ప్రవేశించెనట; ఆయద్భుత చర్య చూడగానే లుబ్ధకుని హృదయము మారినది. పక్షి తనంతటనే శత్రువగు తనయాకలితీర్తు నన్నమాట నిల్పుకొనుటకాత్మార్పణముచేయుటచూచి, “ఇంక నేను హింసాకృత్యము చేయను, నా జీవితము పాపభూయిష్టము” అని పశ్చాత్తాపమొందెను; అతడు వెంటనే పంజరములో నుండు పావురమును విడిచిపెట్టెను; తన సంసారమునుగూడవదలి, అతడు సన్యాసియై, అంతట మహావ్రద్ధి నముకు బయలుదేరిపోయెను. ఆయాడపావురము తన భర్త వియోగము సహింపలేక, తాను నాయన్నలో పడి మృతినొందెను. ఆపావురములు రెండు నిట్లు పుణ్యలోకముజేరినవి. అవి మరణించి స్వర్గమందు దివ్యులతో సమానముగ సుఖపడుచున్నట్లు లుబ్ధకునకు ప్రత్యక్షమైనవి. అంతట లుబ్ధకుడు తపస్వి యైనాడు. అతడు దావాన్నిచే మృతుడై తానును స్వర్గము చేరెను.

ధర్మరాజు కొంతకాలముకు విరక్తుడై భీష్మునొద్ద ఉపదేశము బొందెనుగదా; అందులో శీల మెట్టిదిగ నుండవలెనని యడుగగా, ధర్మరాజుకు భీష్ముడిట్లు చెప్పెను “వేనిని హింసింపకూడదు. విరోధ పడకూడదు. ఎవరైనను కోపించినను తిట్టినను, మంగళముగనే మాట్లాడవలెను.* నగుడు కంటితోను వాఙ్మనః కాయములతోను చేయుపనులకు తగుఫలమునే పొందును. అహింసా సత్యాదులే సుఖమిచ్చును; పరులు తనకు చేయరాదను పనులు తాను ఇతరుల కాచరించకూడదు; భారత మంతటిలో భీష్మునిపాత్ర అద్భుతము. ఆయన తండ్రి సౌఖ్యమునకై రాజ్యాధికారము వదలిన మహా త్యాగి. ఆజీవము అఖండబ్రహ్మచర్యము జరిపిన మహానిగ్రహి. తనకు విరోధపక్షమైనను పాండవుల జయముగోరిన ఉదారుడు, శత్రువులకు తన వివేచనము గుట్టచెప్పి వారి గౌరవమునిల్పిన కరుణా మయుడు, అట్లు తనను బాధించినవారికి హితోపదేశము చేసిన ధీమంతుడు. భారతమంతలి యీనీతులు బౌద్ధధర్మపు బోధల రీతినే యున్నవి. తరువాత అనుశాసన పర్వమందు బృహస్పతియు” వైదిక కర్మలన్నిటికంటె అహింసయే ప్రధానమని విశదపరచెనటన్ రాజ్యాధికారమునచ్చిన తరువాత పాండవులు ఆశ్వమేధయాగము

* సహింస్యాత్స్యగ్న భూతాని మైత్రాక్షుణ గతశ్చరేత్, నేదం జీవిత మాసాద్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్.

(కోధ్యనానః ప్రియం బ్రూయాత్ ఆకృష్టః కుశలం వదేత్

(మ. భా. శాంతిపర్వం 278 వ శ్లో॥ 5, 6)

న్ అహింసా ప్రాశయం ధర్మం...కామకోధాచ

సంయమ్య తతః సిద్ధిమ నాప్స్యతే, ఆత్మోప

మస్తు భూతేషుయో వై భవతి పూరుషః, న్యస్త

దండో జిత్రకోధో సప్రేత్యనుఖమేధతే.

(మ. భా. ఆను శాసనపర్వం 113 వ అ. 3, 6 శ్లో)

● చక్షుషామనసావాచా కర్మణాచ చతుర్విధం|

కురుతే గూర్భశం కర్మతాదృశం చ్ఛతిపన్యతే

... దమః తుమాహ్నిరహింసా వ్యవసి తాదాత్మ్యం

చేతిసుఖానహః.....పరేషాం యదనూ

యేత సతత్కుర్యాన్నరః క్వచిత్ (మ. భా. శాంతి. 291వ. అ. 18, 20 శ్లో.)

చేసిరట. అప్పుడును శ్రీకృష్ణుడర్జునితో నీతిబోధ సందర్భములో హింస అధర్మమని స్పష్టముచేసెను.* ఆయజ్ఞము పూర్తి యగుచుండగా సభలోనికొకమూల బిలమునుండి ధర్మవే ముంగి న్వరూప మునవచ్చి “ఈకూక్ర యాగములకన్న ఉంఛవృత్తి బ్రాహ్మణుడు జరిగించిన సక్ర ప్రస్థదానమే ప్రశస్తము, పుణ్యము, సదుద్దేశముతో తనకున్నమట్టుకు మంచినీళ్లనిచ్చినను, అట్టిదానమే హింసా యాగ ముకన్న మేలు” అని చెప్పినట.† అంతట జనమేజయుడు సందేహ పడెను. పూర్వము దేవేంద్రుడు యజ్ఞములో వధకు వశువును తెచ్చినప్పుడు, కొందరు ఋషులు హింసాయజ్ఞము కూడదని ఆక్షేపించిరి. అప్పుడు చర్చ జరిగినది: కాని ఇంద్రుడు ఒప్పుకోనందున తేలలేదు. తరువాత అగస్త్యుడు ఋషుల నందరిని వప్పించి, జంతుహింస మాంసము లేకుండ, గింజలతోనే యజ్ఞముచేసి, అన్నతృప్తి చేసి యజ్ఞము చేసెను. అంతట ఇంద్రుడు కోపించి, ఆప్రాంతమందు వాన లేకుండను వంటలేకుండను చేసెను. అగస్త్యుడు మహా తపస్విగనుక మరొకప్రాంతమునుండి గింజలు తెప్పించి, అన్నదానముతో యజ్ఞపూర్తి జేసెను. తన తపోబలము వృద్ధిచేసుకొని, హింసాయజ్ఞమునే కోరు యింద్రుని పదభ్రష్టుని

* ఆహింసాపరమోధర్మః హింసా చాధర్మలక్షణం.

(మ- భా- ఆశ్వ- 48 వ అ 2 వ శ్లో)

- సక్రప్రస్థేనో నాయం యజ్ఞమగ్రో శరాధిపాః
ఉచ్యతేర్వదావ్యస్య కరుతేత్ర నివాసినః| సధర్మైః
ప్రియతే తాత...శ్రద్ధా పూతైస్సగువ్యతి ఆత్మ మాం
సవ్రదానేన విభిక్షానో సృపః ప్రాప్యపుణ్యకృతాన్
లోకాన్ మాదతే దివిషుప్రతః నయజ్ఞైర్వివిధై ర్విభ్ర

యథావ్యాయేన సంవితైః శరాజనూయైః...ఫలం

సమమిదంతప (" " శ్లో 98-104) నాయం యజ్ఞ

కృతోధర్మః హింసాధర్మ ఉచ్యతే.

చేయబూనెను. అంతట ఇంద్రుడక్కడ వర్షము కురియనిచ్చి
తన ఆటంకం మానుకొనెను. పిమ్మట ఆఋషులందరును నిరాటం
కముగ అహింసా యజ్ఞమును సంతోషముతో సాగించుకొన్నారు.
ఆఋషులందరును శాకాహారులు. మాంసము వర్జించినవారు.

యజ్ఞశీలైః సహస్రాక్ష త్రివర్గపరశాపీతైః

(మ- భా- అశ్వమేధ- 91 వ అ- 18 వ శ్లో)

ధవళస్సమ్యగిష్టేతు బుద్ధిర్హింసా వివర్జితా ఏతావహింసాయజ్ఞేషు.

అధ్యాయము. 19

—♦ అ శ్లో క కా లం ♦—

బుద్ధుని ప్రయత్నంవల్ల రాజకీయ రంగంలోను విశేషకలహ
ములు లేక దేశము శాంతమైయుండెను గదా. ఇట్లొక శతాబ్ది
దాటెను శిశునాగులవంశ మంతరించి, మగధరాజగు నందుడు
తన దుష్ప్రవర్తనవల్ల ప్రజలలో చాలమందికి విరోధియైనాడు.
అతని మరణానంతరం రాజైన చంద్రగుప్తుడు
చాణక్యుడను రాజనీతిజ్ఞుని సలహాతో మగధరాజ్యమును పాలిం
చుచు, దానిని విస్తరింపజేసెను. ఇతడు చాల ఉదారుడు, చాణ
క్యుడు దుష్టులయెడ కఠినుడైనను నీతిప్రధానుడే, హృదయమందు
దయయు, పరోపకారబుద్ధియు గల ప్రేమాత్మకుడే. ఆపత్తు లేక
బలమైనసంపత్తుగల్గి యుందుడని తన గురువగు చాణక్యుడుపదేశిం
చెను.♦ ఆప్రకారం చంద్రగుప్తుడు అన్ని మతముల అన్నిజాతుల
వారియందు సమభావముగల్గి, ప్రజలకిష్టుడై పాలించెను.

♦ చరోచకరణం యేషాం జాగర్తి హృదయేసతా.

సోమ్యం విపదస్తేషాం సంపదస్సన్యః పదే పదే॥

చాణక్యసి నీతిశాస్త్రం.

అతని తరువాత కొడుకు “బిందుసారుడు” శాంతుడుగ నుండెను, ఇతనిపాలనలో యితనికొడుకు “అశోకుడు” కొంతకాలము వాయవ్యప్రాంతపు “తక్షశిల” ప్రాంతంలోను, తరువాత “ఉజ్జయిని” లోను తండ్రి తరఫున పాలకుడై, చాలబలీయుడై ప్రజ్ఞావంతుడైనాడు. ఆవిద్యా కేంద్రము లందతడు, విజ్ఞానమును సంపాదించెను. తండ్రితరువాత అశోకుడు మగధసామ్రాజ్యపు చక్రవర్తియై ఆర్యావర్తమంతను చక్కగపాలించుచు, ఇతరరాజుల కెంతమాత్రమును జంకక, మహాసమర్థుడై పాలించెను, అతడు సత్య ప్రియుడు, నీతిమంతుడు.

అశోకుడు ప్రాచ్యదక్షిణాపథములగూడ ఏకచ్ఛత్రముక్రిందకు తీసుకొనిరాదలచెను. అందుకై అతడు క్రీ. పూ. 260 ఆప్రాంతమందు తగు సన్నాహముతో కలింగదేశముపైకి అనగా మహానదికి గోదావరినదికి మధ్యనున్న ఆంధ్రోత్కళ రాజ్యముపైకి దండయాత్రచేసెను. అప్పుడు ఉభయపక్ష సేనలును చాల ధైర్యముతో పోరినవి. తుదకు ఆశోకుడే గెల్చెను. గోదావరివరకు యావత్తుదేశమును, అతని సామ్రాజ్యములో జేరినది. కాని ఆఘోరయుద్ధములో వేలకొలది జనులు రణరంగములో హత్తులైరి; ఇంక నెందరికో గాయములుతగిలి, యెన్నియో కుటుంబములు దుఃఖము పాలైనవి. ఇట్టియుద్ధముల భీభత్సదృశ్యములను చూచుట రాజులకు మాయాలే. అశోకు డిదివరలో మధ్య పశ్చిమము లందెన్నియో యుద్ధములజేసి యుండెను. కాని ఈకలింగ యుద్ధముతో ఆయన హృదయము కరగినది. అంతటినుండి రక్తపాతమును హింసాచర్యలను చేయనని అమహనీయుడు వ్రతముపూనెను కనుక తక్కిన దక్షిణదేశము నశోకుడు సేనతో ముట్టడింపలేదు.

అశోకుని యీదృక్పథముకును తక్కినవారిదానికిని చాల భేదము గల్గినది. అంతట ప్రపంచచరిత్రలో క్రొత్తయుగమేర్పడినది. అశోకుడప్పటినుండి ప్రజాక్షేమమే తన యాదర్యముగ బెట్టుకొనెను. దేశమంతటను రాకపోకల సౌకర్యముకై చక్కని

విశాలమైన రస్తాల నిర్మించి, వాటి ప్రక్కలను జనుల సౌకర్యముకు చెట్లు పాతించెను.* సత్రములును, వనతిగృహములను కట్టించెను. నూతులు కాలువలు చెరువులు త్రవ్వించి, దేశమంతటను మంచి నీటి సదుపాయము గల్గించెను. వ్యవసాయ వ్యాపారముల సౌకర్యము గల్గించెను. ఆరోగ్య సదుపాయముల పెచ్చించెను. విద్యాబోధకును జనుల అజ్ఞానము పోగొట్టుటకును కట్టుదిట్టముల జేసెను. జనులందరును అహింసను నీతిని అవలంబించవలెనని, అక్రమముగ ఎట్టి హింసాచర్యలను చేయకూడదని, ప్రజలందరిని ఆహ్వానించెను. ప్రజలలో పరస్పరమైత్రీ యేర్పడుటకు ప్రత్యేకపు యేర్పాటులు జరిగించెను. శిల్ప వ్యాపారములగూడ వృద్ధిజేసి జనులకు జీవనోపాధి గలిగించెను.

అశోకుడు అహింసాప్రవర్తకులగు జౌద్ధ భిక్షువులకు జౌద్ధ సంస్థలకు చైత్య విహారాదులకు ద్రవ్యాది సహాయము చేయుచు, కొంతకాలముకు జౌద్ధధర్మమవలంబించెను. కాని, ఆయన తాను జౌద్ధుడనని బహిరంగముగ చెప్పకోలేదు. దానిని హిందూమతము గనే భావించి యుండును : ఆయన సాంప్రదాయిక హిందువులందును సమభావమునే చూపెను.

సాధ్యమైనంతవరకు జాతివిభేదములను కులకక్షలను పోగొట్టుటకే యత్నించెను.* ప్రజల సుఖమును హితము తనవియని ఆయన భావించెను.

అశోకుడు ఆయాస్త్రింతపు లిపిలో తన సిద్ధాంతము నీతి ప్రజలకు తెలియునట్లు అహింసా సూత్రములను విశాలమైన పెద్ద

* ఉష్ణమగు మనదేశమందు శోడకు రెండుప్రక్కలను చెట్లు బాటసారులకేగాక, పశుపక్ష్యాదులకును ఎంతో యుపయోగకరములు. అవి అర్థికముగను లాభకరములు. ఆపద్ధతిని కొందరు తరువాత రాజులును అవలంబించినారు.

* ప్రజాసుఖేనుఖం రాజ్ఞః, పృజాహంతు హితే హితం |

నాత్మప్రియం హితం రాజ్ఞః, పృజాహంతు ప్రియం హితం.

(అర్థశాస్త్రము)

పెద్ద శిలాస్తంభములపై న అందరికిని తెలియునట్లు చెక్కించెను. ఇవి స్థిరమై తరతరముల వారికిని అహింసావశ్యకతను బోధించినవి. ఇవిగాక చాలచోట్ల చిన్న స్థంభములగూడ కట్టించి, వాటిపైనను తన యువదేశములను తెలియపర్చెను. ఇందు కొన్ని నేటికిని నిల్చియున్నవి. ముఖ్య శాసనములలో నొకటి కళింగశాసనము. దీనిలో, అశోకుడు కళింగయుద్ధములో చూచిన రక్తపాతమును, అప్పటినుండి ఆయన అహింసావ్రతము పూనిన సంగతిని తానిక నవలంబించు ధర్మసిద్ధాంతములను ఉదహరించెను. *

అశోకుడు అహింసా ధర్మవ్యాప్తికి ఇంకను చాలవిధముల యత్నించెను. ఆయన తక్షశిల, కాశి. సారనాథం, నలాంద, రాజగృహ, మొదలగుచోట్ల బౌద్ధధర్మము ఉన్నతవిద్య విజ్ఞానము, వృద్ధియగుటకై, ఆవిద్యాసంస్థలను నెలకొల్పి విహారాదులను గొప్ప విద్వాంసులను పోషించెను. ధర్మాభివృద్ధికై ఇతరులను దానము చేయునట్లు ప్రోత్సహించెను. సామాన్యప్రజల వాడుకభాషయగు పాలీలో వాఙ్మయవృద్ధి చేయించెను. బుద్ధునిచరిత్ర వృత్తాంతములకు బోధలకు సంబంధించిన వాఙ్మయమును పాటలీపుత్ర పురములో పండితసభ ద్వారా పరిష్కరించి, నిర్ధారణ చేయించెను.

ఆయన బౌద్ధమతముకు అహింసాధర్మముకు ప్రత్యేక ప్రాముఖ్యమిచ్చెను, బౌద్ధమతవ్యాప్తికై అన్ని ప్రాంతములకు విద్వాంసులగు ప్రచారకుల బంపెను. విదేశములకు, దక్షిణప్రాంతములకు రాయబారుల నంపెను. అశోకుడు ధార్మికచక్రవర్తి అని అప్పటి నాగరిక దేశము లంతటను పేరుగల్గినది. కనుక ఆయన ప్రతినిధులను ఆయాదేశముల రాజులు తమ రాజధానులందుంచుకొని విశేషముగ గౌరవించిరి. తమ రాజ్యములందు బౌద్ధమత బోధకు భారతశిల్ప ప్రచారముకు తగు అవకాశమిచ్చిరి. అర్యబౌద్ధ

* కళింగశాసనమేగాక అంధ్రరాష్ట్రంలో ధట్టిప్రోలు, జగ్గయ్యపేట, ఈశ్వరవోట్ల వద్ద ఉన్నవికై కొంతకాలము ప్రసిద్ధములు.

సంస్కృతి అప్పుడు దక్షిణదేశమందును చీనా, గాంధారాది దేశములందును ఇంకను పశ్చిమమున సిరియా, పాలస్తీన్ వరకుకూడ వ్యాపించినది. ఆయన సూనువగు మహేంద్రుని, తన సోదరియగు “సంఘమిత్ర” ను సింహళముకు పంపెను. జౌద్ధధర్మమే గాక పాలీభాషయు అప్పుడక్కడ వ్యాపించినవి. (నేటి సింహళ భాష పాలీకి పరిణామమే)

బలీయులు, ధీరులు, అవలంబించినప్పుడే అహింసాతత్వము బాగుగ శోభించి, వ్యాపించుననుటకు అశోకుని జీవిత చరిత్ర ప్రబలనిదర్శనము. అతడు మహా చక్రవర్తియైనను అతని భౌతిక సామ్రాజ్యముకన్న ధార్మిక సామ్రాజ్యమే అధికమై భారతదేశమంతటికేగాక, రమారమి అప్పటి నాగరిక ప్రపంచమంతటికిని వ్యాపించి, లోకముకు అమితోపకారముగల్గించినది. ఇట్టిలోకోత్తరుడగు మహారాజు ప్రపంచమందు మరి యెప్పుడును ఎక్కడను జనించలేదని హెచ్. జి వెల్సు మున్నగు పాశ్చాత్య విద్వాంసులును నిర్ణయించియున్నారు. ఇట్లాయన సుమారు 40 ఏండ్లు చక్కగ పాలించి ప్రజల సంతృప్తులను ఉదారులను జేసి చనిపోయెను.

—♦ బౌద్ధ కావ్య సాహిత్యము ♦—

ఆ కాలపు కథా వాఙ్మయమందును అహింసా ప్రబోధమున్నది. ఇది కాంతాసమ్మతముగ నుండుట సహజము♦ బౌద్ధ వాఙ్మయమందిట్టివి చాల యేర్పడినవి. చాల వరకివి పాలీభాషలో నున్నవి; కొన్ని సంస్కృతములోను కలవు. క్రీ॥ త॥ 2 వ శతాబ్ది ఆరంభమున అశ్వఘోషుడను మహాయానపక్షపు బౌద్ధకవి చాల గ్రంథముల రచించెను. వీటిలో సంస్కృతమందలి “బుద్ధ చరిత్రము, సౌందర నందము” ప్రధానమైనవి. ఇవి ఆలంకారికుల మహాకావ్య పద్ధతిని రామాయణమునుపోలి వ్రాయబడినవి. బుద్ధ చరిత్రములో అహింసా ప్రవక్తయగు బుద్ధుని జీవిత చరిత్రయు బోధలును అనేక కథలతో మనోహరముగ వర్ణింపబడినవి. ఆయన జీవదయాపరుడై చేసిన ప్రజ్ఞాపకారములగు పనులను, అహింసా ప్రచారమును సమయోచితముగ వివరించినారు.* “సౌందర నందము” లో ముఖ్యపాత్ర “నందుడు” ఇతడు బుద్ధుని సవతి తమ్ముడు; తన భార్యయైన సుందరియందు అపరిమిత ప్రేమగల్గి తన సాంఘిక ధర్మమును మరచెను. సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడై మొదట నందునికిని పిమ్మట సుందరికిని విశ్వప్రేమతత్వము బోధించి, వారిని శ్రమణ

♦ ఉపదేశము మూడు విధములుగ నుండవచ్చునని ఆలంకారికులందురు 1 ప్రభుసమ్మతము, అక్షరూపమై, ధర్మచర, మొదలగు వేదవిధులవంటివి. 2 సుహృత్సమ్మితములు. మహాభారతాదులవలె హింస చేయుటయు, అధర్మమును హానికరమెట్లుగనో నిరూపించి నచ్చచెప్పట. 3 కాంతాసమ్మతములు. ప్రత్యక్ష బోధగ నుండక కథలద్వారా ఆయాజనుల ఆనుభవమును తెలుపుచు చదువరుల హృదయముల ధ్వనిద్వారా నైతికభావము గల్గించుట, ఇదే ఉత్తమపద్ధతయందురు.

* ఈకథను 33 తిరుపతి వెంకటేశ్వర కవులు ప్రబంధముగను, మరికొందరు దశవసుగను ఆంధ్రీకరించినారు. వీటిలో శ్రీ. చా. దుగ్గిరాల బలకామకృష్ణయ్య చొదలిగారి బుద్ధపురాణములోను బుద్ధుని జీవితకథ యంతయు ఆయన బోధలును కలవు.

శిష్యులుగ జేసుకొన్న కథ యిందు విపులంగా వర్ణింపబడినది. ఈగ్రంథములో విశ్వమానవ సాభారత్రపు ధర్మము సమయోచితముగ సూచితము.* కుటుంబప్రేమకన్న విశ్వప్రేమయే అన్ని విధములను ప్రశస్తమనుటే యిందలి ముఖ్య సిద్ధాంతము. పాలీలోని కథాగ్రంథము లన్నిటిలో పెద్దది “బృహత్కథ” దీనిని “గుణాశ్య”డను విద్వాంసుడు రచించెను. అతడు ఆంధ్ర సామ్రాజ్యపు ప్రతిష్ఠాన ప్రాంతములోని “సుప్రతిష్ఠిత” మను పురమందొక బ్రాహ్మణయువతికొక నాగరాజన్యునివల్ల జనించెను; ఆంధ్రచక్రవర్తియగు శాతవాహనుని మిత్రుడై, కొంతకాలమతని మంత్రియైనాడట. అతడీ గ్రంథమును అప్పుడు పైశాచీ భాషలో వ్రాసెను. ఈమహాగ్రంథము ఏడులక్షల శ్లోకములదై; 7 భాగములుగ విభజింపబడెను. అప్పటికి జనులలో వ్యాపించిన చిత్రకథలన్నీ యిందులో చేరినవి: ఈగ్రంథమంతయు దొరికియుంటే అప్పటి ఆంధ్రసామ్రాజ్యపు దేశపరిస్థిలు, అప్పటి సంస్కృతి సాంఘిక విశేషములు బాగుగ తెలిసియుండేవి. గ్రంథకర్త యీ రచనను శాతవాహనునికి వినిపించగా, అతడు “ఇంతటి మహాగ్రంథమును పెశాచిలో వ్రాసినారే” అని మొదట చులకన జేసెనట. అంతట తన శ్రమ వ్యర్థమైనదని గుణాశ్యుడు నిరుత్సాహపడి, ఏకాంతముగ ఊరిబయట ఆమహాగ్రంథపు ఒక్కొక్క తాళపత్రమును చదివి, అగ్నిలో బడవేయుచుండెనట. ఈసంగతి శాతవాహనుడు విని వెంటనే వచ్చి ఆపుచేయించెను. కాని అప్పటికి 6 భాగములు దగ్ధమై 7 వ లక్ష మాత్రమే మిగిలెనట, అదియు చాల విపులమే. పంచతంత్రము హితోపదేశము మొదలగు సంస్కృత గ్రంథముల కథలు బృహత్కథలో నున్నవి

* ఈప్రాతలనే తీసుకొని కథలో మార్పుచేసి ఈష్యతోనే క్రి పింగళ లక్ష్మీకాంతంగారు, కా. వెంకటేశ్వరరావుగారు ఆంధ్రములో చక్కని ప్రియంధము రచించినారు.

♦ కథాసరిత్సాగరం. 1 వ లంబకం 6 తరంగం చూడుడు.

అందుకొన్ని తరువాత పారసీ, గ్రీకు భాషలకును వాటి నుండి ఇప్పుడు ఇంగ్లీషు ప్రభేంచి వగైరా భాషలలోనికిని తర్జుమాయై Aesop's Fables మొదలగు పేరిట పాశ్చాత్య లోక మంతటను అమలుగొనున్నవి. మనదేశమందు కాళిదాసు విక్రమోర్వశీయముకు సుబంధువు వాసవదత్తకు, హర్షుడు నాగానందాది నాటకములకు, భవభూతి మాలతీమాధవముకు, విశాఖదత్తుడు ముద్రా రాక్షసముకు, తీసుకొన్న కథావస్తువులు బృహత్కథలోనున్నవే, ఈబృహత్కథకొక సంగ్రహమును క్షేమేంద్రుడు రచించెనట. కాని, అది అతి సంగ్రహముగనున్నదని దాసిభావమంతను క్లుప్తముగ సోమదేవకవి “కథానరిత్సాగర” మను పేర సంస్కృతములో కొద్దిమార్పులతో రచించెను. బృహత్కథ మూలము యిప్పుడు ఖలమైపోయినది.

ఈ మహాగ్రంథమందలి కథలను శ్రీ శివుడు పార్వతీదేవికి రహస్యముగ దెప్పెనట. అనుచుండగు పుష్పదంతుడు చాటునుండి విని, శత్రుడై, భూలోకమందు మాల్యవంతునిద్వారా గుణాఘ్నానికి తెల్పిరట. ఇందలి వత్సరాజకథలు, కాకోలూకకథ, బ్రాహ్మణుడు మేక, వగైరా కథలు, నందరికిని తెలిసినవే. వత్సరాజ ప్రద్యోతుని కొమార్తె యగు వాసవదత్త నెత్తుకొనివచ్చి, పెండ్లియాడెను. అతడు ఉదయనుడని ప్రసిద్ధుడై కాశాంబినుండి గొప్పరాజ్యము పాలించెను. అతని కొడుకు నరవాహనదత్తుడనేక కష్ట సుఖముల పాలైనాడు. ఇదే ముఖ్యకథ. ఇందులో తక్కిన అవాంతరకథలు సందర్భోచితముగ చేర్చబడినవి. ఇందలి కొన్ని కథలు అహింసాతత్వమును ధర్మనిరూపముగ బోధించును. అందు రెండు మూడింటిని గమనింతము.

♦ ఇదిగాక బృహత్సామి అను కవి దీనినుండియే శ్లోకసంగ్రహమును సంస్కృత గ్రంథము తయారుచేసెనట. దీనికిని కథానరిత్సాగరముకును కొన్ని చోట్ల కథలలోను భేదమున్నది.

—♦ జీమూతవాహనుని చరిత్ర† —

హిమాలయపు కొండలలో ఒక చిన్నరాజ్యమందు జీమూత కేతువను రాజుండెను. ఆయనకు జీమూతవాహను డేకపుత్రుడు. ఈతని భూతదయ అపారమైనది, అతడు యువరాజై ప్రజలను సుఖపెట్టుటకే నిరంతరము కష్టపడుచుండెను. ప్రజలు దుర్భర దార్మిద్యముతో బాధపడుచుంటే తనవంటి కొద్దిమంది రాజరిక మందు విభవమనుభవించుట అతని కిష్టములేదు. ఆరాజు నింట వంశానుగతమగు కల్పవృక్ష ముండెనట. గానిని జీమూతవాహ నుడు నిర్వాజ ప్రేమభక్తులతో సేవించెను. అంత నాదేవ తరువు ప్రసన్నమై, “నీ కేమి కావలె, కోరుము” అని యడిగెను. అతడు తనస్వంతమున కేమి కోర లేదు, ఈభూమియంతను దరిద్రత లేకుండ జేయుము; నిన్ను లోకమునకిచ్చినాను నీసహాయము లోక మంతకు చేయుము అని కోరెను.*

అట్లే అందరికిని సమృద్ధి గల్గినది. “దయాళువగు జీమూత వాహనుని బౌదార్యముననే యిట్లైనది; అతడు బోధితత్వపు అంశమే” అని అందరును శ్లాఘించిరి.* కాని, రాజుగారి జ్ఞాతులు మాత్రమే సూయావిష్టులై, ఆరాజ్యాధికారము హరింపవలెనని, వారు రాజుతో కయ్యముకు కాలుదువ్వరి. యుద్ధము తప్పనట్లుండెను. జీమూతవాహనుడాసంగతి గ్రహించి, “యుద్ధము జననాశకము, రాజ్యముకై రక్తపాతము చేయవద్దు. జ్ఞాతులే రాజ్యము పాలింప నిమ్ము” అని తండ్రితోచెప్పి, తాను రాజ్యమువదలి, వనము జేరెను; అంతట తండ్రియు అతని ననుసరించెను. ఇట్లు బుద్ధుని వలె అఖండత్యాగముచేసి, జీమూతవాహనుడు మలయాచలముకేగి, అక్కడి ప్రకృతి దృశ్యములో నిమిడియున్న ఈశ్వర మహత్వ

† కథాసరిత్సాగరం 4 వ లంబకం, 2 వ తరంగం

* ఆదర్శదాంతురుష్యేతేంపుథివీ మఖిలాంసఖే స్వస్త్వస్తు తేషదత్తోసి,
లోకాయ దావిణ్ణా రిశే. (కథాసరిత్సాగరం)

* దయాళువోభిసత్వాంశో కోఽన్యోజీమూత వాహవాత్ ।

కన్నయాదర్శసార్కర్తృమసికల్ప ద్రుమంకృతీ॥ (కథాసరిత్సాగరం)

మును గ్రహించుచు ఆనందించుచు, తండ్రికి సేవ చేయుచుండెను. కొంతకాలమున కక్కడ విద్యాధరరాజు కొడుకగు మిత్రావసునితో నతనికి స్నేహమేర్పడెను. మిత్రావసుని చెల్లెలు “మలయవతి” ఆకాంతప్రదేశములో అద్భుతముగ గానము చేయుచుండెను. అంతట వారిద్దరికి పరస్పర ప్రేమగల్గెను. సౌమ్య తేజోవంతుడగు జీమూతవాహను డిట్లు విద్యాధరరాజు కల్లుజేనాడు. కాని, అతడాకొండలందే యుండెను.

ఇట్లుండగా ఒకనాడొకమూల నొక నాగ స్త్రీ యేడ్చుచుండెను; తన కొడుకును వెనుకకు లాగుచుండెను. ఏమని యడుగగా ఆమె తనకథ నిట్లుచెప్పెను. “కశ్యపునికి కదూ, వినతలని యిద్దరు భార్యలు. సూర్యుని గుర్రపుతోక నల్లదని కదూవు, తెల్లదని వినత, తగువులాడిరి: ఓడినవారు రెండవవారికి దాసిగ నుండవలెనని పందెము వేసుకొనిరి. అది నిజముగా తెల్లదే; కాని తల్లిపంతు నెగ్గించుటకు కదూవు పిల్లలగు నల్లని కాలసర్పములు ఆపరీక్షాసమయమందు ఆగుర్రపుతోక నంతను గట్టిగ చుట్టుకొనెను. కనుక పందెములో వినతయోడి, కదూవుకు దాసియైనది. వినత కొడుకగు గరుడుడు ఆసర్పములను మోయవలసివచ్చెను. ఈస్థితి అతికష్టముగ నుండెను. ఈదాస్యమునుండి విముక్తి యెట్లని అడుగగా, స్వర్గమునుండి ఒకసారి అమృతభాండముతెచ్చి నాపిల్లల యెదుట బెట్టుము; అట్లు జరిగినవెంటనే మీకు దాస్యమునుండి విడుదల” యగు నని కదూవు తనసర్పముల కోరికపైని చెప్పెను. తల్లి మోక్షముకై తానాపని చేసెదనని, అమిత బలుడైన గరుడుడు ఏగిరి, స్వర్గముజేరి, ఇంద్రునాశ్రయించి, మనవిచేసెను. హింసాత్మకులగు సర్పజాతి కమృతము పోయుట నరజాతికి ప్రమాదకరము; ఐనను కొనిపోమ్ము, కాని అక్కడ నిలవయుంచుటకు వీలులేదు.” అని చెప్పి యిందుగ్రిడు, ఆయమృతభాండపుమూతిపై న గట్టి దర్భల నల్లియిచ్చి వెంటనే మరొకభటుని మరొక భాండముతో వెంటనే అమృతమును తెమ్మని పంపెను. ఎంతోకష్టపడి

గరుడుడద్భుతబలముతో నెగురుచువచ్చి, ఆభాండమును కద్రువు నాగులున్నచోట బెట్టెను. వెంటనే వినతకు కద్రువు విడుదల యిచ్చెను. అంతట నాగములు స్నానముచేసి వచ్చెను. యీలోగా అందలి యమృతము నింద్రభటుడు తీసుకపోయెను. అమృత భాండమును తొందరతో నన్నివక్కలనుండియు నాకబోయినవి. తొందరలో దర్భల యల్లిక తగిలి వాటి నాలుకలు తెగి, ద్వీజ హ్యములైనవి* ఇన్నాళ్లు తనను తల్లిని హింసపెట్టిన సర్పముల నాహారముగ తినుటకు గరుడుడు దేవతలయొద్ద వరము పొంది నాగులన్నిటిని నిరంతమును చంపదొడగెను. అంతట నాగజాతి నశించుచున్నందున రోజుకొక నాగముచొప్పున గరుడునికి నాగరా జొప్పగించుటకు, గరుడుడట్టి నాగమునుమాత్రము చంపి తినుట కును, రాజీ జరిగినది. ఆప్రకారం, రోజుకొక నాగమీ కొండ కొనను నిల్చును. గరుడుడిక్కడనే తిని వాటి యెముకలమాత్ర మిక్కడ విడుచును. అదే ఆతెల్లని యెముకలగుట్ట ; యీరోజున నాకొడుకు దే వంతు, నాకొకే కొడుకు ; అందువల్ల నాదుఃఖ మాగుటలేదు.” “అని నాగస్త్రీ చెప్పి యేడ్చెను. సహజముగ దయాళీలుడగు జీమూతవాహను డీశోకకథవిని, ఆనాగుని రక్షించ నిశ్చయించెను ; కాని, ఎట్లు ? అతడా నాగ యువతిని తల్లిని వెనుకకు పొమ్మని వంపి, వధ్యచిహ్నమగు రక్తాంబరమును తానే ధరించి, మనిషి ఆనవాలు తెలియకుండ ఆకొండ చివర నాగము వలె చుట్టుకొని వండుకొనెను. రివాజ ప్రకారం గరుడాస్తల మందు పైనుండి వ్రాలి, రక్తాంబరము క్రిందనున్నది మామూలు వలె నాగమనియెంచి, ఉక్కుమేకులవంటి తన ముక్కుతో గట్టిగ పొడిచెను ; రక్తప్రవాహమారంభించెను. మాంసము మరొకరితి నున్నదని సంజేహించి, గరుడుడు వస్త్రము తీసి చూచెను. అంతట ప్రమాదము జరిగినదని గ్రహించి, గరుడుడు వెంటనే జీమూత వాహనుని “మీరెవరు నేను తెలియక మిమ్ము పొడిచినాను” అని

* ఇత్యుటికిని సర్పములన్నియు ద్వీజహ్యములని కవి సంప్రదాయము.

విచారముతో నడిగెను. ఎవరైన నేమి తినుమని జీమూతవాహను డెంత జెప్పినను, అట్లుచేయక, గరుడుడు నిద్రస్థితిని తెలుసుకొనెను. అంతట గరుడుడు తాను అట్టి దయాశీలుని రక్తము శార్చినందుకు మహాపాపము చేసినానని, క్షమించి తన పాపముకు నిష్క్రమి గల్గింపుమని ప్రార్థించెను. ఇకముందెన్నడు ఇట్లు నాగముల జంపకుండ వాగ్దానము చేయుమని జీమూతవాహనుడుకోరి, గరుడునిచే నట్టి వాగ్దానము చేయించుకొనెను. అప్పటినుండి గరుడుడు నాగులను వ్యర్థముగ హింసించుట మానివేసెను. యీలోగా రక్తస్రావము హెచ్చి, జీమూతవాహనుడు నీరసించెను. అప్పుడు జీమూతవాహనునిభార్య, తండ్రి, బావమరిది వగైరాలు అతనికై వెదకుచు వచ్చి, అతడు మరణానన్నుడై నాడని శోకించి, దేవుని ప్రార్థించిరి. జీమూతవాహనుని లోకోత్తరత్యాగముజూచి, గౌరవేవి వెంటనే అక్కడ ప్రత్యక్షమై, అతని గాయములు పోయి ఆరోగ్యము గల్గునట్లు చేసెను. గౌరవేవి “జీమూతవాహనా, నీ ఆత్మార్పణము అద్భుతమైనది. ఇట్టి ఆదర్శత్యాగము దుర్లభము. నీవు కోరు పరమిచ్చెదను” అనెను. ఇదివరలో ఆకొండపైన చచ్చిన నాగు అన్నియు పువరుజ్జీవితమగునట్లు జీమూత వాహనుడు కోరెను. అట్లు సార్వభౌమేవి జరిగించెను.

ఈకథలో మానవునిలో నెంత త్యాగశక్తి సాధ్యమగునో అంతయు కనవర్చబడినది. ఆత్మార్పణచేసియైనను దీనుల రక్షించుట ఉత్తమ ధర్మమను సంగతిని, ఈకథనుండి మనము గ్రహింపదగును. జీవరక్షణ మన్నిటికన్నను గొప్పది. (ఈకథనే హర్ష చక్రవర్తి నాగానంద రూపముగ రచించెను). విద్యాధరులందరి కోరికవైన జీమూతవాహనుడు తుదకు విద్యాధర రాజయినాడని గూడ చెప్పబడినది. జ్ఞాతి కలహమువల్ల యుద్ధముకు సిద్ధమై వేలకొలది జనులకు మరణము గల్గించుట చాలతప్పు. “రాజత్వమొక కరిజన్మ హాక్కుకాదు; అది ప్రజలనుద్ధరించుట కుద్దేశించిన ధర్మబాధ్యత

యే" అని గ్రహించియే. తమూత మాహానుష రాజ్యాశ లేకుండ, దేశపు శాంతిని కాపాడెను. అట్టి మహనీయునకే రాజ్యసాలనమును ప్రజానిప్రాయముద్వారా భగవంతు డిచ్చుట సహజమే.

—♦ వణిక్పుత్ర కథన్ ♦—

వితస్తా నదీతీరమందు తక్షశిలా నగరము నెలయుచుండెను. ఆప్రాంతపురాజగు కళింగదత్తుడు ఆనగరమునుండిపాలించుచుండెను. ఆపురములో వితస్తావత్సుడను వర్తకుడుండెను; అతడు బుద్ధదేవుని శిష్యుడు; అతడు విద్వాంసులగు బౌద్ధశ్రమణకులను శారవించుచు, బౌద్ధధర్మస్వాప్తికై సహాయముచేయుచుండెను. అది అతని కొడుకగు "రత్నదత్తుని కిష్టములేదు. తండ్రి నతడు తరుచు నిందించుచు వేధించుచుండెను, తమ విహారములందు నిమ్నజాతీయులను గూడ కలుపుకొనుచు జాతి సాంకర్యముచేయు శ్రమణకుల నాదరింపకూడదు, వారు బ్రాహ్మణులకు ప్రత్యేక శారవనియరు. అందువల్ల ధర్మభంగమగును, అని కొడుకువాదము. "ధర్మమొక కక్షది. వర్ణపుదికాదు, బ్రాహ్మణులకును కామ కోధాదులు, ద్రవ్యాసక్తి ఉండకూడదు. ఇప్పుడు బౌద్ధధర్మము ప్రజాసామాన్యమును మేలుచేయునది; అది అహంసను, పరోపకారమును బోధించును. అట్టి మతమదందభిమానములచుట అధర్మముకాదు" అని తండ్రి చెప్పెను. కాని, కొడుకు పూర్వసంప్రదాయమే పవిత్ర

కథా సరిత్సాగరం, 6 వ లంకం, 1 వ త్కం

"తక్షశిల" పంజాబులోని విర్యాకేండుగు నగరముగను రాజధానిగను పూర్వముండెను

♦ బ్రాహ్మణ్యమపితత్ప్రహుః యద్రాగాది వివర్జితం | సత్త్వం దయాచ భూతేషు నవృషాజాతి విగ్రహః॥ కించదర్శనమేతత్తు సర్వభూతాభయప్రదం... భూతేష్వభయదానేన నాన్యాచోపకృతిర్మమ | తదహంసాప్రభావ్యేస్మిన్ వత్స మోక్షప్రదాయినీ, దర్శనేతిరతిశ్చేష్టే, తదధర్మమమాత్రకః॥

కథాసరిత్సాగరం. 6 వ లం. 1 వ త్క

మనుచు తండ్రిని మరింత బాధించెను. బాధపడలేక తండ్రివచ్చి రాజుతో చెప్పకొనెను. రాజు కొడుకును పిలిపించి బోధించెను; కాని అతడు వట్టుపట్టెను. అంతట రాజు కోపము వచ్చినట్లుండి “నీవు గొప్ప నేరము చేసినావు, నీకిందుకు శిక్ష ఉరియే. కాని నిన్ను రెండు నెలలవరకు ఉరితీయరు అంతవరకు నీవు తండ్రి యింటివద్దనే ఉండవచ్చును” అని రత్నదత్తుని తండ్రియింటికి పంపెను.

ఆరోజునుండి అతనికి తన చావుసంగతియే జ్ఞప్తికి వచ్చుచుండెను. అన్నపు హితవు పోయినది. ఆరెండు నెలలును అతడు బెంగపడి తిండి తినలేకపోయెను. అంతట రాజతనిని రప్పించెను. “ఏమి, నీవిట్లు చిక్కి శిశ్యమైయున్నావు. నేను నిన్నింతవరకు అన్నము తినవద్దన్నానా?” అని రాజడిగెను. “మీరు నాకు మరణశిక్ష చెప్పినప్పటినుండి నాకు అన్నము రుచిగ లేదు ; నాకు మతిబోయినది ; చావు నాపై న బడుచున్నట్లున్నది” అని రత్నదత్తుడు దీనముగ జబాబిచ్చెను. అప్పుడు “అబ్బే, నీకు నిజంగా మరణశిక్ష లేదు, మృత్యుభయ మెట్టిదో నీకు తెలియుటకే అట్లంటిని” అని రాజు చెప్పెను. “మృత్యుభయముపోయి మోక్షము గల్గించుటకే శాద్ధధర్మ ముపయోగించును. అహింసయు పరోపకారమునే పరమార్థమైనవి, రక్షకములు ; వాటికై యత్నింపవలెను ; కనుక, నీ తండ్రి ధోరణిలో తప్పలేదు” అని బోధించెను. అంతట వణిక్పుత్రుడు బుద్ధి తెచ్చుకొని, కృతజ్ఞుడై, “నాకు నట్టి ధ్యానము గల్గింపుడు” అని కోరెను. అంతట రాజు తైలముతో నుండిన గిన్నెనొకదానిని అతని శిరస్సుమీద పెట్టించి, “దీనితో నీవీ నగరవీధులు తిరిగి రావలెను. ఐతే, ఇందొక్క చుక్కయైనను ఈ నూనె గిన్నెనుండి క్రింద జారకూడదు. అట్లు జరిగితే, నా భటులు నిన్ను వెంటనే చంపగలరు.” అనియిద్దరు రాజభటులను విచ్చుకత్తులతో వెంటబంపెను. అప్పుడా కోమటిబిడ్డ అతిజాగ్రత్తతో పుర వీధులంతటను అగిన్నెతో తిరిగి ఎక్కడను చమురు

తొణకకుండనే చేరగల్గెను. అంతట రాజతనిని “ఏమయ్యా, పుర
వీధులలో ఏమేమి జరుగుచున్నవి” అని యడిగెను. అతడు “ఏమో,
నేను వీధులవైపు చూడలేదు, నాధ్యానమంతయు గిన్నెపై నే
యుండినది. చమురొలుకునేమో యని ప్రాణభయముతోనుంటిని”
అనెను. “చూచితివా, నీకు మరణ భయముండబట్టి ఏకాగ్రుడవై
జాగ్రత్తతో మెలగితివి. ఇట్లే నీవు ఇంద్రియ వశుడవుగాకుండ
స్వవిషయమందును ఏకాగ్రుడవుగనే ఉండు. ఆంతరిక ధ్యానము
పెట్టుకో, అప్పుడు నీకు తత్వము తెలిసి, కర్మబంధము పోవును.
యోగ్యవర్తనముంటే, మోక్షము వచ్చును” అని హితబోధచేసెను.

నాగార్జున కథ.

ఈ గ్రంథంలో నాగార్జున కథ యొకటి గలదు. ప్రసిద్ధ
విద్వాంసుడు, బౌద్ధ ప్రచారకుడు, జ్ఞాని, రాజ్యాంగ నిపుణుడు
అగు నాగార్జునుడు కొంతకాలమాంధ్రదేశమందుండెను. నేటికిని
“నాగార్జునకొండ” అతనికి స్మారకముగ నున్నది. ఐతే, ఈక్రింది
కథలోని నాగార్జునుడు అతడో మరొకడో తెలియదు.

నాగార్జునుడు బోధిసత్వునియంశమై, చాల దయాళువై
యుండెను. “చిరాయు” రాజ్యముకు “చిరాయు” అను రాజుం
డెను. నాగార్జునుడతనిమంత్రి, అతడు ప్రజల కన్నివిధములను
న్యాయము జరిగించుచుండెను. లోకోపకారముకై, నాగార్జునుడు
బాగుగ శాస్త్రపరిశోధనచేసి, వరులకు జరామరణములు పోగొట్ట
గల ఔషధపు ప్రక్రియ గనిపెట్టెను. తనరాజు కట్టి ఔషధమిచ్చి,
అతని ఆయుస్సు హెచ్చించెను. అప్పుడు నాగార్జునుని ముద్దుల

• ఏకాగ్రహి బహిర్వృత్తి నివృత్తి తత్త్వమిత్తే
దృష్టతత్త్వశ్చనపునః కర్మజాతే నిబధ్యతే।

కథాసరిత్సాగరం : 7 వ అం. 7 వ త.

కొడుకు బాల్యమందేపోయెను. అంతట నాగార్జునుడు తన మహా దుఃఖమును భూతదయగ మాన్చుకొని, తక్కినవారికి అట్టి అకాల మరణపు దుఃఖము రాకుండుటకై, అందరికి నుపయోగించు సరణీవనిని తయారుచేయు యత్నముతో నుండెను. అది కొంతవరకు సిద్ధమైనది ఇందుగ్రహించుటవిని, "నరులకు మరణమే చేకుంటే యోగము గొప్ప ప్రమాదము పాలగును" అని నచ్చచెప్పి ఆవశ్యతనుమంతికితో చూర్చించెను. ఇట్లతడు తయారగుచున్న బౌద్ధమును నేలపాలు చేసెనట.

రాజు కొడుకగు "జీవహరుడు" చాలకాలముక్రింద నే యువ రాజుయెను. కాని, తండ్రి అట్లు శత్రుబాముల కొలదిగ జీవించు చుండెను. తనకు రాజ్యాధికారమిక వచ్చుటెప్పుడు? ఇట్టిస్థితికి మంత్రియే కారకుడు, కనుక అతనిని చంపుమనని తలచి, యువ రాజు మంత్రిని చంపించెను. మంత్రి దుర్మరణము సంగతి విని రాజు వైరాగ్యముతో నడవికి బోయెను. కాని, జీవహింస పాపి హింసకు కారణమగునుగదా? నాగార్జునుని కొడుకులు రోషా విష్ణులై, కొత్తగ రాజైన జీవహరుని జంపివేసిరట. ఇట్లు రాజ్యా పేక్షవల్ల తండ్రి మంత్రిని జంపిన జీవహరుని కారాజ్యముతోబాటు ప్రాణహానిగూడ గల్గినది. కనుక, హింస తుదకు దుష్ఫలితమునే యిచ్చునని యాకథ సూచించుచున్నది.

అధ్యాయము 21.

స్మృతికాల సంస్కృతి.

సుమారు ఇతిహాస రచనకాలమందే ఇప్పుడున్న సంస్కృత స్మృతులేర్పడినవి. మనుస్మృతి, పరాశరస్మృతి, యాజ్ఞ వల్క్యస్మృతి, వగైరా అగూఢముల స్మృతులలో ముఖ్యము.

మనుస్మృతి† దీనిలోను కొన్ని శ్లోకములు ప్రక్షిప్తములని కొందరి భావన ; అసలు మనువు ఈ స్మృతికాలముకన్న ప్రాచీనుడు , ఆవృద్ధమనువు గ్రంథమిప్పుడులేదు, అందలి కొన్ని శ్లోకములిప్పటి స్మృతిలో చేరియుండును.

వేర కాలమందువలెగాక, స్మృతికాలమందు వర్ణవ్యవస్థ జన్మప్రణానముకు పద్ధతి రచిసది ఆయా వర్ణములుబట్టియే వృత్తుల జేసుకొనుచుండిరి. పూర్వపు ఆర్యులు, దాసులు, రాక్షసులు, వానరులు, గాగులు వగైరా జాతిభేదములు పోయినవి. అయినే వర్ణములు మొదటి వృత్తినిబట్టి యేర్పడియుండును.

బ్రాహ్మమనగా విద్య, విజ్ఞానము, దేవుడు. ఈ విషయమై ప్రత్యేక కృషిచేయువాడు మొదట సర్వము జగత్తు బ్రాహ్మమై నట్లు అందు కొందరు తాత్రికార్థములజేసి క్షత్రియులైరి. కృషి వాణిజ్య పనులై నవారువై శ్వలనిపించుకొనిరని సర్వకర్మల జేయుచు హింసానృతపనులై లుట్టలై శుచిత్వం వదలిన ద్విజులే శూద్రత్వమొందిరి. అని మహాభారతంలో చెప్పినారు. † గీతలోను గుణకర్మలనుబట్టి చాతుర్వర్ణ్యమేర్పర్చితిమన్నారు. † "గుణకర్మలలో మూర్ఖునుబట్టి శూద్రుడు బ్రాహ్మణుడగును ; బ్రాహ్మణుడు నిష్టే శూద్రుడగును" అని మనుస్మృతిలో చెప్పియున్నారు.

† మని ప్రస్తుతి విషయమును ఆయా స్మృతులలో అంతగా భేదంలేదు. ముఖ్యమైన మనుస్మృతినే చర్చకాధారముగ దీనుకొనవచ్చును.

* నవిశేషాన్తి వర్ణాణాం సర్వం బ్రాహ్మమిదం జగత్ | కామభోగ ప్రియాస్తేషాః క్రోధనాః ప్రియసాహసాః | త్యక్త స్వధర్మరక్తాంగస్తే ద్విజాఃక్షత్ర తాంగతాః | గోభ్యోఽపృత్తిం సమాస్థాయ | పీతాః కృష్యాపజీవినః | స్వధర్మాన్నానుతివృంతి తే ద్విజావైశ్యతాంగతాః | హింసానృతప్రియా లబ్ధాస్సర్వకర్మోపజీవినః | క్షణ్ణాశ్శృణ్వ చరిభ్రీష్టాస్తే ద్విజాశ్చాద్రతాంగతాః | (మ. భా. శాంతిపర్వ. 1:8 శ్లో. 10-13)

• చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ : భాగశః (భ గీ. 4-13)

† శూద్రో బ్రాహ్మణతా మేతి బ్రాహ్మణకీర్తి శూద్రతాం | క్షత్రి

యాబ్జతమేవంతు విద్యాద్యైశంతధై వచ-(మనుస్మృతి. 10-65)

వివాహదులలోను మొదట స్వేచ్ఛ యధికముగనుండి, క్రమముగ నియమములు హెచ్చినవని, కొందరి యభిప్రాయము. వంశపారంపర్యముగ ఆయావృత్తులను బాల్యమునుండి జనులవద్దు కొనుటచే ఆయా కర్మ విద్యలందు శిల్పప్రజ్ఞ హస్తనైపుణ్యము హెచ్చెను. ఈపద్ధతియే చిరకాలముండిన తరువాత ఆయా కులములమధ్య వైషమ్యము విభేదములు గల్గినవి. శూద్రులు సేవావృత్తి వారన్నను, చాలమంది శిల్పకళలో ప్రవీణులై వివిధవస్తువుల నిర్మించుచుండిరి. వైశ్యులు కృషిగోరక్షవాణిజ్యముల జేయుచుండిరి. క్షత్రియులు దేశరక్షణ శాంతి స్థాపన జేయుచుండిరి. అన్నిటికన్న ఎక్కువ బాధ్యతగలది బ్రాహ్మణవర్ణము. ఆకాలమందు అన్ని దేశాలలోను, కొద్ది నేరములకును కూరశిక్షలు విధించిరి. అదియు కొంత హింసాతత్వముకు సూచకము. బ్రాహ్మణులు బాల్యమందే ఉపనీతులై, తల్లిదండ్రుల విడచి వనములో ఒక గురువుగారి ఆశ్రమమందు శిష్యులై, అక్కడ విద్యాభ్యాసము చేయవలెను ; వేదవేదాంగముల నిదర్శనములను నేర్పుచుండిరి. ఇంతేగాక, ప్రతి బ్రాహ్మణుడు ఏదో అభిమానవిద్యగూడ గ్రహించుచుండెను. దర్శనశాస్త్రము, ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, ఖగోళశాస్త్రము, ప్రకృతి విజ్ఞానము, రసాయనము, వాస్తువిద్య, న్యాయశాస్త్రము, ఇట్టి విద్యలలో నొకదానిలో ప్రవీణులై 24 వ యేటను విద్య పూర్తిచేయుచుండిరి. వీరట్టి విద్యలలో విశేష పరిశోధన జేసి తాము కనిపెట్టిన విశేషములను తరువాత ఇతరులకు బోధించి గ్రంథరూపమున జేయుచుండిరి. విద్యార్థులు ఆస్తిసంపర్కము లేకుండ కేవలం భిక్షవల్లనే జీవించుచు, నిగ్రహవంతులై అహింసాత్ములై యుండవలెను. బ్రాహ్మణులు గృహస్తులైనతరువాతను ముఖ్యముగ విద్యనేర్చుట, ధర్మశాస్త్రనియమముల జెప్పట, మొదలగు పనులనే జేయుచుండిరి. విశేషద్రవ్యార్జనకుద్దేశించు వ్యాపారాదుల బ్రాహ్మణులు చేయుటలేదు. ఆహారవిహారములందును బ్రాహ్మణులకు

నియమములు హెచ్చు. వారు అహింసాపరులుగనే యుండవలెను. తమ జీవితమును స్వార్థముకుగాక లోకోపకారముకే వినియోగింపవలెను. వారు సకాలముకు ఆశ్రమము మార్చి వానప్రస్థులు కావలెను, తుదకు సన్యాసులై ఆత్మపరిశోధకులై లోకక్షేమముకే జీవితమంతను వినియోగించవలెను. వారు అహింసా, సత్య, శమ, దమాదులెప్పుడును ఆచరించవలెను ; నరులలో అప్పటి బ్రాహ్మణులవలె జంతువులలో గోవులును అహింసాస్వరూపములు. అవి సంఘమున కత్యంతోపకారులై యుండవలెను. కనుక గోవును బ్రాహ్మణుని రక్షించుట, అహింసాతత్వపు పోషణకును అప్పటి లోకపు క్షేమముకును అవసరముకనుక “గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభ మస్తు నిత్యం లోకాస్సమస్తాస్సుఖినోభవంతు” అని కలిపి చెప్పినారు. ఇట్లు అహింసలో బ్రాహ్మణులకు ప్రత్యేక బాధ్యత నిచ్చినను చాలా చోట్ల స్మృతులలో అహింసా సత్యాదులు అన్ని వర్ణములవారికిని కావలెననియే చెప్పినారు. బాద్ధబోధలో తరుచు “ధమ్మ” శబ్దము. అహింసాప్రధానమన్నారు, మహాభారతములోను “అహింసా పరమోధర్మః” అనిరిగదా ; ఇట్లే మను స్మృతిలో “ధర్మము” నిర్వచించుటలో అహింసాదుల జెప్పినారు.*

వేదకాలమందు యజ్ఞములలో జీవహింసచేయు రివాజును మాంసభోజనముకు ఉండెనుకదా. మహాభారతకాలముకు మాంస భోజనమును బ్రాహ్మణులు మానియుందురు. అప్పటికి ఆర్యులు

* అహింసా సత్యమస్తేయంశౌచ మింద్రియ నిగ్రహః ఏకంసామాసికం ధర్మం జాతుర్వర్ణ్యే బ్రహ్మసూ. (మనుస్మృతి ఆ 10 శ్లో - 88)

సత్యస్తేయాదులును అహింసాపోషకములే అని గమనింపవలెను.

ధృతిః క్షమాదయాస్తేయం, శౌచమింద్రియనిగ్రహం; ధార్మిక్యాసత్యమిగ్రహః దశకం ధర్మలక్షణం (ఆ - 8-83)

యోహింసకాని.....సర్వదిత్ శుఖమేధలే (,, 5-45)

యోబంధనవధక్షేకాన్ ప్రాణినాం నచీర్షతి, సర్వస్యచహితకీర్త్యుః శుఖ ముచ్యతే. (,, ,, 48)

అధ్యాత్మి.....యోహసద్వికరంతక (,, ,, 5-47)

చాలవరకు హిమాలయములనుండి మైదానములలో నుండిరి. ఈమహాభారతములో యజ్ఞములో జీవహింస గూర్చియు మాంసముగూర్చియు చక్కని చర్చగలదు.

ధర్మరాజు భీష్మాచార్యులను “అహింసయే ధర్మమనిరికదా, శ్రద్ధాయజ్ఞములలో మాంసము పెట్టితే పితృదేవతలకు తృప్తియందురు. అదెట్లు?” అని అడిగెను. అంతట భీష్ముడు “అహింస చాల ముఖ్యమైనది. మాంసము విడిచినవారికి, వారు నెలనెలకు అశ్వమేధము చేసిన వచ్చునంత పుణ్యముండును. వారికి సర్వ ఫలములు గలుగును” అనెను.*

మద్యమాంస భోజనముగూర్చి మనుస్మృతిలో ఒకచోట “అది దోషముకాదు, కాని వదలివేయుట ప్రశస్తము” అన్నారు* ఈశ్లోకం ప్రక్షిప్తమని కొందరి విజ్ఞుల యూహ. ఇది వేదములందు పూర్వపు ఆచారము చెల్లిన వాటికి సమర్థనకావచ్చును.

• రూపమవ్యంగతమాయాః బద్ధిం సత్వం బలం స్మృతిః.....
యోయజే తాశ్వమేధేన మాసిమాసి యతవ్రతః, సర్వయే స్మధుమాంసం
చసమమేతయ్యుధిష్టిర సభక్షయతియో మాంసం సచహన్యాన్నఘోత
యేత్ | తస్మిత్రిం సర్వధూతానాం మనుస్వాయం ఘనో బ్రవీత్

(మ. భా. అను. ౯. 115 వ ఆధ్యాయం)

వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయకర్తృమందురు | మాంసభక్షణము విడుపు
వినుము చంపుటయెను చంపబూనుటయు కల్మషంబులకెల్లనగ్గంబులధిప
(ఆం. మ. బా. 4 అ)

అహింసాపూతాశ్చ తథాహింసాపగంతప | అహింసావరమం

సత్యం యతో ధర్మః ప్రకీర్తతే (,, ,, ఆ 115-25)

సదాయజతిసత్రేణసదాదానం ప్రయచ్ఛతి, సదా తపస్వి ధనతి మధు
మాంస వివర్జితః (,, ,, —17)

దానమా ధర్మము..... అహింసా మానాకృతులుండు... పెద్దలో.

(ఆం. మ. భా. 6 వ అ.)

* సమాంసభక్షణే దోషోనమద్యేనచ మైధునే |

ప్రవృత్తి రేషాఘాతానాం నివృత్తిస్తు మహాఫలా (,,

అనగా ఈవిషయ క్రమపరిణామమని సూచన. స్మృతులలో చాల చోట్ల “మాంసభక్షణమంతమాత్రమును కూడదు ; అది జీవ హింసాకరము, నింద్యము” అని స్పష్టముగనే చెప్పినారు.† మరియు అంతరాత్మ బోధనను గ్రహించి, అంతరాత్మకు తృప్తికరమైన “పనులును లోక కంటకములుకాని పనులుమాత్రమే చేయవలెను” అనిగూడ చెప్పినారు.♦

అస్పృశ్యుల విషయమునుగూర్చి స్మృతులలో వచనములు సందిగ్ధముగనున్నవి. అక్కడక్కడ చండాళశబ్దము వాడినారు. కాని, ధర్మాచరణలో భ్రష్టులగువారు చండాలురగుదురనిరి, వారు ప్రియశ్చిత్తముద్వారా మరల తమ స్వస్థితికి రావచ్చునని నిర్ణయించినారు. చాకలి, మంగలి, యిడిగ, వగైరాలు మిశ్ర జాతులనియు మరికొన్ని సంకరజాతులనుజెప్పి, నీచవృత్తులలో శ్వప చాదుల జేర్చిరి ; కాని, అనువంశికముగ చండాలురను పంచమ జాతి ప్రత్యేకవర్ణముగ నున్నట్లు వక్కాణించలేదు. వర్ణవిభాగ సందర్భములో “గాలుగే వర్ణములు: ఏ వర్ణమనునదే లేదు” అని స్పష్టపర్చినారు * సంఘములలో పురుషులకు స్త్రీలకు సరిబరి ధముగూర్చియు కొంత భావభేదమున్నది. వేదకాలముందు స్త్రీల

† నాకృత్వా ప్రాణినాం హి సా మాంసముత్పత్తితేక్వచిత్ |

నచప్రాణివధస్స్వర్గః తస్మాన్మాత్రంసంవివర్జయేత్ (,, 5-48)

♦ యత్కర్మకుర్వతోస్యస్యాత్ జరితోషతరాత్మనః |

తత్ప్రియత్యేనకుర్వీత, విపరీతంతువర్జయేత్ (,, 4.161)

కాయేనమనసావాచా యత్నాత్ ధర్మం సమాచరేత్,

అస్వర్యం లోక విద్విష్టం ధర్మ్యమస్యాచరేన్నతు ||

(యాజ్ఞపల్యస్మృతి అ. 1—158)

* బ్రాహ్మణో త్సత్రియో వైశ్యస్త్రాయో వర్ణాద్విభాతయః |

చతుర్థో జాతిస్తుత్యో నాస్తితుపందమః (మను 10.4)

అనగా పంచమును మిశ్రజాతులవలె శూద్రమహాజాతిలో సంతర్భాగమని భావనకావచ్చు.

విషయమందౌదార్యముండెనుగదా. అట్టి భావములును స్త్రీలలో గాంధర్వాది వివాహముల జేసుకోవచ్చునని స్త్రీలను గౌరవించవలె ననియు* ఉభయులు నీతిగనుండవలెననిగూడ మనుస్మృతిలో చెప్పినారు. పురుషులును మొదటిభార్య యున్నప్పుడు మరల పెండ్లాడుటకు కొన్ని నిర్బంధములుండేవి. స్త్రీలు కొన్ని సందర్భములలో పునర్వివాహము చేసుకొనుటకు శాస్త్రము సమ్మతించెను. ఆస్తి విషయములను కొన్ని సందర్భములలో భార్యకు కొమార్తెలకు కొంతవాలా కుటుంబపు ఆస్తిలోనుంచి తీసి యిచ్చే పద్ధతి ఉండేది.† అందువల్ల స్త్రీసంఘము విషయమై స్మృతికర్తలగు పురుషులు ఆకాలమందు ఇప్పుడనుకొనునంత హింసాపరులుగ లేరు. దరిమిలాను పౌరాణిక సంస్కృతి దరిమిలాను ఈస్థితి చెడినది. స్మృతికాలమందు కేవలం పూర్వార్థమే జరుగవలెను. మార్పు కూడదు” అనే భావం లేకుండా ధీమంతులగు సజనులు సమయోచితమగు మార్పులు జరిగించగా, ఆప్రకారంజరిగేది. గోమేధ మాంస విసర్జనాదులీరిణిన గల్గినవి† తరువాత కొంతకాలమైన

* యత్యోనాన్యస్తు పూన్యంతే రమంతే తత్ర జనతాః అన్యోన్య స్వావ్యభిచారో భవేవామరణాంతికః, ఏషధర్మస్సమాసేన జ్ఞేయ స్త్రీపుంసయోపరః. (మనుస్మృతి. 9-101)

† నష్టేమృతే ప్రవ్రజితే... . నారీణాం పతిరన్యో విధీయతే,

నారద స్మృతి. ఆ 12-97.

(మరాఠర- ,, 4-2)

♦ యదికుర్యాత్సమావాంశాన్ పత్న్యః కార్యః సమాంశికాః

పితృర్ధ్వం విభజతామతత్యం శంసమం హరేత్ | అసం

స్కృతాస్తు సంస్కార్యాః భ్రాతరః పూర్వసంస్కృతైః భగిన్యశ్చ విజాతంశాత్ తత్వాంశంతు తురీయకం. (మనుస్మృతి)

† అప్యర్థ్యం లోక వివిష్టం.....మాంసదానంతదాశ్రాద్ధే.....

గోమేధంఠ తథామఖం.....ఇహన్ ధర్మాన్ కలియం

గే వర్జ్యానా హుర్మనీషిణః (బృహన్నారదీయం- 22-16)

సమయశ్చాపి సాధూనాం ప్రమాణం వేదపద్మవేత్

అదిత్య పురాణవతనం

మీదటను కాలానుసారముగ ఆచారముల మార్పుపద్ధతి పోయిన దని చూడగలము. కాని, స్మృతులకాలములో యేర్పడిన నియమములు అప్పటి సంఘావసరములనుండి భీమములేర్పర్చినవి ; అవి అధికార వాంఛవల్లనే హింసాప్రవృత్తితో బ్రాహ్మణుల స్వలాభముకేచేసిరని చెప్పు పరిపాటిగలదు. తరువాత కాలానుసారముగ మార్పులు జరుగనందున ఆ ప్రాచీన నియమములు దరిమిలా కాల పరిస్థితికి సరిపోక బాధించినవి. స్మృతికర్తలు అప్పటి నియమములు అధికారవాంఛతోనే చేసినను వాదము సవ్యముగోచదు, స్మృతి కాలమందలి దార్శనిక వాఙ్మయముగూడసూక్ష్మముగ గమనింతము.

అప్పటి ధార్మికవేద లు ఉపనిషత్తు వగైరాలలోని భావములు సులభముగ శిష్యులందరును జ్ఞప్తి యందుంచుకొనునట్లు ప్రతి శాస్త్రమునును సూత్రవాఙ్మయముగూడ రచించిరి.† వేదాంత భావములకు బాదరాయణసూత్రము లేర్పడినవి. ఇవి విద్వాంసులు చాల పవిత్రముగ నెంచుదురు. తరువాత వచ్చిన హిందూ మతకర్తలీవేదాంతసూత్రములపైన విపులమైన వ్యాఖ్యానములు రచించినారు. ఈ నిశ్చేయస సిద్ధికి పరిశుద్ధజ్ఞానము కావలెను. “భగవంతుడు సర్వభూతవ్యాప్తి ; లోకరక్షకుడు ; ఆత్మలన్నియు ఈశ్వరీయములే, ఆత్మజ్ఞానముగల్గి ఈశ్వరేష్పితమగు సర్వభూత హితము గల్గించుట మోక్షసాధనము.” అని ఉపనిషత్తులనలె వేదాంతసూత్రములలోను చెప్పినారు (కాని ఈసూత్రములు అతి గూఢములు; అవి సామాన్యులకు దుర్బోధములు) ధర్మయనగా అభ్యుదయము (=లోకీకక్షేమము) నిశ్చేయసము (=అలోకీకమగు ఆత్మ క్షేమము) ఈ రెంటికిని సాధకమని కణాదమహర్షి నిర్వచించెను.*

† అప్పటికి చాల పూర్వకాలమున నీతివము భారతీయులకు తెలిసినదే, వ్యాసారాదులకు ప్రాతవాడుకయుండెను. కాని ధార్మికభావములు వాగ్ధారా తరుమారు కావచ్చునని వల్లనద్వారా ముఖస్థముచేయుట ప్రశస్తమగవించబడెను.

* యతోభ్యుదయ నిశ్చేయససిద్ధి సధర్మః- (వైశేషికసూత్రము)

ఈశ్వర ప్రేమను బోధించుచు భక్తి సూత్రములును ప్రత్యేకముగ నేర్పడినవి. వీటిని నారదభక్తి సూత్రములందును ఈశ్వర భక్తికి విశ్వప్రేమ అంతర్భాగమే; గనుక పరోక్షముగ భక్తివాఙ్మయము అహింసా పోషకము. భక్తుల హింసా సత్వాదులను పరిపాలించవలెనని ఈశ్వరములలో స్పష్టముగ చెప్పినారు.♦ ఇట్లే గౌతమ ధర్మసూత్రాలలోను విద్యాంతమున అహింసా సత్యములవశ్యకములన్నారు.† అప్పటి దర్శనవాఙ్మయము 6 శాఖలది. ఈషద్దర్శనములలో ఉపనిషతుల వేదాంత శాస్త్రమొకటి, ఇంకో కటి పూర్వమిహింస; ఇందు వైదిక కర్మల వివరముండును; వీటిలో యజ్ఞాదుల సంగతి చూచినాము. నిత్యమును భూత యజ్ఞము చేయవలెను; అనగా జీవములబోషింపుట ముఖ్యము. న్యాయదర్శనము తర్క ప్రధానము. జ్ఞానాభివృద్ధికి సాధనము; వైశేషిక దర్శనములో పంచభూతముల విభజనజేసి, పదార్థవిజ్ఞానము చర్చించినారు.* ఇందులోను హింస చెడ్డది; హింసతో సంవర్కము కలవారందరికిని ఆదోషమేర్పడును అని చెప్పినారు.

సాంఖ్య శాస్త్రమును మహాభూనియగు కపిలమహర్షి నిరూపించినారు. వారి సిద్ధాంతప్రకారం పురుషుడు (అనగా ఆత్మ) ప్రకృతికి అందలి రజోగుణాదులచే గల్గు కామకోపధాదులకు లోబడకూడదు. పురుషుడు సృష్టిపరిణామములో మగ్నుడు కాకుండా సాక్షివలె ఆనందస్వరూపుడై యున్నాడు. కనుక నరు

♦ అహింసా సత్యశోచ దయాస్తి క్షాంతి చారిత్రాగ పరిపాలనీయాని.
(నారద భక్తిసూత్రములు- 78 నూత్రం)

† సత్యధర్మా (గౌతమధర్మసూత్రములు- 1-9-70)

అర్యవృత్తః (" " " 1-9-71)

నిత్యమహింసో మృదుర్మధకారీదమనదాః శీలశ్చ (" 1-9)

"నిత్యమహింసామృదుః" అనగా నిమిత్తే సత్యపి అహింసాశీలః కృతాప బాధించినను సహించి వాడు అని హరిదత్తునిమితాక్షర.

* దుష్టం హింసాయాః, క్షయమభివృద్ధి ర్దోషః.

కణాద మహర్షి రచితమైన వైశేషిక సూత్రము.

నికి మమకారమును అందుచే గల్గు హింసా స్వభావమును ఉండ కూడదనియే సూచితమగును. ఇక యోగశాస్త్రము; దీనికి ప్రశంజలి ఋషి రచించిన యోగసూత్రములు మూలాధారము. మోక్షసాధన కింద్రియ నిగ్రహము అవసరము; ఈశ్వర ప్రణిధానము కావలెను, యోగాంగములుగ యమనియమాసనాదు లష్టాంగములుండవలెననిరి.♦

వీటిలో మొదటి అంచెయగు “యమ మనగా అహింస, సత్యం, ఇతరుల ఆస్తి అపహరించకుండుట, బ్రహ్మచర్యము, (ఒక రిచ్చు) పదార్థములను స్వీకరించకుండుటయ్యనీ కనుక యోగాభ్యాసము చేయదలుచువారందఱును ముందుగా అహింసాపరులు కావలెనని తేలినది. అహింసను మొదటనే వక్కాణించి, దాని ఉపాంగములైన సత్యబ్రహ్మచర్యాదుల పిల్విన సంగతిని గమనింపవలెను. “అవర్తిగ్రహము”ను చెప్పటయు విశేషము. మన దేశమందిప్పుడన్ని చోట్లను బ్రాహ్మణులను వారిననుసరించి తక్కిన వారును వేరువేరు పేర్లతో యాచనకు సిద్ధమగుచున్నారు. పరిగ్రహవాంఛ అనుచితమని ఇందుచే తేలును. అహింస కుదిరి నప్పుడు పరస్పరవైరముపోవును.*

ఇక్కడ, “అహింస” అనగా రక్తపాతము మానుటేగాక, ప్రాణుల కెట్టి ద్రోహమును చేయకుండుట అని యోగశాస్త్రజ్ఞులర్థముచేసియున్నారు. ఇట్లే సత్యమనగా మాటలలోనేగాక

♦ యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహరణాధ్యాన సమాధయోష్టావంగాని-

(ప్రాశంజలయోగ సూత్రములు 2-8- సా- 27 వ సూ-)

§ తత్త్వా హింసా సత్యాస్తేయ బ్రహ్మచర్యపరిగ్రహముః-

(యోగసూత్రములు 2-30)

* అహింసా ప్రతిష్ఠాయా తత్సన్నిధౌ వైరత్యాగః (,, 2-35)

మనస్సులోను యధార్థభావముండుట అని చెప్పినారు.♦ అపరిగ్రహమునుగూడ విధించు ఉదేశము ఈపరిగ్రహకులు యాచనాదులచే గృహస్థాదుఁ బాధపెట్టుటవలన హింసాది దోషములుండుటయే అనివ్యాఖ్యాతలు నూచించినారు. ఇట్లు అన్ని విధములుగను అహింసను పాటించుట అవసరమని మన శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి.

అప్పటి ధార్మిక వేత్తలు అహింసను సత్యక్షమాదులను బోధించుటేగాక, సాత్వికబలమును ఆరోగ్యమును జనులలో వృద్ధిజేయుటకు యత్నించిరి. శౌచము విషయమై ప్రత్యేక నిబంధన లేర్పరచిరి. కొందరు విద్వాంసులారోగ్యశాస్త్రములో ప్రత్యేక కృషిచేసి వైద్యశాస్త్రమును వృద్ధిచేసిరి. ఇప్పటి పాశ్చాత్య (అల్లోపతి) వైద్యులవలె కేవలము శరీరముకే చికిత్స చేయక, దేహము, మనస్సు, ఆత్మ యీమూడింటికిని దృఢమైన పరస్పర సంబంధము కలదని, శరీరము వట్టి భౌతికయంత్రమే కాదని, కనిపెట్టిరి. కనుక, యోగనియమములును, ఈశ్వరప్రణిధానమును అహింసాపరత్వమును పరిశుద్ధమును ఆరోగ్యరక్షణకు సహకారులగుననియెంచిరి. కనుక యోగశాస్త్రజ్ఞులవలె వైద్యశాస్త్రజ్ఞులును “హింసాప్రేరకమగు మద్యసంబంధమును, ఆరోగ్యేషులు పెట్టుకోకూడదు; వాటి విక్రయసంధానాదులును చేయకూడదు; పురుగు చీమవగైరా జంతువులందును ఆత్మభావముండవలెను; దీనులకు దుఃఖాదులకు సాయముచేయవలెను.

హింస, చోరీ, అసత్యము వగైరాలను త్రికరణశుద్ధిలో వదలవలెను. వాటిని మనస్సుతో తలపెట్టుటయు కూడదు”

♦ త్రితహింసాప్రణిధానమనోవాః .. సత్సంగ వాక్యసపోధార్థతా...

అపరిగ్రహశ్చ హిం వాద్యస ఖ్యదోషకర్మనాత్పిదార్థం వామస్వీకరితం-

శాతంజలయోగనూత్రముమీద క్రివాగోజీభట్టులవారివృత్తి-

(భావాగజేశుని వ్యాఖ్యలోను ఇట్లే చెప్పినారు)

అని వాగ్భటాదులు విధించినారు* వారి పూర్వీకులగు చరకాదులును అట్టి భావముల దెల్పినారు.

—, అహింసావ్యాప్తిలో లాకికోన్నతి. —

అప్పటి లాకికజీవిషము నిప్పుడు గమనింతము. క్రీస్తుకు పూర్వం 5 వ శతాబ్దమునంచి క్రీ. త. 6 వ శతాబ్దవరకు మనదేశమంతటను అహింసాతత్వముకు ప్రాబల్యముండినది. బౌద్ధ జైన ధర్మము లాసమయమునందే యీ దేశములో విశేషముగా వ్యాపించినది. అవి వేరుమతములుగ భావించక భారతీయులందరును ఆసిద్ధాంతముల నాదరించుచుండిరి. సంప్రదాయ హిందువుల గ్రంథములలోను ఆకాలమందే అహింసాతత్వముల కెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినారు. ఈకాలమందే భారతదేశము లాకికముగను ఉన్నత గౌరవమునొంది, దేశము అపూర్వసౌఖ్యమునందున్నట్లు చరిత్రవలన తెలియుచున్నది. క్రీ. పూ. 4 వ శతాబ్దమునందీయే మనదేశములో చాలభాగ మొకే మహారాజ్యములో భాగమై ఒకే పరిపాలనకులోనై, శాంతిసౌఖ్యము లనుభవించెను. చంద్రగుప్తుని సామ్రాజ్యపాలన చక్కని నీతిపై నాధారపడి జనుల యభివృద్ధికి కారణమైనదని, రాజ్యాంగనిర్మాణము అప్పటికి లోకమున కొత్తయైన ఉదారసంఘటన పద్ధతులపై న నడుచుచుండెనని, మెగస్తనీస్ వగైరా విదేశ లేఖకుల గ్రంథములును తెల్పుచున్నవి. అప్పటి పాటలీపుత్రాది మహానగరములును 18 వ శతాబ్దవరకు పాశ్చాత్య నగరములకుండిన సౌకర్యము లన్నింటితో నొప్పుచుండినవి. ఆ చంద్రగుప్తుడు విదేశీయుల నోడించుటగాక అహింసాధర్మము

* మద్య విక్రయసంధాన దానా దానాని శాశ్వతం । ఆత్మభక్తి తతం చ శ్రేష్ఠపితృపిషీలకం ॥ అపృత్తివ్యాధి । శోకార్తాన్ ఆను వర్తేత శక్తితః ॥ హింసాస్తేయాన్యథా కామాన్ , పైశున్యం పరుషాన్యతే । సంభిన్నాలపవ్యాపారమభిధ్యా ద్యున్వి తర్యయం పాపం శత్రుర్థి దశధాకాయనాశ్చ నస్తా త్యజేత్ ।

(బాగ్భటుని అష్టాంగ యామము)

కప్పటికేంద్రమై మగధ సామ్రాజ్యములో తక్కిన చాల రాజ్యముల జేర్చెను. అతని మనుమడు అశోకుడు భౌతికముగ నింకను బలీయుడై, ధార్మికముగ లోకోత్తరుడై, నైతికముగ భారతీయైక్యమును సాధించెనని చూచియున్నాము. మౌర్య సామ్రాజ్యము క్రీ. పూ. 3 వ శతాబ్దిలోతగ్గి, అప్పటి ప్రధానియగు పుష్యమిత్రుడు బౌద్ధులను హింసించి తాను రాజైనాడు. అంతట మగధరాజ్యపు ప్రాబల్యముపోయి నాల్గుశతాబ్దులు ఆంధ్రరాజ్యము క్రింద మనదేశము చాలయభివృద్ధిలో నుండినది. ఈశాతవాహన వంశపు పాలన క్రీ. త. 3 వ శతాబ్ది తుదకు తగ్గగా ఆర్యావర్తపు గుప్త సామ్రాజ్యము క్రీ. త. 4 వ శతాబ్దినుండి 7 వ శతాబ్ది తుదివరకు బలీయమై, చాలవరకు ప్రజలలో శాంతిని కాపాడినది.

ఈ వేయేండ్ల పైకాలములోను యూరప్ మొదలగు ప్రాంతములలోవలెగాక అంగవంగ కళింగాది రాజ్యములన్ని కలసిన భారతదేశముకే మహాదేశమని, భారతీయుల జాతీయని, మన సంస్కృతి ఒకటే అని దృఢభావమేర్పడినది. ఆయా రాజ్యముల మధ్య అప్పుడప్పుడు చిన్న యుద్ధములు జరిగినను, సార్వజనిక జీవనముకంతగా భంగము కలుగలేదు. భారతీయులు సుఖులై ఐహికముగను, పరమార్థములోను ధన్యులని, దేవజాతివారును కీర్తించిరని విష్ణుపురాణములో నొక వచనము కలదు.*

ఇట్టి యాన్నత్యమును పరస్పరమైత్రిని స్వదేశప్రేమను జాతీయ భావమునుగూడ మన ధర్మజ్ఞులు పెంపొందించిరి. ఇదియు అహింసావృద్ధికవసరమే జీవులు బాధనుండి విడుదలయగుట

* గాయంతి దేవాః కిలగీతకాని ధన్యాస్తు యేభారతభూమిభాగే - స్వర్గాన వర్గాస్పద మార్గభూతే భవంతిభూయః పురుషాః నురత్పాత్ కర్మణ్య సంకల్పిత తత్ఫలాని సన్యస్య విష్ణే పరసూత్రయాపే, అవాన్యతాం కర్మమహీ మనంతే తస్మిన్లయం యేత్వమలాః ప్రయాన్తి॥ అశ్రాపి భారతం శ్రేష్ఠం జంటూద్వీపే మహామునీయతోహి కర్మభూరహే హ్నుతో న్యాభోగ భూయం (వి 3-3. 24-30)

కెల్లప్పుడును యత్నింపవలెనని మనధార్మిక గ్రంథములలో బోధించినారుకదా. స్వధర్మము సాధించుటలో మరణము వచ్చిననుసరే, కాని పరకీయము కూడదన్నారు.* ఈబంధవిముక్తి ఆధ్యాత్మికముకేకాక దీనికి పునాదియగు రాజకీయ మోక్షమునకు వర్తించునని భావింపవచ్చును. “పరాధీనత దుఃఖకారణము. పరవశమును వదిలి, అంతయు స్వవశమగునట్లు చేయ యత్నింపవలెను.” అని మనుస్మృతి వగైరాలలో ప్రత్యక్షముగను స్వాతంత్ర్యబోధచేసినారు.*

కనుక ఆధ్యాత్మికంలోను రాజకీయంలోనుగూడ స్వతంత్రతయే ఆత్మ వికాసము గల్గించును. వేదకాలపు ఋషులు తామప్పటికి వ్యాపించి మేరు కైలాసపర్వతములను గంగా యమునా సరస్వతీ శతదుర్గ నదులనే పవిత్రములుగ మంత్రములలోజేర్చి స్మరించుచుండిరి.† తరువాత వారుబ్రహ్మపుత్ర మహానది, గోదావరి, కృష్ణ, తుంగభద్ర, కావేరీ, తామ్రపర్ణి, నర్మద వగైరాలగూడ జేర్చి, వీటి తీరములను పుష్కరక్షేత్రములని నిర్ణయించిరి.

♦ శ్రీయాన్ స్వధర్మో విగుః పరధర్మాత్ స్వమప్తితాత్, స్వధర్మ నిధనం శేయః పరధర్మో భయావహః.

* సర్వం పరవశం దుఃఖం, సర్వమాత్మవశం నుఖం, ఏత ద్విద్యా త్వమా సేవ లక్షణం నుఖదుఃఖయోః. యద్యత్పరవశం కర్మతత్త్వేన సర్వయేత్, యద్యదాత్మవశంస్యాత్తు తత్త్వేన వేదయత్నతః.

(మనుస్మృతి 4-159, 160)

† “ఇమంతు గంగేయమునే సరస్వతి శత్రుదు.....” ఋగ్వేదం.

పూర్వము సింధు యమునానదులమధ్యమందు సరస్వతీయను గొప్పనది యుండినది. ఇది యిప్పుడెండిపోయి, కొన్నిచోట్ల ఆజాడ మాత్రము నూచకముగ మిగిలినది. కాని యిది కాళిదాసు కాలమందును ప్రసహించుటేగాక చాల పవిత్రముగ నెంచబడినట్లు తోచును. మేఘ సందేశములో ఈక్రింది శ్లోకములో సరస్వతీ తీర్థము పవిత్రమైనట్లు చెప్పియున్నది.

హిత్యాహలామభిమతరపాం...పీత్యాతాసా మభిగమమపాం సౌఖ్య సారస్వతీనాం అంతశ్శుద్ధస్త్వ మపిభవితాపర్ణమాత్రేణ కృష్ణః॥”

ఈ సంప్రదాయప్రకార మాయా పుష్కరనదుల యాత్ర జేయువారు 12 ఏండ్లు యావత్తు భారతదేశమును సేవించి, అన్ని ప్రాంతములతో పరిచయము చేసుకొందురు. అది పరస్పరమైతికి కారణమగును. ఇట్లే సప్త కులపర్వతములును దేశమందాయా వైపులనుండుటవలన అన్ని ప్రాంతములను దర్శించిననే కులపర్వత దర్శనమై, దేశమంతటిపైన సభిమానమేర్పడును.*

భారతదేశమందన్ని దిక్కులును పవిత్రమై ధార్మిక వృద్ధి కేంద్రములని యెంచు పుణ్యక్షేత్రములున్నట్లు నిర్ణయించుటయు నిట్టిదే.*

ఆకాలమందు పశ్చిమ ఆసియా యూరప్ దేశములలో చాల భాగ మొడుదుడుకులలోనుండెను. అందులో కొన్ని శతాబ్దులకు “డార్క్ ఏజ్” (అంధకారయుగము) అని పేరు. శకహూణాది వివిధజాతులవారు ఆయాదేశములను కొల్లగొట్టి, జనుల హింసించి, ప్రజలకు శాంతిలేకుండజేసిరి. మనదేశపు రాజులు కొంతకాలము ఈదండులను సరిహద్దులందాపిరి. పిమ్మట కొన్ని తండాలు వాయవ్యప్రాంతములోనుండి మూరివచ్చిరి. కాని, వారును ఇక్కడ శాంత స్థిరవాసులై, హిందువులలో కలిసిపోయిరి. సంఘాభివృద్ధి కడ్డమురా లేదు. వాతావరణము అహింసాయుతమైనప్పుడు అట్లే సమన్వయమగుట సహజము. కనిష్కాది శకరాజులును భారతీయ ధర్మమందేయుండి, అహింసాతత్వ మవలంబించి, తక్షశిలాదుల సంస్కృతపాలీ సంస్థలబోపించిరి; వాఙ్మయమును విజ్ఞానమును కళలును ఈకాలమందే బాగుగ వృద్ధియైనవి. ధన్వంతరి శుశ్రుత చరకాది ఘనవైద్యులు, బ్రహ్మగుప్త నరాహమిహిరాది జ్యోతి శ్శాస్త్రజ్ఞులు, దార్శనికులు, వాస్తువిజ్ఞులు, శిల్పకళాభిజ్ఞులును,

* మహేంద్రో మలయః సహ్యాశ్చక్తిమాన్ ఋక్షపర్వతః, వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తేతే కులపర్వతాః. (విష్ణు- 2- 3- 13)

* అయోధ్యా, మధురా, మాయా, కాశీ, కాంచీ, ఆనంతకా, పురీ, ద్వారక, వరీ, చైవ సప్తైతా మోక్షదాయకాః.

అత్యంతనైపుణిజూపిరి; ఆయాశాస్త్రకళలందు విజ్ఞానపూరితమగు గ్రంథములరచించిరి. లోగడ మనము చూచిన సాహిత్యగ్రంథములును చాలవరకా కాలపువే. ఈవిజ్ఞాన సాహిత్యగ్రంథములలో కొన్ని తరువాత అరన్నీగ్ని నగైరా భాషలలోకి తర్జుమాయై, పిమ్మట ఆధునిక పాశ్చాత్యవాఙ్మయమును విజ్ఞానమును ఆధారములైనవి. అప్పుడు అహింసాతత్వమును దానిపై నేర్పడిన భారతీయ సంస్కృతియు చుట్టుపట్ల యితర దేశమంతటనుగూడ వ్యాపించినవి. మహేంద్ర బుద్ధులోమాదులు సింహళములోను, బుద్ధభద్రసుమార జీవాదులు చీనాలోను, మతానందాదులు కొరియాలోను గుణనర్మాదులు యనదీప్యపాదులలోను, దీపకరాదులు తిబెత్తులోను, ఇటే పాశ్చాత్యదేశములందును భారతీయులు మనయున్నత సంస్కృతిని స్మరించు ఆయాదేశములందు వ్యాపింపజేసిరి; ఆయాదేశముల భాషలలో పాప సంస్కృతభాషల మహాగ్రంథముల ననువదించిరి. వాటి మూలములు మనదేశములో పశించిపోయినను, ఇట్టివి వందలకొలది యుగ్లగ్రంథముల యనువాదము లిటీవల చీనా తిబెత్తు వగైరాలలో దొరకినవి. ఇట్లు వ్యాపించిన భారతీయ సంస్కృతియే చీనా, జపాను, బర్మా, జావా బార్నియో, సింహళం వగైరాలలో గొప్ప నాగరికత యేర్పడుటకు పునాదియైనది. ఇది సిరియాద్వారా క్రైస్తవమత మేర్పడుటకును తోడ్పడినదని కొందరి యభిప్రాయము. ఏమిక్రిస్తు తన మతములో అహింసాతత్వముకు ప్రాముఖ్యమిచ్చెను. అట్టి సిద్ధాంతమప్పటి కాప్రాంతములోలేదు. కాని క్రీస్తు జనించి వసించిన యూదదేశమందంతకు పూర్వమే కొందరు భారతీయ విద్వాంసులు అహింసయు శర్మము ఏకేశ్వరభక్తియునే మోక్షసాధనములని బోధించినట్లు నిదర్శనము లున్నవి. ఈభావము లప్పుడు యూదులలో వ్యాపించినందున, తరువాత, యూదుడగు క్రీస్తు తన నవ్యమతము స్థాపించుట సులభమైనదని తోచును.

ఆర్థికముగను భారతదేశమప్పు డున్నతస్థితిలోనున్నది. మన దేశీయులు చక్కని నూలుతీయుచు సన్నని వస్త్రముల దయారు చేయుచుండిరి. ప్రజలకు కావలసిన వస్తువులన్నియు ఈ దేశమందే శిల్పులు నిర్మించుచుండిరి. విదేశములకును అట్టి వస్తువుల విదేశమునుండియే యెగుమతి యగుచుండెడివి. అప్పుడు మన సముద్ర వ్యాపారము వృద్ధిలో నుండినట్లు, మన ప్రాచీన వాఙ్మయ కథలలోను సూచనగలదు; అప్పటి పాశ్చాత్య యాత్రికులును భారతీయుల పరిశ్రమలు శిల్పమును అద్భుత చాతుర్య యతములై, ఇతర దేశములకాదర్శమైనవని వ్రాసినారు. ఇందునుబట్టి అహింసా తత్వము వృద్ధియగుట భౌతిక ప్రగతి కాటంకము కల్గించదని స్పష్టపడుచున్నది. సాంఘికముగను సంఘర్షణములేకుండ సంఘటనమే హెచ్చుగనుండినది. మన గ్రామములలో అప్పటి నిర్వాహ పద్ధతిలోను అహింసాతత్వముండెను. సంఘములో సాముదాయిక పద్ధతియు పరస్పర సహకారమును హెచ్చుగ నుండెను. వృత్తులలో పోటీలేకుండ వంశాను గత పద్ధతియుండెను; ప్రతిగ్రామము కును అవసరమైన ఆహారపు దినుసులు బట్టలు వడపు కమ్మరపు వస్తువుల పనిముట్లు వగైరాలు ఆగ్రామములోనే తయారగుచుండెను. గ్రామ జీవనములో పరాధీనతలేదు. నూలు వడకుట మొదలుగ అనుబంధ వృత్తులు వ్యవసాయకులకు సహాయకారులై యుండెను. అదనంగా ఉత్పత్తియైన వస్తువులను విదేశముల కెగుమతి చేయుటకు, ఇతర ప్రాంతములకు పంపుటకు, ప్రత్యేకసంస్థ లుండెను. ఆయా వృత్తులజేయువారికి భౌతిక మాన్యపు భూముల నిచ్చుచుండిరి. వ్యవసాయకులకును పోటీలేకుండ కట్టుదిట్టములుండెను. భూములందు సమిష్టి హక్కుపద్ధతియే మొదట ఉండినది. క్రమముగా ఇది సపిండులందరికి సమిష్టియై, అంతట ప్రత్యేక కుటుంబముకు సమిష్టియైనది. మొదట వ్యక్తులకు ప్రత్యేకపు హక్కులేదు. తరువాత కాలక్రమమున వ్యష్టిపద్ధతి కలిగి, విభాగములకు సౌకర్యము హెచ్చింప

బడి, వ్యక్తులకు ప్రత్యేకపు హక్కులుకల్గినవి. సమిష్టిపద్ధతిలో
విద్యము ప్రేమభావము నుండుట సహజము. గ్రామములందలి
పన్ను వసూళ్లను, తగువులు పరిష్కారమును, మరమ్మతులు నీటి
సరఫరా వగైరాలును, ఆయా గ్రామ పంచాయితీద్వారానే
ప్రజలప్రతినిధులు పరిష్కరించుకొనిరి. ఇట్లు పరస్పరప్రేమ
యధికమై, ఈనాటిరీతికలహపరత్వముకు హింసాతత్వముకు అప్పుడవి
కాశము తక్కువగ నుండెను; పరస్పరమును సహనము సహకార
మునుగల్గి, ఆయా గ్రామముల జనులై కమగ్యముతోనుండిరి.

ప్రాచీనకాలమందు భావస్వాతంత్ర్యమును సహనబుద్ధియు
మనదేశీయులలో చాల హెచ్చుగనుండినది. హిందువులును
బౌద్ధులును చాలశతాబ్దము లిష్టముగనే యుండిరి. తాత్విక
చర్చలో జైమిని వగైరా పూర్వమీమాంసకులును జాబాలివగైరా
నాస్తికులును ఈశ్వరాస్తిత్వ మొప్పుకోలేదు. ఐనను వారిని ఆస్తి
కులు పాశ్చాత్యదేశములలోవలె హింసింపలేదు. అప్పుడు విదేశీ
యులకు మనవారు లోబడలేదు, కాని వారికి ఆతిథ్యమిచ్చిరి. శక
యవనాదులు హిందూమతము నంగీకరించి వసించిరి. నైఋతి
మూలలో మలబారు ప్రాంతమందు సిరియాదేశపు క్రైస్తవులు
రాగా, వారి కక్కడ హిందూరాజులు క్రీ. త. 2 వ శతాబ్దిలో
శరణు నిచ్చిరి. వారి వంశీయులు వృద్ధియై, తమ ధర్మమును
వృద్ధిజేసికొనుచు, “సిరి యను క్రైస్తవు” లను పేర నున్నారు. ఇది
అప్పటి హిందువులప్రాంతమందు అహింసాపరులై ఉదారులై
యుండినట్లు నిదర్శనము. ఇట్లే 7 వ శతాబ్దిలో మనదేశపు పశ్చిమ
ప్రాంతీయులింకొక జాతికి స్వాగతమిచ్చిరి. వీరు పార్సీలు. అరబ్బులు
పారసీకుల జయించి, అచటివారినందరిని ముస్లిములుగజేసిరి.
అందు కొందరు తమ పూర్వమతము నెఱ్ఱెనను నిలుపుకోదలచిరి;
కాని, ఆ అరబ్బులు తమ నవ్యమతమే సత్యమైనదనియెంచి, స
హనము లేకుండిరి. వారిధాటికాగలేక, స్వమతరక్షణకై, పార
సీకులు స్వదేశమువిడచి, ఓడయెక్కి సముద్రముపై న వెడలిరి.

ఆయోగలెట్లో మనదేశపు పడమటితీరమందలి సూరత్ ప్రాంతముకు జేరెను. ఆ ప్రాంతపు హిందూరాజులు స్వమతముకై శరణార్థులైన వీరిని తమ రాజ్యమందు శాంతముగ నుండనిచ్చిరి ; గోహత్యను గోమాంసభుక్తిని వడలవలెననిరి. అందుకంగీకరించి, వీరప్పటినుండి శాంతులై వ్యాపారమును వర్తకమును జేసికొనుచు “పార్సీ” (=పారసీ) లనుపేర ప్రసిద్ధిజెందియున్నారు. ఈచిన్న సంఘము కింతవరకెట్టి హింసను తక్కిన భారతీయులు చేయక, వారికి మతస్వాతంత్ర్యమిచ్చుటయు అప్పటి భారతీయుల అహింసా పరత్వముకు నిదర్శనము.

ఈ పారసీకులు బొంబాయి వగైరా ప్రాంతములందు గొప్ప గొప్ప వ్యాపారస్తులై, మనదేశపు ఆర్థిక సంపద బాగుచేయుచున్నారు. వీరిది “కోరాష్టరు” అను ఋషి స్థాపించిన మతము. వీరు ఇరాను ఆర్యులు; వైదికులకువలెనే వీరికిని త్రికాలాగ్ని ఉపాసన ఉపనయనాదులు నున్నవి. “ఇతరులను హింసింపకూడదు. తాము సంపాదించు ఆస్తిని నిలవయుంచుకోక, పరోపకారముకై బీదలకు దానముచేసివేయవలెను. అట్టి వారికే సిరమగు సౌఖ్య సంపదలుండును; అదే ముఖ్య ధర్మము” అని వీరి ముఖ్య మత గ్రంథమగు “అవెస్తా” బోధించుచున్నది. ఇదే మన యజ్ఞ సిద్ధాంతమును. (దీనిని “అవెస్తా”లో “యశ్న” అనిరి) ఈధార్మిక బోధనవల్ల పారసీకులు వితరణపరులై పరోపకారులైనారు.

అధ్యాయము 23.

—♦ పౌరాణిక సంస్కృతి ♦—

—§ పురాణముల ముఖ్య కథలు §—

భారత రామాయణములకూ ముఖ్యమైన పాద్య గ్రంథములకూ తరువాత పురాణములు, కావ్యములు, ఏర్పడినవి. ఈపురాణములలో చెప్పిన కొన్ని కథల నిష్పడు గమనింతము. ఇవిచాలవరకు పూర్వపురాణములకూ చక్రవర్తులకూ భగవంతుని మత్స్యకూర్మాది వివిధావతారములు వగైరాలకు సంబంధించినవి. ఇవిగాక సృష్టి యారంభముమొదలు మన్వంతరములు ఆయావంశాదుల వివరములు నిందున్నవి. ముఖ్యపురాణములు 18† ఇందుకొన్ని వైష్ణవములు; మరికొన్ని శైవములు. ఇందలి కథలు నీతిబోధకములు, చాలవరకు మహాభారతాది పూర్వగ్రంథములలో చెప్పినవే. ఇక్కడ మరల వాటి ప్రశంస మనకక్కరలేదు. మిగిలినవాటిలో కొన్నిమాత్రము అహింసా సత్యాది ప్రతిపాదకములు. అట్టి ఒకటి రెండింటిని మాత్రమిక్కడ స్మరింతము.

—♦ ప్రహ్లాద కథ ♦—

పూర్వము హిరణ్యకశిపుడను బలీయుడగు రాజుండెను. అతడు మహాశూరుడు; తనభౌతిక బలముతో అతడి దేశమునేగాక, హిమాలయాదుల అడ్డముదాటి, త్రివిష్టపాదులనుగూడ హింసాబలముతో జయించెను; దక్షిణప్రాంతపు పాతాళమునుగూడ వశపరుచుకొనెను; అతడు గొప్ప అహంకారి. అప్పటి స్వర్గపాలకుల కన్నను వీరుడై, వారినికూడ లోబర్చుకొనెను. అయితే, అతనిది

† ఇవికాక 18 ఉప పురాణములు, కొన్నిదక్షిణపురాణములు నున్నవి.

ఆసురతత్వము. లోకమంతటిపైన తనదే అధికారము, తనకన్న
 యీశ్వరుడెవడూలేదు * అందరూ తన భోగముకే తోడ్పడ
 వలెను. ఇట్టిది ఆసుర భావమని లోగడ చూచియున్నాము.
 బలీయునిదేరాజ్యము. ఇతరుల స్వాతంత్ర్యమును సంఘ సమ
 త్వమూ అతని కెంతమాత్రమును గిట్టవు. అతడు “పానాసక్తుడు”
 అతనిభార్య గొప్ప శీలవతి, కొడుకు ప్రహ్లాదుడు బాల్యమునుండి
 సాత్వికభావుడు. సౌమ్యుడు, దేవునియందు అపారభక్తిగలవాడు.
 తనకొడుకును రాజసుడై హింసాపరుడై తనవలె నగునట్లు
 తయారుచేయవలెనని, తానే సర్వాధికారి, లోకమునకు వేరే
 యీశ్వరుడు లేడని, ప్రకృతి తనకు వశమైనట్లు కనపర్చుటకును,
 తండ్రి హిరణ్యకశిపుడు విశ్వప్రయత్నములను జేసెను. కాని
 ప్రయోజనములేకపోయినది. తన గురువుతులచేత రాజసనీతిని,
 తన ప్రభావమును దండనీతిని అతనికి బోధింపజేసెను. కాని
 ప్రహ్లాదునకవి యిష్టముకాలేదు. తండ్రి అతనిని దండించెను;
 స్వయముగ వాదించెను. ప్రహ్లాదుడు తనను రాజభటులును
 రాజును బెదిరించినను, కొట్టినను, చలింపక దృఢనిశ్చయై,
 విష్ణువే లోకేశ్వరుడు నరులందరును సములే అని దృఢనిశ్చయ
 మును తెలిపెను. అంతట హిరణ్యకశిపుడు తన కొడుకే తనకు
 తోడ్గుటకు బదులు సర్వేశ్వరునిగ ఒప్పుకోక భేదించెనని ఆగ్ర
 హావిష్టుడై, అతనిని చంపుటకై త్రాచుపాములచేతగూడ కరిపించెను.
 కాని ప్రహ్లాదుడు బాల్యమునుండి కేవలం ప్రేమమయుడు. అతని
 తత్వములో కోపమనేదిలేదు. అతని హృదయమును మనస్సును
 శరీరమును పరిశుద్ధములు, సర్పవిషము అతని రక్తములోగాని
 హృదయములోగాని యెక్కలేదు. అంతట హిరణ్యకశిపుడు
 కొడుకును కొండలనుండి క్రిందకు దొర్లించెను, ఏనుగులచే
 త్రొక్కించెను, లోతు నీళ్ళలో ముంచెను. ఎన్ని జరిగినను,

* పరమేశ్వర సంజ్ఞోచ్చ: కిమన్య: మయ్యవస్థితే-

(విష్ణుపురాణం ఆం 1 ఆ - 17 శ్లో 23)

ప్రహ్లాదుని హృదయములో జంకు భయము కోరికయు అహంకారము లేవు. అతడు తనను బోధించువారికి హానిచేయ కలపెట్టలేదు. కనుక అతని హృదయమెంతమాత్రమును జంకలేదు. అట్టి షరమ సాత్వికమైన ప్రాశించుట్టు వాతావరణమును అహింసా మయమగును. అక్కడి జంతువులు తమ హింసాతత్వమును మరచును. పూర్తియైన అహింసాపరుని బాధించుటకు వాటికి మనస్సురాదు. మరియు, ధైర్యమూ ఆత్మవిశ్వాసమూ కల అహింసాపరుని సత్వబలము చాలహెచ్చు. ఎట్లైన నేమి! హిరణ్య కశిపు చర్యలవల్ల ప్రహ్లాదుని కపాయము జరుగలేదు. పైకి దుర్బలుడుగ తోచు చిన్నబాలుడిట్లు తన మారణయత్నములకు తాళుకొని క్షేమముగ నుండుట హిరణ్యకశిపుకు మరింత ఆశ్చర్యమును ఆగ్రహమును గల్గించినది. ప్రహ్లాదుడు భయపడలేదు సరిగదా, చుట్టుపట్ల దైత్యులందరు ఈశ్వరభక్తులు ప్రేమాత్మకులు లోకులందు సమభావముకలవారు కావలెనని, అట్టి సమత్వమే ఈశ్వరారాధనయగుననీ, అతడు వారి కందరికీ హితబోధ చేయుచుండెను.* అంతట హిరణ్యకశిపు మండిపడి, కొడుకుకు దారుణ విషము నన్నములో కలిపిపెట్టి చంపుడని తన వంటవాండ్ల నేర్పరచెను. వారు రాజుజ్ఞు నెరవేర్చిరి. కాని పవిత్రమగు ఆదేహమందావిషము హరించిపోయినది. అంతట రాజపురోహితులు వచ్చి “మీతండ్రి సర్వేశ్వరుడు, వేరే దేవుడులేడు, అందుకు నీవంగీకరింపకపోతే, నీకు రక్షణపోయి వినాశమగును.” అని దూషించిరి. కాని ప్రహ్లాదుడు “నాపనులబట్టియే గతిగల్గును; కనుక సాధుకర్మనేజేతును” అనెను.†

* విస్తారః సర్వభూతస్య విష్ణోఃసర్వమిదం జగత్,

ద్రష్టవ్యమాత్మకస్తస్మాత్ అభేదేన విచక్షణైః (ఋగ్ 1-17-84)

...సర్వశ్రద్ధై త్యాః సమతాముషేత, సమత్వమారాధనమ

య్యతస్య॥

• కర్మణాజాయతే సర్వం కర్తృవగతిసాధనం, తస్మాత్సర్వ

ప్రయత్నైః సాధుకర్మ సమాచరేత్ ॥ (,, 1-18-33)

అంతట ఆపురోహితులు “కృత్య” అను బ్రహ్మరాక్షసిని నృజించి, దాని శూలముచే ప్రహ్లాదుని చంపించజూచిరి. ఆశూలము, ప్రహ్లాదుని హృదయమునకు తగిలి, విరిగి క్రిందపడినది. కాని దానినుండి జ్వాలలు బయలుదేరి, ఆపురోహితులనే దహింప తొడగినవి. ఆవిపులు తగులబడుట చూచి, ప్రహ్లాదుడు వెంటనే “విష్ణువు సర్వవ్యాపి, కనుక ఆయన నాశత్రువులలోను ఉన్నాడు. వీరు నాశత్రుపక్షమువారైనను నాకు వీరియందు అహింసా భావమే. ఈసత్యమునుబట్టి, వీరు మరల బ్రతుకవలెను” అని భగవంతుని ప్రార్థించెను.* అంతట ఆవిపులు జీవితులై, ప్రహ్లాదు నాశీర్వదించి, ఆయద్భుతవృత్తాంతమును హిరణ్యకశిపునకు వినిపించిరి.

ఇట్లు, అపకారికి నుపకారముచేసి, వారి హృదయము కరుగునట్లు ప్రహ్లాదుడు చేసెను. అతనిని చంపుటకేర్పడిన “కృత్య” అతనినేమియు జేయలేక పురోహితులనే బాధించినదని తెలిసి, హిరణ్య కశిపుడు ప్రహ్లాదుని “ఆమహిమకు కారణమేమి”ని యడిగెను. అంతట ప్రహ్లాదుడు “ఇతరులకు అపకారము కావలెనని తలపెట్టనివాడు పాపికాడు. పరపీడ చేయువానికే హాని కల్గును. నేనహింసాపరుడనుగనుక నన్నది బాధించలేదు. అట్లే యితరులును హరి సర్వవ్యాపి యని గ్రహించి, సర్వభూతములయందును మంచి ప్రేమతో నుండవలెను. అని జబాబిచ్చెను.†

* యథాసర్వగతం విష్ణుం మభ్యమానో నపాయినం,
చింతయామ్య రిపక్షేపి జీవం త్వేతే తథాన్విజాః.
యేహంతుమాగతాః..... తేషాం మిత్రపక్షేః
సమః పాపోస్మిన్ క్వచిత్ - తథాతేనాద్యస
త్వేన జీవం త్వనురయాజకాః (విష్ణు- 1-18-40-42)

• అన్యేషాంయోనపాపాని...నవిద్యతే | కర్మణామనసా వాచాచరపీఠాం
కరోతియః | తద్బీజం జన్మఫలతి ప్రభూతం తస్యచా శుభం |
సోహం నపాపమిచ్ఛామి...తస్యమే జాయతే కుతః | ఏవం
సర్వేషు భూతేషు భక్తిరవ్యభిచారిణీ, కర్తవ్యా మండితైర్జ్ఞాత్వా
సర్వభూతమయం హరిః. (విష్ణుపురాణము 1-19 శ్లో|| 5-8)

అంతట హిరణ్యకశిపుడుగూడై, ఎట్లైనను ప్రహ్లాదుని చంపించదలచి, అద్భుతమగు ఎత్తుగల తన మేడపైనుండి క్రింద నున్న రాతి అంచుమీద విసిరి వేయించెను. అంతట ప్రహ్లాదుడు పైనుండి పడుచు, ధైర్యముతో హరిని హృదయమందుంచెనేగాని జంకలేదు, ఎవరిపై నను ద్వేషముంచలేదు. అతని ధ్యానప్రేమల మహిమవల్ల అతడు అద్భుతగులగుండునట్లే నేలపై న బడి, సమముగ ఆనుకొనెను. ఇట్లతనిని ఇతర విధములను హిరణ్యకశిపు ఎన్నియో బాధల పెట్టెను. అయితే వారి యెవరిపై నను ప్రహ్లాదుడుకోపపడక, భగవంతుని తడేక ధ్యానముతో స్మరించుచుండెను. అంతట అతనికన్ని ప్రమాదములును తప్పటచూచి హిరణ్యకశిపు నివ్వెర పడెను; కొడుకుకు శుక్రాచార్యునిచేత రాజనీతిని బోధించెను. తరువాత కొడుకు రాగనే, హిరణ్యకశిపు “చూచితివా” రాజనీతి యెట్టిదో? ప్రతివానికి మిత్రులు శత్రులు నుండునుగదా! శత్రుల నణచివేయవలెను” అనెను. కాని ప్రహ్లాదుడు “అది సరే, కాని సమభావము నేర్చిన వానికి మిత్రుడు శత్రువు అను విభేద మెందుకు? బంధవిముక్తిగల్గించు కర్మలు విద్యయునే మంచివి. దురాశయే బంధకము. కనుక స్వలాభము విడచియే తార్యముల జేయుచు సమభావముతోనే యుండవలెను. లోకమంతటిని తన వలె చూచుకోవలె. విష్ణువు విశ్వరూపధరుడగుదా” అని జబాబిచ్చెను.*

తన హింసా సిద్ధాంతమును, లోకమంతటిపైన తన భౌతిక సామ్రాజ్యము స్థాపించు నిరంకుశత్వసిద్ధాంతమును, తన కొడుకే

* తత్కర్మయన్నబంధాయ, సావిత్వా యా విముక్తయే,
...తస్మాద్వితేత పుణ్యేషు యయిచ్చేన్మహతీం
శ్రియం|| యతిశవ్యం సమత్వేన నిర్మలా మపిచేచ్ఛతా|
...ఏతద్విజానతా సర్వం జగత్సావరజంగమం
దగ్ధవ్యమాత్మపద్మిన్లుః యతోయం విశ్వరూపభృత్.

(విష్ణు 1-18-41, 48, 48)

యారీతిని నిరసించుట తనకు హానికరమనియెంచి,* హిరణ్యకశిపు కొడుకురొమ్ముమీద పట్టరాని కోపముతో తన్నెను. అప్పుడును ప్రహ్లాదుడు కాలువ్యమొందక విష్ణువునే తదేక ధ్యానముతో స్మరించుచుండెను. అంతట రాజాజ్ఞపై న భటులు ప్రహ్లాదుని నముద్రమున బడవేసి ఆతనిపైన బ్రహ్మాండమైన పాపాణములను కొండలను తెచ్చివేసిరి.† అంతట నముద్రములో అద్భుతమగు మహాక్షోభము గల్గి, తుదకు భగవంతుడు తన దివ్య తేజస్సును గనపఱచెను. అది వారికి అద్భుతముగ గన్పడెను. ఆతేజస్సు వచ్చిపడగనే హిరణ్యకశిపు నిశ్చేష్టుడై నిర్వీర్యుడై నాడు.

అంతట ప్రహ్లాదు డామహాతేజస్సునుజూచి, తన్మయుడై, విశ్వరూపుడగు భగవంతుని నిర్వాజ ప్రేమతో ప్రార్థించుచు, ఒడలు మరచెను. ప్రహ్లాదుని అహింసాభావమునకును, విశ్వప్రేమభావముకును, భక్తికిని సంతోషించి, భగవంతుడతనికి వరములిత్తుననెను. తనకు సర్వజన్మలందును విష్ణుభక్తి + స్థిరముగ నుండవలెనని, తనతండ్రి భక్తుడగు తనపైన జరిగించిన హింసాచర్యలచే నతనికి కల్గుపాపములు పోవలెనని, ప్రహ్లాదుడు కోరెను. “ఇవిసరే. నీవింకేమైన కోరుము” అని విష్ణువు చెప్పెను. భక్తుడగు వానికింకేమియు నక్కరలేదు.‡ అని ప్రహ్లాదుడు జబాబిచ్చెను.

* తనకు వారనుడై సామ్రాజ్యము తనవలె నిరంకుశముగ పాలించవలెనను కొన్న కొడుకే యిట్లుగుట తన సామ్రాజ్యతత్వముకు మూలోచ్ఛేదకమగును. కనుక అకొడుకుపైన కక్ష గలుగుట సహజము.

† సచితః పర్వతైరంతః సముద్రస్య మహామతిః. తుష్టవాహ్నికవేదాయాం ఏకాగ్రమతిరమృతం॥ (విష్ణు 1-19-68)

+ వాధయోని సహస్రేషు యేషు యేషు వ్రజామ్యహం
తేషు తేష్యమ్య తాభక్తి రమ్యతాస్తు సదాత్వయి (వి. 1-20 23)
‡ మయిద్యేషానుబంధో భూత్ సంస్తుతా వుష్యతేతవ,
మత్పితుస్తత్కృతః పాపం దేవ తస్య ప్రిణశ్యత.

(విష్ణు 1-20,21)

‡ ధర్మార్థ కామైః కింతస్య.....యస్యభక్తిః స్థిరాత్వయి (,, 1-20,27)

“సరే, నిశ్చలభక్తిగల నీకు పూర్ణమగు నిర్వాణముగల్గును” * అని, అంతట విష్ణువంతుడై తుడైనాడు. ప్రహ్లాదుడు వచ్చి నిర్వీర్యుడై నిరహంకారియైన తండ్రిని గురువును వెంటనే ప్రీతితో సేవించెను. తండ్రియు తృప్తి చెందెను. అతనియనంతరం ప్రహ్లాదుడు దైత్యులరాజై అంతవరకున్న హింసా సామ్రాజ్యముల నిరంకుశ సంప్రదాయం తొలగించి, దైత్యుల వంశములోను అహింసభావమునే స్థాపించి, అధికారతత్వమువీడి, ప్రజాక్షేమము కాపాడి, తుదకు మోక్షము నొందెను. ఈ ప్రహ్లాదచరిత్ర దృఢమై పరిశుద్ధమైన అహింసా తత్వమెప్పుడును జయమొందునని సూచించును. తండ్రి హింసా చర్యల నతడు ప్రతిఘటించి నిరంకుశతను నిరసించెను; కాని, హిరణ్యకశిపుపై నగాని అతని భటులపై నగాని, ఎంతమాత్రము కోపపడ లేదు; తన తండ్రి నిరంకుశ సామ్రాజ్యము తనకు లభించునని, స్వార్థపు ఆశపెట్టుకోక, త్యాగియైనాడు. ఇట్లు విష్ణు పురాణములో జెప్పిన సంగతులనుబట్టి తరువాత తండ్రికొడుకు లిద్దరూ యిష్టులైరి. హిరణ్యకశిపు పశ్చాత్తాపమొంది, ప్రీతుడైనాడు. తరువాత కొంతకాలముకతడు నరసింహుచే ‘ఉపరతి’

* యథాతే నిశ్చలం చేతో మయి భక్తి సమన్వితం, తథాత్వం మత్ప్రసాదేన నిర్వాణం చరమాప్స్యసి. (విష్ణు 1-20-28)

♦ సచాపి పునరాగమ్య వవందే చరణౌ పితుః, తంపితా మూర్ఖ్యపాశ్రూయ చరిష్యజ్యచ పీడితం, జీవసీత్యాహ వత్సేతి బాహ్మర్ద్రవయనోద్విజ (విష్ణు 1-30,30)

ఇంతకుబట్టి, విష్ణువు వెల్లిన తరువాత ప్రహ్లాదుడు తండ్రికి సమస్కరించగా, తండ్రియు ప్రహ్లాదుని కాగిలించి, కండ్లనీళ్ళు తెచ్చుకొని, బాగున్నావా అని ప్రహ్లాదు నడిగినట్లు కనబడును.

పొందగా ప్రహ్లాదుడే రాజైనాడు* (“ఉపరతి” అనగా “సమాప్తి” అని శబ్దార్థము)

ప్రహ్లాదుని రక్షించుటకు విష్ణువు కనపడినప్పుడు విష్ణువు నరసింహకృతినే ధరించి, అప్పుడే హిరణ్య కశిపునిపట్టి చీల్చి రక్త పాతముతో చంపెనని భాగవతములో నున్నది. హరివంశములో ప్రహ్లాదుని హిరణ్యకశిపు బాధించినట్లు అతడు హరిని ప్రార్థించి నట్లును చెప్పకయే, హిరణ్య కశిపు పెట్టిన బాధలు సహించలేక దేవతలను ప్రార్థించగా, వారి కోరికపైన నారాయణుడు నరసింహ కృతినిపొంది, ఆరూపముతో సభాస్థలికిరాగా, హిరణ్యకశిపుతోను అతని సేనలతోను పోరి, వారిని చంపినట్లున్నది. వీటి అన్నింటిలో మొదటిదగు విష్ణుపురాణకథయే బాగున్నది. మన యాంధ్ర కవులును ఆయా గ్రంథములను నడించుటలో మూలానుసారముగనే జేసిరి. కలిదిండి భావనారాయణగారి విష్ణుపురాణములో నరసింహవతార ప్రశంస లేదు. ఆభాగమిట్లున్నది. “జలదుహలోద నుండరుగఁ జయ్యన నాయనఘుడు వ్రోయి పెం | పలవడ దండ్రి పాదముల కర్మిలి మొక్కిరి గొగలించి, యిట్లెలమి- ఘటిల్లగా బ్రతికితే యని మూర్ధము మూరుకొంచు కన్నుల బ్రమదాశు చిందువులు సూక్ష్మాన బాలితుజేసె నందనుఁ” ఇట్లు వశ్చత్తాప

* ప్రీతిమాంశ్చ భవత్తస్మిన్ అనుతాపీ మహాసురః, గురు
పితృశ్చక్వాత్ సంశుక్రామంసోపి ధర్మవిత్ | పితృభ్య
హతిం నీతే నరసింహస్వరూపిణా, విష్ణు నాసోపి
దైత్యనాం మైతేయా భూత్పతిప్తః (విష్ణు 1-20 - 31, 32)

ఇక్కడ ‘ఉపరతింసీతే’ మరణము పొందింపబడి, అనిశబ్దార్థం; ఇందుపైన శ్రీధరాయశ్యాఖ్యలో ‘పునశ్చకాలాంతరే బ్రహ్మకాపషణ్ అతికోధేన తరిహంతు ముద్యతే తత్పితరి సృజించామామేణ ఉపరతిం నీతే సః’ అనిచెప్పినారు. అతడు దేవతలనూడ బాధపెట్టగా నరసింహుడవతరించి హిరణ్యకశిపు సేనలతోను, అతనితోను ఘోరయుద్ధముచేసి తుదకు చంపెనని హరివంశములో చెప్పినారు.

తల్తడగు తండ్రికి గురువులకు శుశ్రూష జేయుచుండె నంత జన
కుండు దివికేగినంతలో దైత్యపతియయి ప్రహ్లాదుడంత.....”
వెన్నలకంటి సూరయ్య తన ఆంధ్ర విష్ణుపురాణములో శ్రీధర
స్వామి చెప్పిన సూచనల నందుకొని ఇట్లు విపులముజేసినాడు.

“హరి వరమువలన నప్పుడు హిరణ్యకశిపుడును తొంటి
యారసమెల్లన్ బరిహృతమై సత్వగుణ స్ఫురణమెయిన్ గొగలించె
సుతు ప్రహ్లాదున్... అనేక దివ్యవర్ష సహస్రంబులు రాజ్యంబు
చేసి తనిసి విష్ణుసాయుజ్యమును బొంద నిశ్చయించియు, దనకు
జన్మత్రయావసానంబునగాని కై వల్యప్రాప్తి లేకుండుటంజేసి
రజోగుణప్రేరితుడై క్రమ్మర విష్ణుదేవునితో బద్ధవైరుండైన,
అంభోజాక్షుడు దుర్నిరీక్ష్యమగు ఘోరాకారమూర్తిన్ సభాస్తంభ
స్థానమునం జరాచర భయత్ర స్తంబుగా భీమ సంరంభం
బొప్ప నృసింహుడై పొడమి యారాత్రించరాధీశ్వరున్ శుంభ
ద్గర్వనిప్రాణముంగొనియెనస్తోకప్రభావంబునన్.” ఇది తృతీయపంథ.

ఇక్కడను నృసింహునిపైన హిరణ్య కశిపు కలియబడినట్లు
లేదు.* భాగవతములోమాత్రము “ప్రహ్లాదుని యాశ్వరునిగూర్చి

* పూర్వము జయ విజయ లీడకు శ్రీమన్నారాయణుని ద్వారపాలకులై
యుండి, సనకసనందుల విష్ణుసందర్శనమునకడ్డగించి “మూడుజన్మలు భూమిలోబుట్టి
విష్ణువిరోధులై విష్ణుని చే నాతులై మరల విష్ణు సాన్నిధ్యము జేరగలరు” అని కాప
మొందిరట. అప్రకారం మొదట హిరణ్యాక్ష హిరణ్య కశిపులై, అంతట
రావణ కుంభకర్ణులై, పిదప శిశుపాల దంతవక్త్రులై, క్రుతిసారియు విష్ణువుతోపోరి
నాతులైరని పురాణ కథ.

*ఆవృశ్య తాత్యచ్ఛత రూపముద్వహం స్తంభే సభాయాం నమ్మగం నమా
సుషం...ప్రాయేణమేషం హరిణోయమాయినా వధఃస్ఫుతోనేన నమద్యతేనకిమ్,
ఏషం విమృశ్యాభ్యపతత్ గదాయుధో నదన్ నృసింహం ప్రతిరైత్య కుంజరః, అల
క్షితో గ్నాపతితః పతద్దమో యథాన్యసింహౌ జసి సో నుదస్తథా, తంవిక
మంతం సగదంగదాధరో మహారగం తార్ద నుతో యథాగ్రహత్ || సతస్య హస్తో
ర్కలిత స్తదానురో విక్రీడయన్ యద్వదహి ర్గరుత్మతః| అసాధ్యమస్య తస్మా
తాకసో రునాఘనచ్ఛదా భారత సర్వధివ్యహః||

హిరణ్యకశిపు బాధించుచుండ, సభాస్తంభములోనుండి అప్పుడే నరసింహరూపముగ విష్ణువు కనబడెను ; తనతో పోరనే విష్ణువు వచ్చెనని యూహించి హిరణ్యకశిపు గదాహస్తముడై యుద్ధముకు తయారై నృసింహునిపై నతడు కలియబడెను ; విష్ణువతని పట్టుకొనియు లీలకై మొదటిసారి విడచెను. ఇంతలో దేవతలు భయపడిరి. హిరణ్యకశిపును తన బలముకు నృసింహుడు జంకెనని భ్రమపడి, ఖడ్గచర్మములతో మరల విష్ణువుపైగదిసెను. అంతట విష్ణువతనిని చీల్చివేసెను.”♦ అని చెప్పియున్నారు.

♦ తమస్యమానో నిజవీర్యశంకితం యద్ధస్తముక్తో నృహరేర్మహామనాః, పునస్తమానజ్జతఖడ్గచర్మణీ పృగృహ్య వేగేన గతశ్శిమోమృధే.....

పోతరాజుగారాంధ్రభాగవతము ను ఇట్లే చెప్పినారు. ఈకథ ప్రకారం హిరణ్యకశిపు తమ్మును బాధించెనని దేవతలు విష్ణువుతో మొగపెట్టుకొగా అహింసాత్మకులగు గోత్రాహ్మణాదులను శమదమ ప్రేమ మయుడగు ప్రహ్లాదుని ఆతడు బాధించినవెంటనే వచ్చి యతని జంపుదునని విష్ణువు వాగ్దానమిచ్చినట్లున్నది. (శుద్ధసాధులందు సురలందు శ్రుతులందు గోవులందు విప్రకోటియందు ధర్మపదవి యందు దగిలి నాయందు వాడెన్నడలుగునాడె హింస నొందు) కన్న కొడుకు శమదమ సంపన్నుడు నిర్వైరుడనక ప్రిహ్లాదుని వాడెన్నడు రోషతనాపన్నత నొందించు, నాడె పట్టి వధింతు (ఆంధ్రభాగవతం 7 వ స్కంధం) ప్రిహ్లాదుని గూర్చి “సద్గుణంబులెల్ల సంఘంబులైవచ్చి, యసురరాజు తనయునందు నిలచి, పాసి చపపు విష్ణుబాహుని విధమున నేడు దరిగియుండు విర్రులాత్మ” అని పోతన వివరించెను. ఆతనికి ఆసుర విద్యను బోధించినమీదట, తండ్రి మరల పరీక్షించగా విద్యాసారములిట్లు ప్రహ్లాదుడు చెప్పెను “తను వృద్ధాప్తల సఖ్యముతో శ్రీవణముతో దాసత్వముతో వందనార్చనముతో సేవయు నాత్మలో నెలుకయుతో పంకీర్తనతో చింతనంబును నీతోమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాశ్మతో హరితో సమ్మి సజనుడైయుండుట భద్రమందు దలతుతో సత్యంబు దైత్యోత్తమా” అని హరిభక్తి లేని జీవితము వ్యర్థమని వివరించెను. తనను తండ్రి కొట్టించినను ప్రహ్లాదుడు ధీరుడై అహింసాయుతుడై యున్నట్లు చెప్పినారు.

“తన్ను నికాచరుల్ పొడువ దైత్య కుమారుడు మాటిమాటికోపన్నగళాయి యోదనుజ భంజన యోజగదీశ యోమహాపన్నశరణ్య యోనిభిల పావన యంచు నుతించుగాని తాకన్నల నీరు లేదు భయకంప సమేతుడుగాడు భూవరా”
“పాటడులేచి దిక్కులకు బాహువులాడ్డడు బంధురాజులో చూడడు భూర కృత్య మునిదూటడు తండ్రిని మిత్రవర్గముం జేరడు మాతృ సంఘము వసించు నుపర్ణ గృహంబులోనికి” గాటడు కావరే యనడు తాపమానొందడు కంటకించడున్”

—♦ హరిశ్చంద్ర కథ ♦—

ఇప్పుడు దేశమంతటను వ్యాపించియున్న హరిశ్చంద్రకథ అహింసా సత్యముల మహత్వమును బోధించును. ఇది మార్కం డేయాది పురాణములలో చెప్పబడినది. తరువాత ఈకథ మన వాడుక భాషలలోను, ప్రబంధరూపమునను ఇటీవల నాటకముగను ప్రచురితమై ప్రజాభిరుచి నొందినది * చారిత్రకకాలముకు చాల పూర్వము వేదకాలమందు హరిశ్చంద్రుడను రాజవరప్రతుడు కల్లుట, తరువాత నరయజ్ఞము చేయవలసినచ్చుట, శునః శేఫ చరిత్ర, ఐతరేయ బ్రాహ్మణములో నున్నట్లు లోగడ చూచినాము. ఇది అందుకు భిన్నము, ఇది యీ క్రిందిరీతినున్నది.

పూర్వము హరిశ్చంద్రుడను నూర్యవంశపు చక్రవర్తి కోసలరాజ్యము నయోధ్యనుండి పాలించుచుండెను. అతడు చరిత్ర

అంతట ప్రహ్లాదుడు తోడి దైత్యబాసుకు అహింసాభక్తుల బోధించినట్లు తెలిసి తండ్రియును గదిమెను “బలవంతుడనేజగముల బలములనో జనకవీర భావమున మహాబలుల జయించితి నెప్పుని బలమున నాడెవవు నాకు వతివీరుడనై” అనినకు ప్రహ్లాదుడు అహింసకనుక మర్మవ్యాపమును దేవుడొక్క బోయిడైనను దుష్టునికి హింసాభావముగల తన ముగ్ధియునులే శ శుచలనటకిట్లుచెప్పెను.

“బలయుతులను మర్మయును బలమెవ్వడు నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకన్ బల మెవ్వడు ప్రాణులకును బలమెవ్వడట్టి విభుడు బలముమరేంగా” అనికము లన్నియున్ గడియన జయించినవాడ వింద్రియానీకము జిత్తమున్ గలువనేరవు నిన్ను నిబద్ధుడేయు నాభీకరిత్రు లాత్మగ బ్రభిన్నులతీసిన హృణికోటిలో నీకు విరోధి లేడొకడు నేర్పున జూచుము దానవేశ్వరా” ప్రియలు తనకు విరోధులు కాకుండుట కేమికారణము? తన హృదయముండలి ఈశ్వరుడే ఇతరులందరిలోను అంతటను వ్యాపించియున్నాడు. “ఇందుగల డందులేడని సందేహములను చకిరి సర్వోపగతుం డెంచెందు వెదకిచూచిన సంపంజే గలడు దానవాగ్గిణి వింటి” కనుక ఈశ్వరునందుపలె, సర్వజీవులందును పేమగల్గి యుండవలెన యు ఇందుచే నూచితము.

* బాల్యమందు హరిశ్చంద్రునికథను స్వభాషలో చదివినమీదట, ఆమహా కథకైన తనకు గౌరవమును సత్యప్రియత్వమును యేర్పడి తన సౌజన్యముకది కారణమైనదని గాంధీమహాత్ముడు ఆత్మకథలో తెలిపినారు.

కాలముకు ప్రసిద్ధులైన ఆర్థురు చక్రవర్తులలో నొకడు. అతడు చాల మంచివాడై ప్రజానుకూలముగ దేశమంతటిని పాలించుచుండెను. అతని యోగ్యత సత్ప్రవర్తన ఆదర్శరూపములని అన్ని దేశములందును ప్రఖ్యాతియేర్పడినది అతడు ప్రసిద్ధమగు ఇక్ష్వాకు వంశజుడు. (ఈవంశమందే తరువాత శ్రీరాముడు జనించెను) వారి కులగురువగు వసిష్ఠమహర్షికి విశ్వామిత్రునితో చర్చవచ్చెను. పూర్తిగ సత్యపరులగుట నరులలో నుండదని విశ్వామిత్రుడనెను. అట్టి మహానుభావులుందురని, వసిష్ఠుడు అందుకు హరిశ్చంద్రుని దాహరణముగ జెప్పెను. సంపూర్ణత్యాగులు అహింసాపరులు అయితేనేగాని సత్యమును సర్వకాలములలోను కాపాడుకొనుట సాధ్యముకాదు. కనుక రాజగు హరిశ్చంద్రుని కట్టి గుణములున్నట్లు అతికఠినమైన పరీక్షచేసినగాని ఒప్పుకోనని విశ్వామిత్రుడనెను. ఎట్టి పరీక్షకైనను తన శిష్యుడగు హరిశ్చంద్రుడు నిలువ గలడని వసిష్ఠుడువాదించెను.

ఈపట్టుదలవలన విశ్వామిత్రుడు హరిశ్చంద్రుని పరీక్షించుటలో తన యావచ్చక్తిని వినియోగించెను; తాను అతి కఠినునివలె వర్తించి, ఆయన పెట్టదగిన బాధలనన్నింటిని బెట్టిచూచెను. హరిశ్చంద్రునియొద్దకు మాయస్త్రీలను బంపించి, అతనిచేత అన్యాయపు వాగ్దానముపొంది, తద్వారా ఆయన రాజ్యమంతను తాను వశపర్చుకొనెను. ఇదికాక తనకు హరిశ్చంద్రుడు చాల సొమ్ము యిచ్చుకొనవలెనని తేల్చెను. రాజ్యభ్రష్టుడు గనుక హరిశ్చంద్రుడు తన సర్వాభరణములు వగైరాలును, రాజ్యపుఆస్తిగ విశ్వామిత్రుని కొప్పగించి, ఈసొమ్ములను అలాయిదాగా తీర్చుకోవలెనట. తానట్లాప్పుకోలేదని ఒకచిన్న అబద్ధమాడిన చాలును, రాజ్యము మరల తీసుకోవచ్చును, తన కేమీ యివ్వనక్కరలేదు. అని విశ్వామిత్రుడాశపెట్టెను కాని హరిశ్చంద్రుడు అబద్ధమాడుట కొప్పకోక తనను విక్రయించి ఆసొమ్ము తన బాకీకింద తీసుకొమ్మని కోరెను. కాని విశ్వామిత్రుడంతటితో పోక, హరిశ్చంద్రుని

మీద మాత్రమంతసొమ్మురాదు, కనుక ముందు రాజభార్యను కొడుకును విక్రయించవలెనని, అట్లు జరిగించుటకై నక్షత్రకుడను బండబ్రాహ్మణ శిష్యుని ఫరమాయించెను. ఇతడు గురువుకు తగిన శిష్యుడనిపించుకొనెను. అతడు హరిశ్చంద్రుని అష్టకష్టములు బట్టెను. “ఒక చిన్న అబద్ధమాడుతే చాలు గురువుగారిచేత విడుదల చేయింతును, అందులో తప్పులేదు; ఆ అబద్ధములో అక్రమము లేదు.” అని అతడాశగాల్పెను. హరిశ్చంద్రుడందుకొప్పుకోలేదు. నక్షత్రకుడు చంద్రమతిని లోహితుని దుర్మార్గులచే కొనిపించెను. వీరు చంద్రమతిని బాలుని ఎన్నియోచిక్కులు పెట్టిరి. నక్షత్రకుడు హరిశ్చంద్రుని నొక మాదిగవానికి విక్రయించెను. ఇదియంతయు విశ్వామిత్రుడు హరిశ్చంద్రుని శాంతమును, సత్యమును పరీక్షించుటకు చేసినవే. హరిశ్చంద్రునికెట్లైన కోపమును హింసావృత్తిని గల్గించుట కతడనేక మాయోపాయముల బన్నించెను.

హరిశ్చంద్రునికొన్న వీరబాహుడు శ్మశానపు కాపలాపనిని హరిశ్చంద్రుని కొప్పగించి, అతనిని “వీరదాసు” అనెను. లోహితుడు పాముకాటున చచ్చినట్లు విశ్వామిత్రుడు మాయచేసెను. ఇంతలో రాజగారియింట వస్తువులుపోయినట్లును, ఆవస్తువులు హరిశ్చంద్రుని భార్యయగు చంద్రమతి ఒడిలో దొరికినట్లును ఒక మాయచేసెను. ఇట్లు విశ్వామిత్రుడు మానవునికి సంభవము కాదగిన కష్టములన్ని హరిశ్చంద్రునికి తెచ్చిపెట్టెను. చచ్చిన కొడుకును దహనముచేయుటకు చంద్రమతి “వీరదాసు” దున్న శ్మశానముకేవచ్చెను. కాని అక్కడ దహనము చేయుటకు రుసుము నీయవలెను; దానిని చంద్రమతినుండి వీరదాసు వనూలు చేయబూనెను. అది అతని నొకరీ బాధ్యత. ఆస్థితిలో రాజగారియింట సొమ్ములపహరించిన నేరముకు చంద్రమతికి మరణదండన వచ్చెను. అట్లు ఆశిరశ్చేదముగూడ హరిశ్చంద్రుడే (వీరదాసు) చేయవలసియుండెను. సత్యపాలన నిమిత్తమందుకును హరిశ్చంద్రుడు సిద్ధపడెను. ఆదుర్భరస్థితి నంతట విశ్వామిత్రుడే సహింప

లేకపోయెను. అంతవరకు హరిశ్చంద్రుని నయమునను, భయమునను, అసత్యమాడింప జూచెను. హింసాప్రవృత్తిగల వారసత్యమాడుదును. అతని కష్టమును కోపమును హింసాధోరణిని కల్పించుచు. ఇక చిన్నభిక్షమాడినే కష్టములన్నీ పోవును అట్లు చేయుము అని యిందర జేసెను. కాని విశ్వామిత్రునిమీద అలుగక, ఎన్నికష్టములు వచ్చినను దిగమిరిగి, ఇక రాజ్యాజ్ఞ ప్రకారం తన భార్యను భిక్షముతో శిరశ్చేదము చేయుదమని హరిశ్చంద్రుడు చేయి పెకెత్తెను. ఇంతవరకు పాపాణహృదయునివలె సంచరించిన విశ్వామిత్రుడప్పుడువచ్చి భిక్షహస్తమును నిలుప జూచెను. కాని హరిశ్చంద్రుడు కర్తవ్యమునుండి చలింప లేదు. అప్పుడు భగవంతుని సత్యస్వరూపము హరిశ్చంద్రుడు లకు విశ్వామిత్రునికిగూడ ప్రత్యక్షమైచది. మానవుడు పడదగిన కష్టములన్నిటిని పెట్టినను హరిశ్చంద్రుడు నిల్చి గాడు. తనపైన కోధహింసలు చూపక, అసత్యము మనసులోనైన తలపెట్టక, హరిశ్చంద్రుడార్యసద్వర్తనమైనాడని విశ్వామిత్రుడంగీకరించెను; చంద్రమతి దాస్యమును చోకిశిష్యయు లోహితుని మరణమును విశ్వామిత్రుని తపోబలమున జరించిన మాయాఫలితములే గనుక వాటినన్నిటిని రద్దుచేసి, విశ్వామిత్రుడు మరల హరిశ్చంద్రుని, అతని కుటుంబమును విడుదలచేయించి, ఆయన రాజ్యమంతను యథాస్థితిలో నొప్పగించి, హరిశ్చంద్రుని పభిసందించి, ఆశీర్వాదించెను. అప్పట్లో విశ్వామిత్రుని హింసించినను, దూషించినను, చిన్న అసత్యమాడినను, తనబాధలు వదలి, రాజ్యము మరల చేకూరునని తెలిసియు, హరిశ్చంద్రుడును పూర్తియైన అహింసా పరుడు ధీరుడుగనుకనే, ఎప్పుడును ఆత్మ విశ్వాసమును, నైతిక ధర్మమును మరువక ప్రహ్లాదునివలె తన నిష్ఠను నిలుపుకొగలిగెను. ఈ యిద్దరి కథలును ఆదర్శనీతిబోధకములు. కనుక అవి కావ్య నాటకములుగను, హరికథలుగ గూడ వ్యాపించి ప్రజాదరము బొందుచున్నవి.

—♦ రంతి దేవ కథ ♦—

పూర్వము రంతిదేవుడను మహారాజు తనరాజ్యపు అస్తి నంతను ప్రజాక్షేమముకే వినియోగించెను. ఇట్లుండగా ఆయన ప్రసన్నుని పరీక్షించుటకు, దేశమందు గొప్ప కరువేర్పడెనట. ఆయన తన సర్వస్వమును పీడికులగు జనులకిచ్చివేసెను. అంతట రాజ్యము నితరులకొప్పించి, రంతిదేవుడు దేశ సంచారముచేసెను. అప్పుడాయన యొక యెడారిలో తిరుగునప్పుడు 48 రోజులు నిరాహారముగ నుండవలసినచ్చెను. 49 వ రోజున ఆయనకాహారము దొరికెను. ఆకలిబాధ తీర్చుకొనుటకు, దాని నాతడు తినబోవు చుండెను. ఇంతలో నొక బ్రాహ్మణుడు, అంతట నొకశూద్రుడు, పిమ్మట చండాలుడు, ఆవెనుక ఒకనితో కుక్కలును వచ్చెను. ఆజనులందరికిని మక్కలకుగూడ తనయొద్దనున్న ఆహారమును నీళ్లను గూడ రంతిదేవుడిచ్చివేసి, క్రమముగ వారినందరిని తృప్తిపరచెను ఇదేమి నీయాహారమిచ్చివేసితివి, నీవు బాధపడుదువు. దేహము పోషించుకొని ఉపమగతికొందుము. అని యెవరో హెచ్చరింపగా “నాకట్టి యున్నతస్థానముక్కరలేదు. ఇతరులు బాధపడుచుండ నేనూరకుండలేను. ఆదుఃఖిర్తుల హృదయములో నేనుచేరి, వారి బాధలను నేననుభవింపగోరుదు. అప్పుడే నాకు శాంతిగల్గును” అని రంతిదేవుడుచెప్పెను.* అట్టి యుదార మహాపురుషుని భారతీయులిప్పటికిని స్మరించుట యాశ్చర్యముకాదు.

* నకామయై హంగీరి మిశ్వరాశివరాం, అష్టరీయుక్తామపు సర్భవంవా |
ఆర్తిం చ్ఛివద్యై భిల దేహ భాజామంతస్థిన్, యేధవంత్స్య దుఃఖాః |

(49 మధ్యాగవతం 5)

24. పారాణిక సంస్కృతి.

—♦ కావ్య కథలు ♦—

ఆకాలపు మహాకావ్యములలోని కథలును, అప్పటి సంస్కృతికి సూచకములు. వీటిలో బౌద్ధుల గ్రంథముల విమర్శించినాము. సంస్కృతములోని సాంప్రదాయిక హిందువుల కావ్యములగూడ గమనింతము వాటిలోను కొన్ని చక్కని కథలున్నవి. ఈకథలనూ చాలవరకు భారత పురాణాదులనుండి బృహత్కథనుండియు తీసుకొన్నారు. వీటిలో చాలవరకు శృంగార వీరరసములకే ప్రాముఖ్య మిచ్చినారు. అందువలన కామకోరికల ప్రకోపము దాని ఫలితములు ఇట్టివాటి వివరణపెచ్చు. దాదాపు ప్రతి మహాకావ్యములోనూ వీరరసముపేర యుద్ధచర్యలకును రక్తపాత వర్ణనకును కొంత ప్రాచుర్యమున్నది. వీటికిని శృంగారరసపు దశవిధావస్థలకును ఉండవలసిన వర్ణన సందర్భములగూర్చి అలంకారికులు కొన్నినియమముల నేర్పరచినారు. అందు కొన్ని హింసాభావపోషకములైనను, మరికొన్ని అహింసాభావముకే సహాయకములు. ఆనియమములప్రకారం, దృశ్యకావ్యములలో మరణవృత్తాంతముల దెలుపవచ్చునే కాని మరణమును, హత్యను, రంగముపైన చూపకూడదు. ఇట్లే కావ్యములలో శోకకరమైన సందర్భములెన్ని వచ్చినను, కథ సమాప్తియగునప్పటికి, సుఖాంతముగనే యుండవలెను, కాని శోకాంతము కాకూడదని యేర్పాటు. నాటకము లీశ్వర ప్రార్థనతో నారంభించి, శుభముతో భరతవాక్యముతో ముగింపుకావలెను.

శ్రీవ్యకావ్యములును మంగళాది, మంగళమధ్యము, మంగళాంతముగ నుండవలెనందును. ఇట్లు సాధ్యమైనంతవరకు హింసాభావము మిగులకుండ ప్రేమభావమే చదువరుల హృదయమందు జనింపజేయుట ధర్మమని మనపూర్వులెంచిరి. పాశ్చాత్యరచన

లలో గొప్ప గ్రంథము లనబడునవి తరుచు భీభత్స దృశ్యముల తోను, ఇంద్రియోదేకమును ఉద్వేగమును గల్గించు వృత్తాంత ములతోను, ఘోరియగుట కలదు. ఇట్టివి Realistic అనుపేర సంఘంలోని కొన్ని సందర్భముల యథాస్థితిని చూపినను తరుచు హింసాభావముకు తోడ్పడును. ప్రేమతత్వమునే పోషించుట భారతీయ సంప్రదాయం. అయితే ఆచరణలో కొందరు కవులు ఆనియమములను పైకి గమనించినను, ముఖ్యంగా దరిమిలా కావ్యాలలో ఆయుద్దేశము ఫలించజేయలేదు. కొందరు మహా కవులు అహింసాభావము నక్కడక్కడ చక్కగ పోషించిరి. చారి త్రకముగ ఇట్టి ముఖ్య కవులలో మొదటివాడు భాసుడు.* అతడు చాల నాటకముల రచించెను. పీటిలో స్వప్నవానవదత్తాదులకథ బృహత్కథలోనిది ; తక్కినవి చాలవరకు భారత రామాయణాదులలోనివి. ఆకథలగూర్చి యిక్కడ చర్చించనక్కర లేదు. తక్కినవాటిలో ఒకటి రెండింటిని గమనింపవలెను.

భాసుని “చారుదత్త” నాటకము సుప్రసిద్ధమగు “మృచ్ఛికటిక”కు† పునాది. చారుదత్తుడు అహింసాపరుడు, శాంతుడు, పరోపకారి ; అతనికి హానిగల్గించుటకు హింసాకారుడగు శకూరు డను రాజస్యాలుకుడు ప్రయత్నించి విఫలుడై నట్లేకథలోనున్నది. ఈకవి ఇతిహాసకథలను రసపోషణకై తనకు తోచినట్లు మార్చి నాడు. ఇతని “పాంచరాత్ర”మను మూడంకముల నాటకము విచిత్రము. దీని పాత్రలన్నియు భారతములోని పురుషులే ; కాని, ఈకథమాత్రం భారతములోలేదు. ఈకథ యిట్లున్నది. సాండవులు విరాటరాజుకొలుపులో అజాతవాసము చేయుచుండగా అది సమాప్తియగుముందు దుర్యోధనుడొక మహాయజ్ఞము

* భాసుడు కాళిదాసుకన్న పూర్వుడు. ఇతడు 2 వ శతాబ్దివాడు అవచ్చు. ఇతనిగ్రంథములు చాలకాలం ఆదృశ్యమైనవి. 1912 సం॥ లో తిరు వనంతపురంలో మకల ప్రచురితమైనది.

† మృచ్ఛికటికనుగూర్చి ముందు చర్చింతుము.

చేసెను. అందుకు చాలమంది రాజులు విచ్చేసిరి. ఆయజ్ఞము చక్కగనేజరిగి, పూర్తియై, అవబృథస్నానమైనది. అప్పుడు యజ్ఞాంతమున దుర్యోధనుడు తనగురువగు ద్రోణాచార్యునికి వందనముచేసి, తమకిష్టమువచ్చినదానిని యజ్ఞాంతపు గురుదక్షిణగ కోరుమని, అట్లు కోరికను తప్పక నెరవేర్తునని, చెప్పెను. ద్రోణుడు తనకేమియు కోరుకోలేదు. కాని, “అన్నదమ్ముల కుటుంబమగు కౌరవపాండవులమధ్య యుద్ధము జరుగబోవును

అట్టియుద్ధము జరిగితే భారతదేశమంతటికీ మహానర్థమగును. ఈమహాపత్తు నెట్లైన తప్పించి లక్షలకొలది జనులకు హింసలేకుండ నివారించుట ప్రాజ్ఞులధర్మము; అట్టి దారుణయుద్ధము రాకుండ జేయుటయెట్లు! ’ అని దయామయుడగు ద్రోణుడాలోచించుచుండెను. ఇప్పుడు సమయము దొరికినదని ద్రోణుడు “పాండవులకు నీవు అర్ధరాజ్యము పంచిపెట్టుము, అదే నేగోరువరము. అదే గురుదక్షిణ అని చెప్పెను. దుర్యోధనుని కట్లుచేయుట యిష్టము లేదు. ద్రోణుడు భూరిధనమో భూములో తనకు కోరుకొనునని ఆతడనుకొనెను. కాని, అంగరియెదుట నిచ్చినమాట నిప్పుడు తప్పుటకు వీలులేదు. కనుక, శకునితో ఆలోచించి, దుర్యోధనుడు ద్రోణునితో పాండవులెక్కడనున్నారో 5 రాత్రులలోగా మీరు తెలుసుకోగలిగితే, అట్లే వారికి పంచియిత్తును” అని జబాబిచ్చెను. పాండవులప్పటి కజ్ఞాతవాసములోనుండిరి. వారెక్కడనుండిరో ఎంత వెదికించినను కౌరవులకు తెలియలేదు. “ఈవిదురోజులలో ఆఅజ్ఞాతవాసులజాడను ద్రోణుడు తెలుసుకోలేదు. గనుక వాటానిచ్చుట కవసరముండదు” అని దుర్యోధనుడాలోచించి అట్లు చెప్పెను. ఆషరతుకు మొవట సంకోచించియు, భీష్ముని సలహాపైన ద్రోణుడంగీకరించెను. పాండవులగుట్టు తెలియుటకై భీష్ముడు వెంటనే యొక యుక్తినిపన్నెను. విరాటనగరములో ఎవరో కీచకుల జంపిరని అప్పుడే కబురు వచ్చినది. అది

భీముని చర్యయే కావచ్చును. కనుక పాండవులను బయటపెట్టుటకై అక్కడ కౌరవులచే దండయాత్ర చేయించవలె. విరాటుడు కౌరవుల యజ్ఞమును రాలేదు; కనుక అందుకు శిక్షగ విరట రాజు గోవుల బట్టుకోవలెనని భీష్ముని సూచనపైన కౌరవులు నిశ్చయించిరి. వారందరూ వెంటనే మహాసేనతో జేరి రెండు వైపులను గోగ్రహణము చేసిరి. అంతట నొకప్రక్కను అర్జునుడు ఉత్తరకుమారునితోవచ్చి కౌరవదళమును జయించి, విరటుని గోవుల విడిపించెను. ఆయుధములో అభిమన్యుడు కౌరవులతరపున వచ్చెనట. అతనిని ఇంకొకవైపునుండి భీముడు పట్టుకొని విరటుని యొద్దకు తెచ్చెను. అర్జునుడు కౌరవుల నోడించి గోవుల మరల్చెను. వీరు పాండవులని తెలిసిపోయినది. ఈలోగా అజ్ఞాతవాసపుకాలము పూర్తియైనది. అంతట విరాటుని కూతురగు “ఉత్తర” ను అభిమన్యునికిచ్చి త్వరలోనే పెండ్లిచేయుటకు నిశ్చయమైనది; కనుక ఆకబుగు చెప్పి ఆ పెండ్లికి పిలుచుటకు ఉత్తరుని ధర్మరాజు దుర్యోధనాదులయొద్దకు బంపెను. దుర్యోధనుడు ద్రోణునికి వాగ్దానము చేసినదిమొదలు అయిదు రాత్రులలోగానే ఈ శుభ లేఖవచ్చినది. పంచరాత్రులలో పాండవులజాడ తెలిసెను; కనుక, ద్రోణుని కోరిక ప్రకారం దుర్యోధనుడు అర్ధరాజ్యమును పాండవులకిచ్చుటకు ఖరాగుచేసెను.

ఇట్టిది దీనికథ. కాని ఇది ఒక సుఖస్వప్నమువంటిది. ఈప్రకారం దుర్యోధనుడు వాటాను పంచిపెట్టియుంటే, పాండవులకు యుద్ధకారణమే ఉండదు; అప్పుడు, భారతమహాయుద్ధమును అందువల్లగల్గిన విపరీతమైన జననష్టమున్ను లేకపోయేది. తనఁజూప ప్రపంచంలో దారుణమైన భౌత్యయుద్ధము జరుగక రాజీజరిగిన బాగుండును; ఆ హింసావాతావరణమునుండితప్పి భారతదేశ మింకను మంచిస్థితిలో నుండేది. అని భాసమహాకవి చిత్రించు కొనెను. భ్రాతృకుటుంబమున కర్ధరాజ్యము ఉభయపక్షముల కాచా ర్యుడగు ద్రోణుని ప్రయత్నముద్వారా లభించినట్లు, హింసలేకుండ

అహింస యేర్పడినట్లును, భాసకవిచేసినకల్పనమనోహరమే. అప్పటి గోగహణము నిజమే. కాని పాండవుల కర్థరాజ్యమును దుర్యోధను డిచ్చుటకు ఖరారుచేసిన కథ సరికాదు. ఇది ఈదేశపు దురదృష్టము. తుద కప్పుడు హింసాతత్వమే విజృంభించి, భారతదేశము మహారణ యజ్ఞముపాలైనది. భాత్యకలహములో రాజీయే ప్రశస్తమని సూచించుటే కవి యుద్దేశము.

భాసుని “మధ్యమవ్యాయోగము”ను చిన్న నాటకపుకథయు చిత్రమైనది.

పాండవులు వనవాసము చేయుచుండగా, వారిని ఛౌమ్యముని తనయింట జరుగు యజ్ఞముకాహ్వానించెను. భీముని విడచి తక్కినవారక్కడకు వెళ్లిరి. భీముడప్పుడు వ్యాయామమును వెళ్లెను. ఈలోగా భీమునికి హిడింబి యను రాక్షసివల్ల పుట్టిన ఘటోత్కచు డడవిలోనుండి ఆప్రాంతముకు వచ్చెను. హిడింబి ఉపవాసముచేసి మరునాడు పారణకు సరమాంసము తినదలచి ఒక చరుని తెమ్మని కొడుకును బంపెను. ఆప్రకారం ఘటోత్కచుడు వెతుకుచు అడవిలో నొక బ్రాహ్మణ కుటుంబము వసించుటజూచెను. ఆవిప్రునికి ముగ్గురు కొడుకులు. వారిలో నొక్కని తన తల్లి పారణకీయ వలెను. లేకపోతే అందరినీ చంపుదునని ఘటోత్కచుడు బెదిరించెను. ఘటోత్కచుడు మహాపీరుడగు రాక్షసుడు. అతనితో పోరి లాభములేదు. కనుక ఆత్మార్పణ తప్పదు, అందుకు తాను తానని ముగ్గురు కొడుకులును సిద్ధపడిరి. తండ్రి పెద్దకొడుకును, తల్లి చిన్నకొడుకును నిల్పుకోగా, మధ్యముని ఘటోత్కచుడు తీసుకొనిపోయెను. ఈ మధ్యముడక్కడ చెరువులో నీరు త్రాగ బోగా అతనిని ఘటోత్కచుడు “మధ్యమా, రమ్ము” అని పిలిచెను కాని యీలోగా ఆదగ్గరనే సంచరించుచుండిన భీము డక్కడకు వచ్చెను. (భీముడు కాంతేయులలో మధ్యముడు ; పాండవమధ్యముడనికూడ కొన్నిచోట్ల అతనికి వాడుకకలదు) ఈవిప్రుడు

ఆశ్రయింపగా, అతనిని భీముడు రక్షింప నిశ్చయించెను. ఘటోత్కచుడు తండ్రి గానవాలు పట్టి చేకపోయెను. కనుక విప్రబాలుని కశపగర్భానుటకు కొంతకేళము భీమునితో సోరెను. తుదకతని పక్షింపవలసి ఆవిభ్రానినాకి తానే ఆహారమగుదునని భీముడు సిద్ధమడచెను ఇట్లు వాడగును అడవిలో హిడింబియొద్ద కేగిరి. హిడింబి భీమునిలాది, ఇట్లు మేయని గ్రహించి, స్నిగ్ధపడెను. దంపతులు కలుసుకొనిరి. ఇట్లు విశ్వామిత్రుడు శునశ్శేఫుని రక్షించినట్లు, భీముడు ఆవిప్ర యువకుని బలికాసుండ రక్షించెను.

ఈ కథయు భారతములో లేదు. హిడింబి భీముని ప్రేయసియై ఆతనిచల్ల ఘటోత్కచునిఁ నెను, అచువదిమాత్రము భారతములో నున్నదే.

హిడింబి మాగుమూల అడవిలోని రాక్షసి. హిడింబి శరచాన శకు వాని చెయ్యిలోఁగిన్నట్లు ఈకవి చెప్పిగాడు. భీముడా విప్రబాలుని రక్షించుటకు నిశ్చయించి, అతనికిబదులు తానే సిద్ధమగుటయు విశేషము అయితే, హిడింబి నరమాంసము కోరెనని తెలిసికప్పుడు, భీముడామెను వరీక్షించి నరభోజనమునుండి తప్పించుటకు నిశ్చయించెను : ఆమెకింకను నరమాంసాశ యున్నదను భావన భీముని బాధించినది. ఆమెను కలియగనే, ఇదేమని అడవికిగెనట ఆమె చెప్పిన సమాధానమువిని, ఈ మెకిప్పుడు నరాశనత్యములేనని, తనను కలియుటకట్లు యుక్తి చేసినదని గ్రహించి “నీవిప్పుడు జాతిచే రాక్షసివి : నిరర్థనలోకాదు.* అని భీముడు సమాధానపడెనట ఈ యేకాంకనాటకములో భీముని ప్రేమ భావమును, భారతకాలమునాటికి నరాశనత్యము అదుమగచున్నదనియు సూచితము.

* “జాత్యారాక్షసీ, ననముదాచారేణ”

(మధ్యను వ్యాయోగము)

తరువాత చెప్పదగినవి కాళిదాసు రచనలు* సంస్కృత కవులందరిలో నితడు మహనీయుడు, భావగాంభీర్యములోను, శైలీ మాధుర్యములోను, అతని గ్రంథములు అననూజములు; వాటిలో మన సంస్కృతియు చక్కగా గోచరించును. ఇతనికావ్యములు ధ్వనిప్రధానములు, కళాశిల్పజకములు అక్కడక్కడ భూత దయ సూచించు గాథలున్నవి.

కాళిదాసు శ్రవ్యకావ్యములలో నుత్తమమైనది “రఘు వంశము” దీనిలో కవి ఇక్ష్వాకువంశపు దిలీపుడు మొదలు ఆరాజుల చరిత్రమును వివరించినాడు. మొదటనే ఆరాజుల జీవిత మెట్టిదో తెల్పినాడు. ఈవివరములు ఉదారమైన ఉన్నతాదర్శముల దెబ్బను. రాజులు పన్నులద్వారా ద్రవ్యమును పోగు జేయుదురు ; అది తప్పదు ? దానిని నిలవజేసుకొని స్వలాభము కుపయోగించుకోక వీరు ప్రజలకే వినియోగించి త్యాగమునే చేసిరి. వారు సత్యపరులై మితముగనే సంభాషించిరట. దేశముల జయించినందుకు ఐక్యము కలిగించి, జనరక్షకులని కీర్తి సంపాదించిరి. ఇంద్రియలోలురుకాక బిడ్డలకొరకే గృహస్థులైరి.†

ఇట్లు రాజవంశము వారికి కలవని సూచించిన త్యాగము, మితభాషిత్యము, సత్ప్రవర్తనము, బ్రహ్మచర్యము అహింసా ప్రవృత్తికి సాధకములు ; కనుక చక్రవర్తులు రాజులుగూడ అహింసాధర్మమును యథాశక్తిగ పాలింపవలెనని కాళిదాసు సూచించినాడు. ప్రజాక్షేమము నిమిత్తమే పన్ను వసూలుచేసి రాజు వారిని రక్షించి పోషించి తండ్రివలె నుండెనని దిలీపుని గూర్చి కాళిదాసు చెప్పినాడు.‡

* కాళిదాసు కీర్తి. త ర శతాబ్దివాడని అనేకుల అభిప్రాయం ; 1 వ శతాబ్దివాడని కొందరందురు.

• త్యాగాయ సంభృతాధానాం సత్యామితభాషిణాం యశనే విజిగీషూణాం ప్రజాయై గృహమేధిహం (ర-1-17)

† క్రితానామేవ భూత్యర్థం సతాభ్యో బలిమగ్రహీత్. (రఘువంశ 1-18)

ఆయన వ్రజలకు తండ్రివలె నుండేవాడని వివరించినాడు.*

రఘువంశపు రెండవస్కంలోని యొక చిన్న కథ వినతగినది. దిలీపమహారాజు పిల్లలులేక భార్యతో కలిసి వసిష్ఠాశ్రమముకు వెళ్లి తనకు పుత్రుడు కావలెనని కోరినాడు ; కులగురువగు వసిష్ఠుడా లోచించి పూర్వము నీవు శామధేనువును అనాదరణచేసితివి ; అందువల్ల నీకు సంతానము లేకపోయినది. దాని కూతురగు నందిని నాయొద్దనున్నది. దానిని నేవించుము దాని యనుగ్రహమువలన మీకు శుద్ధిగలిగి మంచి సంతానము గల్గును" అని దివ్యదృష్టితో చెప్పెను. అట్లేయని, కులగురువు సెలవుపొంది, శాంతి ప్రేమస్వరూపిణి యగు ఆధేనువున కాదంపతు లుపచారము చేయుచుండిరి. దిలీపుడు స్వయముగ నందిని కడవిలో కాపుగ నుండెను. ఒకరోజున ఆధేనువు హిమాలయగిరులలో నొక గుహలో మారెను అప్పుడా రాజక్కడనే యుండెను. కాని ఆయనదృష్టి ఆకొండల ప్రకృతి సౌందర్యమందు లగ్నమైయుండెను. ఈలోగా సింహమొకటి హఠాత్తుగ నందిని ధేనువుపైకి దుమికెను. నందిని యరపులు విని, దిలీపుడు తిరిగి చూచెను ; నందిని దీనముఖ్యుడై సింహపువట్టులో చిక్కియుండెను. వెంటనే దిలీపుడు తన బాణములను సింహముపైన వేయుటకు చేతిని అంబులపొదిలో పెట్టెను ; కాని ఆచేయి అందు పట్టుకొని, యీవలకు రాలేదు. అతడు రోషపూరితుడై పెనుగులాడుటజూచి, సింహమిట్లనెను. "రాజా నీవెంతగుఃజనను లాభములేదు ; ఈప్రక్కనున్న దేవదారుమొక్కను శ్రీ శంకరులవారు పుత్రసమముగా పెంచినారు. దీనినడవియేనుగు పాడుచేయుచున్నందున

* వ్రజానాం విశయా ధానాద్రక్షణావృక్షణాదపి

సపితాపితకస్తా సాంశేషం జన్మహేతవః. (,, 1-24)

తథాపిసర్వే తస్యాసన్ పరాశక్తే ఫలాగుణాః

కాకుంఠలమహాన "స్వసుఖనిరభిలాషః భిద్యతే"

లోకహీనోః ప్రతిదినమథవాతే వృత్తిరేవం విధైవ,

అని వివరించినాడు.

తనబంటునగు నన్ను సింహముగజేసి, దానికి కాపుంచి యిక్కడ జేరు జంతువుల నాహారముగ దినుమన్నారు ; శివునాజ్ఞ తప్పదు; ఇందునీకు సోగుషలోపములేదు శస్త్రగర్జనకు సాధ్యముకాని విషయముగో వీరూక్తి న్నికి భంగముండదు” అంతట దిలీపుడు ఆలోచించి “నేనిప్పుడు చేసినానిస్థితిలో నేమి చెప్పిసము నవ్వులాటయే. లోకమంతటికీ సృష్టిస్థితిలయకాకున్న నయ్యెని యున్నదిను నాగు పూజ్యుడు. గురుధనముగఁ ఆవును కండ్లయెదుట నశింపనిచ్చుటయు కూడదు; కనుక నీయాహారమునకై నాదేహము తీసుకొని నామాంసముతో నీయాకలి తీర్చుకో; పాపమీ మాపు సాయంకాలమై కనిపెట్టుకొన్నదూడను జేరవలెను. అప్పుడుభ యుల కోరికలును నెరవేరును” అనివేడెను† కాని సింహము “ఇదేమి, ఏకచ్ఛత్రాధిపతివి. వేలకొలది గోవులను నీవు గురువు కీయవచ్చును వెల్లి ప్రిజల బాలించుకో” అని మరల్య నూచెను. కాని, రాజు “క్షత్రియు డనగా అపత్తునుండి రక్షించువాడే. అని లేని రాజ్యమెందుకు, పాణిమందుకు. ఇది కామధేనువుతో సరియైనది. నాదేహమునే క్రియధనముగ నిచ్చెదను నన్ను హింసింపకూడదని నీకు తోచునా, నాకీర్తి దేహమును దయ యుంచి కాపాడు, రక్ష్యమగు ఆవును చావనిచ్చి నేనింటికి చేరలేను” అని సింహమును ప్రార్థించి ఒప్పించెను. అంత దిలీపుని

* శస్త్రేగ్రారక్ష్యం యదశక్యరక్షం వత్సశః శస్త్రభృతాంక్షిగోరి

(రఘు 2—33)

† మాన్యచ్చ మేథావరజంగమానాం సర్వస్థిష్యురహారహేతుః, గురోర ధదం ధవమాహితాగ్నేః శశ్యశ్శృంగస్తాం నుషేక్షణీయం॥ సత్యం న దియేనకరీన్యత్తం దేహేన నిర్వర్తయిషుం వసీద. దినావసానోత్సుక కావత్యా విష్యభృతాం ధేనురియం మహారేః (2—44, 45)

◆ క్షతాత్కిలతాగ్రియత ఇక్షుదగః క్షత్రిస్య శబ్దో రుచిశేష మాక్షః । రాజ్యేనకింశద్విపరీతకృష్టేః పాగ్నిశ్చ యపకోశ మలీనచైర్వా । కేయః స్వదేహార్పణ నిష్క్రియేణ న్యాయామయా మోచయిషుం భవత్తః స్థాతుం నియాత్తుర్నహిశశ్యమగే వివాశ్యరక్ష్యం స్వయమక్షతేన కిమప్యహింస్య స్వచేస్మతోహం యశః శరీరే భవమేదయాశుః. (రఘు 2-53, 55, 57, 58,)

చేతి కంబుల పొదినుండి పట్టువదలినది. అంతట రాజు బాణముల వదలి సింహమువద్దజేరి తన దేహము నర్పించెను.* కాని అతడు కండ్లు తెరచి చూచునప్పటికి సింహము కనబడలేదు. ఆ నంది మాత్రము “రాజా, శ్లోబోకుము. నాయొద్దకు సింహములు రాలేవు. నిన్ను పరీక్షించుట కేమాయ కల్పించితి; నీగురుభక్తి దయాశీలముచూచి సంతోషించితి ఇప్పుడు నీవు కోరు వర మిత్తును.” అని ప్రేమతో చెప్పెను; అతడు తనకు కొడుకు పుట్ట వలెననగా “నాపాలను పిడికించి త్రాగుము; నీకోరిక సిద్ధించును” అని ధేనువుచెప్పెను. మాడకును వసిష్ఠుని సోమమునకును సరి పోగా మిగిలిన పాల నింటివద్ద త్రాగుదును, అని ఆ మహా నీయుడు చెప్పి, అట్లు చేసెను; తరువాత దిలీపునకళ్లే పుత్రుడు “రఘువు” జనించెను. ఈకథలో అహింసాసత్యమూర్తియగు గోవును ప్రకృతి మధ్యను సేవించుద్వారా కార్యసిద్ధియైనట్లు చూచినాము. ధేనువుకు హింసలేకుండ కాపాడుటకై యత్నించి, తుదకు రాజగు దిలీపుడు ఆత్మ సమర్పణము చేయుట గొప్ప విశేషము.

కాళివాసు తన గ్రంథములో ప్రశాంత గంభీరములైన హిమాలయాదిగిరులను, అహింసాసత్యమున కావాసములగు ఋష్యా శ్రమములను, అక్కడి పరిస్థితులు పరమానందదాయకములని మనోహరముగ వర్ణించినాడు. శాకుంతల నాటకములో కణ్వశ్రమ మును కశ్యపుని నివాసస్థలమును చక్కగ చిత్రింపబడినవి.

హింసగ్రమ్మగములబారినుండి రక్షణను ఋషులొకర్షకులొక కోరినప్పుడు, రాజులు వేటకు నెల్లవలెను; కాని కొంతకాల ముకు కొందరు తమ ఖులాసా తీర్చుకొనుటకు మాంసాహారము సంపాదించుటకును వేటాడజొచ్చిరి. “దుష్యంత రాజాకసారి

* సత్యస్త శస్త్రోహరయే స్వదేహం ఉపాయత్పిండ మివామిషస్య.

వేటాడుచు ఒక లేడిని చంపుటకై తరుముచుండెను; అక్కడ దగ్గర నున్న కణ్వాశ్రమమునుండి వచ్చిన శార్ఙ్గరవుడను కణ్వాశిష్యుడు “మృదువగు జంతువుల దేహముపైన బాణము వేయగూడదు. అట్టిచర్య పుష్పలలో నిష్పవేసినట్లే”* అని రాజును వారించి మృగమును రక్షించెనని శాకుంతలములో కాళిదాసు చెప్పి యున్నాడు.

పూర్వపు సంస్కృతనాటకములో *మృచ్ఛకటికమును అహింసాసందర్భముకలదే. దీని కథానాయకుడు చారుదత్తుడను బ్రాహ్మణుడు. ఇతడు గొప్ప కోస్తావ్యాపారముచేసి, తాను విశేషముగ సంపాదించిన ధనమంతను సత్పాత్రదానముకు వినియోగించినాడు ; ఈలోగా వర్తకములో దైవయోగమున అపార నష్టముగల్గినది ; కనుక ఆస్తి అంతయు పోయినది ; ఇతడు ఎవరినీ ఎప్పుడూ బాధపెట్టడు ; అక్కడి “శకారుడు” దుష్టుడు, హింసాపరుడు, గర్వి ; దరిదుర్దైన చారుదత్తునకిప్పుడు మంచి పేరుండుట యితని కిష్టములేదు. ఆపురమందలి వసంతసేనయును సుందరి చారుదత్తుని నద్గుణముల కాకృష్టయై అతని చెలమిచేసెను; వేశ్య యుగు వసంతసేన రాజబంధువగు తననే వరించవలెనని శకారుని పట్టుదల. శకారుని హింసాతత్వము హింసకుల దురాచారములును ఈగంధములో చక్కగ చూపినారు. చారుదత్తునింటికి పోదమని వసంతసేన బండి యుంచుకొనెను. ఈబండిలో మఱి యొక డెక్కి యెక్కడికో పారిపోవును. అంతలో అక్కడ అట్టిదే మఱియొకబండి నిల్చెను. వసంతసేన పొరబాటున ఆబండిలో

* నఖలు నఖలు బాణః సన్నిపాత్యోయమస్మిన్ మృదువిహృగశరీరే పుష్పరాళా వివాగ్నిః | క్వబలహరిణకాశాం జీవితః చాతిలోలం క్వచనిశిత నిపాతః సారపుంఖాశరాస్తే (కాకుంకల 1 వ అంకం)

* మృచ్ఛకటిక 1 వ శకాబ్దిదని కొందరును 6 వ శకాబ్దిదని కొందరును భావించుచున్నారు. దీనిని కూర్చుకుడను రాజు రచించెనని అందులో చెప్పి యున్నది.

నెక్కినది. దానిని శకారునితోటలో చేర్చిరి. అక్కడ వసంత సేనను బాధించి, తుదకామె మెడను నులిమివేసి, చచ్చినదని యెంచి, ఒకమూల నాదేహమునుంచి, అందుపైన ఆకులు కప్పి వెళ్లిపోయి, పై పెచ్చు ఆమెను చారుదత్తుడు చంపినని ధిర్యూదు చేసెను. బీదవాడుగనుక ఆమె నగలకాశించి చారు దత్తుడిట్లు హత్యచేసెనను ప్రవాదము నతడు పుట్టించెను. ఆకేసు విచారణ విచిత్రమైనది. చారుదత్తుడు నిర్దోషిని నిదర్శనము చూపలేదు. ఇతడు ఖానీచేయగా చూచితినని శకారుడే సాక్ష్యమిచ్చెను. ఇంతకుపూర్వము చారుదత్తుని ముద్దుల కొడుకు పక్కయింటి బాలుని ఆటవస్తువులనుజూచి తనకును కావలెనని యేడ్చుచుంటే వసంతసేన తన బంగారువస్తువుల నాబాలునకు ప్రితితో నిచ్చెను. వసంతసేన కనబడలేదని ఖానీకేసు వచ్చినదని నగరమందు ఆందోళన గల్గినది. చారుదత్తుని మితుడగు మైత్రేయుడు ఆవస్తువులను చంకలో నుంచుకొని, ఆదారిని వచ్చెను. ఈకేసు సంగతి తెలియకయే అతడు జనులు గుమిగూడియున్న రాజసభలో ప్రవేశించెను; అక్కడ శకారునితో వాదించుచు కోపముతో నతడు చేతినెత్తెను; అప్పుడు చంకనుండి ఆభరణములు నేలపైన జారెను. ఆవస్తువులు చారుదత్తు నింటనుండి మితుడు తెచ్చుట, అవి వసంతసేన వేయగుట, గట్టి నిదర్శనములు; కనుక, చారుదత్తుడే ద్రవ్యాశచే వసంతసేనను చంపినని, అధికారి భావించి చారు దత్తునికి ఉరిశిక్ష విధించెను.

ఇంతలో చచ్చినదనుకున్న వసంతసేన దేహమును, అంతకు ముందు ఆదయాళువుచే నుపకార మొందిన పాదశ్రమణకుడుచూచి, అహింసాపరుడుగనుక ఆమె కట్లో చికిత్సచేసి బ్రతికించెను. ఆమెకు క్రమముగ ఊపిరివచ్చెను. తెప్పల్లినమీదట శ్రమణకుడామెను నెమ్మదిగ చారుదత్తునింటికి జేర్చుటకు రాజసేని తీసుకొనివెళ్లెను. వసంతసేన బ్రతికివచ్చిన సమయమందే రాజ్యక్రాంతి కలిగి, వెనుకటి పాలకుడు భ్రష్టుడుకాగా “అర్యకు”డను సత్పురుషుడు

(చారుదత్తుని మిత్రుడు) రాజయ్యెను. శిక్షకు మూలాధారమగు ఖాసీ జరగనేలేదు. గనుక అధికారులూ మరణశిక్ష రద్దుచేసిరి. ఖాసీ జరిగినట్లు అబద్ధపు ఫిర్యాదుచేసి తప్పుడు సాక్ష్యమిచ్చి నందుకు శకారుని రాజభటులు పట్టుకొనిరి. శకారుడు తప్పు నొప్పుకొనెను. క్షమింపుమని కోరెను. చారుదత్తుడు దయతో అధికారుల నొప్పించి, శకారునికి శిక్ష తప్పించెను.

మానసికహింస తుదకు భౌతికహింసకు కారణమగు సంగతి దుర్వ్యసన దురభ్యాసములు గలవారు హింసాత్మకులౌటయు హింసా అహింసల సంఘర్షణ పరిణామములను, ఈనాటకములో చక్కగ సూచించినారు ఈనాటకమందు లోకమందలి యధాస్థితియు ఆదర్శతత్వమును (Realism and idealism) చక్కగా మిళితములైనవి. అహింసాపరులకు మొదట కష్టము లేర్పడి తుదకు సత్ఫలము గల్గుననియు సూచింపబడినది. పశ్చాత్తాప పరుని దండించక ప్రేమభావము జూపుట ప్రశస్తమని ఇందు చెప్పియున్నారు.* మృచ్ఛకటికలో సామాన్యుల జీవితము ముఖ్యాంశము. తరువాత ముఖ్యకవి భవభూతి. ఈయన తన ఉత్తర రామ చరితములో ఉన్నత వంశపువారిని ముఖ్యపాత్రలుగ చిత్రించెను.† ఇందలికథ శ్రీరాముడు రాజ్యభారము వహించిన తరువాత అయోధ్యలో నెవడో “పరునివశయైన సీతను మరల రాముడు తెచ్చుకున్నాడు. కాని పౌరుషముగల తానట్లు చేయ”నని చెప్పెనట ; ఆ వార్తను చారుడొకడు శ్రీరామునితో జెప్పెను. అట్టి యవవాదమేర్పడుట తన ఆదర్శజీవితముకు తగదనియెంచి, శ్రీరాముడు లక్ష్మణునిద్వారా సీతనడవికి పంపివేసెను. అప్పటికి ముందే సీత గర్భవతియై తనకు ఋషుల యాశ్రమమును జూపుమని భర్త నడిగియుండెను. ఆ పేరుపెట్టి, తీసుకపోమ్మని

* శకుః కృతాపరాధః శరణమశేత్య పాదయోః పరితీతి|

శస్త్రేణ నహస్తవ్యః, ఉపకారహతస్తు కర్తవ్యః.

(మృచ్ఛకటిక 10 వ అంకం)

† భవభూతి క్రీ. శ. 8 వ శతాబ్దిలో జీవించెను.

చెప్పగా, లక్ష్మణుడట్లుచేసి అడవిలో అనలుసంగతిని సీతతో చెప్పెను. అంతట సీతాదేవి చింతించి మహర్షియగు వాల్మీకి యాశ్రమముజేరి, అందు ప్రసవించి, అడవిలో తన శిశువులగు లవకుశులతో చాల కష్టములు బడెను. వారు వాల్మీకియొద్ద సకలవిద్యల నేర్చుకొనిరి. పిమ్మట శ్రీరాముడు అశ్వమేధము తలపెట్టి, దిగ్విజయ సూచనగ అశ్వమును పంపెను. దానిని వీరు పట్టుకొనిరట. దానిని విడిపింపవచ్చిన లక్ష్మణుని కొడుకగు చంద్ర కేతువుతో వారు పోరిరి. తరువాత శ్రీరామునెదుట వీరందరును కలియుదురు. మధ్య అంతర్నాటకము వచ్చును. ఇందలి ముఖ్య కథను కాళిదాసుకూడ (ఉత్తరరామాయణము ననుసరించి) లోగడ తన రఘువంశములో మధుర రసవంతముగ చెప్పినాడు. అయితే భవభూతి రచననాటకము; ఇందు కొన్ని దృశ్యములు కరుణరస వర్ధకములుగ చేర్చబడినవి. ఉత్తరరామచరిత మతివిశిష్టమని ఆలంకారికభావము.♦ అగ్నిపరీక్షయై, సీత సాధ్వియని తెలిసియు లోకాపవాదముకు వెరచి సీత నడవికి భ్రమపెట్టివంపి, అక్కడ విడచుట, సీత దృష్టితో జూచినయెడల, హింసాయుతమని తోచక మానదు. ఇందు భౌతిక హింసకన్న మానసికహింస హెచ్చు. ఆయాక్షేపణ తగ్గుటకు కొంతవఱకు కాళిదాసును, అంతకన్న హెచ్చుగ భవభూతియు, శ్రీరాముడు సీతాత్యాగముకు తరువాత గూడ ఆమెకై మిక్కిలి తపించుచు విచారించిన సంగతికి ప్రాముఖ్య మిచ్చినారు.* సీతాదేవి ఈసందర్భమున శ్రీరామునికన్నను ఉదారురాలని ఈకథ సూచించుచున్నది. భర్త వినర్జించినట్లు తెలిసిన మీదటను, ఆమె శ్రీరాముని నిందింపలేదు; ఆయన్నపైన ఆక్షేపణ నితరులతో జెప్పలేదు. మరల నయోధ్యకు వచ్చుటకు యత్నింపలేదు, తనకు జరిగిన అన్యాయము

♦ ఉత్తమే రామచరితే భవభూతి ర్విశిష్యతే.

* రఘువంశపు 14వ 12వ సర్గలో రావణవధ పూర్తికాగా 13లో విమానము నుండి భారతదేశపు దృశ్యములను 14 లో పట్టాభిషేకమును, తరువాత 14, 15 లో ఉత్తర రామాయణ కథయు చెప్పబడినది.

నంతను భరించి, ఆమె తుదివరకు ఆదర్శమగు సద్వర్తనముతో నుండి, భారతీయ స్త్రీజాతికి ఖ్యాతి తెచ్చినది. ఆమె ప్రేమతత్వమును మితిలేదు. తరువాత అప్పుడప్పుడు శంబూక వధవంటి హింసాచర్యలు తప్పక పోయినను, మొదలనుమీద రామరాజ్యము దేశమంతటను శాంతిని పరస్పర మైత్రీని ప్రజలలో గల్గించినది. కై కేయూవరసమయమందు రాముని కేర్పడిన రాజ్యశ్రీయు సీతాదేవియు నుండగా, రాజ్యలక్ష్మిని విడచి రాముడడవిలో సీతతో నుండెను. ఇప్పుడు రాజ్యలక్ష్మి కసిదీర్చుకొనుటకు సీత నడవికంపి రాముని ప్రేమాభిమానములను పూర్తిగా తానే నశపర్చుకొనెను. రాముడు మరల వివాహమాడక, ధైర్యముతో, లోకక్షేమపు కృషినే జేయుచుండెను. ఉత్తరరామ చరిత్ర చదువువారికి మాత్రము రాముడు మొదట కలినుడై తరువాత అహోరాత్రములు సీతాదేవికై వేదనపడుచు కోకమగ్నుడై యుండినట్లును, సీతయు అట్లే పరితపించినట్లును తెలిపిగాడు; కనుక గౌరవకమగు కుటుంబ ప్రేమాశ వారికి వదలలేదని సూచితము కావచ్చును.

కాని రామచంద్రుడు విశ్వప్రేమమయుడై ప్రజాసేవ యందే మగ్నుడైనట్లును, సీతయు వానప్రస్థయై సంతృప్తయైనట్లును సూచించి కాళిదాసు సీతారాముల పాత్రలకు కొంతగాంభీర్యము తెచ్చిచాడు. సీత చనిపోయినదేమో యని చాల విచారించి రాముడామెకై శోకించినట్లును, సీతయు చాల దుఃఖములపాలై, తుదకుమాత్రం శ్రీరామునితో కలసినట్లును భవభూతి వర్ణించినాడు. నాటకమునంతను కరుణతో నింపిన భవభూతి యిట్లు

• సీత యిట్లే భావించెనని, తనవిక తక్కిన తపస్వులవలె మాత్రము కనిపెట్టవలెనని కోరినట్లును, కాళిదాసు వర్ణించినాడు. "ఉపస్థితః పూర్వ యపాస్య లక్ష్మీం ననం మయాసాగ్ధమసి ప్రివన్నః. తదాస్పదం ప్రాప్య తయాతిరాగాత్ సోహస్మితత్వద్భవనే ఎనంతీ ... నృపస్య వర్ణాశ్రమ పాలనం యత్సవీవ ధర్మోమను వాచోజీతః. నిర్వాసితాశ్వేవమతస్త్వయాహం తవస్మి సామాస్యమపేక్షణీయా." (రఘు 14 వ సర్గ 63, 67 శ్లో)

చేయుటకు నాటకములు శోకాంతము కాకుండు నియమమందు
గౌరవమే కారణముకావచ్చు. కాళిదాసును శ్రవ్యకావ్యములో
తరువాతి తరముల చరిత్రగూడ వివరించెను గనుక, ఇది గ్రంథ
మధ్యమైనది. వాల్మీకి మహర్షి కుశలపులను రామున కొప్పగించి,
సీత నిర్దోషిగనుక ఆమెనుగూడ తీసుకొమ్మని కోరెను. సరే తాను
నిర్దోషినని బహిరంగముగ ప్రజలు నమ్మునట్లు చెప్పవలెను;
అప్పుడామెను గ్రహింతును.* అని రాముడ నెను అంతట మహర్షి
వెనుక సీతాదేవి వచ్చి నిండుసభలో నిట్లు చెప్పెను. “భూదేవీ!
నేను త్రికరణశుద్ధిగ పతివ్రతనై తే నన్ను అంతర్ధానముచేయుము”
వెంటనే ఒక అద్భుతస్వర్గితో రాగసింహాసనముపై నున్న భూదేవి
ఒక కన్నమునుండివచ్చి, సీతను తొడపై నుంచుకొని అందరూ
వద్దను చుండగనే ఆమెతోకలసి, పాతాళముకు చేరెను. ఇది
ఉత్తర రామాయణములోని కథ. కాళిదాసును ఇట్లే చెప్పినాడు.*
ఎఱునను, ఈ కథ స్త్రీలవిషయమున పురుషుడు తరుచు చూపు
హింసాధోరణికి నిదర్శనము. ఈ కథలో అహింసా సత్యపరు

* తా: స్వచారిత్రము ద్విశ్చ ప్రత్యాఘాయతుమైధిరీ
తతః కృత్యైః తే మేవాం ప్రతిపత్స్యేత్సర్వదాజ్ఞయా.

• వాఙ్మనః కర్మభిః సత్యైః శ్లోభితాః యథానమే
తథా విశ్వంభరేదేవి మామంతర్ధాతు మర్హసి

(రఘు 15 వ సర్గ శ్లో 73, 81)

యథాహం రాఘవాదన్యం మనసాపి నచింతయే
తథామేమాధవీ దేవీ విహం దాతుమర్హసి.

(ఉత్తర రామాయణం 97 వ స|| 14 వ శ్లో)

* భూతలాదుత్థితం దివ్యం సింహాసన మనంత్రమం తస్మిన్ము ధరణీదేవీ
బాహుభ్యాం గృహ్యమైధిరీం| తామాసన గతాం దృష్ట్వా ప్రకళంతీం రసాతలం.

(ఉ. రా. 97 వ శ్లో 17, 20)

తత్రనాగభణోద్ధృష్ట సింహాసన మేవమే | సముద్రరళనా సాక్షాత్
ప్రాదురాసీద్వమంధరా | సాసీతామ. క మాకోప్య భర్తృ పరిణిహితేక్షణాః |
మామేతి వ్యాపారిత్యేన తస్మిన్ సాతల మభ్యగత్.

(రఘు 15 వ సర్గ. 83, 84 శ్లో)

రాలగు సీత సంపూర్ణ త్యాగము గావించి ధైర్యముతో వర్తించి ఆత్మగౌరవమును కాపాడుకొన్నది. అంతట శ్రీరాముడు పశ్చాత్తాపమొంది విరక్తుడై, రాజ్యమంతను పుత్రుల కందరికిని విభజించెను. ఇట్లు సీతారాముల అంత్యకాలము సన్యాస త్యాగములతో పూర్ణమై, అనంతరమంతమైనది.

* సుమారీకాలపుదే “నాగానంద” నాటకము. ఇది కేవలం అహింసా ప్రబోధమున కుద్దేశించినది.

ఇందలి కథ జీమూతవాహనుని త్యాగమును గూర్చినది. ఈకథ అసలు బౌద్ధజాతక కథలోనిది. బుద్ధుని పూర్వజన్మలలో నొకదానిలో నతడు జీమూతవాహనుడై పుట్టెను; కనుక, అతడు బోధినత్వుడు, అని బౌద్ధుల సంప్రదాయము. ఈకథనుగూడా ధ్యుడు తన బృహత్కథలో వివరించెను; కనుక, అది కథానరిత్యాగరములో చేరినది. ఆగ్రంథపు పరిశీలనలో ఈకథను మనము గమనించియే యున్నాము. ఇట్లే నాగానందములో దృశ్యకావ్యమైనది. ఆనందర్భములో విదూషకుడు మొదలగువారును మద్యపానపు నష్టములు బోధించుటకొక త్రాగుబోతుచేసిన వింతచర్యలను తెలుపు కొత్తపాత్రలు పచ్చినవి. నాటకనూత్రానుసారముగ హాస్యాదిరసములగూడచేర్చి, కథలో కొద్దిమార్పుల జేసిరి. కాని ముఖ్యాంశములో మార్పులేదు. ఆకథ యిట్లున్నది. రాజపుత్రుడగు జీమూతవాహనుడు ధార్మికబుద్ధిగల్గి వైరాగ్యముతో ఆస్తి సంపర్కమంతయు వదలి, అడవికిపోయెను. జ్ఞాతులు ఆరాజ్యమపేక్షించగా, త్యాగముతో దానిని వారికి వదలివేసెను.

* నాగానందమును “హర్షచక్రవర్తి రచించినట్లు పరిసిద్ధి. ఈమహారాజు 7 వ శతాబ్దినాడు, ప్రతిభాముతుడు. హిందూరాజ్యయగపు చక్రవర్తులలో నితడే చివరివాడు. ఇతడు బౌద్ధదర్శాభిమానియని చీనా యాత్రికుడు హుయన్ త్సాంగు వ్రాసినాడు. ఈరాజుచందుగ్గుడు నాగానందమును, “రత్నావళి ప్రియ దర్శికలను” ధాపకుడను కవిచే వ్రాయించి ప్రచురించెనని ప్రతీతి కలదు.

“పదార్థముకు దేహమిత్తును, రాజ్యముకై ప్రాణివధము చేయును” అనెను. హిమవత్పర్వతప్రాంతములో సిద్ధరాజపుత్రియగు మలయ వతి యితని సౌమ్యసౌందర్యమును బౌదార్యమునుగని, అతనిని ప్రేమించెను. ఇద్దరును పెండ్లిచేసుకొనిరి. అక్కడ సమీప మందున్న కొండమీదనే గరుడుడు ప్రతిరోజునను తక్షకరాజు తన జాతినుండి పంపు ఒక్కొక్క నాగమునుచంపి ఆహారముగ దిని, దాని యెముకలకొండయొద్దనే విడుచుచుండెను. ఆరోజున ఆహారమగుట కేర్పడిన నాగయువకుడు అతనితో యేడ్చుచు అక్కడికి వచ్చిన తల్లియును ఇతనికంటబడిరి. వారి వృత్తాంత మంతను ఆతల్లివల్ల జీమూతవాహనుడు తెలుసుకొని వారిని వెనుకకు పొమ్మని, వధ్వస్థలమందు రక్తాంబరము కప్పకొని తానే పడియుండెను. గరుడుడు ఆ దేహమును కొంతపొడిచి, తరువాత కనిపెట్టి, అంతదయార్ద్ర హృదయుని హింసించినందుకు క్షమార్పణ చెప్పకొనెను. ఈలోగా జీమూతవాహనుని తల్లిదండ్రులు వచ్చి, కొడుకు మరణించెననియెంచి, మిక్కిలి విచారించిరి. సత్య శాంత్యాది ధర్మము లేకపోయినది గనుక జగత్తే శూన్యమైనదనిరి. వృద్ధులగు తమ విషయమున బాధ్యతవదలి, ఒకనాగముకై కొడుకు ఆత్మార్పణము చేయుట వారిమనస్సుకు కష్టముగ తోచియుండును; కాని జీమూతవాహనుడు జీవించుటజూచి తల్లిదండ్రులు సంతోషించిరి. ఇంతలో ప్రజలు జీమూతవాహనునే రాజుగ కోగుకోగా అతనికి పాలనబాధ్యత యేర్పడినది. గౌరీదేవివచ్చి సంతోషించి

● స్వశరీర మపిపరార్థేయః ఖలదదామియాచితః కృపయా
రాజ్యస్యకృతే సకథః ప్రాణివధ కార్యమనుశ్యే.

(నాగాశంధం 3 అంకం 17 వ శ్లో)

† నిరాధారంధైర్యం కమివశరణయాతు విషయః

క్షమఃక్షాంతింవోధుం కఇహనిరతౌదాన పరతా

కాతం సత్యం సత్యంప్రజతు కృపణాశ్వాద్య కరుణా

జగత్కృష్ణం కూన్యంత్యయి తనయతోకాంతరగతే.

(నాగాశంధం 5 వ అంకం 31 వ శ్లో)

అతని కోరికపైన నాగజాతి నుద్ధరించి, జీమూతవాహనునికి వరమిత్తుననెను. అతడు (నిజమైన అహింసాపరుడు గనుక) స్వలాభమేమియు గోరక లోకహితమును, జనులు పరహితపరులు కావలెననియు, అందరూ సుఖించవలెననియు, కోరెను.♦ గౌరీదేవి “తథాస్తు” వాక్యముతో కథ ముగిసినది.

నాగానందంద్వారా అహింసాతత్వము నాటకపు ముఖ్యరసమైనందుకు, అలంకారికలలో కొంతసందడి యేర్పడినది. సాధారణముగ వీరశృంగారములే నాటకముకు ముఖ్యరసములుగ వారంగీకరించిరి ; కథానాయకుడు ధీరోదాత్తుడు కావలెను. భాసుని “చారుదత్త”లోను, శూద్రకుని మృచ్ఛికటికలోను కొంత శాంతరసమేర్పడెను. నాగానందపు కథానాయకుడు కేవలం ధీరశాంతుడు ; ఇందు శృంగారాదులున్నను, అహింసారూపమగు శాంతమే దాని ముఖ్యరసము. “మొత్తం రసములు ఎనిమిదే. శాంతమొకరసముకాదు అని ఒకపక్షము. రసములు 9. శాంతమును ప్రత్యేకరసమని మరికొందరు. వారివాదముకు నాగానందము ముఖ్యోదాహరణము. ఎనిమిదే రసములను పక్షమువారు “వీరులలో యుద్ధవీరులు, దానవీరులు, ధర్మవీరులు నుండవచ్చును. జీమూతవాహనుడు ధర్మవీరుడుకనుక నాగానందము వీరరసప్రధానము” అని సమాధానము చేసుకొనిరి. అహింసారసపు మొదటి నాటక కర్త గొప్ప మహారాజుని ప్రసిద్ధి యేర్పడుట గమనించదగినది.

పిమ్మట కొన్ని శతాబ్దములతరువాత మరల శాంతరసప్రధానమగు నాటకము వచ్చినది. దీనిని ప్రబోధచంద్రోదయమనుపేర క్రీ. శ. 11 వ శతాబ్ది కృష్ణమిశ్రుడు సంస్కృతములోనే

♦ విమలమృత్యు సర్వజగతాం, పరహిత నిరతాభవంతు భూతగణాః

తోషాః ప్రయాస్తుశాశం, సర్వత్ర సుఖీభవతులోకః.

రచించెను. ఇది విచిత్రమైనది. నాగానందములో నున్నట్లు దీనికథలో నిజమగు నరులు లేరు. ఇందలి ముఖ్యపాత్రలన్నియు గుణములు. వివేకునికిని “మహామోహు”నికిని ప్రజల మనస్సు వశపరచుకొనువిషయమై సంఘర్షణమేర్పడినది. మహామోహుడు రాజు. కామక్రోధాదులతనికి సహచరులై యుందురు. రతి, హింస తృప్తి వారికి ప్రియురాండ్రే. (ఇందు క్రోధునికి హింస ప్రియురాలగుట గమనించదగును) వీరికి దంభాదులు తోడ్పడిరి. “మిత్యాదృష్టి” వీరికందరికి యిష్టురాలు. వీరందఱును కుట్రచేసి, పరస్పర సహాయముతో వివేకు నోడింపజూచిరి. నిశ్చేయసరాజ్యమును పురుషునికి నిల్పుటకై, వివేకుడు అహింసా శాంతి శ్రద్ధల సహాయమునొంది, ఉపనిషద్దేవి సహాయమునుగూడ తీసుకొని, యుద్ధ నన్నద్ధుడాయెను. ఆయుద్ధములో మహామోహుని పరివారమోడినది. పురుషునికి ప్రబోధము కలుగకుండచేయుటకు వారు చాల కుట్రలు కల్పించిరికాని అవి విఫలమై, వివేకుడు జయమొందినాడు. అంతట పురుషునికి “ప్రబోధ చంద్రోదయము” కల్గినది అహింసా శాంతి శ్రద్ధాదుల సాయముతోనే పురుషునికి జయము గల్గినదని మనమీసందర్భములో గమనింపవలసియున్నది. ఈనాటకములో యుద్ధముగూడ కథాభాగమైనది. కాని అది కేవలం ఆధ్యాత్మికము.

ఇట్టిదే ఆధ్యాత్మికనాటకము 14 వ శతాబ్దిలో నింకొకటి వెలువడినది. ప్రబోధ చంద్రోదయము అష్టత సిద్ధాంతపుది. జీవేశ్వరుల ఏకత్వమును జ్ఞానమే మోక్షమును ముఖ్యసాధనమనియు ఈకథలో సూచితము. “విష్ణుభక్తి” స్థానము గౌణముగనున్నది. 14 వ శతాబ్దిలో వేదాంతదేశిక కవి రచించిన “నంకల్పసూర్యోదయము”లో నున్న కథయు యీరీతిదే. అందులోను ధర్మాధర్మములను గుణములమధ్య గొప్ప సంఘర్షణముగల్గి, తుదకు కామ

కోర్కెధాదులోడిపోయి, శాంతి సత్యాదుల సాయముతోను, భక్తి సహకారముతోను, వివేకునికి జయముగల్గినది. కాని ఈరూప కము విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతము కనుకూలమగునట్లు వ్రాయబడినది. ఇందులో భక్త్యాదుల కెక్కువ ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి.

అధ్యాయము 25.

—♦ ఆంధ్రదేశంలో అహింసావ్యాప్తి ♦—

మన ఆంధ్రప్రాంతపు పూర్వస్థితి నిప్పుడు సూక్ష్మముగ గమనింతము. లోగడ మనము చర్చించినది చాలావరకు మన ప్రాంతముకును అన్వయించును. వేదకాలమందును అంతకు పూర్వమును ఆంధ్రప్రాంత మెట్లుండెనో తెలియదగిన సరియైన నిదర్శనములులేవు. కాని ఇదిచాలావరకు మహారణ్యమై భీకర సర్ప మృగాదులతో సంకులమై యుండెనందుకు. ఆదిమవన్య జాతులును ఇందు నసించుచుండిరి. ఈ మహా గహనములలో వ్యాఘ్రములు ఇప్పుడులేని మహాసర్పములు ప్రబలియుండెను. ఈయాటవిక జనులు క్షుద్రదేవతలను అమ్మవార్లను పూజించుచు, జంతుబలినిచ్చుచు, తక్కిన ప్రాంతపు ఆదిమజనులవలె నుండిరి. వారి భుజబలము మాయాశక్తి అద్భుతములు. వీరు సరాశనజాతి యని యూహ. వీరుగాక, “నాగు”లను జాతివారు సర్పపూజకులు ప్రాచీనకాలమందీ దేశవాసులై యుండిరి. వారి భౌతిక నాగరికత చాల గొప్పది. నాగజాతి కొన్ని యితరప్రాంతములందును వ్యాపించియుండిరి.♦

♦ కొండకాయలు నాగస్త్రీల వివాహమాడి వారిచే సంతానము గనిరని అస్తీక గుణాధ్యాదుల సందర్భములో చూచియున్నాము.

ఈ యాంధ్రవాసులు అతిప్రాచీనకాలమండే నముద్ర వ్యాపారమును జేయుచుండిరని నోచును. విశ్వామిత్రుని కుటుంబమువగైరాలు ఈప్రాంతముపచ్చి, ఇక్కడి ఆర్యేతరులతో సంపర్కములు పెట్టుకొన్నట్లు ఐతరేయబ్రాహ్మణము సూచించును. అగస్త్య విశ్వామిత్రాదులు ఈప్రాంతపు జాతులకు ఆర్యనాగరికత సంపర్కము గల్గించిరి. రామాయణకాలముకు ఈప్రాంతంలో అక్కడక్కడ ఋషులు వలసల నేర్పర్చుకొని శాంతజీవనము చేయుచు వసించుచుండిరి. వారికిప్రాంతపు ఆటవికులతో సంఘర్షముగల్గెను. శ్రీరాముడు శరభంగాగస్యాది ఋషుల ఆశ్రమములకువచ్చి, అక్కడ నరాశనులైన విరాధాదుల సంహరించినట్లు రామాయణమునుండి కనబడును. తరువాత శ్రీరాముడు సీతాదేవితో చిత్రకూటావద్ద పంచవటిలో కొంతకాలముండెను.

ఇది గోదావరీ తీరము. భద్రాచలప్రాంతమని కొందరి యభిప్రాయము. రామాయణమందు చెప్పిన మార్గవర్ణనను బట్టియు, మన భద్రాచలప్రాంతమందు వ్యాపించియున్న ఐతిహ్యమును బట్టియు, అట్లేతోచును. (కొందరు పంచవటి మహారాష్ట్రపు నాసికకు సమీపములో నున్నదందురు) రావణుని బంధువు సేనాని అగుఖరుని సేనాశిబిరస్థలమైన జనస్థానము దక్కను ప్రాంతమే. అంతకుపూర్వము ఋషులద్వారాను శ్రీరాముని తర్వాతను ఈప్రాంతమందార్య సంస్కృతి వ్యాపించెను. ఇతిహాసాలలోను విష్ణుపురాణాదులలోను ఆంధ్రప్రాంతమందు బలీయులగు జాతియుండినట్లు చెప్పినారు. క్రీ. పూ. 3 వ శతాబ్దిలో అశోకుడీ ప్రాంతముపైన దాడిచేసెను. తీవ్రనిరోధము జరిగి ఘోరరక్తపాతముగల్గి, తుద కశోకుడేగల్చి గోదావరివరకు మగధసామ్రాజ్యములోజేర్చి, ఇక్కడగూడ గట్టిగ అహింసా

తత్వపు ప్రచారమారంభించెను.♦ ఈలోగా మరొక శతాబ్దియగు నప్పటికి ఆంధ్రరాజులే మగధరాజ్యమును జయించి, కొన్ని శతాబ్దాలు మహాసామ్రాజ్యమేలిరి. శాతవాహనులక్రింద, మనదేశమున్నతస్థితిలో నుండినది. అంతకు పూర్వపు మతములకు బదులు, అప్పుడు బౌద్ధమతము ప్రాంతముంతటను జనులలో వ్యాపించినది.* చాలమంది బౌద్ధవిద్వాంసులీ ప్రాంతములో ధర్మప్రచారము చేసిరి. సుప్రసిద్ధ విద్వాంసుడు బౌద్ధప్రచారకుడు నగు “నాగార్జును” డీప్రాంతములో కొంతకాలమున్నట్లు తోచును. అప్పుడీ ప్రాంతమునుండియు, కొందరు బర్మా సింహళములకు ప్రాచ్యద్వీపములకు వెళ్ళి, అక్కడ అహింసాధర్మమును భారతీయ సంస్కృతి వ్యాపింపజేసిరి. ఆర్థికముగను మనదేశమున్నతస్థితిలో నుండెను మన కేవులనుండి, చాలదూరము నముద్రా వ్యాపారము జరిగినట్లు పూర్వపు కథలు చరిత్రలు తెలుపుచున్నవి. అప్పటి ఆంధ్రుల శిల్పము ఉన్నత సంస్కృతిని తెల్పును. గొప్ప బౌద్ధచైత్యములు విహారములు స్థూపములు వగైరాలు ధరణికోట, భట్టిప్రోలు, అమరావతి, జగ్గయ్యపేట వగైరాలలో నిర్మితములైనవి. అందు చాలామంది శ్రమణకులు విద్వాంసులు వసించుచు, అహింసాధర్మపు ప్రచారమును జరిగించుచుండిరి. “ద్రాక్షారామ” వగైరాలు ఆకాలమందు బౌద్ధారామములై యుండినట్లుసూచనలున్నవి. దరిమిలాను ఈమనప్రాంతపుబౌద్ధనిర్మాణములు భగ్నములై చెడిపోయినవి. అమరావతిప్రాంతపుశిథిలశేషము

♦ ఆలోకుడు “కలింగ” దేశమును జయించినట్లు చరిత్రకారులు చెప్పినారు. అప్పుడు కొంత ఓధాప్రాంతమును ఆంధ్రప్రాంతమునుగూడ “కలింగ” అనుచుండిరి. రఘు మహారాజు పంగదేశమునుండి వచ్చుచు, ఉత్కళులదారి చూపగా, కలింగదేశమువైపు వెళ్ళినట్లు కాలిగాను చెప్పినాడు. “ఉత్కలైర్దర్శితపథః కలింగాభిముఖోయయా” (రఘు 4వ సర్గ 38వ శ్లోకం)

* క్రీ. త. 5వ శతాబ్దిలో చీనా యాత్రికుడగు “హుయెన్ త్సాంగ్” వ్రాసిన సంచార గ్రంథమును బట్టియు ఈప్రాంతమందు అహింస బౌద్ధధర్మము వ్యాపించినట్లు తెలియును.

లిప్పుడులండనులోను, కొన్నిటిని మద్రాసులోను, అమరావతియొద్దను
భద్రముచేసినారు. పితాపురం మున్నగు చాలచోట్ల బౌద్ధజైన
విగ్రహములు నేటికిని నిల్చియున్నవి. అవి అప్పటి ఆంధ్రుల శిల్ప
ప్రజ్ఞనుగూడ తెల్పును. ఆవిగ్రహములు శాంత గంభీరరూపము
లును అహింసాతత్వము అప్పటి ప్రజల కాకర్షకమైనట్లు స్పష్టము
చేయును. ఇవిగాక ఇప్పటి నిజాం సంస్థానములోని “ఎల్లోరా”
గుహలలోను వాటికి సమీపములోనేయున్న “అజంతా” గుహల
లోను ఆకాలమందు నిర్మించి చిత్రించిన వివిధ విహారములును
అహింసావీరులగు బుద్ధాదుల చరిత్రములను విశ్వప్రేమగాధల
నుదహరించి తెల్పు చిత్రములునుగూడ ఉదారమగు శాంత
గంభీరభావములుగల్గి మనపూర్వికుల అద్భుతశిల్పప్రజ్ఞను సూచిం
చును. మరియు ఆకథాచిత్రములుగూడ అహింసాతత్వపు మూర్తి
భావమును సూచించును. ఒక్కొక్కప్రాంతములో బౌద్ధజైన
హిందూవిగ్రహములు చిత్రములు పరస్పరం పోరుగుననే ఉన్నవి.
కనుక అప్పుడు ఆయా మతస్థులకు పరస్పరమైత్రి యుండెననియు,
సూచన గాంగరాజులు వర్ణైకాలు రెండుమతములందును సమ
దృష్టిగల్గియుండిరి. ఈలోగా ఆపస్తంబబోధాయనులు* ఆంధ్ర
దక్షిణ ప్రాంతములలో తమస్మృతి గ్రంథములద్వారా చాతు
ర్వర్ణపు సంస్కృతిని బలపర్చిరి ; తరువాత వచ్చిన చాళుక్య
రాజులు అప్పటి బౌద్ధ జైన మతములందిష్టములేక, పౌరాణిక
మతమునే ప్రోత్సహించిరి. సాంప్రదాయిక హిందూమతము
ప్రబల తీవ్రనంఘర్షణము గల్గినది. అప్పటి జైన బౌద్ధ సంస్థలను
కట్టడములను సాంప్రదాయిక హిందూరాజులు బుద్ధిపూర్వకంగా
నాశము చేసెననియు కొందరి యభిప్రాయము ఈవినాశమప్పు
డారంభించి ముస్లిములపాలనకాలముకు పూర్తియైయుండును. ఆంధ్ర

* బోధాయనడు “స్మృతి” యనుపేరున నొక భాష్యము రచించినట్లును
అది తరువాత తన కాథారమైనట్లును రామానుజుడు తెల్పియున్నారు.

దేశమందు బౌద్ధజైనమతములు, వాటి వాఙ్మయశేషమును, లేకుండాపోయినవి. అధునికహిందూమతముతో రాజులలోను ప్రజలలోను వర్ణవిభేదములు, సంఘర్షము, హింసాసూచకమగు నిరంతర కలహములును, వృద్ధియైనవి.

ఆధ్యాత్మము 26.

దక్షిణాత్యసంస్కృతి.

ఇక దక్షిణప్రాంతపు పూర్వస్థితిని జూతము. ఇదియు, సింహళమును, మొదట రాక్షసులను బలీయుల యధికారమందుండెను. వారి నరాశనత, క్రవ్యాదత, మున్నగు హింసాత్మకత చారిత్రకకాలముకు పూర్వమే తగ్గినవి. వారిలో లింగపూజ విస్తారముగ నుండినది. దక్షిణాగ్రప్రాంతంలో పాండ్యరాజ్యము, పడమట కేరళము ఉత్తరభాగమందు చోళరాజ్యమును వ్యాపించినవి. ఇవి కొంత నాగరికములే. శ్రీరామకాలంనాటికే అగస్త్యుడి ఋషులిక్కడ ఆర్యద్రావిడ సంస్కృతులకు సమన్వయ మారంభించిరి.* అశోకుని కాలమునుండి యిక్కడగూడ బౌద్ధజైన సంస్కృతి వ్యాపించినది. అక్కడి కొందరురాజులు నామతముల స్వీకరించిరి. ఇక్కడ విశేషముగనుండిన హింసాతత్వమపుడు క్రమముగ తగ్గినది. ఈ ప్రాంతమును అశోకుడు భౌతికముగ జయించలేదు. కాని ఆయన ఉద్దేశించినట్లు, అహింసాసంస్కృతికి విజయము సిద్ధించినది. ఇంతలో వేలకొలది ఆర్యులు ఈ ప్రాం

* కాలిదాసును దక్షిణమనుటకు బదులు అగస్త్య చరితమైన దిశయన్నాడు.

“అగస్త్య చరిత మాకా మనాకాస్య యశోయయా” (రఘు. 4 వ సర్గ)

తంలొను వేదసంస్కృతిని బౌద్ధజైన సంస్కృతిని వాటితో పోలి
తత్వమును వ్యాపింపజేసిరి.

కొత్త రి వ శతాబ్దముండి ఈ ప్రాంతమందిట్టి సంస్కృతి
చిహ్నములు అప్పటి వాఙ్మయములొను కనబడును. ఇందు
మొదటి ప్రసిద్ధగ్రంథపు లేఖకుడు నేతవృత్తిగల నిమ్నజాతీయు
డగుట విచిత్రము. ఈతడే తిరువళ్ళూరు. ఇతడు రచించిన “తిరు
క్కురళ్” ఉత్తమ నీతిబోధకము. ఇది ఆస్థానీయులకప్పుడు
సుబోధమైన అరవములొ వ్రాయబడినది. ఇందులో అహింసను
పరస్పర ప్రేమను అందరు నాచరించవలసినదిగ చెప్పినారు.
ఈగ్రంథమునందరును ప్రశంసించినారు. తిరువళ్ళూరు సోదరి
యగు “అవ్వయార్” వచనములును అట్టివే. దీని పశ్చిమ
ప్రాంతమందాకాలమందు వలసకువచ్చిన “సిరియను క్రైస్తవు”ల
లొను యూదులలొను అహింసాతత్వమును ఈ ప్రాంతపు
సంస్కృతితో సమన్వయమును కల్గినవి. దక్షిణములో పూర్వము
నుండి లింగపూజ, సర్పపూజ, శైవ దేవాలయములు, జనాదరము
నొందినవి. పిళ్ళయార్ (విఘ్నేశ్వరుడు) ఆరుముగం (కుమార
స్వామి) సుబ్రహ్మణ్యుడు వగైరాల గుడులు ప్రతిగ్రామంలొను
అప్పుడే వెలసినవి.

చిదంబరం, మధుర మున్నగు శీవాలయములకు స్థలమహా
త్వపు వర్ణనలప్పటి గ్రంథములలో విరివిగనున్నవి. శైవధర్మమే
విశేషముగ వ్యాప్తమైనది. మనప్రాంతములోవలె, ఇక్కడను
శైవమతముతో బౌద్ధ జైనమతములకు సంఘర్షముకలెను. కాని
కొంత బౌద్ధ జైన వాఙ్మయము అరవభాషలో నిప్పటికినియున్నవి.
రివ శతాబ్దముండి ఆమతము లిక్కడను క్షీణించినవి. అంతట

• ఇటీవలనే కంచిదగ్గర జరిగిన శుభాశక్త్యజ్ఞాల పరిశోధనల ఆకాలపు
బౌద్ధ శిథిలములక్కడ నేటికిని భూమిలో నాగియున్నట్లు తేలికది.

పౌరాణిక హిందూమతము వ్రబలినది. ఆకాలమందరవ పాగ్రింత
మున మంచి భక్తి వాఙ్మయమేర్పడినది. శివభక్తి బోధకము
లగు గ్రంథములను “అప్పర్, సంబాధర్, మణిక్క-వాచకర్”
మొదలగు మహాభక్తులు స్వభాషలో రచించిరి. ఈవాఙ్మయము
12 వేల పద్యముల గ్రంథమున్నది.

అప్పటి మహాభక్తులలో నొకడు “నందనారు” ఈ ఆది
హిందువు మహాభక్తుడు, నీతిమంతుడు, యోగ్యుడు, ఆదర్శజీవనుడు
అనుపించుకొనెను. ఈతడు ఒక బ్రాహ్మణునికి పాలికాపుగనుండి
ఎన్నియో బాధల సహించుచు శాంత స్వభావుడైయుండెను.
చిదంబరపు నటరాజగేవాలయముకు చాలసార్లు పరితపించి, తుద
కెట్లో ఆపురిజేరి నందుడాలయముబయట ఈశ్వరుని ప్రేమగీతముల
బాడుచుండెనట. కాని అప్పటి బ్రాహ్మణార్చకు లాపంచము
నాలయములోనికి రానీయలేదు. అతడు అవమానముల పాలై
నాడు; ఎన్నియో కష్టముల సహించినాడు; అగ్నిపరీక్షకు తాళి
నాడు. అంతట నటరాజమూర్తి అర్చకులకు ప్రత్యక్షమై,
ముందుగా బయటనున్న నందనారునులోనికి రప్పించి, అతని గీత
ముల నాలయములో పాడింపజేసెనట! అతని భక్తిగీతము లిప్ప
టికిని ప్రసిద్ధములు. అతని పవిత్రచరిత్రను ఆపాగ్రింతపు సవర్ణ
లును హరికథగ జెప్పుకొనుచున్నారు.

సుమారీ కాలముననే, దక్షిణపాగ్రింతమందు వైష్ణవభక్తులు
నుదయించిరి. వీరి గీతములలో విష్ణువు అవతారముల వర్ణించుచు
దేవుడు ప్రేమస్వరూపుడు, కరుణామయుడు, జగత్పిత, అనియు
వివరించిరి; మానవులందరు సోదరులు, కనుక పరస్పర ప్రేమ గల్గి
యుండవలెనని ఆహింసాసిద్ధాంతము బోధించిరి. విష్ణుభక్తులగు
వన్నిద్దరాళ్వారుల నాల్గువేలపై పద్యములుగల భక్తిగ్రంథము
“నాలాయిరం” అని ప్రసిద్ధము. ఈభక్తులు చాలవరకు శ్రీకృష్ణుని
ఇష్టదేవతగ జెట్టుకొని కృష్ణావతారపు లీలలను తమ గీతములలో

విశేషముగ వర్ణించిరి. శైవభక్తులలోవలెనే, ఈ ఆళ్వారులలోను కొద్దిమందియే బ్రాహ్మణులు. అందరిలోను ముఖ్యుడగు “నమ్మాళ్వారు” శూద్రుడు. ఇతడు శైవమునుండియు ధ్యానమగునట్లే బాల్యచేష్టలీలలు లేక తలితండ్రిలచే త్యక్తుడై, ఏకాకియై, పరమశాంతుడై అరణ్యములో నొక చింతచెట్టుక్రింద వసించుచు, చాలమందికి భక్తిని విష్ణుప్రేమతత్వమును బోధించెను. ఈయన జీవితము అహింసామయము. ఈయన రచించిన వేయి పద్యముల “తిరువాయి మొయ్” గ్రంథము వైష్ణవ వాఙ్మయములో ప్రధానమై, భక్తిప్రేమ ప్రేరకమై యున్నది.†

ఈ ఆళ్వారులలో కులశేఖరుడు క్షత్రియుడు. ఏడవ శతాబ్దిలో తిరువాన్కూరురాజ్యపు పాలకుడై, దానికి “ధర్మరాజ్యమని ప్రసిద్ధిగల్గించెనందురు. ఇతడు సంస్కృతములో “ముకుందమాల”ను అరవములో గొప్పభక్తిగీతములను రచించెను. తరువాత అండాళ్ అను స్త్రీయు గొప్ప భక్తురాలై, ప్రేమగీతముల రచించెను. తిరుమంగయాళ్వారను నింకొక ఆళ్వారు నిమ్మజాతీయుడు. ఈయన అసలు పాండ్యరాజ్యపు సేనానియై గొప్పశూరుడైయుండి, తరువాత భక్తిపూరితుడైనాడు. చాలకాల మితడు సరియైన అహింసాపరుడుకాదు. శ్రీమంతులనుండి బెవరించి, నిర్బంధముగ సొమ్ము లాగుకొని అందుతో బీదలగు భక్తులను పోషించుచుండెను.

ఇంకొక ఆళ్వారు తిరుప్పావనాళ్వారు హరిజనుడు. ఈయన ధార్మికుడై కావేరీగట్టున నుండి తన పవిత్ర జీవనమును ప్రేమభక్తులతో ఋషివలె గడపెను. అతడు శ్రీరంగనాథస్వామి ఆజ్ఞపైన మదురకవియను నొక వైష్ణవముని ఆయనను భుజముపై

† ఈగ్రంథములభాష శైవమత ఆనబడు ప్రాచీన కవికలు. నమ్మాళ్వారు క్రీ. త. 5-7 శతాబ్దుల మధ్యవాడు. కామ్రప్పరీతీరపు కరుకాపురి (ఆళ్వారుతిరుగరి) లో నీయన జనించెను. (సంస్కృతనామము శతకోశము)

నెత్తుకొని శ్రీరంగనాథుని ఆలయములోనుంచి గౌరవించెను. ఆయన గీతములను భక్తిప్రేమలతో విష్ణుభక్తులగు బ్రాహ్మణులు గృహములలో ఆలయాలలోను ఇప్పటికిని కీర్తింతురు. నందనారు వలెనే ఆయన తుదకు అన్నిజాతుల సన్మానమొంది ఋషిగ నెంచబడుట అప్పటి జనుల అహింసా భావముకు నివర్తనము. అప్పటికింకను శైవులకు వైష్ణవులకు బౌద్ధజైనులకు మధ్య సంఘర్షణము విరోధము లేదు. అప్పటి వాఙ్మయములోను పరస్పర దూషణము లేకుండుటయు విశేషము. అశోకాదుల కృషివల్ల దక్షిణ ప్రాంతంలోను బౌద్ధజైనమతములును అపుడు వ్యాపించి యుండెను.

తరువాత దక్షిణదేశమందే మనప్రాంతమందున్న మత త్రయపు ప్రవర్తకు లుదయించిరి. వీరి జీవితమును బోధలును ఆధునిక హిందూసంస్కృతికి (ముఖ్యముగ ఆంధ్ర తమిళ ప్రాంతీయుల సంస్కృతికి) కొంతవరకు కారణములు. కనుక వాటిని సూక్ష్మముగ పరిశీలించుము.

—* శంకరాచార్యులు. *—

శంకరులు ఎనిమిదవ శతాబ్దంలో మళయాళములో (ఇప్పటి ఉత్తర తిరువాన్కూరులోని "కలడి" గ్రామములో) జనించె నందురు. ఈయన ఏడేండ్ల వయసుకే విద్వాంసుడై, వేదాంత మతమును పునరుద్ధరించెను. అప్పటికి బౌద్ధజైన మతములు వికృత రూపములై, పూర్వపు పరిశుద్ధసిద్ధాంతములుమారి, ఆనుతస్థులు, ముఖ్యముగా శ్రమణులు, అనేక దురాచారముల పాలైరి. వారిలో నొకపక్షమువారు కేవలనిరీశ్వరవాదులైరి. దేవుడు లేడని బుద్ధుడెక్కడను చెప్పకున్నను, వీరు బుద్ధుని బోధల కపార్థము గల్పించిరి. శూన్యవాదాది వితండ వాదములు ప్రబలినవి. తార్కిక చర్చలు హెచ్చినవి. ఇట్లే మరొకమూల పూర్వమిం మాంసకులు ఈశ్వరాస్తిత్వమొప్పుకోకజ్ఞానపరతను అహింసను

భక్తిని మూలదోసి, యజ్ఞయాగాది కర్మకాండకే ప్రాముఖ్య మిచ్చిరి. ఇట్టి అవిద్యావ్యాప్తి నెదుర్కొనుటకు, జ్ఞానసంపాదన మోక్షమున కతిప్రధానమని శంకరులు బోధించెను. “ఈకనబడు భౌతిక ప్రకృతిస్వరూపము మిథ్య. ఇది యంతయు బ్రహ్మ స్వరూపమే. మన అజ్ఞానమువల్ల ప్రకృతియే స్థిరప్రపంచమని మనము భ్రమించుచున్నాము. మన మందరమును పరమాత్మ స్వరూపమే. కనుక పరస్పర ద్వేషములేకుండ, కామ కోప హింసలను కర్మలను విడిచి, సరిగ్గాన జ్ఞానులు కావలెను. అందు వల్లనే మోక్షము కలుగును * అని శంకరులు బోధించెను; అప్పటికి నిజముగ హింసాపరులు నాస్తికలుగమారిన బాధులతోను పూర్వమిహూంసకులతోనువాదించి అప్పటికనుతస్థుల సిద్ధాంతము లను శంకరులు ఖండించెను; తనసిద్ధాంతముల వివరించుచు “ప్రస్థానత్రయముపైన వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. గేశమంతయు తిరిగి నాల్గుదిశలను తనశిష్యులనిల్పి, మతప్రచారమును మతముల సాపిం చెను. దీనికి “అద్వైతమత” మని పేరు.

తండ్రి శైశవమందే చనిపోగా విద్వాంసుడైన శంకరుడు లోక సేవకనువుగ బాల్యమందే సన్యసింపదలచెను, కాని తల్లి అంగీ కరింపలేదు. ఒకనా డుభయులు గ్రామాంతరము వెళ్లిరి. దారిలో నొకనది దాటవలసివచ్చెను. సగముదారిలో నీటిలో ఒక మొసలి వచ్చి హఠాత్తుగ ఆబాలుని కాలుపట్టుకొనెను. నీటిలోని మొసలి పట్టు వదలించుకొనుట కాలడెంతో ప్రయత్నపడెను ; కాని లాభింపలేదు. ఆయాసము హెచ్చినది. అంతట శంకరుడు నిరాశుడై “అమ్మా ! ఇక నేను జీవించునట్లులేదు ; సన్యాసిని మరణించిన నాకు మోక్షముండును ; కనుక, ఇప్పుడైనను సన్యసింపట కనుష్ఠ నిమ్మ”ని కోరెను. ప్రాణాపత్తులోను బాలునికోరిక నామె మన్నించి, సన్యాసము శంగీకరించెను. శంకరుడు పంటనే “నేను

* తస్మాద్గీతాశాస్త్రేకేదేవ తత్త్వజ్ఞానానోక్షప్రాప్తిః
సకర్మసమచ్చితాదితి నిర్భతోఽర్థః” శంకరుల గీతాభాష్యం.

నన్యసించినా"నని ప్రకటించెను. అక్షణమే శంకరునిధైర్యమును అంత శృక్తియుపెచ్చి, తుదకతడు మొసలితోడినుండి బయట పడెనట. ఉన్నతజ్ఞానముగల్గి సౌమ్యజీవులగుటే భాగ్యమని బోధించి, ఆయన మహావేదాంతిగ కాపీనధారిగ కాలము గడిపెను.

అప్పటికాయన బాలుడైనను, అద్భుతధీశక్తిగలిగి, హిందూ మతపునరుద్ధారకుడనుపేరు పొందెను. కాని, ఆయన తన 32 వ యేటనే కాలధర్మమొందెను. కనుక సామాన్యజనుల కష్టసుఖముల ననుభవముననే గ్రహించి లౌకికసమస్యల బరిష్కరించుట కాయన కవకాశముండలేదు. ఆయన శిష్యులు మాయావాదాది సిద్ధాంతబేధములకును తార్కిక చర్చలకునే కాలము వినియోగించిరి. శంకరుడు చాతుర్వర్ణ్యాది నియమముల స్థిరపరచెను. ఈమతత్రయాచాగ్ర్యులును శృతి స్మృతుల ప్రమాణమే ముఖ్యమన్నారు. అహింస ముఖ్యధర్మమని అంగీకరించిరి. శంకరుడొకసారి కాశీలో గంగనుండి వచ్చుచుండ ఒక అంత్యక్షలస్థుడెదురాయెనట. ఆయన వానిని "నీవు పంచముడవు. చండాలుడవు. దూరముగ తప్పకోఅనెను." ఉభయులదేహమూ అన్నమయమే; ఆత్మసాక్షియే. ఇందొకరు శుచి రెండవవాడు అస్పృశ్యుడని పోమ్మనుట తగదు" అని యతడు పల్కెను.† అతడు గొప్పజ్ఞానియని శంకరుడుగ్రహించి "జ్ఞానియైనవాడు చండాలుడైనను నాకు

* సన్యాస నిశ్చయము రాగానే అహింసాతత్వము పూర్తియగు పూర్తియైన అహింసాపరుని హింస జంతువులును హింసింపవని సిద్ధాంతము. కనుక అప్పుడు మొసలి పట్టుబడుట అహింసా సూత్రమునకు సరిగనేయున్నది.

* వేదాంత వాక్యేషు సదాశ్రమంతః.....కాపీనవంతః ఖలుభాగ్యవంతః స్వానందభావే పఃతుష్టిమంతః సంకాంత సర్వేంద్రియదృష్టమంతః | అహర్నిశం బ్రహ్మాణి యేరమంతః కాపీనవంతః ఖలుభాగ్యవంతః || (యతిపంచకం)
ఇందు కాపీనము బ్రహ్మచర్య చిహ్నముగను సూచితము.

† భిద్యతాన్నమయతోఽవన్నమయంకిసాక్షిగశ్చయతి పుంగసాక్షా

...శుచిర్ద్విజోఽహం శ్వపచాశ్రేతిమిధ్యాగ్రహస్తే మునిశర్యకోఽయశ
సంతం శరీరేన్య శరీరమేక మశేత్య పూర్ణం పురుషంపురాణం

(మాధవ చార్యుల శంకర విజయం)

గురుసమానుడే" అని జబాబిచ్చి అతని నాశించినట్లు* విశేషమున సాధనకు కర్మవిడువవలె. త్యాగము జరిగినప్పుడే జ్ఞానముకలుగును. అదియే మోక్షసాధనమని ఆయన తేల్చెను. లోకము బంధకమై హానికర్మమైన కర్మలను అహంకార చర్మలను మానవలసినదే; కాని విశ్వప్రేమతో లోకకల్యాణముకై కర్మలజేసినప్పుడు లోకోపకారము జరుగును. అట్టి కర్మలనుగూడ త్యజించుట శంకరుని మతముకాదని తోచును, కాని శంకరులతరువాత అద్వైతులలో మాయావాదులు మొదలగు కొన్ని పక్షములు బయలుదేరినవి. అన్నికర్మలను త్యజించవలెనని చాలమంది బోధించిరి.

—• రామానుజాచార్యులు —•—

ఇట్లు మూడుశతాబ్దాలు జరుగునప్పటికి శంకరునిశిష్యుల ప్రచారప్రకారం, "వీలైనంత త్వరలో కర్మలన్నిటిని వదలి లోక సంబంధమువదలి, స్వీయమోక్షముకే ఎవరికి వారు యత్నింపవలెను. సోఽహం (=నేను పరమాత్మనే) అను భావమే మోక్షమిచ్చును. దేవుడు నిర్గుణుడు.† జగత్తంతయు మిశ్రమ, మాయ; కనుక నిష్కర్మమై విహిక సంబంధము వదలుకొనుటే బుద్ధిమంతుల కర్తవ్యము," అను భావము మనదేశమందన్ని ప్రాంతాలలోను వ్యాపించినవి. అప్పుడు రామానుజులు వీనిని నిరోధించెను. ఈయన 11 వ శతాబ్ది ఆరంభంలో శ్రీపెరుంబూదూరు గ్రామంలో జనించెను; బాల్యమందే సంస్కృతవండితుడై వేదాంతమందు ప్రత్యేక కృషిచేసెను. పూర్వపు ఆర్యులు, యామునాచార్యులు వగైరాల ద్రావిడ సంస్కృత విజ్ఞానమును బోధాయన మహర్షి రచించిన గ్రంథములను ఆలోచనచేసి, ఆపద్ధతిని, విశిష్టాద్వైతమును సిద్ధాంతమును ప్రచారముచేసెను. "ఈ

* బ్రహ్మవాహమిదం జగచ్చ సకలం చిహ్నాత్రవిస్తరితం | సర్వంచైతదవిద్యయాత్రి గుణయాశేషం మయాకల్పితం | ఇత్థంయస్య భృథా మతిన్సుఖతరే నిత్యేపరే ఋతే | చండాలోఽస్తునతుద్విజోస్తు గురు రిత్యేహ మనీషామమ | (మనీషాపూతకం)

† శంకరులు నిర్గుణ బ్రహ్మవాదియైనను ఆయన రచించుటలచెప్పు కొన్ని స్తోత్ర గ్రంథములు కొన్నిచోట్ల దేవుని సగుణత్వమునుగూడ నూచించును.

జీవులును ప్రకృతియు అసలులో బ్రహ్మలోనివే. కాని తగువాత ప్రత్యేకముగ పరిణమించినవి. ఇవి ఈశ్వరునికి దేహములు. దేవుడు అన్నిటిలోను అంతర్యామిగ నుండును. జీవులు తమ చర్యలకు బాధ్యులు. వారు జ్ఞానులు కావలసినదే. ఏకర్మయును స్వలాభముకై చేయరాదు. కాని జ్ఞాన భక్తులతోబాటు ఈశ్వర ప్రీతికర్తయైన లోకహితచర్యల నెప్పుడును చేయుచునే యుండవలె. కర్మల నసలే వదలుట తప్పు. భగవంతుడు ప్రేమమయుడు. నరులు భగవంతునిపైనను, అన్యోన్యముగను, ప్రేమగల్గియుండవలె" అని యీయన సిద్ధాంతము. అద్వైతులది "వివర్తవాదము" ఈయనది "పరిణామవాదము" శంకరుని అహింస (హింసింప కూడదనుట) అభావ స్వరూపము (Negative) అని తోచును. రామానుజుని అహింసలో భావస్వరూపము (Positive aspect) ప్రేమతత్వము ప్రధానము. ఉభయుల దృక్పథములో కొంచము భేదమున్నది. శంకరులచేతగాని రామానుజుడు విష్ణుభక్తికే ప్రాధాన్యమిచ్చెను. శివకేశవులును బ్రహ్మయు ఒకే ఈశ్వరునికి స్వరూపములు; అందు భేదములేనని నృష్టిలో లయమునుండునని రామానుజుల్లు ఒప్పుకొనును. కాని లయసంహార స్వరూపుడగు శివస్వరూపముకు ప్రాధాన్యమిచ్చుట కొప్పుకోరు. లయమూర్తికి ప్రాధాన్యమిచ్చుట హింసాతత్వవ్యాపకము కావచ్చు. దానికన్న విష్ణుస్వరూపము (స్థితి రక్షకరూపము) నే ధ్యానించి సేవించుట జీవ రక్షణపైన శ్రద్ధగల్గించును. అది లోకమున కెక్కువ తేమకరము అని ఆయనభావము. బ్రహ్మ (ఈశ్వరుడు) అసలునిర్గుణస్వరూపమని శంకరులు. అది సగుణస్వరూపమై ప్రేమాది కల్యాణగుణయుతమని రామానుజులు. తన లీలచేలోకమునట్లు పరిణమింప* జేసి భగవంతుడి లోకములో ప్రేమతత్వమును వ్యాపింపజేయునని భావన.

* వివర్తము అనగా ఈలోకమునెని జీవుని భృమవలన తన మనస్సులో ఏర్పడుననుట. అట్లుగాక పరిణామము : గా ఈశ్వరీల కలన ప్రక్రియలో కమ మగ మార్పుజరుగుట

* "లోకపత్తురీలాక్షవల్యం" బ్రహ్మసూత్రములు. 2-1-3.

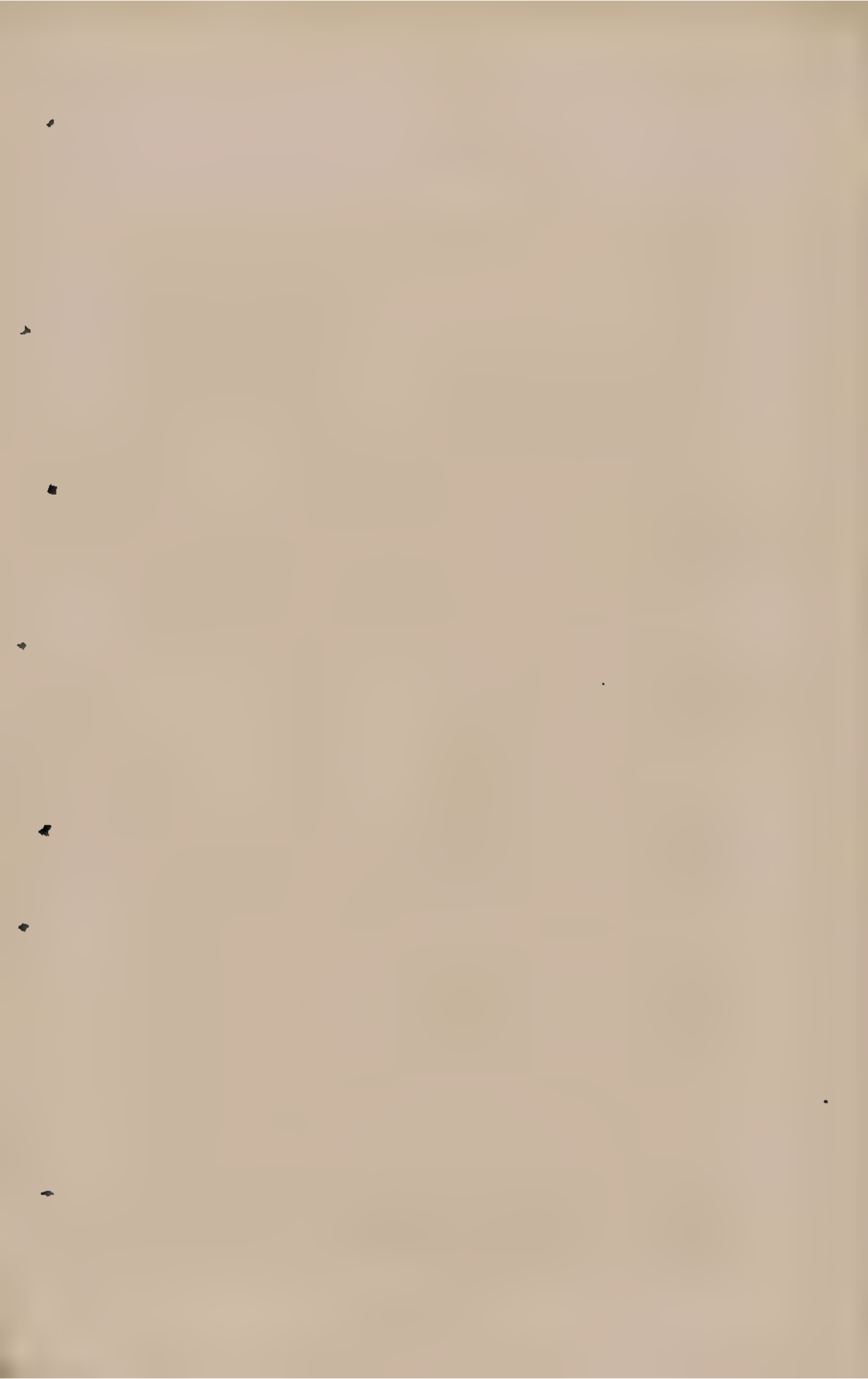
సాంఘికముగ ఆయాజాతులు మధ్య అనుకూల్యముకును, నిమ్నజాతుల అభివృద్ధికిని రామానుజుడు ప్రత్యేక కృషి జేసెను. వారికి ఆర్యధర్మమును మతభావములును బోధించి ప్రచారము చేయుచుండెను. శంకరులవలె, రామానుజుడును, ఆఖిలభారత దృష్టితో స్వయముగ సంస్కృతభాషలోనే గ్రంథముల రచించెను. కాని ప్రజల వాడుకభాషలో మతప్రచారము జరిగించెను. ఆయన సత్ప్రవర్తనగల జ్ఞానులగు శూద్రులను తనయింట బ్రాహ్మణులతో సమముగ ఆదరించి సత్కరించుచు కొన్నియేండ్లు గృహస్థుడైయుండెను. తరువాత ఆయన సన్యసించి దేశమందంతటను వైష్ణవమతమును విశిష్టాద్వైతమును వ్యాపింపజేసెను. రామానుజుని బోధవలన వైష్ణవులన్నియులములవారికి బోధజేసి వారిలో కొందరిని శిష్యులుగ తయారుచేసిరి. హరిజనులలోను విష్ణుదాసు లేర్పడిరి. ఆయన దీర్ఘకాలము జీవించి చాలామంది విద్వాంసులను సదాచారులైన ధర్మప్రచారకులను ఆయాప్రాంతములందేర్పర్చెను.

ఆయన ఉదార జీవితపుచర్యలును విశిష్టమైనవి. శ్రీరంగములో ఆయన విద్వాంసులగు బ్రాహ్మణులతో కలసి, ప్రతిరోజును కావేరికివెళ్లి ఆనదిలో స్నానమై తిరిగి వచ్చునపుడొక హరిజన విద్వాంసుని భుజముమీద చేయివేసి అతనితో కలసివచ్చి కోవెలకు బోవుచుండెను. ఆచర్య అనాచారమని తమ కగౌరవమని, సహచరులగు ఆ బ్రాహ్మణులు ఆక్షేపించిరి. “ఈ బ్రాహ్మణుల కన్న ఆ పంచముడెక్కువజ్ఞుని, పరిశుద్ధుడు, ఉత్తముడు. స్నానము నకు ముందేవరిని స్పృశించినను, స్నానముచేసినతరువాత పరిశుద్ధ హృదయుడు ప్రేమపరుడు అగు పంచమసోదరుని స్పృశించినందున పవిత్రుడనై స్వామిప్రార్థన జరుపుట ప్రశస్తము” అని ఆయన తనచర్యను సమర్థించి అట్లే చేయుచుండెనట. చోళదేశపు అప్పటి రాజు శైవుడు. రామానుజుని వైష్ణవమత ప్రచార మాయన ఊహముకాక దానిని మానుమని ఆరాజు రామానుజుని తొందర చేసి తుదకు హింసించెను. ఐనను, ఆయన సత్యమని నమ్మినదాని

నెట్టి కష్టములలోను మానలేదు. కాని నిర్బంధములు క్రమముగా హెచ్చినవి. చివరకాయన యీ బాధలవలన శ్రీరంగమువిడిచి, మైనూరు ప్రాంతముకు చేరెను. అక్కడ తీవ్రముగ వైష్ణవ సిద్ధాంతముల ప్రచారముచేసెను. అక్కడి జై నవిద్వాంసులతో వాదించి విశిష్టాద్వైతమును ఆ ప్రాంతమున స్థాపించెను; అవ కాశము దొరికినపుడెల్ల హరిజనులు వగైరా దీనుల నుద్ధరించుట కాయన పూనుకొని, వారిలో చాలమందికి జ్ఞానమును సదాచారమును విష్ణుభక్తిని నేర్పి వారికి సత్ప్రవర్తన గల్గించెను. ఆయనను జైనులు బాధించినప్పుడా హరిజనులాయనకు సాయపడుచుండిరి. అందుకు కృతజ్ఞతగను బౌద్ధార్యమువలనను అక్కడి తిరునారాయణపురము (మేల్కొట) లోని సుప్రసిద్ధ దేవాలయములోకి ఆయన వారికి ప్రవేశము కల్పించెను. అందుకు స్మారకముగ ఇప్పటికిని ఆ ఆలయములో సాలీనా కొన్నిరోజులలో హరిజనులు బాహుటముగవచ్చు సాంప్రదాయమున్నది.

అద్వైతులు యజ్ఞములను, అందులో జీవహింసనుచేయు ఆచారమున్నది. రామానుజు లందుకిష్టపడలేదు. ఆయన ప్రాణివధను నిషేధించెను. నేటికిని వైష్ణవులలో “తెంగల”వారు యజ్ఞములు అనలే చేయరు. “వడగల”లు యజ్ఞమును చేసినను జంతువులను హింసింపక, అందు పిష్టపశువులనే (అనగా పిండి బొమ్మలనే) ఉపయోగింతురు. (విష్ణుభక్తులగు మాధ్వులును పిష్టపశుసంప్రదాయమునే అవలంబించినారు.)

అప్పుడు మధురలో గోష్ఠిపూర్ణుడను గొప్పయోగీశ్వరుని యొద్ద గొప్ప ఆధ్యాత్మికశక్తి మంత్రబలము నుండెనట. దాని నెఱ్ఱెన గ్రహించుట కితరులే కాక రామానుజులు చాలసారులు యత్నించెను. ఈపనికై ఆయన మధురకు శ్రమపడి తరుచు వెళ్ళుచుండెను. ఇట్లు పదు నెనిమిదిసారులాయన తిరిగి సేవించిన

శక్తి రాచార్యులు.

రామానుజాచార్యులు.

రామానందుడు.

మీదట ఈరహస్య మింకెరఱివి వెప్పక గూఢముగ నుంతునని ప్రమాణము చేయించుకొని, అతిథిమంత్రపు రహస్యమును తుద కెట్లు రామానుజునకు గోప్యపూర్ణముపదేశించెను. అంతట దానిని తాను పూర్తిగ నభ్యసించి, రామానుజుడు శ్రీరంగమునకు మరలి వచ్చి భక్తబృందము సంతను వెంటనే యొక మహాసభలోనికి రప్పించి తానెంతో శ్రమపడి రహస్యముగ నేర్చుకొన్న ఈ యమూల్య మంత్రమును నారికందరకును దెప్పి వెల్లడించెను. ఆ సంగతి తెలిసి గోప్యపూర్ణుడాయనపై నాగ్రహించి, రహస్యముగ నుంతునన్న ప్రమాణము తప్పెనని, ఆయనను దూషించెను. అప్పుడు రామానుజుడు “మనస్వంత ఘనతకన్న ఎక్కువమంది జనులకు, సంఘమంతటికిని క్షేమముగల్గుటే నాకిష్టము. మహాపవిత్రమగు ఆయాభ్యాత్మిక రహస్యపు లాభమెంత హెచ్చుమందికి గల్గిన సంతమందిది. ఇట్లు చేయుటలో గురువాక్య ధిక్కారము, వాగ్దానభంగము కల్గినమాట నిజమే. అందువల్ల నేనధోగతికి పోయినను సరే. నాన్యక్త మోక్షముకన్న జనులందరికి బంధ విముక్తి గల్గుటే నాకు ముఖ్యమైన సంతోషకరము.” అని గోప్యపూర్ణున కాయన జబాబుపలిపెనట. ఆచరణలోను రామానుజునకు విశ్వ ప్రేమయు స్వాధ్యాయగము నుండినటు లిందువలన స్ఫురించుచున్నది. రామానుజుడు 120 యేళ్లు జీవించెనందుకు. ఈదీర్ఘాయువు నాయన సంఘసేవకే వినియోగించి, కాశ్మీరాది దూరప్రాంతములకుగూడ వెళ్లి, పండితులతో వాదించి, విష్ణు ప్రేమమును ప్రజాహితకార్య పరిత్వమును బోధించెను.

పైష్టపులలో ప్రవర్తన సిద్ధాంతము కలదు. దీనిప్రకారము స్వతంత్ర విచక్షణయు, జ్ఞానమును చాలదని నోచినపుడు దేవుని వైపునే పూర్తిగా భారమువేసి సంపూర్ణభక్తిగలిగి, ఈశ్వర ప్రీతి కరమైన కర్మలు మాత్రము చేయదగును. మనస్సు నీశ్వరునందు పూర్తిగ లగ్నముచేసి పరిశుద్ధహృదయముతో నేవించినప్పు డీశ్వరుడే మనకు సత్కార్యములను యుక్తాలోచనలను, తోపించి,

మనచే నట్లు చేయించునని ప్రపత్తికిని, శరణాగతి సిద్ధాంతముకును, తాత్పర్యము. అహింసాపరుల కీసిద్ధాంతమును ముఖ్యమే.

—§ మ ధ్వా చా ర్యు లు §—

ఈ మతత్రయములో మూడవదగు మధ్వమత ప్రవర్తకులు శ్రీమధ్వాచార్యులు. ఈయనది కన్నడప్రాంతము. కర్నాట దేశము జాలవరకాంధ్రప్రాంతమువలె మొదటి చాలకాలము మహారణ్యమయ్యమై, హింసాప్రవృత్తిగల ఆటవికజనుల కావాసమై యుండెను. తరువాత క్రమముగ ఆప్రవృత్తి తగ్గి, నాగరికత వ్యాపించినది. కొంతకాలము కక్కడ బసవేశ్వరుడను మహా నీయుడు వేదప్రామాణ్యమును చాతుర్వర్ణపద్ధతిని నిరసించి, వీర శైవమతమును వ్యాపింపజేసెను. ఇదియు భగవద్భక్తి ప్రధానము. ఇందు శివుడనుపేరనే ఏకేశ్వరుని భజింతురు. ఈ వీరశైవుల కీప్రాంతపు జాదృజైనులతో విశేష సంఘర్షణము కలిగి, రాజులును వీరశైవ మతస్తులైరి. అప్పుడు వీరశైవభక్తులు కొందరాంధ్ర దేశమందును విశేషముగ వ్యాపించి ప్రాచీన కన్నడ భాషలో కొంచెముగ జైనవాఙ్మయమును, విశేషముగ శివభక్తిపోషక మగు వీరశైవ వాఙ్మయము నుత్పన్నమై, ఇప్పటికిని నిల్చి యున్నది. ఈసిద్ధాంతరీత్యా సర్వజనులు సమానులు; కాని, రాజావలంబముతో వారిలో అహంకారము, హింసయు ఏర్పడి నవి. అప్పుడు మధ్వాచార్యులు దయించిరి * వీరిమతప్రకారం “ప్రకృతియు జీవులును ప్రత్యేకవ్యక్తులే! వేదముల పరమప్రామాణ్యము వీరు నంగీకరింతురు. జీవులందరును పరమాత్మకు దాసుల వంటివారు. యజమానియగు భగవంతునియంద వ్యాజభక్తియే ముఖ్యమగు మోక్షసాధనము” ఈశ్వరుడొక్కడే సృష్టిస్థితిలయ

* మధ్వాచార్యులకు “అనందరీధుడు” అనియు నందురు. ఈయన దక్షిణకన్నడపు ఉడిపిగ్రామంలో జనించిరి. 13 వ శతాబ్దిలో జీవించిరి.

ముల జరిగించునని, మధ్వాచార్యులు ఏకేశ్వరత్వమొప్పుకొందురు. కాని, రామానుజునినలె, మధ్వాచార్యులును విష్ణుస్వరూపమునే భజించుట ప్రశస్తమని భావించెను.

ఇట్లేర్పడిన మతత్రయపు సిద్ధాంతములు భారతదేశమంతటను క్రమముగ వ్యాపించి, కొంతకాలము ఆధ్యాత్మికభావముల వ్యాప్తికి, పరస్పర నహృదయతకును ఉపకరించినది. కాని, తరువాత, వీరిశిష్యులు అసలు ప్రవర్తకుల యుదారభావముల స్తుతించుచున్నను, ఆయా దాద్యచ్ఛానిని, ప్రేమభావమును సహన శీలతను నిలుపుకోలేదు. కొందఱ రహస్థములజేసిరి. ఆయాకులముల మధ్య అంతర్విధేదములు దినదినమును నృద్ధియైనవి. అందువల్ల ఆచరణలో అహింససంబంధము పరస్పర ద్వేషము ప్రబలెను.

14 వ శతాబ్దిలో “వేదాంతదేశికుడ” ని ప్రసిద్ధిచెందిన మొకట నాయడను విద్వాంసుడు విశిష్టాద్వైతమును బలపరచుచు సంస్కృతములోను అరవములోను గొప్పవేదాంత గ్రంథములను స్తోత్రములను వ్రాసెను; “సంకల్పసూర్యోదయము”ను అహింసా పోషకము భక్తిబోధకమునగు పెద్ద నాటకమును సంస్కృతములో రచించెను.*

16 వ శతాబ్దిలో నుండిన అద్వైతి అప్పయ్య దీక్షితుడను గొప్ప భక్తవిద్వాంసుడు. దరిమిలా యీ కాలపువారి గ్రంథములలో స్వచ్ఛమైన అహింసాతత్వమును ప్రజాక్షేమకరమగు ప్రేమ భావవ్యాప్తియు, కనబడదు. సాంఘిక కలహము హెచ్చుచుండెను. పామర జనులలో మూఢత్వము పోగొట్టి వారిలో దురాచారము తొలగించి ప్రేమభావము నృద్ధిచేయుటకు తగు ప్రయత్నము జరుగలేదు. ఆయా మతగ్రంథములలోను నీతికి సత్ప్రవర్తనకును ప్రాధాన్యమియక తాత్కాలిక చర్యలను

* పౌరాణిక సంస్కృతి కావ్య వాఙ్మయపు అధ్యయనము.

పూర్వాచార రక్షణచేత ఉన్న విభేదముల స్థిరపరచుకాలము గడిపినారు. ఈకాలపు గ్రంథములలో వరస్పర ద్వేషముగ భక్తి ప్రేమవిషయములలోను సకలస్థ పక్షితో తర్కవాదములును సూషణలును, అరణ్యవిషయ వాదనామామలు రాజులచే నైషధులకును, నైషధవాదీగాను చేతలే ప్రయోగింప, హింసలు జరిగినవి. స్వామ్యులను సకల విధములు, నైషధులలో తొగల, వడగల భేదములు మాకుమారుల కాయావస్థ వల్ల రా భేదములు, ఇట్లు పోలినవి విభేదములు కలుగజేసినవి. వాటిని ఫలితములు ఉత్తర దేశమునకునలె సుఖపాతమునకును, అన్నిటి కిని తుదకు రాజకీయకాలమునకు విభేదముగ పరిణమించినవి.

• ఈవిధవాదపు భేదములు సకల విధముల ప్రకటితములై సకల ముఖానుభవములకును విరుద్ధములు. భక్తితో మనస్సును తపము ప్రశస్తియు సూచ చేసినప్పుడే భగవదునియొక్క సకల విధముల ప్రశస్తియగును. (ఇది ముగ్ధుల కిహోర స్వాభావము) ఇది భావనానిక కల్పనయినదే యందు పరిపూర్ణభక్తిగర్భమునందును సకల ప్రశస్తిపైయు చూచుచునే జీవునకు భగవంతుడు మోక్షమును సకల విధముల గలుగును. (ఇది ముగ్ధులకేక వ్యాధియు) పిల్ల తనకేక భావమునందును ముగ్ధులును పిల్లను మోసి రక్షించుట, మార్జనము తన పిల్లను సకల విధముల ప్రేమించుట విశిష్టక సమయము.

అధ్యాయము 27.

—• బౌద్ధ సంస్కృతి క్షీణదశ —•

ఇట్లు, తరువాత మనదేశపు సంస్కృతిలో మాన్యుకొంది నది. అహింసాతత్వమును బౌద్ధధర్మమునో రోహదమిచ్చెను గదా! వేదముండు దేశమునా న్యాపించి, ఇలోగా బౌద్ధ ధర్మము బర్మా చీనా సింహళ దేశమునగై కాలలో ముఖ్యమత

మైనది. అక్కడ నేటికిని బౌద్ధధర్మము ప్రముఖమై నిల్చియున్నది.† మాతృదేశంలోమాత్రం బౌద్ధమతము నామావశిష్టమైనది. (జైన మతము వెనుకటివ్యాప్తిలోలేదు) ఇట్లుగుట కేమికారణం? అందు వల్ల అహింసాతత్వము మన సంస్కృతినుండి పోయినట్లైనా? ఈసమస్యల నిష్పాదు పరీక్షింతము.

ఈ క్షీణతకు బౌద్ధాచార్యుల అసూయకారణమని శ్రీ వెల్పు వగైరా కొందరు విద్వాంసులు తెలిపినారు. ముస్లిములతో సంఘర్షణయే కారణమని కొందరన్నారు. ఇవియు కొంతవరకు కానచ్చు, కాని, అప్పుడు ముఖ్యకారణములు వేరు. బుద్ధుడు మరణించి 5 శతకములైన తరువాత (క్రీ. త. 1 వ శతాబ్దముండి) దాని తగ్గుదలకు సూచనలారంభించినవి. రాజ సహాయము బౌద్ధధర్మపు వ్యాప్తికి మొదట కొంత సహాయకమై నది. రాజులు బౌద్ధశ్రమణకుల నదుపాయమునకై, విశేష ద్రవ్య ముతో దేశమంతటను చక్కని ఆరామ విహార చైత్యములను కట్టించిరి. అసంస్థలకై సీరవసతికని చాలా రొఖమును భూముల అదాయమును వీటికర్పించిరి. బౌద్ధ భిక్షువులు విశేషగౌరవము నొందుచు, ఈమహాభవనములలో విహరించుచుండిరి. తరువాత వారిలో కొందరు వాటిపేర యింకను ద్రవ్యార్జనజేయుచు, బుద్ధుడు నిషేధించిన “తణ్ణ” (తృష్ణ)కు లోనైరి.† పరిశుద్ధభావ ములు విడచిర్లి కొందరు అహంభావముగల్గి బౌద్ధధర్మము హిందూమతముకు వ్యతిరేకమనియెంచి సాంప్రదాయిక హిందూ మతస్తులను ద్వేషించిరి. కామక్రోధయుతుల కహింసాతత్వము

† అక్కడగూడ బుద్ధుని అసంసిద్ధాంతముల ప్రకారం లేకుండా, చాలా వికృతికిలోనై విచిత్రదరిణామమొందినది. అక్కడ ప్రస్తుతస్థితినిబట్టి బౌద్ధసిద్ధాంతముల సవ్యతను బరిశీలించవలసివచ్చును.

◆ నేడును హిందూ సంస్థలలో కొన్ని గొప్ప పీఠములలోగూడ ఇట్టి స్థితి యుండుట విచారకరము. ఆకాలమందు ఒక్క కాశీపురిలోనే 80 గొప్ప విహారములుండెనట.

నిల్చుట కష్టము. వీరిలో కొందరు అహింసను నోటితో చెప్పుటే గాని, ఆచరణలోలేదు. వరస్పర కలహములు, అంతర్వివాదములు నేర్పడెను. అంతకుపూర్వము ఆధ్యాత్మికచర్చలలో విద్వాంసులు తార్కిక కలహములకు లోసగుచున్నారనితలచి, బుద్ధుడు భగవంతునిగూర్చి ప్రకృతి సంబంధమునుగూర్చి లేనిపోని కుతర్కముల వద్దని, నస్పృహనగల్గి, లోకుల దుఃఖమును బోగొట్టుట కర్తవ్యమని బోధించెను.

శి శతాబ్దులైనతరువాత బౌద్ధమతములో మహాయానము హీనయానము అని శాఖలేర్పడినవి. మరికొంతకాలముకు కొందరు విద్వాంసులు తమ శుద్ధమతమును నట్టి తార్కికచర్చలలోదింపిరి. శూన్యవాదము, విజ్ఞానవాదము ఇత్యాదుల తర్కప్రజ్ఞ ప్రదర్శించుచు, ఆవిద్వాంసులు బుద్ధుని ముఖ్యబోధలను వెనుకకు త్రోసిరి. కొందరు బుద్ధుని భగవంతునిగ నెంచిరి. మహాయానికులన్నిచోట్లను బుద్ధుని శిలావిగ్రహములబెట్టి పూజించిరి. బోధితత్వమూర్తుల నర్చించిరి. చివరకీమతము మూఢవిగ్రహారాధనగ పరిణమించినది. ఇంతేకాదు దరిమిలాను బౌద్ధ శ్రమణకులును విహారములలో మాంసభోజనము జేయుచుండిరి. ఇదిగాక కొందరు బౌద్ధ సన్యాసినులు సన్యాసులు స్వైర విహారములోదిగి, దుర్వృత్తి నారంభించిరి. స్త్రీలకు సన్యాసాధికార మిచ్చుటకు ముందు బుద్ధుడు నీతిరక్షణకు కొన్ని కట్టుబాటులేర్పరచెను. ఆ నియమములను శ్రద్ధతో పాటింపకుంటే బౌద్ధధర్మము శతాబ్దులలో క్షీణించునని బుద్ధుడు చెప్పెను; తరువాత అట్లే జరిగినది. ఆనియమములు లక్ష్యపెట్టనందున, బౌద్ధారామములలో అవినీతి యేర్పడి శ్రమణకులు విషయలోలురు దురాచారపరులునైరి. పతనము పూర్తియైనది.

ఇంకొకవిషయము :— ముఖ్యమైన ధార్మిక గ్రంథము లన్నిటిని దేశపు వాడుకభాషలోనే వ్రాయించుట, దానిలోనే

ప్రచారకులు సామాన్యులకు తెలియునట్లు బోధజేయుట, బుద్ధు
డేర్పర్చిన ప్రత్యేకతలోనివి. అవి సామాన్యుల కుపయోగించును.
అట్లు జరిగినంతకాలము బౌద్ధమతము వృద్ధిలో నుండినది. తరువాత
బౌద్ధులు తార్కిక చర్యలలోబడి గర్వించిరి. ఆవిద్వాంసులు తమ
ముఖ్య గ్రంథములను పాండిత్యప్రదర్శనకై సంస్కృతములో
వ్రాసిరి.*

అశ్వఘోషుడు, బుద్ధఘోషుడు, దిజ్ఞాగుడు, అమరసిం
హుడు, నాగార్జునుడు, వగైరా బౌద్ధ విద్వాంసులు తాము
రచించిన వాఙ్మయముకు సంస్కృతమునేవాడిరి. వారి రచన
లాభము సామాన్యులకు లేకుండెను.

ఇట్లు “బౌద్ధమతము” స్వదేశములో నశించుట విచార
కరమే. కాని ఒకసంగతి బుద్ధుడు అసలు స్వతంత్రమతం స్థాపింప
నుద్దేశించలేదు. సనాతన హిందూమతమునే (అందేర్పడిన లోప
ముల సంస్కరించి) పునరుద్ధరించదలచెను. ఆయుద్దేశమిడేరినది.
బౌద్ధమతము మంచి వృద్ధిలోనున్నప్పుడది హిందూమతపు సంస్క
రణ శాఖగనే యుండెను. అందలి అహింసా సిద్ధాంతమును ధర్మ
ప్రచారపు ప్రాముఖ్యమును సత్ప్రవర్తనావశ్యకతను మహా భార
తాది గ్రంథములలో చేర్చినారని గమనించియున్నాము. అహిం
సాతత్వ ప్రచారముకు బుద్ధుడేర్పర్చిన నియమములను సనాతన
ములును చాలవరకు గ్రహించిరి; మద్యమాంసముల నిషేధము,
సహనము, సన్యాసవద్ధతి, మతములు, వాడుక భాషలో మత
ప్రచారము, నైతికవర్తనము, కర్మపరత్వము, కొంతవరకు సాంప్ర
దాయిక మతములలోను భాగమైనది. కనుక ప్రత్యేకమతపు
అవసరముపోయి, అప్పటి బౌద్ధులు మరల తల్లిమతమగు సనాతన

* ఇటీవల కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయము, విశ్వభారతసారసాధము వగై
రాలలో బౌద్ధధర్మపు బోధలను వాఙ్మయమును పునరుద్ధరణ జేయుచున్నది.
మహాబోధిసంఘము ప్రత్యేక కృషి జేయుచున్నది.

ధర్మములో జేరిపోయిరి. ఇట్లు సమన్వయము జరిగి, ఉపనిషత్తులు నూచించిన అహింసాతత్వము మరిల హిందూమతములో ముఖ్య సూత్రముగ నిల్చినది.

అధ్యాయము 28.

—♦ పురాణసంస్కృతి ♦—

అహింసా భావపు పరిణామము. జైనబౌద్ధ సంస్కృతి క్షీణతతో సంప్రదాయ హిందువులకు ప్రాబల్యమేర్పడినది. క్రీ. త. 4 వ శతాబ్దముండి మగధసామ్రాజ్యపు గుప్తవంశ రాజులు సంప్రదాయ హిందూసంస్థకేతోడ్పడిరి. తరువాత ఆంధ్రరాజులు నట్లుచేసిరి. అప్పటిభాసకాళిదాసాది కవులును ఈసంస్థలకు రామకృష్ణాది అవతారములపూజకు ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి. క్రమముగ బౌద్ధులపైన ద్వేషము ప్రబలినది. ఆర్యేతరులందరికిని సంప్రదాయ హిందూమతములో స్థానమేర్పర్చిరి. కాని, అట్లు చేయుటలో తరువాత బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు తమకు ప్రత్యేకతను, గౌరవాధిక్యమును పెట్టుకొనిరి. వర్ణములకు స్థిరత్వము కల్పించిరి. ఆర్ష కాలమందువలె నైతికమానసిక వృద్ధిద్వారాను త్యాగము ద్వారాను బ్రాహ్మణ క్షాత్రత్వములకు పరిణామములందు అవకాశము తొలగించిరి. శూద్రులసంఘము చాల పెద్దదై, అందులోను లెక్కలేని అంతర్విభాగము లేర్పడినవి. ఆర్య ద్రావిడుల ప్రత్యేక సంస్కృతులమధ్య కొంత సమన్వయము జరిగినవి. అదిమ ద్రావిడ జాతులజనులలో హింసాతత్వము అట్లే ఉండిపోయినది.

వర్ణ భేదమువల్ల ఆయాజాతులమధ్య సంయోగము లేక,
 ఈ ద్రావిడ నాగరికత నేటికిని నిమ్నజాతులలో హీనస్థితిలోనే
 యున్నది. కాని, దేవుడు ప్రేమస్వరూపుడు లోకరక్షకుడు,
 సర్వభూతనముడు అను ఆర్యసిద్ధాంతము వ్యాపించినది. దాక్షి
 ణాత్యులలోను బౌద్ధులలోను వ్యాపించినమూర్తి పూజాపద్ధతి
 పామరరంజకమగుటచూచి, ఆర్యులు తమ పౌరాణిక సంస్కృతి
 లోను విగ్రహారాధననుపెట్టి విస్తరింపజేసిరి. బోధినత్వునికి
 బదులుగ, ఈశ్వరునికన్నియో పూర్వావతారములు వర్ణింపబడినవి.
 బుద్ధుడు విష్ణుదేవుని దశావతారములలో నొకడుగ ఒప్పుకొనిరి.
 రామకృష్ణాదులు విష్ణుని ముఖ్యావతారములని విశేషమగు వివర
 ములతో కథలు విష్ణుభాగవతాది పురాణములలో వ్రాయబడి,
 ఆప్రకారమక్కడ చిత్తరువులు దేవాలయములు దేశమందన్నిప్రాం
 తాలలోను నిర్మించిరి. దక్షిణదేశమందెక్కువ వ్యాప్తిలోనుండిన
 శివునికి అమ్మవారికి వేదములోని రుద్రదేవునికిని తీవ్రత్వము కొంత
 సంహారకరత్వమున్నది. కనుక, వీరికేకత్వమేర్పడి, అమ్మవారు
 శక్తి శివునిభార్య, పితృయారు (విఘ్నేశ్వరుడు) శివునికొడుకు,
 వృషభము వాహనము స్వమాభరణము, ఇత్యాది సిద్ధాంతములు
 అందుతో చాల గాఢమును కొన్ని పురాణములలో చెప్పబడినవి.
 శివావతారములును వివరింపబడినవి. ఇట్టిపద్ధతిని ఆధునిక పరిశో
 ధకులు ధియోక్రసీ (దేవసమన్వయం) అందురు. ఇట్టిస్కాందా
 దులు శైవపురాణములు వేదకాలపు వరుణుడు, మిత్రుడు, అగ్ని,
 ఇంద్రుడు వగైరాలకు ఇప్పుడు సర్వేశ్వరస్థానముపోయినది. మరియు
 ఉపనిషత్తులందలి అమేయుడగు భగవంతుడు కేవలం సగుణుడై,
 సాకారుడైనట్లు పామరుల కాకర్షకముగ పురాణములందు వర్ణించిరి.
 దేవాలయాల నిర్మాణములకు అర్చనాదులకు వివిధాగమము లేర్పడి
 నవి. కాని, భగవంతునియేకత్వముకు భంగములేకుండ, భగవం
 తుని సృష్టి స్థితిలయరూపములు వివిధావతారములని నిర్ణయింప
 బడినది ఇది వివాదంసులకు తెలిసినదే; కాని, సామాన్యులలో

అజ్ఞానముగల్గి, శైవ వైష్ణవలమధ్యను, హిందూజైనాదులమధ్యను ఆయావర్ణములమధ్యను విభేదముగల్గి, హింసాభావము నకంకురము గల్గినది. ఇంతకన్నను ముఖ్యము బ్రాహ్మణులు యితరవర్ణముల వారిని, ముఖ్యముగ పంచములను ఉద్ధరించి, వారిలో మద్యమాంసముల దొలగించుటకు జీవహింసాబుద్ధి బోగొట్టుటకు మాలమాదిగలనబడు హరిజనులు యీతర్య సంస్కృతిని బాగుగ వ్యాపింపజేసి వారి దురాచారముల బోగొట్టుటకు బాధ్యులైయుండియు అట్టి యేర్పాటులజేయలేదు. పైగా వారల అస్పృశ్యతయు, ఆగమములు వారికి దేవాలయప్రవేశము లేకండాజేయుటయు, ఆయా సంఘముల హృదయములో క్రోధాదులను విభేదమును, హింసాభావమును, రగులజేసినవి. ఇవి క్రమముగ సంఘమంతటిలో ఐకమత్యమును చెడగొట్టి, క్రమముగ దుర్బలముగజేసినవి వీటి ఫలమును దరిమిలాను దేశమంతయు అనుభవించినది. అప్పటి నుండి అహింసాతత్వము క్రమముగ సడలిపోయినది. కాళిపూజకులు, కాపాలికులు మతముపేరట జీవహింసను మద్యపానము చేయుచుండినట్లు భవభూతి మాలతీమాధవములోను, కృష్ణమిశ్రుని ప్రబోధచంద్రోదయములోను, సూచించినాగు. అప్పుడే కుమారిల భట్టుప్రభాకరాదులు యజ్ఞయాగాదుల కర్మకాండను పూర్వమీమాంసాశాస్త్రముద్వారా పునరుద్ధరించిరి. వారు ఉపనిషత్తత్వమును పూర్వపక్షముజేసిరి ; స్వతంత్రాలోచనకు బంధముగల్గజేసి వేదములు విధిప్రమాణములుగనుక, అందు చెప్పిన అశ్వమేధచయ నాదులను విధిగ (జంతువధతోనహ) జరిగించవలసినదే అని నిర్ధారణచేసిరి. “యజ్ఞ” మనగా త్యాగము పరోపకారము అను మూలనూత్రము మూలబడినది. వేదము ప్రభునమ్మితము; కనుక, ఇప్పుడు శాకాహారులమే అయినను, యజ్ఞములో జీవహింస జరిగించదగినదే అనిరి ; వీరినిజూచి శూద్రాదులు తమ జాతరలకును ధార్మికాధిక్యతయున్నదని భావించి, వాటికిశిష్టాచారమారోపించుట సహజము. ఇట్టివేదవిహితకర్మలగుయజ్ఞములకు వేదప్రమాణ్యమొప్పు

కోలేదు గనుక బాధ్యులు, జైనులు నాస్తికులని వీరు నిరసించిరి.*
 పరస్పరం అనహానము ఆరంభించినది. అంతవరకు మనదేశమందు
 మతభేదముకు ఒకరినొకరు హింసించు రివాజులేక, బౌద్ధార్య
 ముండెనుగదా. ఇప్పుడు పరస్పరహింసాభావము వృద్ధియైనది.
 ఆదరిమిలాకాలపు కొందరి మతగ్రంథములలో పరస్పర నిందదూ
 షణ పెంచుచున్నది. బాధ్యులంతరించి జైనమతము క్షీణదశకు
 వచ్చినతరువాత, సాంప్రదాయపు హిందువులలోనే హింసాతత్వము
 బాగుగతలయెత్తి శైవులను వైష్ణవులను, వైష్ణవులను శైవులను,
 నిందించదొడగిరి. వారు తమకుండు రాజావలంబమును భిన్నమత
 స్థులహింస కుపయోగించినట్లును, దరిమిలా చరిత్రవల్ల తెలియు
 చున్నది వీరి ప్రమాణపురాణములను వారును వారి ప్రమాణ
 పురాణములను వీరును తామసపురాణములని నిందించినారు.
 ఈహింసాభావము సాంఘిక విషయములలో వ్యాపించి, అనేక
 దురాచారములు, పరస్పరవిరోధములును, తలయెత్తినవి. లోగడ
 మనము చూచిన శ్రుతి స్మృతులు ప్రమాణములన్నను వాటి
 మూలసూత్రములు మరచిరి. స్త్రీల హక్కులు తగ్గింపుఅయినవి.
 తరువాత బాల్యవివాహములును, సహగమనపు కూరారాచార
 మును, కొన్నిచోట్ల ఘోషాపద్ధతులును ప్రబలినవి. దేవాలయ
 పద్ధతిలోను మొదట బౌద్ధార్యమేఉండి, తరువాత తగ్గినది. ఇవి
 ముఖ్యముగ దక్షిణప్రాంతపు ఆలయములు, విశాలభావముతో
 ఏర్పడినవి. ఇందు జాతి కుల విభేదములులేకుండ సంఘమంతయు
 సమావేశమై సమిష్టిప్రార్థన జరుపవలెను. ఇక్కడనే పురాణ
 కాలక్షేపాదులద్వారాను ఉపన్యాసాది బోధలవల్లను బాలురకు
 విద్యాబోధవల్లను జనులందరును కలిసి జ్ఞానబోధనందుచుండిరి.
 ఇంతేకాదు వైష్ణవదేవాలయములలో చాలచోట్ల దేవుని ప్రసాద

* ఈపూర్వమిహంసకు శిశ్వరాష్ట్రమువెట్టుకోలేదు అయినను శిశ్వ
 బాధజైనుల నాస్తికులనుట విచిత్రము.

ముగ అందరిభుక్తి కాహారమిచ్చుపద్ధతి వచ్చెను. ఈ ఆలయము లలో అట్టి పంక్తిభోజనములలో మొదట జాతి కులభేదములు పాటించనట్లు తోచును. (ఇప్పటికిని ప్రసాదమిచ్చుటలోను తినుట లోను ఆదేవాలయాలలో దృష్టిదోషము స్పర్శదోషము పాటింప కూడదనియే సంప్రదాయము.)

ఇట్లు దేవాలయముల ద్వారా సాంఘిక సంఘటన, సమీకరణము గ్రామజనుల అభివృద్ధియు జరుగుచుండెను. కాని దరిమిలా విభేదములు కలహములు హెచ్చినవి. అందు ద్రవ్యమును ఆభరణములును నిలవచేసి వాటి ఆస్తిని అధికారమును వ్యక్తులు స్వార్థముకు వినియోగింపజొచ్చిరి. అంతటితో వాటి సందర్భములోను హింసాతత్వ మంకురించినది.

కాని, హింసాతత్వము హానికరమని అప్పుడును కొందరు విద్వాంసులు కనిపెట్టిరి. పురాణములలోను కొన్ని అహింసా ప్రబోధకమగు గాథలున్నసంగతి చూచియున్నాము. వీటిలో పరోపకారము బోధించుటే ముఖ్యోద్దేశమని కొందరి యభిప్రాయము. హింస పాపకార్యమని హింసించువారు పరలోకమందు నరకమనుభవింతురని, చాలా పురాణములలో జెప్పినారు. సామాన్యులలో మాత్రం బౌద్ధార్యము అహింసాతత్వము తగ్గినవి. అందుల రాజకీయఫలితమును తరువాత చూతుము.

• అష్టాదశపురాణేషు వ్యాసేనకథితం పురా
పరోపకారః శ్రద్ధాయ పాపాయ పరపీడనం॥

అధ్యాయము 29.

ముస్లిములదాడి, హింసాఫలం.

11, 12 వ శతాబ్దాలందు వాయవ్యదిశనుండి ఆఫ్ఘనుముస్లిము లీ దేశము ప్రవేశించిరి. అప్పుడు రెండుజాతుల మధ్యను సంస్కృతుల మధ్యను రాజులమధ్యను తీవ్రసంఘర్షము కలిగి, భారతీయ సంస్కృతిలోను పాలనలోను కొత్తవర్ణనామమేర్పడినది; ఆనంద ర్భము గ్రహించుటకు, అందు అహింసాతత్వ మెట్టిస్థితిలోనుండెనో తెలియుటకును, మనమిప్పుడు అప్పటి రాజకీయరంగమువైపు మన దృష్టిని మరల్పవలెను.

8 వ శతాబ్దకే “మహమ్మద్ ఖాసిం” అను అరబువీరుడు సింధుదేశముపై దండయాత్రచేసి, ఆప్రాంతమును వశము చేసుకొనెను; కాని అతడితరప్రాంతములకు వ్యాపించలేదు. పిమ్మట 11 వ శతాబ్ది ఆరంభముకు “మహమ్మదు ఘజనీ” అను ఆఫ్ఘను రాజు హఠాత్తుగా ఒక్కొక్క ప్రాంతముపైన దాడిచేసెను; ఈతడు హిందూదేవళముల విగ్రహముల బగులగొట్టి అందును భూమిలోపలను దాచియుంచిన విశేషద్రవ్యముల దోచుకొని, అడ్డువచ్చినవారి నోడించి, లక్షలకొలది రూపాయల కిమ్మతు బంగారుతోను అమూల్యమైన రత్నాదులతోను మరలిపోవుచుండెను. తరువాత కొంత కాలముకు “మహమ్మదుగోరీ” వాయవ్యదిశనుండియే ఈదేశము చేరి దండయాత్రచేసెను. ఒకసారి పృథ్వీరాజు (ధిల్లీ ప్రభువు) నోడించెను. మరొకసారి జయచంద్రుని (కన్యాకుబ్జరాజును) జయించెను. తుదకార్యవర్తమందు ముస్లిం రాజ్యపాలన మారంభించెను. “హిందువులు అహింసాతత్వపువారు, వీరు హింసాఫలమైన ముస్లిం వీరులకోడిపోయి, దేశరక్షణ ఆత్మరక్షణ జేసుకో

లేకపోయిరి ; కనుక రాజకీయములలో అహింసాతత్వ మువయో గించదు" అని ఈసందర్భముగూర్చి కొందరు నీతి చెప్పట కలదు. కాని, ఆవరిస్థితులను బాగుగ పరీక్షించి చూడవలెను. ధననిధుల నిల్పి విగ్రహముల కమర్చుట నిజమైన ధార్మికతకు, ఏకేశ్వర పూజకు వ్యతిరేకములని ఘటనీ (మహమ్మదీయ సిద్ధాంతప్రకారం) తనపై నికులకు బోధించెను. ముస్లిములకు విగ్రహారాధన, గుడు లలో ధనముపోగుచేయుట గిట్టదు. ఆ "దుష్కార్యము"ల రూపు మాపి, పామరుల మూఢభావముల బోగొట్టుట సరియైన ధర్మ ప్రచారమున కవసరము ; అట్టి నిజమైన మతము నీదేశమున స్థాపించి, ఈశ్వరేచ్ఛ నెరవేర్చుమను దీక్షతోను, వీరావేశముతోను ముస్లిములు పోరుచుండిరి. ఆముస్లిము పైనికులలో పరస్పరం కులద్వేషముగాని, విభేదములుగానిలేవు. వారు పరస్పర ప్రేమతో సహాయముచేయుచు, ఐకమత్యముతోను, తమలో ప్రేమభావము తోను ఉత్సాహముతోవచ్చి, యుద్ధము సాగించిరి. హిందువులకో నిజమైన వ్యక్తిపౌరుషమున్నను, వారిలో పరస్పరప్రేమ అంత శక్తి అప్పటికి క్షీణించి, నిరుత్సాహులై, ఉన్నతాశయములు పొంది తమలో పరస్పరము మానసిక హింసవల్ల ఐకమత్యములేక, ముస్లిములధాటి నాపలేకపోయిరి.

నిజమైన అహింసాతత్వ మీదేశమందు వ్యాపించియుండి నప్పుడు, మనదేశమితరులకు లొంగక, ప్రపంచపు నాయకమణిగ నుండినది. తరువాత, పరస్పర కలహములు ప్రబలినవి. నైతిక ధార్మిక సాంఘిక విషయములందు హింసాతత్వము అసహనము బాగుగ తలయెత్తినది. దీనిఫలము రాజకీయములలోను కనబడినది. 7 వ శతాబ్దివరకు బలీయమైన సామ్రాజ్యములుండినవి. ఆధ్యాత్మికముగ అహింసాతత్వము క్షీణించినతరువాత, రాజకీయముగను ఏకీభావముపోయి, ఉత్తర మధ్యదేశములందు చిన్నచిన్న రాజ్యము లేర్పడి వీటి రాజులమధ్యను రాజుకు ప్రజలకు మధ్యను అసహనము ద్వేషము నిరంతర కలహములును జరిగినవి. వీటివలన శాంతి

పోయి సేనలు పరస్పర వినాశము చేయుటచే, కలత వృద్ధియై
 ఆరాజ్యములు భౌతికముగను దుర్బలములైనవి ; నైతిక దౌర్బల్యము
 నేర్పడినది. ఇట్లే సాంఘికముగను ఆయా వర్ణములమధ్యను, వీరికి
 అవర్ణులకు మధ్యను సహనములేక, కలతలు వృద్ధియైయుండినవి.
 అట్టి విభేదములతో కప్పల తక్కుడగునుండి, నిరాదర్శులై, అసం
 తృప్తి జెందియున్న హిందూ సైనికులలోను, వారి నాయకులగు
 ఆయారాజులలోను, నిజమైన అహింసాభావము అప్పుడు క్షీణించి
 యుండెను. కార్యశూరతయుపోయెను. నిజమైన బలమున్నప్పుడే
 అహింస బాగుగనుండును. అధోగతిలోని నిమ్నజాతీయులును
 పౌరుగురాజుల పై ద్వేషము కలవారును విదేశీయులపైన సహజ
 ముగ సంపూర్ణ త్యాగముతోను ఐకమత్యముతోను పోరలేదు.
 బ్రాహ్మణ క్షత్రియులు తమ ఆధిక్యమునేకోరిరి. గాని సంఘక్షేమ
 ముకు త్యాగపరులుకా లేదు. ఆయా దేవళములందు విగ్రహారాధన
 బలమై, అగణ్యమగు స్వర్ణ రత్నాదులు దేవాలయములందుంచబడి,
 వారితృప్తికు పేరాసకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనమైయుండెను. ఈ విగ్ర
 హారాధనలో క్రమంగా మూర్ఖతయేర్పడి చాలమందికి నిజమగు
 యీశ్వర ప్రేమపోయి, అజ్ఞానము మూఢభక్తిగ నుండెను.

ఈ ముస్లిముల దాడికాలముకు హిందువులలో పూర్వపు
 ఉత్సాహశక్తియు ధైర్యమును క్షీణించినట్లు నూచనలున్నవి. ఇది
 వరలో ధైర్యోత్సాహములతో దూర దేశములకు వలసబోయి ఉన్నత
 సంస్కృతి వ్యాపారమును వ్యాపింపజేసినవారి సంతతి సముద్ర
 యానమునే చేయకూడదను నిషేధముకు లోబడిరి. విదేశీయుల
 పైన క్రమముగ ద్వేషమును వారి సంపర్కమంటే భయమును
 యేర్పడినది. పూర్వము యవనులతో సంబంధముంచుకొని వారి
 గ్రంథముల జ్ఞానమునుగూడ ఆచార్యులు గ్రహించిరి.* శకయవ

* స్ట్రాబోనియవవాస్తేషు సమ్యక్సాస్త్రం వ్యవస్థితం |

ముషివత్తేవతాజ్యంతే, కింపునైవ విద్విజాః ||

(వరాహ మిహిరుని బృహత్సతకం)

నాదులను ధారాశముగ హిందూమతములో గలుపుకొనిరి. కాని, 8 వ శతాబ్దినుండి విశ్వప్రేమము, ఆసాహర్ద్రమును, కాలానుగుణముగ సంఘస్థితిని సంస్కరించుటయు జ్ఞాన విపానయు క్షీణించినవి. అప్పుడు ముస్లిములలో నవ్యోత్సాహమును, జ్ఞానేచ్ఛ, అభివృద్ధి వాంఛయు మనలోకన్న హెచ్చుగనుండినవి. అప్పటికి హిందువులు కూవకూర్మములు కాజొచ్చిరి. భావస్వాతంత్ర్యము, జ్ఞానవిపాన క్షీణింప నారంభించినవి. ధార్మికప్రచారమం దుత్సాహముతగ్గి, అన్యమతస్తులను హిందూసంఘములో చేర్చుట స్పృశించుటకూడ మానుకొనిరి; మేచ్చులతో నెట్టి సంవర్కమున్నను తమకు హాని కల్గునని భయముగల్గినది. ఇట్లు వారిలో కొంత పిరికితనము గర్వము అంకురించినవి. రాజులలోను ఐకమత్యము లేనట్లు 11 వ శతాబ్దినుండి దరిమిలా చరిత్రలో ప్రతిముఖ్య ఘట్టమును ఘోషించుచున్నది. ఇందుకొక ఉదాహరణ చాలును మహమ్మదు గోరి దేశమును వశపర్చుకొనుటకు మహాసేనతో వచ్చినప్పుడు ఢిల్లీశ్వరుడగు పృథ్వీరాజు గొప్ప సేనను సిద్ధముచేసి మొదటిసారి ఆతనినోడించెను. కాని, మహమ్మదుగోరి అంతటితో నిరుత్సాహికాక, ఇంకను పెద్ద సేనను తరిఫీయతుచేసి, సైనికులకు ధార్మికోత్సాహముగల్గించి, ఎక్కువ జాగ్రత్తతో తయారైనచ్చి, మరల యుద్ధమారంభించెను. అప్పుడు పొరుగురాజ్యపు పాలకుడు తనకు మామగారునైన జయచంద్రునికి పృథ్వీరాజీవార్తను తెలిపెను. ఈసందర్భములన్నియు తెలిసియు జయచంద్రుడు పృథ్వీరాజు ప్రాబల్యముకు అనూయాగస్తుడై, అసహనపూరితుడై, ఆతనికి సహాయముచేయ నిరాకరించెను. శత్రువుగు మహమ్మదుగోరికే తననైతికసహాయమిచ్చెను. ఆమహాయుద్ధమందు పృథ్వీరాజోడి, చనిపోయెను. గోరి ఢిల్లీరాజ్య మాక్రమించుకొనెను. కాని మరుసంవత్సరము తనకు మిత్రుడైన జయచంద్రునిపైకి తరలివచ్చి పోరెను. జయచంద్రుడు తాను క్రిందటిసాలున చేసినదేశ ద్రోహముకు ఫలమనుభవించెను. ఇట్లు పరాజితుడైన జయచంద్రుని

కన్యాకుబ్జరాజ్యమును గూడ ముస్లింసీరుదు తనరాజ్యములో చేర్చుకొనెను. ఘజ్నీ చేసిన దాడిలోను ఎప్పుడును అందరూ సంప్రదించుకొని కలియరైరి. పైఅన్ని సందర్భములబట్టియు, 11, 12 శతాబ్దులలో హిందువుల ఓటమి అహింసాతత్వపు ఓటమి కాదని, తమలో పరస్పరమునుండిన వివిధరీతుల హింసాతత్వపు ఫలితమే యనియు విశదము. మరియు ఆధ్యాత్మిక సాంఘికములం దేర్పడు హింసాతత్వముచే రాజకీయముగను దుష్ఫలిత మేర్పడునని వాటికి రాజకీయములకు పరస్పర సంబంధముండుననిగూడ, పై సంగతులు తెలుపును, నాయకులు రాజులు వ్యక్తులుగూడ తమ స్వార్థమునేచూచుచు సంఘక్షేమము పాటించనప్పుడు, ఆసంఘములో తక్కిన వారికిని, తరువాత ఆవ్యక్తులకుగూడ నష్టమే గల్గుననియు స్పష్టము. మరియు కొత్తభావము లవలంబించి సమన్వయించుకోక పోవుటవల్లను హిందువులు వెనుకబడినారు.†

సాంఘిక ధార్మికములలో హేతువాదమును స్వతంత్ర విచారణమూ మాని పూర్వపు శబ్దప్రమాణమే తీసుకొన్నట్లు యుద్ధములలోను సంప్రదాయపద్ధతులే హిందూయోధులు పెట్టుకొనిరి, నవ్య పద్ధతులను ద్వేషముతో నిరసించిరి.

ముస్లింనాయకులు తమ సైనికులను చక్కని ఆశ్వీకడశములుగ తయారుచేసి, తుపాకులు మున్నగు నవ్యాయుధముల ధరించి కొత్తవ్యూహములుపెట్టి ముట్టడించుటచూచి ఆ అనుభవము కలిగినతరువాతకూడ, హిందూరాజులు తరువాత యుద్ధములలోను తమ పూర్వపు సంప్రదాయపద్ధతులే మించినవి వాటినే సులభముగా చలించ విలులేని గజరథాదులవల్లను అనుచిత పద్ధతుల

† ప్రాతదైనంత మాత్రమున మంచిదనుట తప్పరి కాళిదాసు 5 వ శతాబ్దిలోనే ఇది హెచ్చరించినాడు. పురాణమిత్యేన ససాధు సర్వసంచాపి సర్వసమమిత్యవద్యం | సంకాపరాజ్యవ్యతరద్భ జంతేమాథః | పరపత్యయనేయబుద్ధిః॥

వల్లను తమకే హాని తెచ్చుకొనుచుండిరి. దేశకాలానుసారమగు
మార్పులు చేసుకొనుభావ స్వతంత్రతయు నవ్యతయు ఉండుట
అవసరమనుసంగతి మరచిరి.

అధ్యాయము 30.

ధ ర్మ ప రిణా మ ము.

కీ॥ పూ. 5 వ శతాబ్దినుండి వేయేండ్లవరకు మనదేశ
మందు అహింసాతత్వము వ్యాపించి జనుల ఆర్థిక సాంఘిక రాజ
కీయస్థితియు ఘనమైయుండెనని, చూచియున్నాము. తరువాత
గొప్పపరిణామ మేర్పడినది. జనులలో ఉద్యమశీలత, ఉత్సాహము
సాహసము పరస్పరమైత్రీ, ఆనుకూల్యము, చాలవరకు తగ్గినవి.
ఆయాకులములమధ్యను ఆయాప్రాంతముల చిన్నచిన్నరాజ్యముల
మధ్యను, పరస్పర కలహము లేర్పడినవి. ఈస్థితిలో విదేశీయులు
దాడిచేసిరి. హిందూరాజులును సైనికులును కలయిక లేక, వేర్వే
రుగ ముస్లిముల నెదిర్చిరి. వారును వారి సైనికులును వ్యక్తివీరత
కనపర్చినను, సేవలో నవ్యతయు కట్టుబాటును ఏకీభావమును ఉత్సా
హమును లేక, ఓడిపోయిరి. ముస్లింరాజులు పాలించదొడగిరి.
ఈరెండు సంస్కృతుల సంఘర్షణములో హింసాతత్వము ప్రబలినది.
దేశములో పరస్పర సంఘర్షణములు ద్వేషములు రాజకీయముగ నే
గాక, సంస్కృతిలోను పొడచూపినవి. హిందువులలో కొందరు
ముఖ్యముగ అవర్ణులు ముస్లిములైరి. టర్కీ పారసీకాదులలోవలె
కాక ఈదేశపు సంస్కృతిమతము వాటి ప్రత్యేకత కొంతవరకు
నిల్చినవి. కాని హిందువులలో నహనశక్తితగ్గి (ఆత్మ రక్షణకు
కావచ్చు) హిందువులు అన్యులలో సాంఘికాది సంబంధము మాను
కొనిరి. హిందూమతములో చేర్చుకొన నిరాకరించిరి; కాలాను

కూలముగ సంఘక్షేమముకు అవసరమగు మార్పులు జరిగించలేదు. తరువాత వచ్చిన వాఙ్మయములోను నిజమైన అహింసాప్రబోధము బాత్తిగా తక్కువయే. ఆధ్యాత్మికముగను తార్కికపరీక్షలును పరస్పరదూషణయు ప్రబలమైనవి. విగ్రహారాధన సందర్భములోను ఆయాశాఖలమధ్య హింసాతత్వము ప్రబలినది కాని, తరువాత ప్రతిశతాబ్దిలోను అక్కడక్కడ భక్తులుదయించిరి. వారు బుద్ధుడు జీనుడువలె నైతికోద్ధరణను దేశమంతటను కల్గింపలేకపోయిరి; కాని, వారిభక్తిబోధలో కొంత ప్రేమతత్వముండెను. ఈభక్తులలో చాలమంది ఉద్దేశము ఆధ్యాత్మికమే; వారిబోధలు జనసంఘములో వేరుబారియున్న హింసాతత్వమును సాంఘిక నైషమ్యములను వెకల్గింపలేకపోయినను, అందుకై వారు ధైర్యముతో చేసిన కృషియు ప్రశంసాతీర్థములు. ఉపనిషత్తులలోను గీతలలోను, అంతకన్న దృఢముగ జాద్ధబోధలలోనుచెప్పిన విశ్వమానవ సమత్వమును, అహింసాతత్వమును ఈభక్తులబోధలలో ప్రత్యక్షముగ లేదు. ఈభక్తితత్వము చాలవరకు ఈశ్వర ప్రేమరూపము. వారు రామకృష్ణాది అవతారములలోని లీలలను వృత్తాంతములను వివరించుచు, తమకు భగవంతునికి భార్యాభర్తల సంబంధమో, కొడుకు తండ్రి సంబంధమో, దాసప్రభు సంబంధమో భావించుకొని ఈశ్వరుని మహాత్వమును స్తుతించిరి.

వీరు రచించిన శ్లోకములు గీతములు చాలవరకు సగుణుడగు పరమేశ్వరు నుద్దేశించినవి. ఈమతము భాగవత* రూపము; విశ్వరూపుడగు భగవంతునియందుండు ప్రేమతో మానవుల అన్యోన్య సోదరతకు సంబంధములేప్పదు. ఈభాగవత తత్వము ఉత్తర దేశమందు పురాణములలోను దక్షిణమందు శైవభక్తులలోను

* ఈభజనము స్తుతిరూపముగా నున్నది, భగవంతుని కీర్తనము ప్రధానముగా నుండు పాగడినట్లుకాదు. అందు అతిశయోక్తిలేక, స్వభావోక్తిగనే యెంచవలెను. విష్ణుస్తోత్రముగూర్చి కాళిదాసు యిట్లున్నాడు. “భూతార్థ వ్యాప్త తిప్పాహి, నస్తుతిః పరమేష్ఠినః (రఘువంశం 10—38)

అశ్వారతును ఆరంభమై, తరువాత ఈభక్తులద్వారా వ్యాపించి నది. కనుక వీరిలో కొందరు శ్రీరాముని, కొందరు కృష్ణుని, తమప్రేమ బోధకాలంబముగ జేసుకొనిరి. దక్షిణమండేర్పడిన మత్తయాచార్యులును నింబాగ్గుడు నల్లభుడు ఆధ్యాత్మిక తత్వముల చర్చలోకి దిగుచుండిరి. ఈభాగవతభక్తులట్లు చర్చలకు దిగలేదు. ప్రదేశములోను కాలములోను అప్పటికుండిన సరిసిరినిబట్టి ఆయాభక్తుల బోధలలో కొంతభేదముండెను కాని ఈభక్తుల జీవితములు ప్రేమభావపూరితములు అహింసాయుతములు సంస్కృతివర్ధకములు. కనుక నరుసగ ఈభక్తులకు జీవిత నృత్యాంతములు మనము క్లుప్తముగ పరికింతము.

అధ్యాయము 31.

రా మా న న్దు డు.

ఈభక్తుల పరంపరలో మొదటివాడు రామానందుడు. ఆయన 14 వ శతాబ్దిలో కాశీప్రాంతమందు నివసించెను. 8 వ శతాబ్దినుండి ఉత్తరదేశము అశాంతమైయుండెను. ఈలోగా అక్కడనుండి క్రిందకు వ్యాపించిన ఆర్యసంస్కృతి దక్షిణదేశంలో లోగడచెప్పిన మహాభక్తులద్వారా వర్ధిల్లినది. శంగరులును రామానుజులును స్వయంగా ఉత్తరభారతంలో తమ సిద్ధాంతాలను బోధించి, అక్కడ కేంద్రస్థలాలలో తమ శిష్యుల పీఠము లేర్పరిచిరి. మనప్రాంతంలోవలెగాక ఉత్తరమందు విష్ణుభక్తియే యెక్కువ జనాదరమొందినది. శంకరరామానుజులు తమ వేదాంత గ్రంథములను దేశమంతట వ్యాప్తికి సంస్కృతంలోనే వ్రాసిరిగదా. ఆధ్యాత్మిక భావములను తార్కిక క్లిప్తత లేకుండ సుబోధముగ జేసి వానిని పామరులకును తెలియునట్లు రామానం

దుడు తన పాఠంతలో వాడుకభాషయై ప్రాకృతభాషా పరిణామ మైన హిందీలోనే గీతములుగ వ్రాసెను. అవి అప్పటి జనులకు ధర్మము, ఉదారమైననీతి తెలియుట కుపయోగించినవి. రామా నందుడు విద్వాంసుడు, భక్తవరుడు, ఆయన సర్వజనులందును సమానాదరముగల్గి, అందరిని ప్రేమించెను. ఆయన జన్మచే బ్రాహ్మణుడుకాని, తన బోధలలోను ఆచరణలోను కులభేదము లను పాటించలేదు. జ్ఞానులగు శూద్రులను ఆయన తనతో సమముగ ఇంటిగాదరించుటచూచి, కొందరు అహంకారయుతులగు బ్రాహ్మణులాయనను మొవట బహిష్కరించిరట. అంతట ఆయన అసలే కులభేదములు వదలి, అన్నిజాతులవారిని జన్మతః సమా నులుగ భావించెను. ఆయన ముఖ్య శిష్యులలో కొందరు బ్రాహ్మ ణులు, కాపులు, సాలీలు, ముస్లిములు, మాలలు నుండిరి. కొందరు స్త్రీలుగూడనుండిరి. ఆయన స్త్రీలకు పురుషులకు సమాన మర్యాద నిచ్చెను.

దక్షిణమందలి నమ్మాళ్వారు వృగైరాలు సాధారణముగ కృష్ణభక్తులు. వారి రచనలు చాలవరకు కృష్ణావతారమునే కీర్తించెను. కాని, రామానందుడు శ్రీరాముని గూర్చియే మనో హర గీతముల రచించి, శ్రీరాముని ఆదర్శజీవితము ననుకరించు మని శిష్యులకు బోధించెను. ఆయన శాస్త్రజ్ఞుడు, విద్వాంసుడు అయితే మతవిషయమందు తార్కికచర్చల వదలి, జనులుభక్తియు సత్ప్రవర్తనయుగల్గి శాంతభావముతో నుండవలెనని బోధించెను. సామాన్యజనులను మూఢవిశ్వాసములనుండి యుద్ధరించి, వారిలో మానవత్వమును భాత్యభావమును హెచ్చించుటకు యత్నించెను. ఆయన తన శిష్యులకు సంఘసేవాసక్తిని గల్గించెను; ఆయన తరు వాత శిష్యులాయన భావనపరీకారం భారతసంస్కృతి నుద్ధరించు టకు విశేషకృషిచేసిరి.

అధ్యాయము 32.

ర వి దా సు .

రామానందుని ముఖ్యశిష్యులలో నొకడు; ఇతని “రాయి దాసు” అనియు చెప్పుదురు ఇతడు దక్షిణదేశపు తిరుచ్చిగాళ్ళాడు, నందనారులవలె, హరిజనకులపుభక్తుడు. బాల్యమునుండి విష్ణుభజనచారప్రేమ గల్గియుండెను; కలవృత్తిగ చెప్పలు కుట్టుచు, అతడు దానిమూలంగానే కొంతకాలం జీవనంచేయుచుండెను. కాని తరువాత అతడు తోడిభక్తులందరికిని చెప్పలనుచితముగ సిచ్చుచుండెను. సహజముగ మొదట సవకులు యవస్థని చిక్కులు పెట్టుచుండిరి. తరువాత బ్రాహ్మణులును అతని శాంతతన, భక్తిని, ఆదర్శవీతిని గమనించి, అతనిని ఆదరించిరి. కేవల మానవప్రేమచల్ల ఆయన బ్రాహ్మణులచే గౌరవింపబడెను.

తన చమారువృత్తి లో మంచి నేర్పరియైనను, రవిదాసు ద్రవ్యసంపాదనకు ప్రయత్నించక పొట్టపోషణతో తృప్తి నొంది, తనగురువువలెను, సహాధ్యాయులు కబీరునివలెను, దరిదుర్దుగనే జీవించెను. రవిదాసును పరీక్షించుటకెవరో ఒకసారి అమూల్యమగు మణినొకదానిని అతనికియబోయిరి. అతడు మొదట నిరాకరించెను కాని, ఆయన పట్టువట్టినందున, తనకుటీరపు చూరులో పెట్టుమనిచెప్పి, తన పనితోరణతో నుండెనట. ఆయన యట్లే చూరులోదోపి వెల్లెను. కొంతకాలమైనమీదట ఆయన దాసునింటికివచ్చి చూచెను. ఇతడెప్పటివలె దరిదుర్దుగనుండెను. “ఆమణి నుపయోగించుకోలేదా? అది యేమైనది” అని యాయన యడిగెను. “ ఏమో, దానిని ముచ్చటపడిదు నీ వెక్కడచెట్టి తివ్రా అక్కడనే యుండవలెను. ” అని రవి దాసనెను. అంతట ఆమణి నాయన వేదకి తాను పెట్టిన ఫలమునుండి తీసికొనిపోయెను.

(భగవంతుడే భక్తునట్లు పరీక్షించుటకు చేసెనని కొందరి నమ్మిక) అప్పటినుండి రవిదాసు ఆత్మజ్ఞానమును సంతృప్తియు ఇంకను హెచ్చినవి. ముఖ్యముగ ఆచార్యుల హరిజనులలో రవిదాసువల్ల అద్భుత ప్రభావముగల్గినది. వారికందరికినీ రవిదాసు దురాచారముల మాన్పించి, జాతరలు వగైరాలు జీవహింస మద్యపానము లేకుండజేసి, ప్రేమమయుండు జగత్పిత అగు భగవంతుని కుపాసకులుగ జేసెను. ఇప్పటికిని ఆచార్యుల చాలమంది హరిజనులీ తెగవారున్నారు.

అధ్యాయము 33.

—♦ నరసింహమెహతా ♦—

15 వ శతాబ్ది చివరనుండిన నరసింహమెహతా జీవితమును స్మరణీయము. ఈతడు గుజరాతు ప్రాంతీయుడు. కాతియవాడులో “జనాగ” పురమితని జన్మస్థలము* ఈయన బాల్యమునుండియు సాధుజనుల సహవాసము గల్గి మహాభక్తుడైనాడు ; రాత్రిపగలు ఎప్పుడును శ్రీకృష్ణ స్మరణ చేయుచుండెను. (ఈయన పినతండ్రి పర్వతవైష్ణవు”డును గొప్ప విష్ణుభక్తుడై, ప్రతిరోజును 50 మైళ్లు నడచి ద్వారకకు తులసిమాలతో భజనచేయుచువెళ్లి వచ్చుచుండెనట) నరసింహమెహతా బాల్యమందొక శిఖాలయములో దీక్షతో తపస్సుచేసి, మంచి నిగ్రహం సంపాదించి, తరువాత గృహస్థుడయ్యెను. అప్పుడు, ఆయన భక్తిపరుడై పరోపకార ప్రవృత్తిలో కాలము గడుపుచుండెను. ఆయన భక్తిభావశుద్ధివల్ల దేవుడు

* గాంధీమహాత్ముని జన్మస్థలమగు పోరుబందరు దీనికి దగ్గరనేయున్నది. బాల్యమందు గాంధీగారు నరసింహమెహతా గుజరాతీలో వ్రాసిన భక్తిగ్రంథముల బడివి అందువల్ల చాల ఉపకారం పొందినారు.

ఆయనను కష్టములనుండి స్వయముగా తప్పించేవాడని ప్రసిద్ధికలదు. తరువాత ఆయన భార్యయు కుమారుడును మరణించుట తటస్థించెను. అంతటనుండి ఆయన గ్రామములందు తిరుగుచు, జనులకు పవిత్రభక్తిని జీవరక్షణపరతన భక్తిని బోధించుచు, ఆస్థాంత మంతటను భక్తిప్రచారమును చేయుచు, చాలమందిని సత్పురుషులుగ జేయగల్గెను.

ఆయన స్వభావలో భక్తిని విశ్వప్రేమను బోధించుచక్కని గీతములు వ్రాసెను. అవి ఆస్థాంతపు ప్రాచీన పశ్చిమ హిందీ శాఖ అనగా ప్రాచీన గుజరాతిలోనున్నవి. (అప్పటి గుజరాతి పశ్చిమహిందీ కొకశాఖగ నుండెను) అవి అందరికిని సుబోధవిశ్వ ప్రేమకములై, అహింసకు బోధకములైయున్నవి. వీటిలో నొకటి గాంధీమహాత్ముని కత్యంతప్రియమై, ఆస్థాంతమండేగాక దేశమంతటను ప్రసిద్ధమైనది.*

* వైష్ణవ జనతోతేనేకహియే, జోపీడపరాయీ జానేరే | పరదుఃఖే ఉపకారకరేతోయే, మన అభిసూనన అజారే || సకలలోకమాసానే పరిదేనింవాన కరేనేరే | నాచకాధ మననిశ్చలరాఫే ధనధన జననీతేనరే || సమదృష్టిశత్రుష్టా త్యాగీ పరస్త్రిజేనేమాతరే | జిహ్వాధకీ అసత్యనబోలే జరధననసర్పూలేమాధరే || మోహసూయావ్యాపే నహిజేనే దృఢవైరాగ్య జేనామనసూరే | రామనామనుతాలీ లాగీ సకలతీర్థరే నారనమారే || పణిగోభీనే కపటరహితచే కామక్రోధ నివార్యారే | భణేనరనైయోతేనుందర్శన కరతాంకుల ఏకోతేర్ తార్యారే || (ఇతరుల యుఖముల గ్రహించి, వారికి తోడ్పడుచు ఎవరినీ హింసింపక, వయ్యదై ఎవరినీ దూషింపక, మనోవాక్కాయము నిశ్చలముగజేసి, తృష్ణదులులేక, కామక్రోధములు వదలి, త్రికరణకుద్ధిగల్గి, రామనామస్మరణ చేయువాడే నిజమగు వైష్ణవుడని దీని భావార్థము.)

అధ్యాయము 34.

—♦ ముస్లిం సంస్కృతి. సూఫీమతం ♦—

తరువాత కొందరు భక్తులు ముస్లిం సిద్ధాంతముల సాపర్యము
మొందినారు ; కనుక ముస్లిం సంస్కృతి యెట్టిదో దాని ప్రభావ
మొంతవరకు తగినదో మనమిప్పుడు గ్రహింపవలెను. భారత
దేశమందిప్పుడు హిందువులతరువాత హెచ్చుమంది ముస్లిములు.
వీరు మొత్తం జనసంఖ్యలో సుమారు నాల్గవవంతు ఉన్నారు♦
కనుక ఇప్పటి భారతీయ నాగరికతలో ముస్లిం సంస్కృతికిని
ఉచితస్థానమున్నది. దానితో సాపర్యమువల్ల హిందూ సంస్కృ
తిలో కొంత పరిణామము కల్గినది. అట్లు కలుగక తప్పదు. కనుక
ఆమతస్థాపకుని జీవితము సిద్ధాంతములగూర్చి తెలుసుకోవలెను.

ఈ మతస్థాపకుడు హజరత్ మహమ్మద్. ఈయన క్రీ. త.
29-8-570 తేదీనీ అరేబియాదేశపు ముఖ్య నగరమైన “మెక్కా”
లో పుట్టెను. అప్పటికి “మెక్కా” యూరపుకు భారతదేశముకు
వ్యాపారపు కేంద్రముగనుండెను. ఈయన తండ్రి “అబ్దుల్లా”
యీయన పుట్టకముందే మరణించెను. ఈయన బాల్యముందే
తల్లి “అమీనా” చనిపోయెను. మహమ్మదు బాల్యమునుండి
చాల శ్రమపడి, సత్యవ్రతుడై, కష్టజీవియై, నీతిమంతుడై, పరోప
కారబుద్ధిగల్గియుండెను. ఆదేశములో చాలభాగము విదేశరాజుల
పాలనలో నుండెను ఈ అరేబియను లప్పటికి మూఢవిశ్వాసములు
గల్గి, గ్రామదేవతలను పూజించుచుండిరి. సంస్కృతియులేకుండ
పరస్పరం కలహించుచు, అనేక దుర్మారములతోనుండిరి ;
వేర్వేరు తెగలై తరుచు తమలో పోరుచు, శిలావిగ్రహముల
యెదుట జంతుబలి నరబలిగూడ యిచ్చుచు, తాగి, గుచ్చుచు, పాద

♦ బర్మాకాక మనదేశపు సంఖ్య సుమారు 33 కోట్లు అందులో సుమారు
23 కోట్లు హిందువులు ; 8 కోట్లు మహమ్మదీయులు.

మోడుచు హింసాపరులై యుండిరి. వీరు రాళ్లను రప్పలను పూజించుచుండిరి. స్త్రీలను హీనముగ జూచిరి. బానిసను అమ్మువ్యాపారముండెను. మహమ్మదు ఈ నవ్వుజాతీయులకు ధార్మికబోధచేసి, వారిలో ఐక్యమును సంఘభావమును పరస్పరప్రేమను కల్పించెను. వారిమూఢవిశ్వాసముల బోగొట్టెను. “ఈశ్వరుడొక్కడే ; ఆయన అదృశ్యుడు ; ఆయనకేశ్వరునే అందరును భక్తితో ఆరాధించవలెను. రాళ్లను విగ్రహములను మూఢముగ పూజింపకూడదు” అని వారికి మహమ్మదు బోధించి, వారినందరి నుద్ధరించెను. మహమ్మదు ఈనవ్వుమతమారంభించగా జనులు శిలలకు మొక్కుట మానిరి ; అక్కడిమెక్కా వగైరా నగరములందలి విగ్రహారాధన వల్ల ఇదివరలో జనులనుండి మొక్కుబడిసొమ్ములు వసూలుచేసి తద్వారా శ్రీమంతులై ప్రబలునైనవారు ఆయనవల్ల తమ రాబడి పలుకుబడి పోవుచున్నవనియెంచి, ఆయనకు విరోధులై మహమ్మదును హింసించి చంపదలచి, చాల బాధలబెట్టిరి. ఈమెక్కా అధికారులు బలీయులు. కనుక మహమ్మదు అక్కడనుండి క్రీ. త. 622 సం॥ లో మదీనా నగరమునకువచ్చి, అక్కడ తన ఆదర్శ జీవనముద్వారా చాలమంది అనుచరులను సంపాదించెను. ఆయన సౌమ్యజీవనము, శాంతస్వభావము, విశ్వజనప్రేమ, ఆయన మహా నీయుడని వ్యక్తముచేసినవి.

అక్కడగూడ మహమ్మదు తన ధర్మప్రచారము మానలేదు కనుక శత్రువు లాయనను వెంబడించి మదీనాపై నగూడ దాడిసల్పిరి. కనుక తన నవ్వుమతస్థుల రక్షణకై తనయనుచరులను శక్తివంతులగు యోధులుగ జేసి వారిచే యుద్ధముచేయించి దుష్ట శత్రువులనుండి వారిని కాపాడుట మహమ్మదు కవనరమైనది.♦ అతడు వారిని వీరులుగ జేసి తానే నాయకుడై ప్రబలురు శూరులు అగు శత్రువుల నెదిర్చి అరేబియాలో నవ్వుమతమును దృఢముగ స్థాపించు

♦ తరువాత మనదేశమందును సిక్కులకట్లే జరిగి, వారును గొప్ప యోధ ధార్మికులై రని చూడగలము.

అరబు తెగలుకు ఐకమత్యమును మంచి సంస్కృతిని యువకుల కుత్సాహముగల్గించి ఏకజాతిగ తయారుచేసెను. తన జీవితాంతము వరకు ఆయన యీశత్రుసంఘముల దాడినుండి తన ముస్లిం సంగఘమును రక్షించుటకు పోరి. స్వదేశముకు స్వాతంత్ర్యము సంపాదించెను. అంతట అరబులందఱును మహమ్మదీయులైరి. ఈగుఱమును ముస్లిం మతమనియు చెప్పుదురు.

మహమ్మదు క్రీ. త 632 లో చనిపోయెను. ఆయన జనులలో జీనహింస, క్రాగుడు, వడ్డీవ్యాపారము, చాదమువస్త్రే రాదురాచారముల మాన్పించెను. ఆయన అనంతరం ముస్లింవీరులు తమ్ము హీనదుర్దేశమునాడి యుద్ధించిన మహమ్మదు బోగల నితర దేశీయులను వ్యాపింపజేసిరి. ఆ ముట్టుదేశములవాగును అప్పుడు హీనసంస్కృతిలోను దురాచారములతోను, విభేద యశులుగను ఉండిరి. అరబ్బులు తమ నవ్య ధర్మమునేగుప్ప దృఢావేశముతో తమ యెడారి దేశమునుండి అన్ని దిశలకు వేర్వేరు సేనలుగ బయలుదేరిరి. † ఒకసేన పశ్చిమదేశములకు వ్యాపించి అక్కడి తుంకులను, మిశ్రదేశీయులను ముస్లిములజేసిరి. వారు యూరపులోగూడ కొన్ని దేశములు జయించిరి. అక్కడి క్రైస్తవులప్పటికి క్రీస్తుబోధించిన అహింసాతత్వము మరచి, కర్మకాండలనే గమనించుచుండిరి. ఒక ముస్లిందళము పారసీకములో వారబడెను; వారు పూర్వమహాత్మ్యమును గోల్పోయియున్న అక్కడి సామ్రాజ్యమును కుంగిజేసిరి; అరబ్బులు వీరావేశముతో జరిపిన ప్రచారమువల్ల, పారసీకులందఱు ముస్లిములైరి * ఇట్లే ఆఫ్ఘనిస్తానమందు జరిగినది. అంతటితో యీదాడి తాత్కాలికంగా నిల్చినది. 8 వ

† ఆఫ్ఘానికి యూద్ధకైక్రిస్తాన పారసీక ముస్లిములను చాలవఱకు హిందూ బౌద్ధులనుగూడ మూఢ దురాచారములు పొగుకొన్నవి. వాటికన్న ఇస్లామే పవిత్రమని అరబ్బులు భావించిరి.

* కొద్దిమంది "పారసీలు" మాత్రం స్వమత రక్షణకప్పుచాదేశం వదిలి ఓడలద్వారా సముద్రంమీద మనదేశం చేరినారు.

శతాబ్దిలో సింధు ఆక్రమణ, 11, 12 వ శతాబ్దాలలో మహమ్మద్ ఘజనీ గోరీల దండయాత్రలు, తుదకు ఈ దేశమందును మహమ్మదీయ సామ్రాజ్యమేర్పడుటయు, అందరికి తెలిసిన చారిత్రక విషయములే. ఇప్పుడీ దేశపు ముస్లిములలో ప్రెనుండి వచ్చిన ఆఫ్ఘనులు పారిసీకులు అరబ్బులు, వారివంశపువారు కొద్దిమందియే. అంత కన్న చాలరెట్లు ఈ దేశపు హిందువులు క్రమముగా అప్పుడప్పుడు ముస్లిం మతం స్వీకరించినారు. అందువల్లనే ఈ దేశమందిప్పుడు ఇతరుంది మహమ్మదీయులున్నారు. టర్కీ, పర్షియా, ఆఫ్ఘనిస్తానాదులలోవలెగాక, మనదేశమందు హెచ్చుమంది స్వదేశపు మతములోనేయున్నారు.

ఇప్పుడు ముస్లిములకు హిందువులకు మధ్య తరుచు డౌగా ర్యము లేకున్నది. అందరి మత సిద్ధాంతము లొకరీతివే, వాటి ఉద్దేశముకటే అని గ్రహింపక ఇతరుల ప్రస్తుతాచారములను సహింపలేకున్నారు. అందువల్లనే సంఘర్షము హెచ్చినది. ముస్లిముల మతపద్ధతులు గోమాంస భక్షణాదులు హిందువులకు కొత్తవి. విజాతీయములుగ తోచినవి. పూర్వమందు ఇతరులతో కలిసి మెలిసి, వారిని స్వేచ్ఛతో హిందూమతములో చేర్చి, తామును విదేశములకు వెళ్లి, ఆదేశీయులతో ఉదారంగా వ్యవహరించిన హిందువులు 10 వ శతాబ్దినాటికి సంకుచితభావులై విదేశయానము నిషేధించినారు. యవనులు మ్లేచ్ఛులు అస్పృశ్యులు అని వారిపైన న్యూనభావమును ద్వేషమును రేపుకొనిరి. తమ ప్రస్తుతాచారములకు వ్యతిరేకులైనంత మాత్రమున ముస్లిములు దుష్టులని యెంచిరి. దేవాలయాలలోని ద్రవ్యము హరించుట విగ్రహములబగులగొట్టుట రాక్షసకృత్యమని వీరికి తోచినది. అయితే వేదసంస్కృతిలో విగ్రహారాధన పద్ధతియేలేదు. ఇది పామరులకే మొదట ఉద్దేశింపబడియుండును. గురులు మతములు ఖజానాలుగ జేయకూడదు అని వీరికి తోచలేదు. వర్ణాశ్రమ విభేదమును సారిజుల అన్పృశ్యతయు శ్రుతుల యాధారముమీద ఏర్పడినవి

కాక, తరువాత కాలోచితముగ గల్గినవని, వాటి నవసరమైనప్పుడు సంఘక్షేమముకై మార్పుట న్యాయమే, అనియు వీరికి తోచలేదు. సవర్ణులచే బాధితులైన నిమ్నజాతీయులలో చాలమంది ముస్లిమ్ మతస్థులైరి.* అంతట వారు సవర్ణ హిందువులపైన ప్రబలద్వేషులైరి. గోవధవగైరా కొన్నియంశములగూర్చి అనవసరముగ సాంఘిక ద్వేషము పెంచుకున్నారు. అరబ్బులు మొదట అనాగరికులై, విగ్రహారాధనమును మూఢముగ జేయుచు, తెగల మధ్య విభేదములచే కలహములపాలై యుండిరిగదా? వారి నుద్ధరించుటకు మహమ్మదు వారిలో మూర్తిపూజాపద్ధతిని సంఘములో తెగల విభేదమును పూర్తిగ నిషేధించెను. అట్టివాటి నీదేశమందు చూడగనే, వాటిని ధ్వంసముచేయుట ధార్మికోన్నతి కవసరమని అరబు అనుభవమునుబట్టి వీరావేశములతో నుండిన అప్పటి ముస్లిములనుకొనియుందురు. హిందువులలో హెచ్చుమంది అదివరకే మంచి నాగరికులు, వీరు విగ్రహములే దేవుళ్లని తలచు అనాగరికులుకారని, వర్ణభేదములు అసలు వృత్తి సంఘర్షణమూ, జాతిసంఘర్షణమూ తత్కాలమందు లేకుండుట కుద్దేశించినవనీ సానుభూతి ఉదారదృష్టి ముస్లిములకు లేకుండెను. కొంతకాలమైనమీదట కొందరు మహసీయులు ఈరెండుమతముల మూలసిద్ధాంతములను పరీక్షించిరి. నిజముగా అసలు సిద్ధాంతములలో భేదములేదు. “సర్వేశ్వరుడు సర్వవ్యాపి సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తుడునైన ఒకే భగవంతుడనే మనము మనస్ఫూర్తిగ ఆరాధించవలెను. మానవులందరును భగవంతునిబిడ్డలు, వారందరును సోదరులు” అను సిద్ధాంతములీ రెండుమతములకును ముఖ్యములే, ముస్లిములలోను ఉపనిషత్తులలో చెప్పిన సిద్ధాంతమున్నది. అన్యమతములలోను గొప్ప ప్రవక్తలుండిరని మహమ్మదుచెప్పెను. సాధారణంగా వీరులను పూజించుటవల్ల కొంతకాలముకు వారి నవతారముగ

* ప్రస్తుతమును చాలమంది హరిజనులే హిందూమతము విడిచి, ఇస్లామీ ప్రభుత్వమైన కైస్తవమతమును స్వీకరించియున్నారు.

భావింతురు. ఒక్కొక్కపూర్వవీరు నొక్కొక్క శాఖవారవతారముగ భావించుటచే, ఆయాశాఖలలో విభేదము తప్పదు. ఇందు వల్ల పౌరాణిక కాలముతరువాత శాస్త్రోపశాఖలేర్పడి కలహములు గల్గినవికదా ! కనుక, మహమ్మదు విగ్రహములను అనతారములనుకూడ పూజింపకూడదనెను. తాను మతకర్తయైనను, మతస్థాపకులగు ప్రవక్తలిడినరలో అన్ని దేశాలలోను ఉండివారని* తానును వట్టి ప్రవక్తనేగాని అనతారముకానని సరమాత్మగ్రుడనగు తన్నెవరును పూజింపకూడదని భౌతికరూపమేమిటలేని ఏకేశ్వరునే ప్రార్థింపవలెనని ఆయన నిధించెను; కనుక, ఆయుదారుని దూరదృష్టివలన నేటికిని ముస్లిములలో ఏకేశ్వరత్వజ్ఞానము పామరులలోను మారలేదు. సాంఘిక వైషమ్యమును తక్కువ. ఏక్యమే ముఖ్యసూత్రము. భక్తియు ప్రార్థనయు హిందువులవలె ముస్లిములకు ముఖ్యమే. ముస్లిములు రోజుకైదుసారులు ప్రార్థన చేయవలెను. వారు మసీదులో సమావేశమై, వీలైనంతవరకు కలిసి, సాంఘిక ప్రార్థననే జరుపుదురు. అందు నగలు విగ్రహములు వస్తువులు నుంచరు.♦ మన హిందూదేవాలయములును అసలు సమిష్టి ప్రార్థనలకును, సమిష్టి జ్ఞానోపదేశమునకునే ఉద్దేశించినవి. కొంతకాలంవరకు చాల దేవాలయములలో కులభేదములు లేకుండ కలిసి గోష్ఠిచేయుటయు, విద్యను పాఠములను చెప్పటయు, అక్కడనే గ్రామస్థులకు పెద్దలు పురాణ భారతాదులు చదివి జ్ఞానముపదేశించుటయు నుండెను. ద్రవ్యాశ

* కురాను. 35 — 25

„ 16 — 86.

♦ హిందూ దేవాలయములు (ముఖ్యంగా లోపశాఖగము) కిటికీలు ద్వారములు సరిగలేకుండుటకు, అందు విగ్రహముల ఆధారములుందుటే అసలు కారణము కావచ్చు. మసీదులు విశాలములై గాలి వెల్లురు సమృద్ధిగల్గి చాలమంది జనులకూడ చాలనేపు సుఖముగ సభచేసి యానందముతో నుండుటకు వీలుగ కట్టబడును. హిందూదేవాలయముల లోదలిభాగము అనారోగ్యకరము, సాంఘిక సమావేశములకంతగా వీలుగానివి.

వగైరాలును కులకక్షలును ఏర్పడినమీదట అసలుఉద్దేశం మరుగు
పడినది. సహనము గల్గియుండవలెనని ఆత్మరక్షణముకు తప్ప
రక్షపాతము చేయకూడదని జనుల ప్రేమింపుమని మహమ్మదు
చెప్పెను. తనమతముకాయన “ఇస్లాం” అని పేరిడెను. “ఇస్లాం”
అని అరబికువదముకు “శాంతి” అని అర్థము. ఆయన దుష్టులకును
మంచి నే చేయుమనెను.* హింస కూడదని ప్రకటించెను.† అన్య
మతముల ప్రాచీన గ్రంథముల సిద్ధాంతములను కురాను ఆమోదిం
చున నెన్ను ముస్లిములలోను వేదాంతపు అనగా ఉపనిషత్తులరీతి
మతమేర్పడి, జీవులు సర్వవ్యాపియగు భగవంతుని దేహములు,
ఉభయులకు భార్య భర్తలకు, కొడుకుకు తండ్రికి, ఉండు ప్రేమ
సంబంధమున్నదని సిద్ధాంతమేర్పడినది. దీనినే “సూఫీ” మత
మందురు. ఈసూఫీలలో ముఖ్యుడు “జలాలుద్దీనురుమి.” ఇతడు
గొప్పప్రేమి, తత్వవేత్త. ఇతడు ప్రేమసౌందర్యముల ఉపాసకుడు,
విశ్వమందలి మానవకోటినంతను ప్రేమమయముగ పాటించెను.

సూఫీలలో “రబియా” అను స్త్రీ గొప్ప భక్తురాలు. ఆమె
అనేక కష్టములు సహించి, సత్సంగముద్వారా జ్ఞానము సంపా
దించి, ఈశ్వరోపాసనతో జీవనమును గడపెను. ఈమె బసా
ప్రాంతీయురాలు. “హఫీజ్” అను యింకొక సూఫీ సాధువు
సామాన్యులలో ప్రేమతత్వము వ్యాపింపజేసెను. క్రోధమును
హింసాతత్వమును మానవలెనని గట్టిగ బోధించెను ; ఇతనిబోధ
వైష్ణవుల ప్రవత్తిసిద్ధాంతపురీతిగ నుండును. “సాదీ” యను గొప్ప
సూఫీకవి పండితుడు, ఇతని పారసీ గ్రంథములకు గొప్ప ప్రసిద్ధి
యున్నది. ఇతడు మనదేశములోను తిరిగి, గొప్ప విద్వాంసులతో

కురాను 17-7, 8-89, 2-120, 6-88

* ,, 41-34

† ,, 5-32, 3-128.

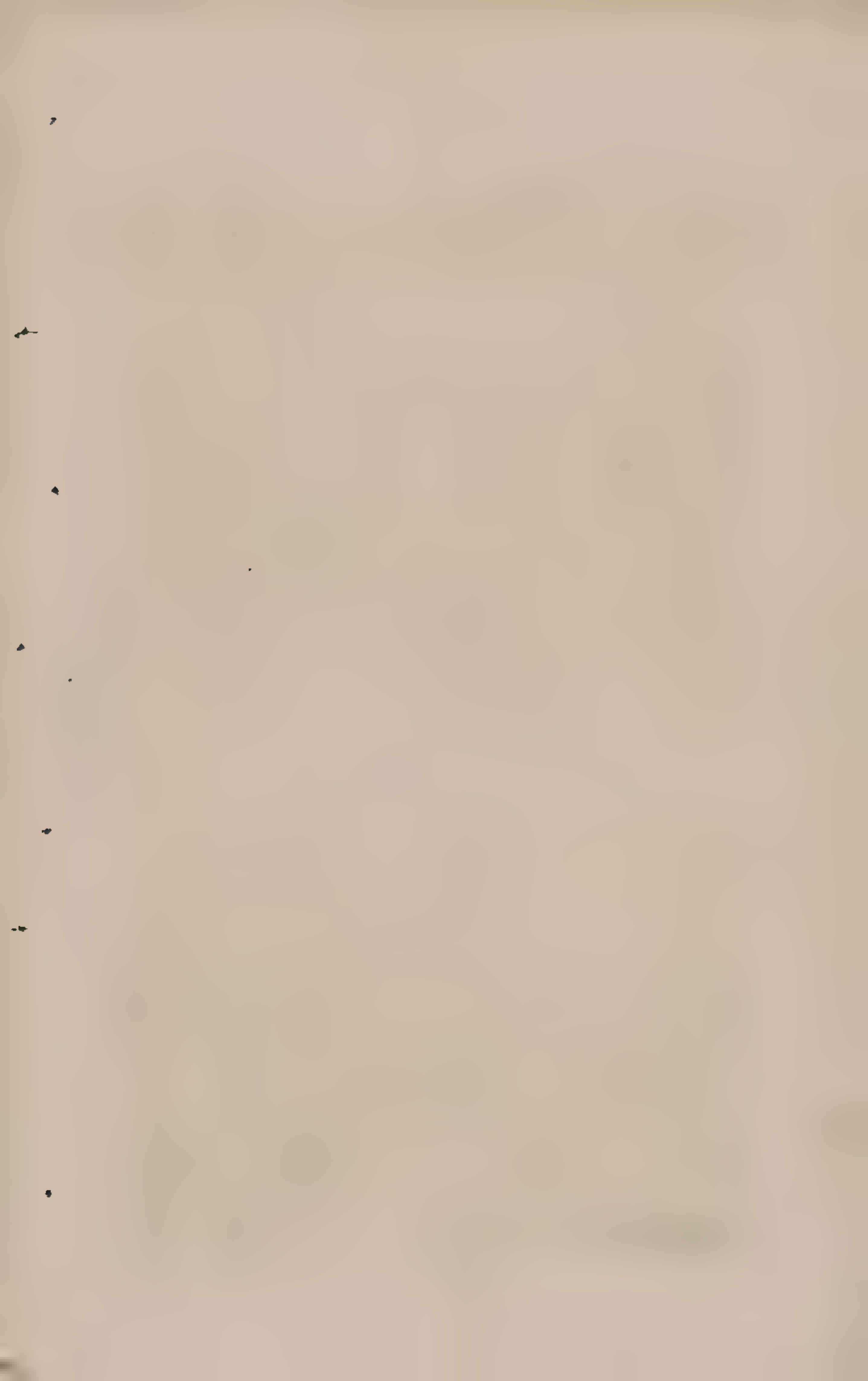
§ ,, 3-2.

న్నేహముచేసి విశేష జ్ఞానము సంపాదించెను. ఇతడు నరులందరి సత్ప్రవర్తనకు ప్రాముఖ్యమిచ్చెను. ఈపాఠసీకు లేగాక, ఈదేశములోను కొందఱు సూఫీ అభిమానులేర్పడినారు. ఇట్లు సూఫీలు మంచి ఆధ్యాత్మికభావములను ముస్లిము మతములో బాగుగ వ్యాపింపజేసినారు. వీరి బోధలవల్ల ముస్లిం సంస్కృతిలోను అహింసాభావమును ప్రేమతత్వమును వ్యాపించినవి. ప్రస్తుతము వలె హిందువులు ముస్లిములుగూడ తమ బాహ్యచిహ్నములకు కులాచారములకు మూఢవిశ్వాసములకే ప్రాముఖ్యమియ్యక, సిద్ధాంతములకు సదాచారములకు ప్రాధాన్యమిచ్చినయెడల, ఈ రెండు మతముల ముఖ్యసూత్రము లొకటేఅని, రెంటి సంస్కృతులకు సమన్వయము సులభమే అనియు స్పష్టమగును. మనదేశంలో ఈరెంటిలోను కబీరునానకువంటి కొద్దిమంది మహనీయులు అహింసాసిద్ధాంతపు పునాదిమీదనే ఈరెంటిమధ్య సమన్వయం చేయబూనిరి. ఆనంగతి ముందుచూడగలము.

అధ్యాయము 35.

—♦ క బీ రు ♦—

రామానందుని శిష్యులలో రవిదాసుకన్నను ప్రసిద్ధుడు కబీరు. అతడు 15 వ శతాబ్దిలోనుండెను. అతడు అసలు హిందువేకావచ్చు ; కాని “నీరూ” అను ఒక ముస్లిముసాలీ అతనిని బాల్యమునుండి తన కొడుకుగ పెంచుకొనెను. అరబ్బీలో “కబీర్” అనగా మహనీయుడు. అతడు బాల్యమునుండి మిక్కిలి బుద్ధిమంతుడై, నేతవృత్తిని బాగుగ నేర్చుకొని, అందుతో జీవనము చేయుచుండెను. అతడిట్లు శ్రమజీవితమై స్వయంకృషివల్లనే కొంతజ్ఞానము సంపాదించి, క్రమముగ భక్తుడైనాడు. తరువాత

మధ్వాచార్యులు.

కపిలు.

అతడు రామానందుని ప్రసిద్ధివిని, ఆయనవల్ల గుమానదేశము పొందదలచెను ; ఆయన దర్శనముకై బయలుదేరి, వారణాసిని చేరెను. కాని, అతడు తురకబిడ్డయని తెలిసి, రామానందుని శిష్యులతనిని రామానందుని సన్నిధికి చేరనీయలేదు ; అతని కబురును గురువు కందనీయలేదు ; అంతట కబీరు కేమీతోచలేదు. సాంప్రదాయిక హిందూమతపు కేంద్రమగు కాశిలో నితని నెవరు నాదరింపలేదు. తుదకతడు విసిగి బీదతనముచే నిలువ నీడలేక, గంగకుపోయి నీరుత్రాగి, రాత్రి ఆమెట్లమీదనే పండుకొని నిద్రబోయెను. రామానందుడు బ్రాహ్మముహూర్తమందే లేచి, అరుణోదయముకుముందే గంగకు వెళ్లుట మామూలు, ఆప్రకారం రామానందు డక్కడకు వచ్చెను ; అయితే, ఇంకను చీకటిగనున్నందున, దృష్టియానక కబీరు వీపుమీద ఆయన పాదము పడినది. వెంటనే రామానందుడులికిపడి తొక్కినందుకు “రామరామ” యని యుచ్చరించి, వంగిచూచెను. కబీరు వెంటనేలేచి, “అహా నాకిప్పుడు గురువుగారి మంత్రోపదేశము జరిగినది ; ధన్యుడనైనాను” అని నమస్కరించెను “అయ్యో, నేనువరాళన తొక్కినాను. నీవెవరు ? ” అని రామానందుడడిగి, కబీరు వృత్తాంతమతని నోటనే తెలుసుకొనెను. కబీరు తననుండి ధార్మికబోధ నొందుటకు కనిపెట్టియున్న నంగతివిని, వెంటనే అతనిని తీసుకొనిపోయి, తన శిష్యునిగ జేసి, అప్పటినుండి కూడ నుంచుకొనెను ; అతనియందు ప్రేమగల్గి ప్రత్యేక శ్రద్ధతో నతనికి వేదాంతమును ఉత్తమనీతులను రామానందుడు బోధించెను ; కబీరును శ్రద్ధతో గురువునుండి ధార్మిక రహస్యములను సత్ప్రవృత్తి పద్ధతిని నేర్చుకొనెను. అంతట కబీరు ముస్లిములలో ప్రసిద్ధ సూఫీ విద్వాంసుడగు ఫకీర్ షేక్ తకీనుండి ముస్లిం మతపు ముఖ్య సిద్ధాంతములను గ్రహించెను. ఉభయమతముల సంప్రదాయములును తెలిసినవాడు, కనుక అతడు ఉభయజాతులమధ్యను ఉండు చున్న విరోధభావమును కలతలను తగ్గించి, మైత్రి గల్గించుటకు

తన జీవితమును వినియోగించెను; ఈరీతిగ అహింసాతత్వమును అమలుజరిపి, కబీరు ఉభయజాతుల ప్రేమకును పాత్రుడైనాడు. భారతదేశముకు సాంఘికముగను, రాజకీయముగను ముఖ్య సమస్య ఆయాసంఘముల విభేదములు పోదలచెను. మన ముఖ్య సంఘము లగు హిందువులకు ముస్లిములకు మధ్య మైత్రి. వీరు పరస్పరం నహనభావం లేక యున్నందువల్లనే, దేశమంతయు హీన స్థితికి వచ్చుచున్నది. కాని, ముస్లిం సంస్కృతికాధారమగు మహమ్మదు వారి బోధను వారి సంప్రదాయమును హిందువులు గ్రహించ లేదు; అధికారమందున్న ముస్లిములు సాధారణంగా హిందూ సంస్కృతిలోని నిజస్వభావము తెలుసుకోలేదు. ఇట్లు పరస్పరం దురభిప్రాయమేర్పడుట ద్వేషకారణమైనది. ఉభయమతముల మూల సిద్ధాంతముల సమన్వయించి కబీరు అట్టి సిద్ధాంతములనే జనులకు బోధించెను; “భగవంతుడు అద్వితీయుడు; ఈయేకే శ్వరునందరు నారాధించవలెను. భగవంతునెదుట అందరును సమానులే. దేవుడు నిర్వికారుడగు ఆనందస్వరూపుడు అకుం తితభక్తియు, విశ్వప్రేమయు, జనులపై సోచరభావమును సత్ప్ర నర్తనమునే మోక్షకారణములు” అనుభావము లాయన బోధ లలో ప్రధానములు. రామ, రహీములకు శబ్దభేదమేగాని వాస్తవభేదములేదని, ఆయన చాలసార్లు హెచ్చరించెను. సాంఘిక మైత్రికి భంగముచేయు విభేదములు తగ్గించుకొని పరస్పర ప్రేమ తోనే మెలగవలెనని, ఆయన ఆచరణలోను కనపరచెను. ఈరెండు మతములకు సామరస్యము తెచ్చెను.† కబీరు ఇట్లు తన బోధల నందరికి క్షేమశరముగ్గాను, తార్కికముగ క్లిష్టతలేకుండను చేసెను.

అతడు అప్పటి వాడుకభాషయగు హిందీలోనే రసవంత ములు భక్తిపూరితములు అగు గీతములు రచించెను. అవి సామాన్యజనులవాడుకలో నేటికిని ఉన్నవి. ఈ గ్రంథముకు

† దుయిజగదీశకహంతే అథ కహుంకోనే ఫరమాయా, అల్లారామ్కరీం శేశవహరి హజరత్ నామధరామా, వహీమహదేవ్ వహీమహమ్మద్, బ్రహ్మ, ఆదంకహింకోయి, హిందూకోయి, రురుక్ కహ వై పర్, జమీన్ గర్ రహియే.

“బీజక్” అని పేరు. రవీంద్రనాథువంటి మహనీయులును ఈ గీతములు ప్రశస్తములని మెచ్చుకొన్నారు. వాటిలో సోదర భావమును ప్రేమను బోధించునవి చాలగలవు.* కబీరు వర్ణ భేదముల నిరసించి, ముస్లిములలో నేర్పడిన అహంకారాదులగుండఁ జిండించెను. అందువల్ల రెండుమతములలోను మూఁఁగి విశ్వాసములతోనుండు కొందఱు స్వార్థపరులు కబీరును హింసించి బాధించిరి.

అయినను యితడెట్లో శాంతముతోను అహింసాతత్వముతోను వాటిని సహించెను; ఆవిరోధులకు తానెట్టి అపకారమును తలపెట్టలేదు. కాశీలో విగ్రహారాధనచే ద్రవ్యలాభమొందు వారు సహజముగ అతనిమూర్తి పూజానిరసనచే దుష్టులైరి. ఇట్లే ఇతడు అహంకారగర్వితుడు అని అప్పటి ఢిల్లీ పాదుషాయగు ఇబ్రహీంలోడ్జీతో ముస్లిము లెనఁగో చాడిలు చెప్పిరి. అంతట అతనిని రప్పించుటకు పాదుషానుండి హుకుం జారీఅయినది. వెంటనే కాశీనుండి ఢిల్లీలోని దర్బారులో నతనిని హాజరు పరిచిరి. అతడు సభలో నూరక నిలబడెను “అతడు ప్రోహరుచేయలేదు; అతనిగర్వమును రాజధిక్కారమును చిత్తగించుడు” అని రాజాశ్రితులనిరి, అంతట పాదుషా అతని నందుకు సముజాయిషీయడిగెను. కబీరు “నేనిదివరకెట్టి రాజనభకును పోలేదు; నే నెప్పుడును బీద రయితులతోను పనివాండ్రితోను తిరుగు సామాన్యుడను. రాజుల యెదుట యెట్లు నడుచుకోవలెనో నాకు తెలియదు; నాకీ సంప్రదాయము బోధకానందున, నేనేమియు చేయలేదు.” అని జవాబిచ్చెను. మొదట కోపించినను, అతని మృదుత్వమును ఋజు భావమును గ్రహించి, పాదుషా అతని నాదరించి వదలెను. “నేను ఏకేశ్వరునకే నమస్కరింతును, రాజులవలన నాకెట్టి లాభము నక్కరలేదు” అనియు కబీరు స్పష్టమైన

* పేరు, ప్రీతిసేజోమితై, తా సేవితియేభాయ్ । అతరరా ఢేజోమితై తానే మితైబలాయ్!

గుప్త ప్రగజహై ఏత మద్రాకాకోకహియే, బ్రాహ్మణ, శూద్రాగ్నూటి గరబీ భూలై మతి కోయిహిందు తురుకి గ్నూటి కులదోయి.

కబీరు వేదాంతియైనను, సన్యాసిగనుండక గృహస్థుడై
పిల్లల బోషించుకొనుచుండెను. అతడితరులపోషణను గ్రహింపక
నేతవృత్తితోనే కుటుంబజీవనము జరిగించుకొనెను. ద్రవ్యము
నిలవజేయుటకతడెప్పుడును ప్రయత్నింపలేదు.

అతనిని భ్రమపర్చి యింద్రియలోలునిగ జేయుటకొకసారి
కొందరతడొంటిగనున్నప్పుడొక సుందరియగు కామినిని రహస్య
ముగబంపిరట, అతడామెనుజూచి, కామవశుడుకాకుండ, మనస్సు
దృఢపర్చుకొని, ఆమెనాదరించి, హితబోధచేసి, ఆమె ప్రవర్తన
సవరింపజేసి భక్తురాలినిగ జేసినట, ఆమెయు అతనియందు
కృతజ్ఞురాలై, అప్పటినుండి సదాచారురాలైనది.

కబీరు మరణముగూర్చి చిత్రకథ కలదు. అతడు తన 119
వ యేట మరణించెను. అప్పుడు అతని హిందూభక్తులును,
ముస్లిం భక్తులునుగూడ, మరణానంతరమతని దేహమునొద్దజేరిరి,
ఆదేహమును తమ సంప్రదాయప్రకారం ఖననముచేసి పాతిపెట్ట
వలెనని ముస్లిములు, చితిపైన దహనం జరిగింతుమని హిందూ
శిష్యులును, తగువుపడిరి. తుదకు తీవ్రకలహము కలుగునట్లుండెను.
అంతట నొకరు దేహముపైన కప్పియున్న పంచనెత్తి తొంగి
చూచిరి. లోపల కళేబరము కనబడక, దానిస్థానే పుష్పముల
పోగుమాత్రం కనబడెనట, అంతట ఉభయపక్షములవారును ఆశ్చ
ర్యపడి, గురువుగారి అద్భుత మహనీయతను గ్రహించి అట్టి
ఉదారునిగూర్చి కలహించినందుకు సిగ్గుపడి, ఆపుష్పములను కెండు
పక్షములును పంచుకొని, తమ ఆచారప్రకారం ఖననమూ దహ
నమూ జరిగించుకొనిరట. ఆహా ; సాంఘికమైత్రికై జీవితమగ్నిం
చిన పుణ్యపురుషుని మరణముగూర్చిన యీకథ మనోహరముగ
నున్నది. కబీరు హిందూముస్లిములమధ్య సామరస్యము గల్గింప

కృషి చేసి గానము చేసెను.* కబీరు బోధలు సామాన్య జనులలో మంచి జ్ఞానముగల్గించినవి. అప్పుడు చాలమంది ఆయన శిష్యులైరి, నేటికిని చాలమంది “కబీరు పంథీ” లు ఉత్తరదేశముండున్నారు. వారు కబీరుగీతములను ధార్మిక గ్రంథముగ బఠింతురు. మనజీవితములన్నియు ఈశ్వరుడిచ్చిన మహాదానములు, వాటిని దుర్వినియోగము చేయకూడదు. పరస్పర వైరమెంత మాత్రమునుకూడదు ; సహనమును భూతదయయును మనలను తరింపజేయును. ఇదే కబీరు పంథీల ముఖ్యసిద్ధాంతములు.

* యూరప్ కహో యారహీం హో నోంకి ఘుకజ్ ఆల్లానే హై! యూరప్ కహో యూరప్ కహో మతల్ హో ఉనీకి చంహనే హై! క్యా ఆపనే మేం లడ్ కర్ మరణాతాల్ హి యహీకురాన్ కహై ?.....

అధ్యాయము 36.

— మీ రా బాయి —

“మీరాబాయి” అను భక్తురాలి చరిత్ర అద్భుతమైనది. ఆమె రాజపుత్రస్థానపు చిత్తూరు మహారాణావారికోడలు. ఆమె భర్త యామె బాల్యమందు చనిపోయెను. ఆమె అప్పటినుండి తన జీవితమును ఈశ్వరభక్తిలోనే గడపెను. తనలో పవిత్ర ప్రేమనే వృద్ధిజేసుకొనెను. ఆమె బాల్యమునుండి శ్రీకృష్ణుని చరిత్రగ్రంథముల జదివి, విశేషభక్తితో కృష్ణగీతముల నెన్నిటిను వ్రాసెను. శ్రీకృష్ణుడే తనభర్తగ వీటిలో నుద్దేశించి, తానొక గోపికగ భావించుకొనెను.

లోగడ మనము చర్చించిన రవిదాసు మహాభక్తుడని పవిత్ర చరిత్రుడని తెలిసి, ఆమె రవిదాసు దర్శనముచేసి, ఆయన శిష్యు

రాలైనది. ఉన్నతవంశమని గర్వముగల గొప్ప క్షత్రియ స్త్రీయు రాజకుటుంబపుదియు అయినను, పూతచరిత్రుడగు ఒక హరిజన భక్తునికై వెదకుకొని ఆయనకు శిష్యురాలగుటబట్టి, ఆమె ఔదార్యమును ధీరతను గ్రహింపవచ్చును. ఈసౌమ్యురాలు అనేక క్షేత్రములనుగూడ చూచి దేశసంచారముచేసెను. ఆమె గృహమునకు మరలివచ్చినతరువాత ఆమె భక్తిగీతములు రచించెను. అవి ఆపాఠింతమంతటను ప్రసిద్ధమైనవి.

చాలమంది సాధువులును ఘోషములును ఆమెయున్నతాదర్శములను గ్రహించి తరింతమని చిత్తూరుకు వచ్చుచుండిరి. కాని మామగారకు రాజు ఆమె సాధ్వీయని యెరిగియుండియు, ఇతరులొమెనద్దకు రానీయకను, ఆమెభజనల జేసుకొనుటకు తగు అవకాశమియకయు, ఆమెననేకవిధముల బాధించెను. ఆమెను చంపుటకును చాలసార్లు రాజు యత్నించెనట ; కాని ప్రహ్లాదుని వలె, ఆమె విషము త్రాగియు, పాముకాటునొందియు, కృష్ణభక్తి మహిమవల్ల జీవించియుండగల్గెనందురు. ఆమె పవిత్రహృదయమును నైతికశక్తియు అద్భుతములై యుండును.

ఆమె మహాత్వముసంగతి అప్పటి ఢిల్లీ పాదుషాయగు అక్బరు చెవులలోను పడెనట. రాజపుత్రస్థానమందితరరాజులు అప్పుడు అక్బరు సామ్రాజ్యముకు లోబడిరి ; కొందరాయనకుటుంబముతో సంబంధములగూడ చేసుకొనిరి. కాని చిత్తూరు రాణా మాత్రమేంతమాత్రమును మొంగక, అక్బరును తక్కినరాజపుత్ర రాజులను నిరసించుచుండెను ; కనుక చిత్తూరును ముట్టడించి పట్టుకొనుటకప్పుడు అక్బరు గట్టి ప్రయత్నముజేసెను. కాని అక్బరు ఉదారుడు, చాలమంది సాధువులు, ఘోషములు, మీరాబాయి భక్తి మహాత్వములగూర్చి చెప్పు వార్తలవిని, ఆమె యున్నంతకాలమును చిత్తూరును ముట్టడించుటకు తాను జంకెనట. (ఆమె విడిచిపోయిన తరువాత అక్బరు చిత్తూరును ముట్టడించి పట్టుకొనెను.) మామ

గారింకను బాధించుచుండినందున, ఆమె తరువాత బృందావనమునకును ద్వారకను వెళ్లి అక్కడ వసించుచు చాల మనోహరములు ప్రబోధకములునగు గీతములు రచించి, అక్కడనే మరణించెను. ఆమె గీతములు హిందీభక్తి వాఙ్మయములో ప్రసిద్ధమైనవి.

అధ్యాయము 37.

— తులసీదాసు —

తులసీదాసు మనదేశపు గొప్ప భక్తులలో నొకడు. అతడు మతస్థాపకుడుకాదు, కాని మహాకవి, తులసీరామాయణము హిందీప్రాంతమందేగాక మనదేశమంతటను ప్రఖ్యాతమైనది.

ఈయన బాందాజిల్లాలో రాజాపురగ్రామములో 16 వ శతాబ్ది ఆరంభంలో జనించినందురు. ఈయనతండ్రి “ఆత్మారామ్” అను బ్రాహ్మణుడు ; ఈయన అసలుపేరు “తులారామ్” బాల్యమందొక సాధువువద్ద నీతడు సంస్కృత సాహిత్యమును శాస్త్రములనుకూడ నేర్చుకొనెను.

ఈయనభార్య “విద్యావతి” సార్థకనామ ; కుమారుడు “తారకు”డు ; తరువాత తులసీదాసు సన్యాసియై, హిమాలయ పర్వతమును, అయోధ్య, జగన్నాథం, రామేశ్వరం, ద్వారక వగైరా పుణ్యక్షేత్రములను దర్శించి, దేశమంతటను మంచి యనుభవము సంపాదించెను. మహాభక్తుడై, అతడు చిత్రి కూటములో కొన్ని భక్తిగ్రంథముల రచించెను.

పిమ్మట అయన కాశీనగరములో వసించి “రామచరిత మానస ” మును పూర్తిచేసెను దీనినే (తులసీరామాయణ

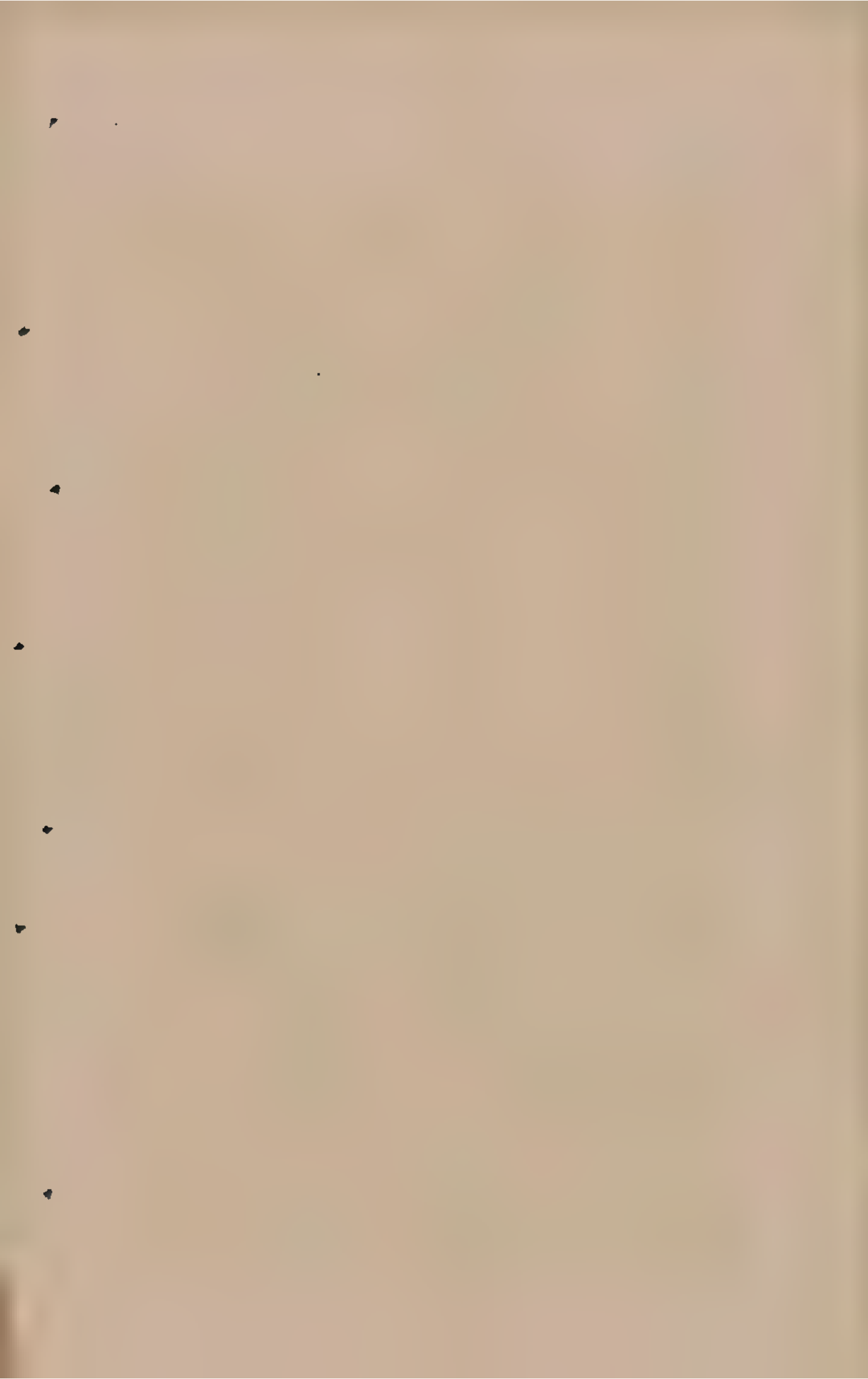
మందురు) ఈయన భక్తిని ప్రజాప్రేమను చాలమంది శిష్యులకు బోధించెను. సామాన్యుల వాడుకభాషయైన సులభహిందీలో చాలగ్రంథముల రచించెను. అవి అన్నియు మృదువులు రంజకములునై చాల ఆకర్షకమగు భక్తిరసమును వెదజల్లునట్లుండును.

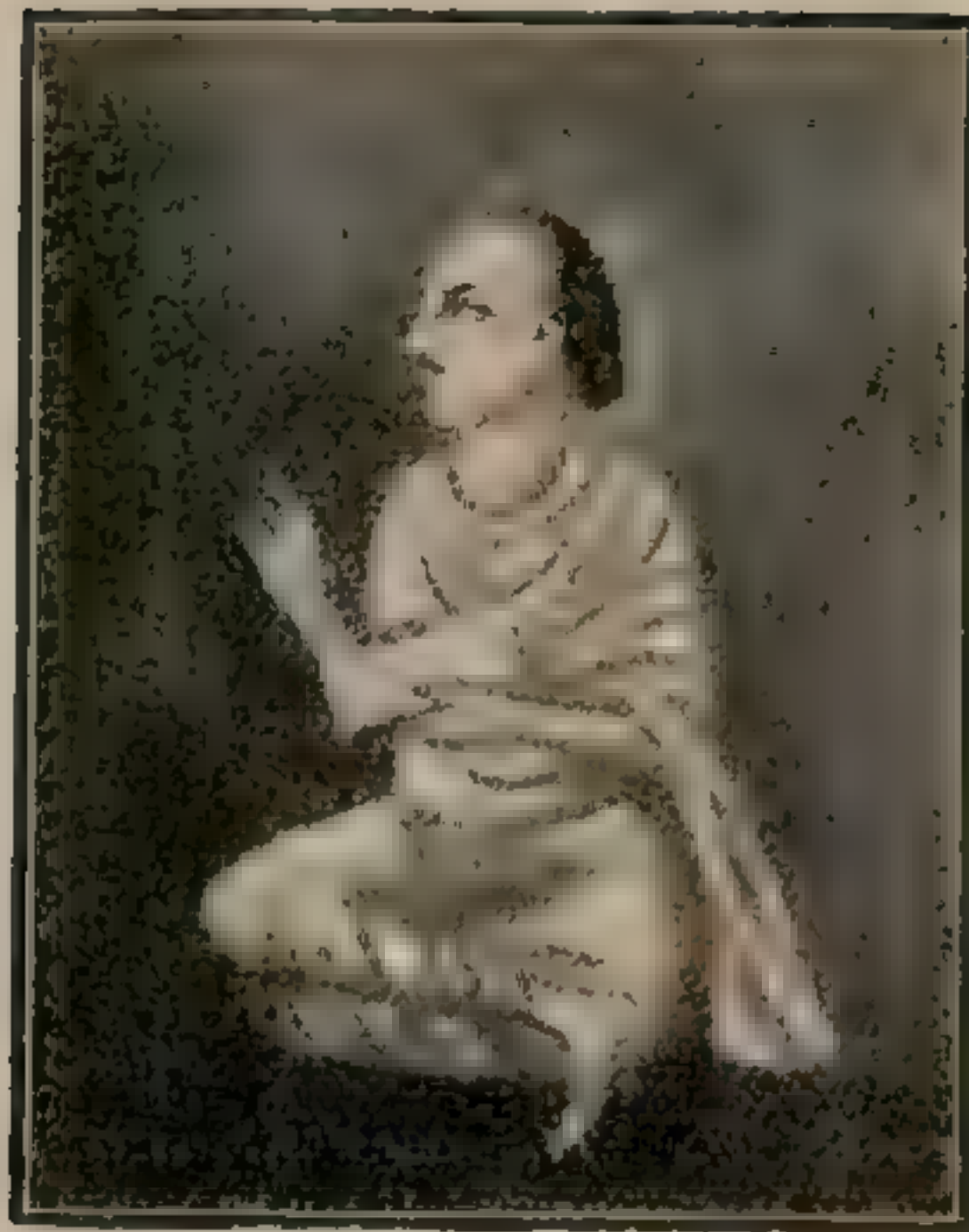
ఈరచనలలో తులసీరామాయణము చాలపెద్దగ్రంథము. ఇది వాల్మీకి రామాయణంవలె ఆకర్షకమై చక్కని వర్ణనలతో నుండుటేగాక, అందులోలేని చాల ఉపాఖ్యానములు భక్తిగాధలు జేరి, భాగవతసారమును నీతిబోధలును ఇందులో కలుపబడినవి. కనుక తులసీరామాయణము కోట్లకొలది బీదలకు శ్రీమంతులకు విద్వాంసులకు, అజ్ఞానులకుగూడ పారాయణ గ్రంథమైనది. దీనిలో అహింసా, సత్య, శౌచాది సత్ప్రవర్తనగూడ బోధింపబడినది. దీనికున్న ప్రసిద్ధివ్యాప్తి మనవాడుకభాషలలో మరెయ్యే గ్రంథముకును లేదని చెప్పవచ్చును. ఈయన వ్రాసిన “వినయ పత్రిక” కేవలం భక్తిబోధకము. ఈలోకమం దిప్పుడున్న సాంఘిక లోపములను, దురాచారములును శ్రీరామునికి వినీషించి, శ్రీరాముని అనుగ్రహమును దయను కోరుచు వ్రాయబడినది.

“గీతావళి” అను పుస్తకములో శ్రీరామకథను రంజకంగా వర్ణించినారు. ఇది గానరూపమైన సంస్కృతశబ్దములతో నిండి యుండును.

“దోహవళి” అనేక విషయములగూర్చి, తులసీ దాసుగారి రప్పడప్పుడు వ్రాసిన పద్యముల సంగ్రహము. ఇవి సుందరమగు సరళశైలిలో నీతిభక్తి బోధకములుగ వ్రాయబడినవి.

తులసీదాసు యువకుడైనప్పటినుండి, విశ్వప్రేమకు ప్రసిద్ధి కెక్కెను, అక్కరు ప్రసిద్ధమంతులగు, రాజామానసింగు, రాజా లోడరుమల్లు, కొండరు ముస్లింవిద్వాంసులు మధుసూదన సరస్వతి వగైరా పండితులును ఆయనకు మిత్రులై యుండిరి. ఆయన

వల్లభాచార్యులు.

నాసకు.

తులసీదాసు.

సంస్కృతములోనే వ్రాసియుంటే, ఆయన ప్రసిద్ధిదేశమంతకూ వ్యాపించును. కనుక అట్లు చేయుమని చాలమంది మిత్రులాయన పాండిత్యము గ్రహించి ప్రోత్సహించిరి. కాని, అట్లుచేయక తులసీదాసు నాకు ఖ్యాతి అక్కరలేదు ; కొద్దిమంది మహనీయుల కొరకని నేను వ్రాయను. కోట్లకొలది బీదలు, అజ్ఞానులు, అంధ స్థితిలో నున్నవారైనగు సామాన్యులు విశ్వప్రేమగల్గి, సచ్చరితము కలవడి తరించుట నేగోరు ప్రతిఫలము." అని జబాబిచ్చెను అట్లే ఆయన గ్రంథములు కోట్లకొలది దీనులను జ్ఞానదాయకమై, తరతరములుగ లక్షలకొలది జనులకు పవిత్రప్రేమనునేర్పి, వారినుద్ధరించినవి. ఈయన గ్రంథములు ఉత్తరప్రాంతపు సంస్కృతిలో పరిణామముకు కారణమైనవి.

తులసీదాసు ఇంటికి ఒకసారి దొంగలు వచ్చి లోవలకు ప్రవేశించబోయిరి. (శ్రీమంతులు చాలమంది ఆయనయింటికి తరుచు వచ్చుటజూచి, ఆయనవద్ద కొంత ద్రవ్యనిధి యుండునని వారూహించియుందురు) కాని, ఇంటికున్న రెండుగుమ్మముల యొద్దను ఎవరో కాపలాయున్నట్లు, రాత్రి చీకటిలో చిహ్నము తోచెను. మరునాడును అట్లే జరిగినది. కనుక వారు సాహసింపక, మరలివచ్చిరి. తులసీదాసు సాధువులందరితోను చనువుగ మాటాడును. వీరాయనయొద్దజేరి, "అయ్యా, నిన్న మొన్న రాత్రి తమ యింటిగుమ్మముల యొద్ద యిద్దరు మనుష్యులుండిరి; వారెవరో" అనిరి. ఈజనులు దొంగజట్టువారని తులసీదాసుకు తెలియును. భగవంతుడు వారలకట్టిదృశ్యము తోపించియుండునని యూహించి ఆయన తనయింట భక్తులు శిష్యులు, అర్పించిన వస్తువులను వారికిచ్చి వాటిననుభవింపుడని చెప్పెను. ఆయన ప్రేమకు, దయాశీలతకు ఆశ్చర్యపడి, వారు సిగ్గుపడి, సమస్కరించి ఆవస్తువులు దీనుకొని కృతజ్ఞతతో వెడలి, తరువాత నీతిపరులైరి. ఇట్లు ఆయన ప్రేమ ఆచరణలోను తెలియుచుండేది.

అధ్యాయము 38.

—♦ వల్లభమతం ♦—

అకాలములో ఉత్తర హిందూస్థానమందింకొక భక్తవరుడు
 ప్రేమసిద్ధాంతము ప్రచురముచేసెను. ఈయన వల్లభాచార్యులు.
 ఈయన తండ్రియగు లక్ష్మణభట్టు ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడు, తెలుగు
 ప్రాంతము విడచి కాశీలోనుండెను. అప్పుడు కాశీలో హిందూ
 ముస్లిములమధ్య సంఘర్షణము పెచ్చియుండెను. అట్టిపరిస్థితులం
 దక్కడనుండుటకిష్టములేక, ఆయన కుటుంబముతో తూర్పుగబయలు
 చేరెను. విదేహరాజ్యపు చరపారణ్యమందు తన రెండవ కొడుకగు
 వల్లభుడు జనించెను. హిమాలయ సమీపమందు కూరమృగ
 ములతో నిండిన ఆమహాటవిలో నీశిశువును తమచేతులతో రక్షిం
 చలేమని తల్లిదండ్రు లధైర్యపడి, దానినొక మహావృక్షముక్రింద
 చల్లని యాకులతో కప్పివిడిచిరట. వారు కొంతదూరము తిరిగిరి ;
 ఇంతలో కాశీప్రాంతము శాంతపడినదని తెలిసి, మరల ఆప్రాంత
 ముకు వచ్చునప్పటికాశిశువు కలకలలాడుచు నుండెనట. వారా
 శిశువుతో కాశిక జేరిరట. ఆయాంధ్రబాలుడు కుశాగ్రబుద్ధియై
 వేదశాస్త్రముల నవలీలగ నభ్యసించెను. అతడు విష్ణుభక్తుడై
 కాశీలో గొప్ప విద్వాంసులతో తీవ్రమగు శాస్త్రచర్చ జరిపి,
 గెలుపొందెనట. ఆయన సంస్కృతములో గొప్ప వేదాంత
 గ్రంథముల రచించెను. తరువాత వల్లభుడు తన పూర్వుల జన్మ
 స్థలమగు ఆంధ్రరాష్ట్రముకువచ్చెను. ఇక్కడ బలీయముగ
 వ్యాపించియున్న శైవమతపు ప్రచారకులతో వాదించి, ప్రేమ
 సిద్ధాంతప్రతిపాదకము, ప్రజాక్షేమరక్షణకు ప్రాధాన్యమిచ్చునదిగ
 వైష్ణవమతమును జనులకు బోధించి, ఆంధ్రదేశమందు వైష్ణవ
 మతవ్యాప్తి నారంభించెను. (ఇది 16 వ శతాబ్దిమధ్య జరిగినది)
 తరువాత వల్లభుడు తన మాతామహ స్థలమగు విజయ (విద్యా)
 నగరము జేరెను. అది యప్పుడొక సామ్రాజ్యపు కేంద్రము.

దానికప్పుడు పాలకుడు శ్రీకృష్ణదేవరాయలు. తక్కిన ఆంధ్ర ప్రాంతములలోవలె ఆయన యాస్థానమందప్పటి కచ్చేతసిద్ధాంతముకును శివపూజకును ప్రాబల్యముండెను. అందు జ్ఞానము కేగాని కర్మపరత్వముకును ప్రేమతత్వముకును తగు స్థానమియలేదట, వల్లభుడు రాజసభలో విశిష్టాద్వైతప్రేమమతముల విశేషములను ప్రాధాన్యమును బోధించగా, చాలమంది, ముఖ్యముగ మహారాజును, ఆసిద్ధాంతము లవలంబించిరట. అప్పుడే, ఆయనకు “ఆచార్య” బిరుదమువచ్చెను. అంతట “వల్లభాచార్యులు మహారాష్ట్రముద్వారా పశ్చిమప్రాంతముకు వెళ్లి అక్కడ మతవ్యాప్తి చేసి, మరల ఉత్తర హిందూదేశముందు ప్రచారమందుకొనెను; గోవర్ధనగిరియొద్ద “శ్రీనాథ” దేవాలయము స్థాపించెను.

వల్లభమతము చాలనరకు రామానుజసిద్ధాంతమువంటిది. “ఈశ్వరభక్తియు, ఈశ్వర తృప్తికై లోకహితకార్యముల చేయుటయు, మోక్షసాధనములు, అహింసాప్రేమములు, సత్యశౌచములు మున్నగు సద్గుణములు లేకుండ, వట్టిజ్ఞానముద్వారా మోక్షార్హతగల్గదు. “పుష్టమార్గము” (అనగా భగవదనుగ్రహము నొందుట) భక్తిమార్గమును సశ్రేయసమునిచ్చును. భగవదవతారములలో శ్రీకృష్ణునిపూజ ఎక్కువ ప్రశస్తము” ఇవే వల్లభమతపు ముఖ్య సిద్ధాంతములు. అప్పటి శైవులలో సన్యాసపద్ధతి చాలయధికముగ నుండెనట. స్త్రీలు సహగమనము చేయుటయు సదాచారముగ నెంచబడి స్త్రీవర్గము చాలబాధల నొందుచుండిరి.

వేలకొలదిగ ప్రతిచోటను జనులు నన్యసించి, సోమరితనము ప్రబలి జనుల ఆర్థికస్థితిలో కల్లోలము కల్పించుట సహజము. న్యాయమగువృత్తులజేయుచు కుటుంబపోషణ చేయుట అనగా గృహస్థధర్మమే సామాన్యులకు సన్యాసముకన్న. ప్రశస్తమని వల్లభుడు బోధించెను ; సంఘసన్యాసమును భిక్షాటనమును పవిత్ర

మను భావమును ఖండించెను. స్త్రీలు తమ మృతభర్తల దేహముతో చిత్రయందు సహగమనమగుట దురాచారమని యతడు బోధించి, అట్టిచర్యల నివారించుచుండెను. సహగమనములో “సతీత్వ” మిమిడియున్నను, అది కేవలము హింసాతత్వము, దారుణమునని యొక తప్పుదు. ఈ రెండువిషయములందును వల్లభాచార్యులు భారతీయ సంఘముకు ముఖ్యంగా అహింసాతత్వమునకును సహాయకుడాయెను.

వల్లభుని తరువాత, రెండవకుమారుడు విరలనాథుడు గొప్ప ధార్మిక ప్రచారకుడై, బిజాపూరమువద్దనున్న పండలీపురమందు గొప్ప యాలయము నిర్మించి, పశ్చిమదేశమందు పవిత్ర సిద్ధాంతముల ప్రచారము సాగించెను. చాలమంది వారి శిష్యులైరి. తరువాత వల్లభమతపు మతములకు, గొప్ప భూవనతులేర్పడినవి. ఆసిమ్మట ఆమతసంస్థలలో విగ్రహారాధనము, గురుపూజయు వృద్ధియై, ఆమతపు వర్తకులలో దురాచారములు ప్రవేశించినవి. అనర్హులందును వంశానుపూర్వవలన గురుపరంపర హక్కు ఉండుపద్ధతి యేర్పడెను. కొందరు ద్రవ్యమత్తులై గురువులు అవినీతిపరులు భోగలోలసులైరి. అందువల్లను, వల్లభమతముకు తరువాత అప్రతిష్ఠగల్గినది. వల్లభుడు విరలనాథుడు బోధించిన అహింసాప్రేమసిద్ధాంతములు తరువాత ద్రవ్యాశభోగవాంఛలలో మరుగుపడిపోయినవి. గురువుల యాచరణ సరిగలేనప్పుడట్టి మతము చెడుట సహజముగదా !

అధ్యాయము 39.

—• గురునానకు •—

15 వ శతాబ్దిలో ఇంకొక ప్రవక్త జనించెను. ఈయన సిక్కుమతస్థాపకుడైన “నానక్” ఈయన పంజాబుప్రాంతపు లాహోరు జిల్లాలోని “తలవండి” గ్రామములో 1469 సం॥ లో పుట్టెను.

ఈయనతండ్రి క్షత్రియుడు, అక్కడి గ్రామకరణము ; బాల్యమునుండి “నానకు” శాంతుడై, దయాళువై, ధ్యాన మగునై యుండెను చిన్నతనంలోనే ఈశ్వరునిపైన ప్రేమ గీతముల వ్రాయదొడగెను. అందువల్ల అతడు కరణీకముకు పని రాక “చెడు”నని భీతిలి, తండ్రి అతనిని “వ్యవహార” గ చేయ యత్నించెను, కాని, అతడు భక్తి ధోరణి మానలేదు ; గ్రామపు నౌకరులకు సహచరులకు అతడు భక్తిమార్గము నేర్పుచుండెను.

క్రమంగా ధార్మిక ధోరణిహెచ్చి, కొంతకాలముకు నానకు తన కుటుంబమును ఉద్యోగమును విడిచి, హరిద్వారము కాశి వగైరా క్షేత్రములకేగి, అక్కడితో నిలువక, దక్షిణదేశముకు సింహళరాజ్యముకును వెళ్లెను ; హిందూ, బౌద్ధ, ముస్లిం మతముల ప్రమాణగ్రంథముల జదివి, వాటిసిద్ధాంతములను పూర్తిగ నేర్చు కొని తిరిగివచ్చెను. తరువాత అతడు ముస్లింమతపు కేంద్రమైన మెక్కకునువెళ్లి, ఆమతపు అసలు సిద్ధాంతములను, ఆచారము లను, గ్రహించెను. “ఈమతములన్నియు అహింసా సత్యముల మీద నేర్పడినవే. సర్వరక్షకుడగు ఏకేశ్వరునిపైన భక్తి వీటి అన్నిటి మతములకును ముఖ్యలక్షణము,” అని గ్రహించి, ఆసిద్ధాంతములను ప్రచారముచేసెను. సాంఘిక విభేదము లన్నిటిని నానకు గట్టిగ నిరసించెను. అప్పడాయన యుండిన పంజాబులో

హిందూముస్లిములమధ్య సంఘర్షం హెచ్చైచుండెను. నానకు పారసీలోని సూఫీ విద్వాంసుల గ్రంథములకూడ చదివి వాటిలోని ప్రేమతత్వమును ఆధ్యాత్మికసూచనలను నేర్చుకొనెను. అప్పుడాయన హిందీలో గీతముల రచించి వాటిని శిష్యులకు నేర్పెను. ఆయన సాంఘిక ధార్మిక శుద్ధికి ప్రాముఖ్యమిచ్చెను. చాలవరకు కబీరు రచించిన గీతముల నవలంబించెను. జనులలో నుండు మూఢాచారములను ఖండించెను. నరులు పరస్పరప్రేమ గల్గి యుండవలెనని, అన్నిమతములు తెల్పు దేవుడొకడే, భగవద్భక్తి అన్నిమతములవారికి ముఖ్యమే ; కనుక అంధవిశ్వాసములను విభేదములుగల్గించు మూఢాచారములనుమాని, జనసామాన్యమున కుపకారమై బీదల రక్షించు పనులనే చేయవలెను అని ఆయన బోధించెను ; తాను అట్లు స్వయంగా ఆచరించుచుండెను.

కొన్ని ఆచారముల అంతర్ధము గ్రహించక, కేవలం బాహ్యమగు ఆచారకర్మలచే పుణ్యమొందుదుమను భావము నాయన నిరసించును.

ఒకసారి నానకు హరిద్వారమువెళ్లి, అక్కడ గంగానదిలో స్నానముచేయుచుండెను. అప్పుడక్కడ బ్రాహ్మణులు రివాజు ప్రకారం పంచయజ్ఞముపేర తూర్పువైపుకు గంగోదకము నంజలితో విసురుచు, అందుకితను లడ్డమురాకుండ తొందరచేయుచుండిరి. నానకు తానును గంగలోనిల్చి నీళ్లు పడమటివైపునకు వినరిపోసెనట. అదియేమని ఆబ్రాహ్మణులు జననంప్రదాయమునకు భిన్నంగా చేసినాడని నానకు నాడేపించిరట; తూర్పువైపుకే మీరెందుకు విసురుచున్నారు “ అని నానకు అడిగెను. “ఓహో, తూర్పువైపు మేము పితృతర్పణము చేయుచున్నాము. స్వర్గములైన పితృవులు అందువల్ల తరింతురు” అని వారనిరి. “ఎన్నడో చనిపోయి లెక్కలేనన్ని మైళ్లదూరపు స్వర్గంలో ఉన్న పితృవుల కంటె, ఇక్కడకు వదిమైళ్లదూరములోఉన్న మాస్వగ్రామమందలి

జనులబాధ తీరుట ఎక్కువ ముఖ్యము. వారి పొలములు నీరు లేక
యెండిపోవుచున్నవి. ఆజనులును స్నానపానములకును నీరు లేక
తల్లడిల్లుచున్నారు. మీతర్పణపునీరు వేలకొలది మైళ్లదూరము
లోని మృతులకు చేరగల్గితే, దగ్గరనే బ్రతికియున్న తోటినరుల
కెందుకు చేరకూడదు? ఈపొలములు ఇక్కడకు పడమటనున్నవి;
నీరుక వారికి నీళ్ళు లభించవలెనని ధ్యానించుచు ఈవిశేష జలాంజ
లిని అర్పించుచున్నాను" అని యతడు జబాబు చెప్పెనట. పూర్వ
కాలపు ఆచారచర్యల అసలు ఉద్దేశము ప్రాణిరక్షణ ధర్మమును
జ్ఞప్తికి తెచ్చుట; ఆసంగతిని గ్రహించక రీతిరివాజులను బట్టుకొని,
అంతటితో కృతకృత్యులమైనట్లెంచుట భావ్యముకాదు; చనిపో
యిన పితృవులకై తాపత్రయ పడుటకన్నను, ప్రస్తుతపు సోదర
సంఘపు బాధల దీర్చుటకే యత్నింపవలెనని ఆపూర్వాచారముల
భావార్థమునే గ్రహింపవలెననియు నానకు బోధించెను.

నానకు అన్నిమతముల శాస్త్రములలోను గొప్ప విద్వాం
సుడు, కనుక ఆయాముఖ్యమైన ఆచారసమన్వయగూర్చి, సిద్ధాంత
ములగూర్చియు, తరుచు శాస్త్రచర్చల సాగించి, ఇతర పండితుల
నొప్పించి జయించినట్లును కథలుగలవు. నానకు ప్రసిద్ధి ఆప్రాం
తమందు వ్యాపించెను.

ఆకాలమందే బాబరు భారతదేశముకు దాడివచ్చి, వాయ
వ్యప్రాంతమును జయించి, మొగలుసామ్రాజ్యము స్థాపించెను.
అప్పుడు నానకుకు పంజాబులో ఆయనతో పరిచయమేర్పడినది.
ఆసందర్భములోను నానకు ప్రవర్తనయు అతని అహింసాభావ
మును, బౌద్ధార్యమును స్పష్టపడెను. అప్పుడు దండయాత్రకై
వచ్చుటలో బాబరుసైనికులు లాహోరు ప్రాంతంలో నానకును
మరికొందరిని పట్టి బంధించిరి. నానకు గొప్ప విద్వాంసుడు
ధార్మికుడు నని పిమ్మట కనిపెట్టి అతనిని విడిపించి, బాబరు తన
యొద్ద నుంచుకొనెను. అతనితో సలహా చేయుచు, ధార్మిక

చర్చలు చేయుచుండెను. అంతట నానకుయందు గురుభావము గల్గి “మీ కేమికావలె, ఇత్తును” అని బాబరు ఆయన నడిగెను. “నా కేమియు నక్కరలేదు. కాని, ఈప్రాంతములలో మీరు వట్టి బంధించినవైదీలందరిని విమవవలె “అని బాబరుచేత వారిని వారిజన్మఅస్తులను విడిపించివేసెను. నానకు స్వార్థహీనతను, భక్తిని బౌద్ధార్యమును పాండిత్యమును గ్రహించి, ఆయనను బాబరు తన ఉపదేశకునిగ జేసుకొనెను. తన శిష్యుడగు బాబరు ఢిల్లీశ్వరుడుకాగానే, అతడు మద్యపానముచేయకుండాను, జూద మాడకుండాను, సాధ్యమైనంతవరకు హింసలను మానునట్లును, తీర్పులిచ్చుటలో న్యాయముగనే గమనించునట్లును, బాబరుచేత నానకు ప్రమాణముచేయించెను. అంతవరకు క్రూరుడనిపించు కున్న బాబరు అంతటనుండి దురాచారముల మానెను. తన పూర్వికుడగు టైమూరు చాల క్రూరుడు ; అతనివలె తీవ్రహింస లను బాబరు జేయనందుకు, నానకు ప్రబోధమే కొంతకారణము. భారతచక్రవర్తియైన బాబరును సచ్చీలునిగ చేయుటలో నానకు న్యదేశముకెంతేని యుపకారియైనాడు.

తనకు శిష్యులర్పించు గురుదక్షిణ సొమ్ములను స్వసౌఖ్యము కువయోగించుకోక, వాటితో నానకు బీదలకు స్రవముల గట్టిం చెను. ఒకప్పుడు జనులు గుంపులుగజేరి మూఢభక్తితో నానకును దేవునివలె పూజింపబోయిరి. నన్ను ఇంకేనరులనుగూడ, మీరు పూజింపవద్దు మీరు ధీరులై సర్వవ్యాపియగు భగవంతునే స్మరింపుడు. విగ్రహములను చిత్రపులనుగూడ అర్చింపవద్దు. ఆత్మగౌరవము నిలుపుకొనుడు. అహింసాసత్యముల నెప్పుడును తప్పకూడదు. తోడి జనులందు ప్రేమగల్గి యుండుడు” అని వారికాయన సందేశమిచ్చెను.

నానకు వృద్ధుడగునరికి, ఆయనకొడుకు విద్వాంసుడై భక్తు డైనాడు. కాని, తనతరువాత గురువగుటకతనిని నియమించక

నానకు మరియొక ఉదాహరణ గొప్ప భక్తులను. అహింసా పరులకుండవలసిన ధైర్య త్యాగము, జ్ఞానభక్తులుగూడ నానకులో నుండెను. అట్టివా రే దేశసంస్కృతి నుద్ధరింపగలుగుదురు.

అధ్యాయము 40.

—♦ సిక్కు సంస్కృతిపరిణామము. ♦—

నానకు శిష్యులు “సిక్కు” అని పేరుపొందిరి; వారి కేర్పడిన గురునానక్ అనంతరం, ఒకరితరువాత నొకరు వరుసగా తొమ్మిది గురు ప్రసిద్ధగురువులు పంజాబు ప్రాంతమందు భారతీయ సంస్కృతి నుద్ధరించి, ఉత్తమస్థితిలో నుంచయత్నించిరి. వారిలో మొదటి నలుగురును కేవలము అహింసా సత్యశాంతులను బోధించిరి. ఆ ప్రాంతమందు హిందువులకు ముస్లిములకు సంఘర్షము కలిగినది. ముస్లింరాజులు అసలు విదేశీయులైనందున రాజకీయముగ అధికారము నిమిత్తం ఉభయజాతులనుభ్య కొంత సంఘర్షత పుట్టెను. కాని అంతకన్నను ముఖ్యంగా ఉభయుల సంస్కృతిలోను పరిశుద్ధ మతభావములు క్షీణించి, పండితులును, మూర్ఖులును, బాహ్యచిహ్నములనే పట్టుకొనిరి; ఆధ్యాత్మిక సిద్ధాంతముల మరచి హిందువులుకట్టు, బొట్టు, బొట్టు, విగ్రహపూజ, మూఢాచారములను ప్రధానముగ నెంచిరి. కొందరు ముస్లిములును హిందువుల ప్రత్యేక సంస్థల రూపుమాపుటే కర్తవ్యమనుకొనిరి. అక్కరు తరువాత ముస్లిమురాజులు మతావేశమున మూర్ఖులైన మూర్ఖులకు క్రమముగఁగొని ముస్లిములసంఖ్యను దండోపాయముచే హెచ్చింపబూసిరి. అప్పటికి చిరకాలముగ హిందూసంస్కృతికి కేంద్రమైన కాశ్మీరమున కీధాటి గట్టిగ తగిలినది. హిందువులును తగువుకు తారణమైన అనవసరమగు ఆచారముల మానలేదు; దేశకాలాను సారముగ మతాచారముల నవరించుకోలేదు సిక్కు

గురులీకార్యము దలపెట్టిరి. వారీయుభయ సంస్కృతులలోను ఉన్న పరిశుద్ధమగు ఏకేశ్వరధ్యానమును, సర్వజనోపకార ధర్మమును ప్రేమభావమును నేర్పిరి. ఇది కొంత వ్యాపించినది. కాని ముఖ్యంగా రాజకీయాధికారపు తగువునుండుటచే ఉభయజాతులలో నప్పటికి హింసాబుద్ధియుండెను. హిందూ నిమ్నజాతీయులు ముస్లిములలో చేరినమీదట హిందువుల నింకను గట్టిగ ద్వేషించిరి. ఈస్థితిలో, మొదటి సిక్కు గురువులు, మొగలురాజులతో సంఘర్షము లేకుండ, జీవింపగల్గిరి. వారి యాదరమొంది, వారికి హితోపదేశము చేసిరి. అయిదవ గురువగు “అర్జునదేవుడు” అమృత సరములో స్వర్ణదేవాలయపు నిర్మాణ మారంభించెను. ఇందులో హిందువులు ముస్లిములు వగైరా అన్నిజాతులు దేవప్రార్థన చేయవచ్చును. తరువాత అర్జునదేవును మొగలు చక్రవర్తి బంధించి చంపించెను.* అంతట ఆరవ గురువగు హరిగోవింద శింగు” కాలమునుండి సిక్కులకు ముస్లింరాజులతో సంఘర్ష మేర్పడినది. షాజహాను చక్రవర్తి కొడుకులలో జ్యేష్ఠుడు ధార్మికుడు నగు “తారాపికో”ను అప్పటి సిక్కుగురువు రక్షించెనని ద్వేషముతో ఔరంగజేబు తొమ్మిదవ గురువగు శ్రీ తెజ్భహదూరుసింగును బలవంతముగ జంపించెను. ఆయనకొడుకు పదవ గురువు (గురుగోవిందసింగ్) సిక్కులందఱు ఆత్మరక్షణచేసుకొనుట అవసరమని నిశ్చయించి అందునిమిత్తం ఆయుధధారణగూడ విధించి తనశిష్యులందరిని శూరులుగజేసెను. అయితే వారు బలీయులుగ నుండవలె, కాని ఆశక్తిని ఆత్మరక్షణకే వినియోగింపవలెనని ఇతరులను అక్రమముగ బాధించకూడదని నిర్ణయించెను. అప్పటినుండి ప్రతి“సిక్కును”

* గురు అర్జునదేవుడైన ఆయన అన్న “వృధాచండు” వగైరాలు అమాయకహించి ఆయనపైన నిండాశోషణలజేసిరి; జహంగీరు చక్రవర్తికపుడు ఆత్మరుక్షింకొక కొడుకును యిస్లాతో మొగలు సామ్రాజ్యపు హక్కుగూర్చి యుద్ధమగుచుండెను. ఓడిపోయి, నిరాధారుడై పరుగెత్తుచున్న ఖుస్రోకు దాక్షిణ్యబుద్ధితో గురు అర్జున దేవొకరోజున అన్నముపెట్టినందుకు, పితూరీమాటలువిని, అర్జునదేవును బంధించి, పిమ్మట చంపించెను.

సర్వకాల సర్వావస్థలయందును మొలలో “కృపాణ్” (చిన్నచాకు) ధరించును. ఈ కొద్దిమంది సిక్కువీరుల నణచివేయుట కారంగజేబు వగైరాలెన్నివిధములనో యత్నించిరి. కాని, అట్లుచేయ సాధ్య పడలేదు. మొదటి గురువులు ఒకశతాబ్దిలో నేర్పిన అహింసా తత్వము సిక్కుజాతిలో రూఢమైనది. తరువాత వారాయుధ పాణులైనను, క్రోధముతో వ్యర్థహింసజేయు తత్వము కలవడక తమ ఆత్మబలము వృద్ధిజేసుకొని ఆత్మరక్షణకును స్వజాతిరక్షణ కునే తమ ఆయుధములునయోగించిరి. ఇది పూర్తిఅయిన అహింసకాదు. కాని దీనిలోను పునాది అహింసాభావమే. వారి ధార్మికబుద్ధి నేటికిని చెడలేదు. అహింసాపరులు దుష్టత నెదిర్చి సంఘమును రక్షింపవలసినదే. పూర్తిఅయిన అహింసావాది అట్టిస్థితిలో సత్యాగ్రహియై, ఆత్మశక్తితోనే ప్రతికక్షిని నిరోధించ వలెను. కాని ఆసిద్ధాంతమప్పటి కెవరును ఏర్పరచలేదు. అప్ప టిలో భయగ్రస్తులై అవినీతికిని దుష్టతకును లొంగుటకన్న ఆయుధ ధారణచేసి స్వసంఘమును రక్షించుటే మంచిది.

ఆనాటినుండియు సిక్కులందరు ధర్మవరులై ఐకమత్యముతో గురుబోధప్రకారము సంఘములో బలీయులైనారు. వీరిభుజశక్తియు నైతికశక్తియు పరస్పరసహాయకములైనవి. హిందూ ముస్లిము ధర్మముల రెంటిలోని సుగుణములను వీరు గ్రహింతురు. ఐక్య భావము, పరస్పరప్రేమయు, ఏకేశ్వరభజనయు సిక్కుధర్మపు ముఖ్యసూత్రములు. వారిలో జాతికల విభేదములులేవు. వీరి గురువు లప్పుడప్పుడు చేసిన బోధల సంపుటియగు “గురుగ్రంథ సాహెబు” ను వారు వేదముగ భావించుచు, నిత్యపారాయణ జేయుదురు. హిందూ ముస్లిము మతముల రెండింటి సిద్ధాంతము లలో సమన్వయముజేయుట సిక్కుమతపు ముఖ్యదర్శము.

అధ్యాయము 41.

—• మ హా రాష్ట్ర పాఠము •—

15-17 శతాబ్దాలమధ్య మహారాష్ట్రమందును కొందరు మహనీయులేర్పడి, ఆపాఠశాలలో ప్రేమతత్వము వ్యాపింపజేసిరి. 15 వ శతాబ్దిలోనుండి “నామదేవు” గొప్ప విష్ణుభక్తుడు. అతడు “ద్వీ” కులపు శూద్రుడు. బౌల్యమునుండి భూతదయగల్గి, ద్రివ్యాశలేకుండి, పండకీపురమందలి శ్రీవికల దేవాలయంలో సదా భజనచేయుచుండెను. తల్లిదండ్రులే గాక, ఆయింటిదాసి యగు “జనాబాయి” యు మహాభక్తురాలు. నామదేవు బౌల్య మందాతని భక్తిసాధనలో నీమె చాల తోడ్పడుచుండెనట. పూర్వము బౌద్ధాలయమైనను, ఆనాటికే యది విష్ణుక్షేత్రమైనది.

నామదేవు కటుంబము పెద్దది. ఎనను; ఆయన కటుంబ బాధలో బడక, లోకప్రేమప్రచారములో కాలముగడుపుచు, ఉత్తరహిందూస్థానములో యాత్రచేసి, చాలమంది భక్తులతో సహవాసము చేసెను. మొదట కొందరు బ్రాహ్మణభక్తులాయ నతో పంక్తిభోజనముచేయక నిరసించిరట. కాని, తరువాత, అతని భూతదయాభక్తిరసమువల్ల ప్రఖ్యాతి హెచ్చగా, వారాయ నను గౌరవించిరి. కొందరు బ్రాహ్మణవిద్వాంసులు నామదేవుకు శిష్యులైరి. అతడు గోదావరీతీరమందు వసించుచు మరాటీభాషలో అభంగులనుపేర గొప్పభక్తిగీతముల రచించెను. అవి ఆవాఙ్మయంలో ప్రసిద్ధిచెంది, సంఘములో నుజ్జీవనగల్గించినవి. తన శిష్యులలో కొందరు కుమ్మరులు హరిజనులు వగైరాలునుండిరి, వారినందరిని నాయన సమభావముతో గాదరించెను. 16 వ శతాబ్దిలో, ఆపాఠంలోనే ‘తుకారాం’ అను గొప్పభక్తవరుడు బీకు ప్రాని అకళంకమగు భక్తిప్రేమలొల్కు గీతములను రచించెను. ఈతడును శూద్రుడే; తనప్రజ్ఞావిశేషమున బ్రాహ్మణులనుండి చాల గౌరవమునొందెను.

పిమ్మట 17 న శతాబ్దిలో 'సమర్థరామదాసు' అను ప్రసిద్ధ విద్వాంసుడు వెలసెను. ఈ బ్రాహ్మణుడు పంజాబు హరిద్వారాదులలో చాలయేండ్లు ప్రేమతత్వము బోధించి, గొప్పగీతముల రచించెను; సంఘమునుద్ధరించుటకు చాలకృషిచేసి, తుదకు కృష్ణానదీ తీరముచేరి, అక్కడ స్వభాషలో చాల ధార్మికగ్రంథములను రచించెను. వీటిలో నెక్కువ ప్రసిద్ధమైనవి 'దానబోధ.' ఇది గొప్ప నీతులబోధించు, మనోహరగ్రంథము, మరాఠీ వాఙ్మయముకొక యలంకారము.

అప్పుడ్రాపాంతపు జనుల రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును సంస్కృతిని రక్షించుటకు మొగలుచక్రవర్తియగు 'షేరంగజేబు' సేనానుల దండలను మహారాష్ట్రవీరుడగు శివాజి యెదుర్చుచుండెను; శివాజి యీరామదాసును దర్శించి, ఆయన నైతిక ధార్మిక ఘనతకు ముగ్ధుడై, రామదాసుకు శిష్యుడైనాడు. తరువాత శివాజీ ఛత్రపతియై, మహారాష్ట్రరాజ్యము స్థాపించెను. అప్పుడును రామదాసుయందు గురుభావమేగల్గి, నీతితోనే ప్రజలబాలించెను. స్త్రీలను దుర్బలులను ఎప్పుడును బాధించలేదు; సామాన్యజనుల క్షేమమును ముఖ్యముగ గమనించెను. హిందువుల ధర్మమును సంస్కృతిని పునరుద్ధరించెను; వారిలో ఏకమత్యమును పరస్పర ప్రేమను వృద్ధిజేసెను; ఆయన ముస్లిములను ద్వేషింపలేదు; వారిని అనాదరణచేయలేదు. మొత్తముమీద శివాజీపైన రామదాసు కుండిన ప్రభావము ఆపాంతపు సామాన్యజనుల క్షేమము కువయోగపడినది. శివాజీ తరువాత ఆనైతికోత్సాహము బాగుగ నున్నంతవరకు మహారాష్ట్రరాజ్యము వృద్ధిలో నున్నది. తరువాత కులవిభేదములు పరస్పర ద్వేషములు అవినీతి హెచ్చినమీదట, ఆరాజ్యము విద్విన్నమైనది. కీషావులు, ఆయన సేనానులు కలతలుపడి, ప్రత్యేక రాజ్యములు స్థాపించిరి. వారిలో కొందరు స్వమతాభిమాన ఆవేశమున ముస్లిములపైన ద్వేషపూరితులైరి; మరియు ఐశ్వర్యలోలురు స్వార్థపరులునై, అననసరముగు రక్తపాత

ముకును ఆరంభించిరి. “మరాటి దండు” లో కొంతకాలముకు శివాజి యేర్పర్చిన నియమములు క్రమశిక్షయుపోయి, పరస్పర కలహములు పెరిగినవి.

అధ్యాయము 42.

—♦ వంగరాష్ట్రం తము ♦—

16 వ శతాబ్దిలోనే వంగరాష్ట్రమందు చైతన్యము దుదయించి, ఆరాష్ట్రమందు విష్ణుప్రేమనువ్యాపింపజేసెను. తులసీదాసు కిష్కదేవము శ్రీరాముడు, చైతన్యము శ్రీకృష్ణరూపముగనే భగవంతుని భజించెను. ఆంధ్రదేశమందమ్మవార్ల పూజవలె, వంగరాష్ట్రమందు సామాన్యజనులు విశేషముగ దుర్గపూజ చేయుట చిరకాలానుగతముగ నున్నది. కాలీదేవికి కాలభైరవాదులకును ప్రతిగ్రామమందు గొప్పగుడులేర్పడి, అందు చాల జంతువులను బలియిచ్చుచుండిరి. అప్పుడు మద్యపానమును విరివిగ జరుగుచు, చాల దురాచారములుండెను. మొత్తముమీద వంగరాష్ట్రమందు హింసాతత్వపు బలిమి మొదటినుండి హెచ్చు. అక్కడ 11 వ శతాబ్దినుండి అవిచ్ఛిన్నముగ 7 శతాబ్దులు ముస్లిం నబాబులే రాజులైరి. వారికింద అక్కడక్కడ కొందరు హిందూ సామంతులున్నను, వీరిలో నెవరును మన కృష్ణదేవరాయులవంటి యాన్యత్యముకురాలేదు. అక్కడి జనసామాన్యపు సంస్కృతి హింసాత్మకము నుండినది. బ్రహ్మకైవర్తపురాణమున కారాష్ట్రం తమందు వ్యాప్తియుండినది. ఇందులో రాధయును స్వతంత్రస్త్రి శ్రీకృష్ణుని విశేషముగ ప్రేమించినట్లు శృంగారగాధ చెప్పబడినది. తరువాత 13 వ శతాబ్దిలో ఉత్కలమందు జనించిన వంగవాసి యగు జయదేవుడు తన గీతగోవిందమందు రాధాకృష్ణులప్రేమ గాలంబముగ జేసి, ఆగీతములద్వారా జనులలో భక్తిగల్గించినాడు.

ఇట్టిపరిస్థితిలో చైతన్యుడనబడు గౌరంగుడు 15 వ శతాబ్ది
చివర జనించి 16 వ శతాబ్దిలో మహాభక్తుడై ప్రేమతత్వమును
ఆధ్యాత్మికతను బోధించెను, రాధాకృష్ణమతమును ప్రచారము
చేసెను. ఈయన నవద్వీపవాసి. సుప్రసిద్ధుడగు గదాదరభట్టుని
సహాధ్యాయి. వంగీయుల నహదగుణములగు ఉత్సాహమును
ఉద్రేకమును బాల్యమునుండి యీయనలోను అధికములు. తరుచు
భక్తివరవశుడై, గౌరంగుడు అశ్రువుల విడుచుచు, నృత్యము
చేయుచు, తన్మయుడగుచుండెను. తనను రాధగ భావించుకొని
శ్రీకృష్ణునియందు సంతతప్రేమను ప్రకటించుచుండెను. ఒక్కొక్కప్పుడు
డావేశముగల్గి, తానే శ్రీకృష్ణుడనని, బోధచేయుచుండి,
స్మృతితప్పి పడుటయు నుండెను. కొంతకాలమునకాయన (24
ఏండ్ల వయస్సున) కుటుంబమువిడచి సన్యసించి, శ్రీకృష్ణ చైతన్య
డను పేరుతో మిగిలిన 24 ఏండ్ల జీవితమంతను రాధాకృష్ణమతపు
ప్రచారముకే వినియోగించెను. ఆయన 1623లో కాలముచేసెను.*

ఈమతమందలి ముఖ్యసిద్ధాంతము కృష్ణప్రేమ భాగవత
మందు గోపికలు వేలకొలదిగ గోపికలు శ్రీకృష్ణప్రేమచే మోక్ష
మొందినట్లు భాగవతము చెప్పబడినదిగదా! జీవాత్మలన్నియు
గోపికలు, పరమాత్మయే కృష్ణుడుఅను అంతరర్థముతో, ఇది జీవ
పరమాత్మల ప్రేమగ భక్తులు వివరించివారు.† బెంగాలులో
రాధనే గోపికలస్థానమున చెప్పు ఆచారముందుటవల్ల, గౌరంగుడు
బోధించిన రాధాకృష్ణమతము జీవపరమాత్మల పరస్పరప్రేమనే
దెలుపునందురు. చైతన్యుని మతము బెంగాలు ఒరిస్సాలలో

* చైతన్యుడు అశాశ్వతమగు చిజ్జగత్తి కొన్ని లోకోత్తరమగు అద్భుత
దర్శన జేయగల్గెనట, ఆయన కొందరు దుష్టులను యోగులు అహింసార్థకులుగ
మార్చినట్లుగా గాథలు గలవు.

† పోతన రచించిన ఆంధ్రభోగవతమందిట్టి భక్తితత్వము మాధుర్యయుతమై
దునోహరముగ వివరింపబడినది. వేదమందును జీవేశ్వర సంబంధమును స్త్రీపురుష
ప్రేమతో పోల్చినాడు. ఉ॥ “రద్యధాప్రియయాస్త్రీయా సంపరిష్యక్తః.....
కోకాంతకం” (బృహదారణ్యకోపనిషత్తు)

విశేషముగ వ్యాపించి, అక్కడ నేటికిని అధికజనుల మతముగ నున్నది. ఇట్లు చైతన్యని బోధవ్యాపించగా అప్పటి కాప్రాంతము లందు విపరీతముగా నాటుకొన్న శాక్తేయ కాపాలికమతములందు శక్తి తృప్తికని జరుపు జాతరలను జీవహింసను మద్యపానాది దురాచారములన్నీ చాలవరకు తగ్గినవి. ఆవిధంగా అక్కడ హింసా తత్వముతగ్గి కొంత ప్రేమభావము వ్యాపించుటకు చైతన్యమత మువయోగించినది.

కాని ఆయన జీవితము తరువాత, ఈమతపు పరిశుద్ధత చెడినది. వెంటనే చైతన్యని శ్రీ కృష్ణావతారముగ నెంచి, జనులాయన విగ్రహముల బూజింపసాగిరి. ప్రేమతత్వము పేర స్త్రీ పురుషులలో కొందరు పామరజనులు అవినీతి నారంభించిరి. అప్పటి కాప్రాంతమందు శాక్తేయులలోను ఇట్టి దురాచారము లుండినవి. అవి కొంతవరకు ఇక్కడి చైతన్య వైష్ణవులలోను వ్యాపించి, క్రమముగ ఆప్రాంతపు వైష్ణవమతముకు అప్రతిష్ట గల్గించినవి కాని చైతన్యని వైష్ణవమతము మనబెరిగాలు ఒరిస్సా లలో కృష్ణభక్తిహెచ్చి, కాళీవిగ్రహముల యెదుట విపరీతముగ జాతరలుపేర జీవహింసచేయు దురాచారము కొంతవరకు తగ్గినది.

అధ్యాయము 43.

—• మొ గ లు సా మ్రాజ్య పు స్థితి —•

మనమిప్పుడు వెనుకకు మరలి ఆకాలపు రాజకీయ సాంఘిక రంగములస్థితిని చూడవలెను. 12 వ శతాబ్దమున 18 వ శతాబ్ద వరకు పంజాబు ఢిల్లీ అగ్రాలలోనేగాక, క్రమముగ ఉత్తర హిందూ స్థానమంతటను, ముస్లింరాజత్వము, అందుతో కొంత ముస్లిం

సంస్కృతీయ వ్యాపించినవి. ఈ కాలమందు మొత్తం మీద హిందువులలో పరస్పర ద్వేషము సంఘవిషయములందు విభేదములు హెచ్చినవి. ఆధ్యాత్మిక స్థానమున బాహ్యచారములను కర్మకాండను గమనించుటే మతధర్మముగ నెంచిరి; మాంద్యమును దురాశయు వ్యాపించినవి. ముస్లిములు నవ్య విధానమందాసక్తిగల్గి ఉత్సాహులు, దీక్షాపరులునై, ఐకమత్యముగలిగి, పోరి, యుద్ధములందు గెల్చి రాజ్యముల స్థాపించిరి. తరువాత 15, 16వ శతాబ్దాల్లో కొందరు హిందూమతబోధకులయత్నములు జనులలో కొంత సంస్కరణను కల్గించినది. కాని, మొత్తము మీద యుద్ధములు హింసాభావమును హెచ్చుగ నేయుండినవి. రాజవంశములందును కుట్రలు పరస్పరహత్యలు నుండినవి. అప్పటికి పరస్పర సమావేశముత్పత్తి ఆయాప్రాంతపు భావలలోను కొంత విభేదము పెరిగినది. ఆయాప్రాంతముల వేరు వేరు రాజ్యములేర్పడి, వాటిరాజులు తమ రాజ్యవృద్ధికై పరస్పరము పోరుచుండిరి. ఈ స్థితిలో తురుష్క వంశీయుడు నానకు మితుడు నగు బాబరును పారసీకప్రాంతమునుండి భారతదేశముపైకి దండెత్తి రమ్మనిపిల్చుటకు కొందరు భారతీయులు (తమలోతాము పగతీర్చుకొనుటకై) సంసిద్ధత జూపిరి. అప్పటికి, కొన్ని ఖండరాజ్యములను ఆఫ్ఘనులు, మరి కొన్నిటిని రాజపుత్రహిందువులు, ఆప్రాంతమున పాలించుచుండిరి. అంతట 1525 న॥ రంలో బాబరు పారసీక ప్రాంతంనుండి మనదేశమువైపు దండెత్తి వచ్చెను. ఇతడు అంతకుపూర్వం హఠాత్తుగా దాడిచేసి విశేషద్రవ్యమును తీసుకొనిపోయిన టైమూరుగారి వంశీయుడే. వీరు మంగోలు జాతీయులు; వీరిని మొగలులని మనదేశీయులనిరి. టైమూరునలె బాబరును గొప్పశూరుడు. వెనుక మహమ్మదు గోరీకాలములోవలె, బాబరు వచ్చినప్పుడును మనదేశీయులు విభేదయుతులై, పరస్పర కలహముతోను కక్షలతోను తగువుపడుచు ఐకమత్యము లేకుండిరి. మరియు, తమసాంఘికము లందువలె యుద్ధమందును పూర్వపు పూహపద్ధతులే యవలంబించి పెద్దయేను

గులను రణరంగములో ముందుపెట్టుకొని యీకాలమునకు సరిపడని యోధపద్ధతులతో తమలో క్రమశిక్షణలేకుండ పెద్దమందగ సిద్ధమైరి. బాబరు నవ్యములగు తుపాకులను అశ్వకదళముతో పక్కలనుండి ముట్టడించు పద్ధతులను పెట్టెను. ఘజనీ గోరీలతో యుద్ధములో తామోడుటకు కలిగిన కారణములను భారతీయులు సంఘటనమును చేసుకోవలసియుండెను. కాని, అట్లు గ్రహించి సమయాను కూలమగు మార్పులను చేసుకోలేదు. రాజులలోను ఉన్నత నిమ్నజాతులమధ్యను సమయముకు తగిన సహకారమును లేదు. అప్పటి ఢిల్లీసుల్తానులు ఆయన సైనికులును భారతవాసులే కాని వారికిని తక్కిన ఇరుగుపొరుగువారికి మధ్య ఆనుకూల్యములేదు. వారితో చాలామంది హిందువులు యుద్ధములో కలయక వ్యతిరేకించిరి. ఢిల్లీరాజు ప్రజల బాలించుటలో వారి సహకారమును అభిమానమును సంపాదించుటకు తగు కృషి చేయక, ద్వేషకరమగు చర్యలనే జేసెను. బాబరు ఢిల్లీరాజగు “ఇబ్రహీంలోడి” నోడించుచున్నప్పుడు, చాలామంది “రాజపుత్ర” రాజులు దేశరక్షణకు రాక, తమరాజ్యములందే యుండిరి. “లోడి” పతనమున కానందించిరి. పైగా, భారతీయసేనలో నాయకులకు సైనికులకు అన్యోన్యత సానుభూతి చాలలేదు. పిమ్మట, బాబరు రాజపుత్రుల గూడ ఎదుర్కొని, వారినోడించి, మొగలు సామ్రాజ్యము స్థాపించెను. ఇట్లు పరస్పర ప్రేమయు బౌద్ధార్యమును లేకుండా తను లోనే తోటివారియందు హింసాభావముతో నున్నందుల ఫలితమును భారతీయులు మరల అనుభవించిరి. బాబరు మనుమడగు అక్బరు విచిత్రవ్యక్తి; అతడు మొగలు సామ్రాజ్యమును వృద్ధిచేసి బాగుగ దృఢపర్చెను. అక్బరు బాల్యమందే రాజయ్యెను. అప్పుడు తన చుట్టుస్థితి కల్లోలముగనున్నను, అతడు అద్భుతమగు నిదానముతో నుండెను. ఆయన రాజ్యపరిపాలనలో సంఘమందు మైత్రి గల్గించు సంస్కరణలజేసెను. ఆచర్యము 1½ శతాబ్దివరకు మన సంస్కృతిని కొంతవరకు మంచిస్థితిలో నుంచగల్గినవి.

అక్కరు తండ్రినుండి అతనికి చిన్నరాజ్యమే దఖలుపడినది. శత్రురాజులు ప్రబలురై యుండిరి. తన చిన్నరాజ్యముతో తృప్తి నొందక, అతడు ప్రక్కరాజ్యముల రాజులతో తీవ్రముగపోరెను. అతడు శూరుడు, ప్రజ్ఞావంతుడు, యుక్తిపరుడు, అధికారాశగలవాడు; గొప్పసేనలు వృద్ధిజేసి, ఎన్నియో యుద్ధములు జరిగించి హిమాలయగిరులనుండి గోదావరీనదివరకు దేశమంతటను ఏకరాజ్యమును స్థాపింపగల్గెను. అతని నశోకునితో పోల్చుటకలదు. అశోకుడు మొదట నొకటి రెండు యుద్ధములు జరిగించినను, తరువాత రక్తపాతములేకుండనే ఆగొప్పరాజ్యమంతను పాలించెను. అక్కరు అశోకునివలె కేవలం అహింసాపరుడుకాదు. తన సామ్రాజ్యపు బయటిరాజ్యములందును అశోకునియందు అపారమగు శౌరవము అతని కంతటను పలుకుబడియునుగడెను. కాని అప్పటి కాల పరిస్థితి వేరు.*

తన రాజ్యము విస్తరింపజేయుటకు భౌతికబలముపైనే ఆధారపడిన అక్కరుకు యిరుగుపొరుగు రాజులతోను, తన సామ్రాజ్యములోని రాజపుత్రులతోను చాలయెండ్లు పోరుజరుగుచునే యుండెను. కాని, ఇతరవిషయములందు అశోకునికి అక్కరుకు చాలపోలికయున్నది. ఇద్దరును ప్రజాక్షేమమును కోరిరి. ప్రజల ప్రేమసహాయములపైనే తమ రాజ్యమును నిల్పుకొదలచిరి. జనోపయోగులు శాంతి స్థాపకములు నగు కార్యములెన్నిటిలో చేసిరి. కళాశిల్పములను వాఙ్మయమును వృద్ధి నొందించిరి. ప్రజల ప్రయాణాదులకు మంచిరహదారు లేర్పరచిరి, సామ్రాజ్యమును దృఢపర్చిరి.

* అశోకుడు రాజగునప్పటికి ఆర్యవంశము సామ్రాజ్యములో చేరియే యుండెను. అక్కరుకు చిన్నరాజ్యమే యుండెను అప్పటి హింసాసరిప్రదాయ ప్రకారం తక్కిన రాజ్యములన్నిటిని అతడు స్వయంగా యుద్ధముగ్వారా జయింపవలసివచ్చెను.

అక్కరును వ్యర్థహింస కవకాశమీయలేదు • తోటి ముస్లిం మంతులు రాజులు మతవిషయములలో హింసాపరులైనను, అక్కరు ధైర్యముతో వారి నణచియుంచి, హిందూ మతస్తులకును సమాన ప్రోత్సాహమిచ్చెను; వారి నాదరించెను; అన్ని విషయములందును ఉదారుడై రాజ్యాధికారములోను అన్నిమతములవారికిని అనకాశమిచ్చి, ప్రేమాదరములహూపెను ఇదివరలో కొందరు ముస్లింరాజులు హిందువులపైన విధించిన “జిజియా” (ముస్లిములు కాని వారిపైన తలపన్ను) ను తీర్థయాత్రికులపైన పన్నును రద్దు చేసెను, దేశభావలందలి వాఙ్మయముకు విశేష ప్రోత్సాహమిచ్చి వృద్ధిచేయించెను. మతమూఢులను దూరమందుంచి, ముస్లిములలో “సూఫీ”లు హిందువులలో “సంస్కర్త”లు, వేదాంతులు. ఇట్లే ఉదారులగు జైనులు బౌద్ధులు క్రైస్తవులు, ఇట్టి వారిని సమకూర్చి సభలలో ఆయామతముల పరిశుద్ధమగు మూల సిద్ధాంతములగూర్చి ఆధ్యాత్మిక చర్చలు చేయించెను. నానకు తూలసీదాసు వగైరా విద్వాంసులను గౌరవించెను. “వ్యాప్తిలో నున్న గొప్పమతములన్నిటి ఉద్దేశము, సూత్రములు, ముఖ్య సిద్ధాంతములు నొక్కరీతివే. మతముకై పరస్పరము కలహించుట తప్పు. ఒకమతమువారి నింకొక మతమువారు బలవంతముగ తమలో చేర్చుకొన యత్నింపకూడదు” అని ఆయనకు దృఢ విశ్వాస మేర్పడినది. సర్వసమ్మతమగు సూత్రములతో సమన్వయకరమైన కొత్తమతము స్థాపింపదలచెను.

ఆయత్నము విఫలమైనది, కాని, ఆయన వేదాంతులతోను మతసంస్కర్తలతోను స్వయముగను ఆధ్యాత్మికచర్చ చేయుచునే యుండెను. ఆయామతస్తులమధ్య పరస్పర కలహములు హింసా తత్వము గల్గించును. అందువల్ల ప్రజలకు రాజ్యముకు గూడ

• అక్కరు బాహ్యమందు రాజ్యాధికారమునకురాగనే, కొందరు విప్లవము సాగించిరి. వారిని తన సేవాని బైరంఖానుఅంచి, విప్లవ నాయకుడగు “హిను”ను చట్టి తెచ్చి, ఆతనికిరస్సు ఖండింపుమని అక్కరును కోరెను. ధీమదు ఉదారుడువగు అక్కరు బందియై నిరాయుధుడగు వానిని (కరుణించెను) హింసించ నిరాకరించెను.

చాలా నష్టముగల్గును. కనుక నైతికముగను రాజ్యక్షేమముకును పరస్పర సహనమును ప్రేమభావమును స్థాపించుటకే అక్కర తన జీవితశేషమును వినియోగించెను. హిందూ ముస్లిముల మధ్య సాంఘిక విభేదముల గల్గించుచుండిన కొన్ని బాహ్యచారములు మాన్పించి, వారి మనోభావములలో పరిణామము గల్గించుటకు సాంఘికమైత్రి నేర్పర్చుటకును అక్కర యత్నించెను. వల్లభుడు యున్నగు హిందూ సంస్కర్తల బోధల సహాయముతో హిందూ స్త్రీల భర్తృసహగమనాది క్రూరదురాచారముల నక్కర నిరోధించెను. అప్పటి తక్కినరాజులవలె గాక, ఉద్యోగాధికారములందు, న్యాయము నమలుజరుపుటలోను, మతభేదముల పాటింపు లేకుండ జేసెను. సాంఘికైక్యము గల్గించి భారతజాతిని, సంస్కృతిని, దృఢపర్చుటకై, అక్కర హిందూ ముస్లిములమధ్య పరస్పర వివాహముల జరుపుటకును ప్రోత్సాహమిచ్చెను. తనకుటుంబములో స్వయముగాను నట్టివివాహముల జరిగించెను. ఇందుకు ఔదార్యములేని కొందరు ముస్లిము మూలీలును హిందూప్రముఖులును వ్యతిరేకులైరి. మహమ్మదీయాస్థానీకులు తమ ప్రాబల్యము తగ్గుటకీష్టపడుటలేదు; ముఖ్యముగ రాజపుత్రులు కొందరు గర్వపూరితులై, అట్టి సంబంధములు చేసుకొన్న తోటిరాజులను బంధువులను బహిష్కరించి వారిని ధర్మభ్రష్టులని యనమానించి, వారిపై న కత్తి కట్టిరి. శిష్టాచారముపేర గల్గిన ఇట్టి దంభహింసాహంకారముల ఫలితముగ, రాజాప్రతాప మహారాజు రాజా మానసింగును ద్వేషించుట, అందుమీద గల్గినయుద్ధములో చిత్తూరు రాజ్యము విధ్వంసమగుటయు చరిత్ర ప్రసిద్ధములు.* ఈ ప్రతిబంధములవల్ల అక్కర ఉద్దేశముకు స్థిరమైనఫలము కలుగ లేదు. కాని తరువాత ఒకశతాబ్దివరకు శాంతియు సంపదయు దేశమందునిల్చి రాజ్యము స్థిరమైయుండుట కాయన పద్ధతియు ప్రణాళికయు కారణములు

* రాజాప్రతాపాని వాటకము లంపిప్పటికిని ఆ హిందూరాజులచర్య ఘనమని శ్లాఘించబడుమాట నిజమేకాని, పరిశుద్ధమగు ఆహింసాదృష్టి చూచితినా హరితర్య సమర్థించుటకు వీలులేదని తోచును.

విదేశములలోవలె, మనదేశమందును అప్పటికి యుద్ధపు ష్టదీలనుబానిసలను అమ్మివేయు పద్ధతి యుండెను. ఈ బానిస పద్ధతి ఆదాస జనులకు హింసాకరము, వారి మానవత్వముకు భంగకరమునని అక్కరు బానిస పద్ధతిని తోలించివేసెను.

మతవిషయములందేగాక, ఆయా సంస్కృతుల సమస్వయమునకితర విధములను అక్కరు ప్రోత్సహమిచ్చెను. ముస్లిం మత గ్రంథములను మనదేశభాషలలోనికిని హిందూమతగ్రంథములను పారశీ తర్జుమా చేయించెను. సంస్కృతముకు దేశభాషల వాఙ్మయముకు విశేషమగు నుత్తేజన మిచ్చెను. చిత్రలేఖనము వాస్తువిద్య, శిలాశిల్పము, సంగీతము ఇత్యాదులలోను పారసీకత్తుకు హిందూపద్ధతికిని మేళనము జరిగింపుట కారంభించినది అక్కరే. అతడు ఆగ్రా తేవూర్ సిక్కిమున్నగుచోట్ల గంభీరమగు సుందర భవనముల నిర్మించెను. ఈరీతిగా దేశములో సంఘటించిన వేర్వేరు సంస్కృతుల ప్రత్యేకత వైరకారణమగుటకు బదులు, జనులలో సామరస్యముకు, కళాభివృద్ధికి బౌద్ధార్యముకు పోషకములగునట్లుచేసెను. ఆయాతెగల వారిలో పరస్పరసాహృద్ధియు పెంపొందింపజేసెను. భారత జాతీయతను జనులలో సాజన్యమును బలపర్చి, తనసామ్రాజ్యమందు ప్రీతిని స్థిరశాంతినికల్పించుటకే అక్కరీ సంస్కరణలన్నిటినిపెట్టెనని ఇదిసామ్రాజ్యపురాజనీతి దృష్టితో చేయబడెనని కొందరు చారిత్రకులన్నారు. అందువల్ల సాంఘిక రాజకీయములలో మంచిఫలముగల్గి సామ్రాజ్యముకు బలముకల్గెను; నిజమే; కాని నైతిక ఫలములును స్పష్టములే. తన సామ్రాజ్యవ్యాప్తి కతడు యుద్ధమునే యపయోగించినను అక్లౌర్పరచిన సామ్రాజ్యములో సామంతులమధ్య కలహముల బోగొట్టునైతిక వృద్ధి ఏకమత్యము పరస్పరప్రేమ వ్యాపించుటకే అక్కరును అతని సలహాదారులగు అబుల్ ఫజల్, రాజామానసింగ్ తోడర్మల్ వగైరాలును కృషిచేసిరి. అక్కరు తన 40 సం॥ ల (1565—1605) పాలనలో ఆర్థిక రాజకీయ సంస్కరణలగూడ దేశ

మంతటను ప్రజాక్షేమముకు శాంత పరిపాలనకు ననుకూలమగు సంస్థల నేర్పరచెను; మతముతో నిమిత్తము లేకుండ సమర్థులు ఉదారులు ప్రజాక్షేమపనులు అగువారికే ఉన్నతోద్యోగములిచ్చి, వారిలో పరస్పర సహకారముకు ప్రోత్సాహమిచ్చెను. అసీతి ప్రకారమాయన మంత్రులును అబుల్ ఫజల్, రాజామానసింగ్, రాజాతోడర్ మల్ మొదలగు మహానీయులు అప్పుడు శాంతిక్షేమములు గాపాడి భూమిపన్ను విధానపు సంస్కరణ వగైరాలద్వారా ఆర్థికస్థితి బాగుచేసిరి. కనుకనే, అప్పుడు భారతీయ వాఙ్మయమును కళాశిల్పములు ఉన్నత వికాసమొంద వీలైనది, మొత్తము మీద ఆయనపాలన పద్ధతి ఇప్పటి ముస్లింరాజులకు మార్గదర్శకమని చెప్పదగును.

అక్కరు ఉదారపద్ధతులవల్ల తరువాత రెండుతరముల రాజులు (అక్కరు కొడకును మనుమడును) అంతగా ఉదారులు సమర్థులు కాకున్నను, 17 వ శతాబ్దిలోను మనదేశపు నాగరికత యభివృద్ధిలోనే యుండినది. ముఖ్యముగ కళలును చక్కని భవనములును దేశీయ వాఙ్మయమును నిర్మితములైనవి. కాని, రాజకుటుంబములో రాజ్యాశస్పర్ధయు కుట్రలును హెచ్చినవి. అక్కరు కొడుకగు జహంగీరుపైన అతనికొడుకు షాజహాను తిరుగబడుట. జహంగీరుఁడైదు, అట్లే తరువాత షాజహాను కుటుంబములో సుఘర్షమును, చరిత్ర ప్రసిద్ధములు.

షాజహాను కొడుకులలో, దారా 'యును, ఔరంగ జేబు'ను ముఖ్యులు వారిలో జేష్ఠుడగు 'దారా' సజ్జనుడు, ఆయన హిందూ ముస్లింమతములందు నమభావముగల్గి, ఉభయమతములవారికిని మైత్రిని పెంపనుద్దేశించెను. అతడు తత్వవేత్త కాని, అప్పుడు ముస్లిములలో మతాదార్యములేని మాల్వీలు సామంతముస్లిములు తరువాత జరిగిన భ్రాతృయుద్ధములో ఔరంగ జేబుకే సహాయకులైరి. హిందూరాజులును దారాకు తగుసాయమియలేదు. ఔరంగ

జేబు కుట్రివల్లను చాతుర్యంవల్లను , దారా : ఓడిచనిపోయెను. ఔరంగజేబు మొగలచక్రవర్తియైనాడు. అందుతో అక్కరు ఆరంభించినపద్ధతి సీదాగారదుచేయబడినది. ఔరంగజేబు సామర్థ్యము గొప్పదే. అతడు వ్యక్తితయా అక్కరుకన్నను సమస్తాడే శ్రమ పడెను. మాల్వలబోధప్రకారమే నడుచుకొను భక్తుడై బలీయుడై యుండెను. శ్రద్ధతో పాలించెను, మొగలుసామ్రాజ్యమును కృష్ణా తీరమువరకును వ్యాపింపజేసెను కాని, అతనిపద్ధతి మొత్తము మీద ఆసామ్రాజ్యము శిథిలమగుటకును, దేశముకల్లోలములో బడుటకును, కారణమైనది. అందుకు ముఖ్యకారణము గమనింప దగును. ఔరంగజేబుకు ప్రజాప్రేమ లేదు.

ఆయన రాజనీతి వక్రమైనది. ఆయనకు సమభావమును లేదు. ద్రోహబుద్ధి హెచ్చు. ఆయన అతిథార్మికుడువలె ప్రేమకన్పించుచుండెను; ఔదార్యము లేక, ముస్లిముల ఆధ్యాత్మికాశయముల విడచి. వారి బాహ్యచారముల కత్యంతప్రాముఖ్యమిచ్చెను; అక్కరువలె గాక, హిందూమతస్తుల ననేకవిధముల హింసింపదొడగెను. వారి పైన తలవన్ను పెట్టి, వారిమతబోధల కవకాశముతగ్గించి, హిందువులలో నిర్బంధముగ యీముస్లింమతము వ్యాపింపజేయబూనెను. గొప్పదేవాలయముల బడగొట్టి వాటిపరికరములను సాధముల కుపయోగించి, వానిద్రవ్యము దుర్వినియోగముచేసెను. ఆయన హృదయములో హింసాతత్వము హెచ్చుగనుండెను. అందువల్ల మతమూర్ఖతగల్గి అట్టివారిసలహాలే అంగీకరించుచు విమతస్తుల పైనను, ముస్లిములలోగూడ సూఫీలు షియాలువంటి ఉదారుల పైనను, అసహనముగల్గి, వారిని హిందువులను నమ్మక వారిని బాధించుచుండెను. తన యుద్వ్యోగులపైన శంకయు అనుమానమును గల్గియుండెను. ఇట్లు పరస్పర ద్వేషము వృద్ధియైనది. ప్రేమ ప్రేమనే పురికొల్పును. మన ద్వేషముచే ఇతరులలోను ద్వేష భావమేర్పడును. అంతట పరస్పర హింస చెలరేగును. అక్కరు ప్రేమభావము సాహార్ద్రమువలన, చాలమంది రాజపుత్రులు

మున్నగు హిందూరాజులును ప్రజలును ఆయనపైన ప్రీతిగల్గి
యండిరి. అక్కరు ఆరంభస్థితిలో చాల కష్టస్థితిలోనుండెను ;
అప్పుడు హిందువులు ఉదారులగు ముస్లిములు సతనికెంతయో
సాయపడిరి. ఔరంగజేబు ద్వేషభావమువలన హిందూరాజులును
కొందరు ముస్లిములును ఆయనపైన తిరుగబడిరి. రాజపుత్రులు,
సిక్కులు, శివాజీనాయకత్వమున మహారాష్ట్రులు, మొగలురాజ్యపు
విరోధులైరి. వారినణచుటకు ఔరంగజేబు తనశక్తి సంతను విని
యోగించవలసివచ్చెను. ఆయన హింసాచర్యలవలన ప్రజల
కాయనపైన ద్వేషమేర్పడెను. కనుక, శివాజీ మహారాష్ట్ర
రాజ్యమును సులభముగ స్థాపించుకొనెను. ద్వేషపూరితుల
కితరులకు తనమిత్రులపైన సహచరులపైనగూడ నమ్మికయుండదు.
ఔరంగజేబు తన సేనానాయకులను మంత్రిులనుగూడ నమ్మక,
తరచు వారిని మార్చుచు తన యనుచరులలో ఐకమత్యములేకుండ
జేసుకొనెను. ముస్లిములలోను ఉదారులు ఆయన అల్పబుద్ధికి
ద్వేషముకు గురియై అసహ్యపడిరి. ముస్లిములలో సున్నీ, షియా,
అని రెండు తెగలున్నవి. సున్నీపక్షమవలంబించిన ఔరంగజేబు
కొందరు సున్నీమశావీరులు చెప్పినట్లు జేయుచు, షియాముస్లిము
లను బాధించుచుండెను. దక్కనులోనున్న షియాసుల్తానులతో
మిత్రితచెడగొట్టి, ఆరాజ్యముల రూపుమావబూనెను. ఇట్లే,
పంజాబులోని నానకు శిష్యులగు సిక్కులను చిక్కులుపెట్టి వారి
మతగురువును హింసచేసెను. అంతట, అంతనరకు అతిశాంతులైన
సిక్కులు ఆత్మరక్షణకై ఆయుధములబట్టి, గురుగోవిందసింగు నాయ
కత్వమున ఔరంగజేబుకు ప్రజలవిరోధులై తరువాత మొగలు
రాజ్యముకు ప్రక్కలో బల్లెమైరి. ఔరంగజేబు జీవితాంతము
నాటికి, తిరుగుబాట్లు హెచ్చినవి. ఆయన సేనలలోను ఉద్యోగుల
లోను అసంతృప్తి చెలరేగెను కొడుకులును కలహించిరి. ఇట్లు
ఔరంగజేబునాటి నహింసాబీజము దేశమంతటికి హింసాఫలమునే
యిచ్చినది. తనకును హింసాఫలమే గల్గినది. సామ్రాజ్యము

శిధిలమైపోయెను; చిన్నచిన్న స్వతంత్రరాజ్యము లేర్పడి, వారిలో పరస్పరయుద్ధములు కుట్రలు సాగినవి. దేశమందు శాంతి చెడి పోయినది. ఆయాసంఘములవారి మధ్య కలహములు హెచ్చినవి. అందువల్ల ఔరంగ జేబునాటి నహింసాన్నిచే ఆయనవంశమును బాగు పడలేదు. ఆయనసంతతిలోను కలహములు హెచ్చి, ఇతరులకు దురాదర్శమేర్పడినది. ముస్లిముల లాభమున కాయన జరిగించిన చర్య వారికిని అనగా తుదకన్నిసంఘములకూ హానిచేసినది. సహన ప్రేమములే క్షేమకరములు; హింసయు పరమతద్వేషమును హాని కరములు; అనునీతికి అక్కరు ఔరంగ జేబుల జీవితపద్ధతుల ఫలితములు మంచినిదర్శనములు రాజకీయములలో నిట్టివెన్నియో కలవు; కాని, నిదర్శనమునకివి చాలు. ఈవిషయమువల్ల 17, 18, వ శతాబ్దులలో మనదేశపు రాజకీయజీవితము కల్లోలములో బడినది. సామ్రాజ్యము చిన్నచిన్నమై, అంతఃకలహముల వల్ల రాజులును ప్రజలను దుర్బలులైరి. సంఘమందు దురాచారములు విపరీతముగ వ్యాపించినవి. అట్టిస్థితిలో విదేశీయులు మనదేశమును వశపర్చుకొగల్గుట, మనజాతి పరధీనమగుటయు సహజమే.

అధ్యాయము 44.

—♦ ఆంధ్రప్రాంతంలో పరిణామము ♦—

ఇతరప్రాంతాలలోవలె ఆంధ్రదేశమందును 8 వ శతాబ్ది తరువాత బౌద్ధజైన సంస్కృతి క్షీణించి, పురాణసంప్రదాయపు సంస్కృతి వ్యాపించినది. దక్షిణప్రాంతంనుండి శంకరరామానుజమధ్యలారంభించిన మత సిద్ధాంతములు కొన్ని ఆచారములు ఆంధ్రులు నవలంబించిరి. మొత్తముమీద అద్వైతసిద్ధాంతముకు శైవపూజకు మనప్రాంతములో ప్రాముఖ్యమేర్పడినది. రామా

నుజుడు ప్రత్యేకశ్రద్ధతో తిరుపతికివచ్చి, అక్కడ ఆలయంలో విష్ణుపూజను ఖాయపర్చెను. తరువాత ఆంధ్రుడగు వల్లభాచార్యుడు ఆంధ్రదేశంలోను కొద్దిచోట్ల అట్లుచేసెను, తక్కిన ప్రాంతాలలో శైవసంస్కృతి వ్యాపించినది కొన్ని ముఖ్య ప్రాంతములు కొండయడవులతో నిండినవి. వీటినిగూర్చి నాగరికులెవరును శ్రద్ధవహించనందున, అవి నేటికిని అగ్రాగోగ్యమై వన్యజనులకు సూరమృగములకు ఆవాసముగ నిల్చియున్నవి. ఇక్కడ సంస్కృతి వృద్ధిలేదు ఇది యిప్పుడు “వడెన్నీప్రాంతము” మన్యము అనబడుచున్నది. ఇక్కడి భౌతిక సంపదకు తగు వినియోగము లేదు. ఇక్కడ తగు సంస్కృతి వ్యాప్తి లేకుండుట ఆంధ్రుల ఆర్థికాభివృద్ధికి నైతికాభివృద్ధికిగూడ అడ్డమైనది.

చాళుక్యరాజులు బౌద్ధసలములైన ద్రాక్షారామాదులలో శైవాలయముల స్థాపింపజేసిరి† ఈసంస్కృతి పరిణామము ఆంధ్రప్రాంతములో యెక్కువ తీవ్రహింసాయుతముగ జరిగినట్లు సూచనలున్నవి. శాశ్వతకీర్తి తేదగిన అద్భుతశిల్ప సౌందర్యము నాగరిక సౌకర్యములు గల చైత్యవిహారాదులు ధ్వంసము చేయబడినవి. పామరుల హింసాతత్వము చోళ విద్వాంసులకు మతమూర్ఖత యేర్పడి ప్రకౌపించినది. ఇది వాఙ్మయరంగమునకును సోకియుండెనని కొందరిసూచన. ఆకాలపు బౌద్ధజైన గ్రంథములు తమిళకన్నడములలో కొంతవరకైన మిగిలినవి; కాని తెలుగులో అసలే లేవు. ఇట్లు 10 వ శతాబ్దవరకు ఇతరప్రాంతాలలో వెలసినరీతి అహింస ప్రేమవాఙ్మయము ఆంధ్రభాషలో లేకుండుటవల్ల ఆంధ్రులలో దృఢమైన అహింసా సంప్రదాయము లేకపోయినది. ఇది విచారకరము. ఆ ప్రాచీనగ్రంథములు బౌద్ధజైనలవై యుండునని, వాటినన్నిటిని చాళుక్యరాజులు మతద్వేషమున రూపుమాపిరని కొందరియూహ. లేకఆపూర్వకాలంలోనే శాచినగై రాభాషలలోనే

† తిరుపతియొక్క ఒకప్పుడు బౌద్ధస్థలమై పిమ్మట శైవాలయమై, తదను విష్ణుపూజాలయమైవదని కొందరియూహ. పడమట పండరిపురమందును తూర్పున జగన్నాథమందును బౌద్ధాలయములుండి ఆస్థానమున విష్ణుపూజ యేర్పడినదందురు.

గ్రంథములను వ్రాయుచుండిరేమో, పండితారాధ్యుడు పాల్కురికి సోమనాథుడు నన్నెచోడుడు వగైరా విద్వాంసులు వీరశైవ మతము నీప్రాంతమంతటను వృద్ధిజేసిరి ; వీరు శైవసంస్కృతి వర్ధకమగు “ బసవపురాణం శివతత్వసారం, కుమారసంభవం ” మున్నగు గ్రంథములవ్రాసి ప్రచురించిరి. వీరును బసవేశ్వరుని నలె వేదప్రామాణ్యముకు న్యతిరేకులు ; చాతుర్వర్ణ్య విభజనను విభేదమును అంగీకరించరు. వ్యక్తిభావములెట్లున్నను, 11 వ శతాబ్దినుండి కొందరురాజులు శైవ వైష్ణవ భేదములేకుండ సంస్కృతవాఙ్మయపు ముఖ్యమైన ఇతిహాసపురాణములను, కావ్య గ్రంథములనుగూడ మహాకవు లాంధ్రీకరించుటకు సాయపడిరి. రాజమహేంద్రవరములో రాజరాజనరేంద్రుని ప్రోత్సాహముతో నన్నయార్యుడారంభించిన ఆంధ్రమహాభారతమును తరువాత తిక్కనామాత్యుడు పూర్తిచేసెను.*

ఇతడు హరిహరనాథుని దైవతముగ నారాధించెను. ఇది శైవవైష్ణవ సమీకరణమును సూచించును. ఇట్లే నాచనసోముని ఉత్తర హరివంశాదులును విష్ణుభక్తిని బోధించును. ఇట్టిగ్రంథములు అహింసాది నీతులు ఆర్య సంస్కృతియు సామాన్యలోను వ్యాపించుటకు సహకారులైనవి. భాస్కర రామభద్రాదులు రామాయణకథను తెలుగుప్రబంధరూపముగ బ్రచారముచేసినారు. కొందరు ముఖ్యపురాణములను, ముఖ్యమైన సంస్కృతకావ్యములనుగూడ తెలుగులో వ్రాసినారు. ప్రహ్లాద హరిశ్చంద్రాదుల

* ఇందు అరణ్యపర్వముతో లోపించిన భాగమును యెర్రావోగడకవి భర్తీచేసి హరివంశముగూడ తెలుగుచేసెనాడు ; విష్ణుభక్తి ప్రేమతత్వముకు సోపానమిచ్చినాడు.

• భాస్కరాదల రచనలు వాల్మీకికి సరియైన తర్జుమాకావు. అట్టిసరియైన తెలుగు తర్జుమాను వ విలకొనెను ముప్పరావుగారు రచించిరి. రామభద్రుని రామాభ్యుదయము శ్రీరామకథకు ప్రాథమీకముగ ప్రబంధకావ్యము. రంగనాథ కానూరుణమును ద్వీపదయు, మొల్లరచనయు సామాన్యలో వ్యాపించినవి.

కథలు ఆంధ్రమున ప్రబంధములుగ వ్రాయబడినవి. ఈరీతిగ లోగడ మనము చర్చించియుండిన అహింసాబోధకమైన సంస్కృత వాఙ్మయపుసారము ఇక్కడి భాషలోనికి మార్చబడి మధ్యవర్గపు ఆంధ్రజనులలో వ్యాపించినది.

ఈలోగా సాంఘిక రాజకీయములందొకటే గనే యుండి నది. చాళుక్యరాజ్య మంతమొంది, కాకతీయ సామ్రాజ్యమేర్పడి నది; ఇట్లు 12, 13 వ శతాబ్దాలలో ఆంధ్రసంస్కృతికి కేంద్రము రాజమహేంద్రవరమునుండి, ఓరుగల్లుకు మారినది. కాకతీయులు మొదట జైనులైనను తరువాత శైవులైరి. అసలు శైవసిద్ధాంత ప్రకారమును హింసాచర్యలుదుష్యములే; కాని, మూర్ఖభావముతో గణపతి దేవాదులు జైనులను చాల హింసపెట్టిరి; శైవ పౌరాణిక వాఙ్మయమును వృద్ధిజేయించిరి. ఇట్లు కులతత్వపు ధోరణియు ప్రబలితది. అంతట, ఈసామ్రాజ్యము తుదకు ముస్లిములదాడిచే, 14 శతాబ్దిలో భగ్నమైనది.

ఈసందర్భములో మనము గమనించవలసినది, దీనిరాజులు అనుచరులును తరుచు మహావీరులైనను, వీరిలో తరుచు హింసా బుద్ధియే ప్రబలమైనది; అంతఃకలహములును పొరుగువారితో సంఘర్షణమును వీరిని తుదకు నిర్వీర్యులనుగ జేసెను. అప్పుడు ఢిల్లీ చక్రవర్తియైన అలాయిద్దీన్ ఖిల్జీ “మాలిక్ కాఫరు అను బానిసను తనసేనానిగ జేసెను; ఇతడు అసలు హరిజన హిందువు. తక్కిన పంచములవలె తానును సవర్ణహిందువులనుండి అవమానమొంది, ముస్లిము మతములో చేరినాడు; అంతట ఉన్నతహిందువులపైన ద్వేషము వహించినాడు. తన యజమాను నొప్పించి మాలిక్ కాఫర్ అలాయిద్దీను కావేశము గల్గించి, వీరావేశముతో హిందూ రాజ్యముపైన దాడి జరిగించెను; ఈదండయాత్ర మొదట పశ్చిమ హిందూరాజ్యపైకి సాగెను. ముస్లిమ్ సేనలు బలీయములైనను, హిందూరాజులు కలసి యెదిర్చినప్పుడు మొగలుసేనల నోడించి,

జయమొందిరి; కాని పిమ్మట తక్కినరాజులపైన అసూయతో
 దేవగిరి రాజగు రామచంద్రదేవు తరువాత మొగలుసేనలు మరల
 చేసిన దండయాత్రలో తప్పకొనెను. అంతట “మాలిక్ కాఫర్”
 జయశీలుడై, త్రిలింగరాజ్యముపైకిగూడ వచ్చెను. ఇక్కడ కూడా
 మొదటిదాడిలో హిందువులైకమత్యముతో పోరిరి; అప్పుడాంధ్ర
 రాజుసేనలు గెల్చినవి; కాని మాలిక్ కాఫర్ యుక్తిపరుడు. హిందూ
 సంఘపు కులములలో పరస్పర ధ్వేషమును, త్రిలింగదేశములో
 రాజువలన జైనులు బాధపడుటను కనిపెట్టి, వారిలో ఏకమత్యము
 చిరకాలముండదని, యూహించి, మాలిక్ కాఫరు మరల సేనతో
 వచ్చి కొన్ని కక్షలతో రహస్యపు రాయబారముచేసి, అంతట
 ముట్టడించెను. హిందువులలో ఆయా సామంతులమధ్యను సహ
 తనులకు నిమ్నజాతీయులకు మధ్యను ద్వేషభావముండెను. అప్పుడు
 హిందూసేనలో సహకారములేకుండ, విభేదమువెల్లడియైనది. ఇట్లు
 తన యోధశక్తిలో దౌర్బల్యమువల్ల ఓడి, ఆంధ్ర చక్రవర్తి
 ముస్లిములకు లొంగి, రాజీచేసుకొనెను. ఈలోకువ కనిపెట్టి,
 ముస్లింరాజులు మరలవచ్చి, విభేదముతో నిరుత్సాహులైన
 హిందువుల పూర్తిగ నోడించిరి; ప్రతాపరుద్రుని పట్టుకొని,
 కాకతీయరాజ్యము నశింపచేసిరి; అంతటితో తృప్తి నొందక,
 అంతవరకు తమకు కానట్లు నిర్లక్ష్యముగచూచు చోళ పాండ్య
 రాజులపైకిని వెళ్లి, మాలిక్ కాఫరు దక్షిణదేశపు పురములను
 పట్టుకొనెను. వెనుక పడమటినుండి ముస్లిములు ఢిల్లీరాజ్యముపైన
 దాడిచేసిన సందర్భములో చూచిననీతియే ఇక్కడను మనకు
 తేలును.

అంతకుపూర్వము అక్కడి సమీపమందే (కృష్ణకావలి
 యొద్దన) పల్నాడులో పాలక జాతిలో వీరవరులు పరస్పరము
 కలహించి ఘోరయుద్ధము చేసుకొనినట్లు, “పల్నాటి వీరచరిత్రము”

అనుభవములలోను యుద్ధబాధ్యత ననుభవముననుబడి. బహుశా
యదు గాఢానుభవములలో యుద్ధమున బాటు పొందుకొనియుండిన
తడు. సాంఘికముగను పంపదు బాలుని పెంతుకొనియుండిన
ఉదాహరణ. కాని అతనిలోను కోపములున్నట్లు కనబడెను.
తుదకేటెనకేమి ? అనుభవములలో భారతయుద్ధములలోనె
ఉభయపక్షముల వీరులును నశించిరి. "నాగుతడు" రక్తప్రవాహ
ముతో నింపెను. తుదకు రెండువక్షములూ నీరసించి మర్యలము
త్రేనవని కలిశ్యోరుడు కనవచ్చి, హంసాతత్వంబు యుద్ధంబున గల్గిన
వారికాదా తుదకు హేళియై కలుగునను నీతిని తేల్చినాడు. శీ
నాధుడు కాశీఖండం, భీష్మశ్రోత్రంబు మొదలగు శైవబ్రహ్మగ్రంథ
ములనుగూడ రచించెను. ఇవి భక్తిప్రభావములు.†

సుమాతీశాలయంజ్ఞ జరించిన పోతనామాత్యుడు గొప్ప
భక్తుడు. కాని ఇదితత్వములలోను భేదమున్నది. శ్రీనాథుడు
లోకముభద్రముగల్గి వేదసంపాదయై, అనేక ప్రభువుల నాశ్రయించి
వారికి శ్రీతులనచ్చి, కొంతకాలమైశ్వర్యమునుభవించెను. అతడు
విషయానకుడని శ్రీంగారలోకాదు వాడుక. కాని తుదకతడు
వైద్యముంచి, ఋణగన్తుడై, జైలులోబడి నిర్దోషముతో మృతి
నొందెను. పోతన గొప్ప నిగ్రహముగల్గి పరిత్రాపములతో
అదర్శప్రభువునుజనింపఁచుకొనెను. "నాజననాన" ముప్పింతెను.
ప్రభువులకు నిగ్రంథము కల్గితిమి"ని శ్రీనాథుడు నూచించితడు
తముచేసెను. రాజులకంటెతముజేయగ న వారి రుచికుసుకాలము
గ నే వాగ్యవలసయుండును. † తన అపారశక్తి ప్రియులను శ్రీయం

† శ్రీనాథుడు 14 శతాబ్దివిదవ 15 శతాబ్ది ప్రారంభమున బాల
మయ్యలకు యధిపత్యము.

• అదర్శప్రభువుల నిజమైన బాధ్యత తమ పోతన యనుభవముననుబడిన
కోపము. రాజులకంటెతములలో, "కావ్యకవి"గా నుండి యదర్శుడు

తులకుకాక దరిద్రనారాయణులకే పోసిన తనశక్తిని ధారపోసెను. ఇతడు జీవిత నిర్వహణముకై స్వయంగాకృషిచేసి, బీదల కష్టసుఖములను స్వయముగా అనుభవించెను. ఈతని గ్రంథములలో నెల్లముఖ్యము “ఆంధ్రభాగవతము” సంస్కృతభాగవతమునుగూర్చి ఇదివరలో చర్చించినాము. ఇందులో భారతం హరివంశం విష్ణుపురాణం వగైరాలలోని శ్రీవిష్ణువు అవతారగాధలు వినరింపబడి భక్తిబోధ చేయబడినది. పోతన సంస్కృతమూలముకన్నను ఎక్కువ విపులముగ ఆంధ్రములో రచించి రసవత్తరముగ జేసినాడు. కొన్నిఘట్టములు చదువునప్పుడు పోతన వాటిని వ్రాయుటలో భక్తిప్రేమలచే పరవశుడైనట్లు తోచును. మూలమందలి తత్వవేదాంతచర్చను కాపాడుచునే భావములు సామాన్యులకు బోధపడునట్లు వ్రాసినందుకును గ్రంథకర్త ప్రశంసాపాత్రుడు * మూలగ్రంథపు గాంభీర్యము రాబట్టుటకీతడు సజహముగ చాలవరకు సంస్కృత భరితమగు నారికేళ పాకములోనే తన గ్రంథమును వ్రాసెను. భాగవతముచందు కృష్ణుని నీలలకును మాహాత్మ్యముకును విశేషప్రాముఖ్యమున్నది. ఆభాగములను పోతరాజు తదేకదృష్టితో చక్కగ పోషించి అనన్యభక్తునివలె వివరించెను. కాని, రామకృష్ణావతారములగూర్చి సమదృష్టి యుండుటయు గమనింపదగినది. శ్రీరాముడే తనను భాగవతము నాంగీకరింపుమని ప్రేరించెనని చమత్కృతితో గ్రంథాదిని రామకృష్ణులిద్దరి యందును తనభక్తి వెల్లడించినాడు • మరియు మనస్ఫూర్తిగ శివుని బూజించి హరిని భజించుచు, భూతదయ సత్యము గమనించు

* అయి సమస్త భూతహృదయములయందు పనించి యేకమై చరగి మస్కృత్కీర్తనానుగుణభాసిత ధర్మద్రవ్య బాహుళ్యరూపపు సైతనర్పుచు నసంజ్ఞన ముర్తభ మైనయట్టి సుస్థిరమగు స్వభూతదయచే నొడ గావగ నత్తురద్యతా.

అహింసకు భక్తికి సంబంధము వెల్పు నిట్టి పద్యములనేములు భాగవతములో గున్నవి.

• పలికెడిది భాగవతమట పలికించెడివాడు రామభద్రుండట. నీబలికెన ళచహరమగునట పలికెన వేరొందు గాధ బలుకగనేల.

హాడే ధన్యుడని తన జీవితానర్థముగూడ తెల్పుట ఆయన అహింసాభావమును హరిహరస్వరూపములోను సమభావపు విశాల దృష్టిని సూచించును* ఇతడు వీరభద్ర విజయమును శివభక్తియుత మగు గ్రంథమునుగూడ రచించెను. ఆంధ్రములోని భక్తిరస ప్రబంధములలో నెల్ల పోతన భాగవతమే ఎక్కువ ప్రశస్తము, ప్రసిద్ధము.

ఇట్లు 14 వ శతాబ్దికి ప్రాచ్యాంధ్ర రాజ్యములు విచ్ఛిన్నమై ప్రజలును అశాంతిలోనుండిరి. అంతట పశ్చిమాంధ్రమందు వీరి సంస్కృతికి నవ్యకేంద్రమేర్పడినది. ప్రతాపరుద్రుని అర్ధసచివులగు హరిహరి బుక్కరాయలను సోదరులిద్దరు తుంగభద్రాతీరమందు “విద్యానగర”మను పురమును నిర్మించి, అక్కడ రాజ్యస్థాపనచేసి, పాలనమారంభించిరి. వీరిరాజ్యము క్రమముగ ఆంధ్రకన్నడ ప్రాంతములందు వ్యాపించెను. వీరు బలీయులై అన్నిమతములందును సహనముగల్గి ప్రజలందరియందును దయాభావముతోనుండిరి. వీరికి మంత్రియైన విద్యారణ్యుడు గొప్ప విద్వాంసుడు, జ్ఞాని ; ఈయనతరువాత మాధవాచార్యులనుపేర సన్యసించి, సంస్కృతములో అష్టైత్యపు వేదాంతగ్రంథములను భక్తిభరితమైన వ్రాత్రములను రచించెను. సర్వభూతదయయే శక్తిస్వరూపిణియని ఆయన స్పష్టపరచెను.† ఈయన సోదరుడు సాయణాచార్యుడు, వేదసంహితలకు విపులముగు వ్యాఖ్యానమును సీతకను రచించెను. ఈరాజ్యమే తరువాత విజయనగర సామ్రా

* చేరులారంగ శివుని బూజించడేని
నోరు నొప్పంగ హరికిర్తి నుడువడేని
దియయు సత్యంబు లోనుగా దలపడేని
గలుగ నేటికి తల్లుల కడుపుచేటు

ఆంధ్రభాగవతము (పీఠిక చద్యములు)

† యా జీవీసర్వభూతేషు దయాగాఢానందస్థితా నమస్తస్యై నమస్తస్యై నమోనమః.
(జీవీసత్తకతి)

జ్యమనుపేర ప్రసిద్ధమైనది. 16 వ శతాబ్ది యారంభముకు ఆంధ్ర రాష్ట్రమంతయు, చోళ సాంధ్య దేశములు చాలవరకును ఈయాంధ్ర సామ్రాజ్యములో క్రిందవి. అప్పటి ముఖ్యరాజు శ్రీకృష్ణదేవ రాయలు. ఈయన వీరుడు 'చతురుడునేగాక గొప్ప విద్యాభి మాని జ్ఞానవంతుడును. ఈయన మొదట శైవసంస్కృతీయం దభిమాని పుట్టినా తరువాత తాతాచార్యులకు వల్లభాచార్యులకు శిష్యుడై విష్ణుభక్తి గల్గియున్నట్లును చెప్పుదురు. ఈయన సమత్వ బుద్ధిశోనుండెను. తనరాజ్యమందు ప్రజలందరిలో పరస్పర ప్రేమ భావమున, ఆర్థికోన్నతిని వృద్ధిపరచెను. ఈయన పాలనలో జనులు శాంతులై సుఖపడిరి. దక్షిణదేశమును జయించివచ్చిన మీదట కృష్ణదేవరాయలకక్కడి వైష్ణవ వాఙ్మయముపైన రుచి గల్గినది. విశిష్టాద్వైతపు భక్తి ప్రపత్తులకు ప్రాముఖ్యమిచ్చుచు ఆయన స్వయముగ భక్తి కథయు "ఆముక్తమాల్యద" అను విష్ణుచిత్తీయ ప్రబంధము గాంధ్రములో రచించెను ఆయన విద్వాంసుల ప్రజ్ఞను స్వయముగ పరీక్షించి పండిత సభలజరుపుచు ప్రోత్సహమిచ్చెను. ఆంధ్రకన్నడములలో చాల ఉద్గ్రంథముల వ్రాయించెను. ఈయన యాస్థానమందు ఉగ్గజములని పేరొందిన విద్వత్ కవులనేకులుండిరి. వీరిలో తెనాలి రామకృష్ణకవి వ్రాసిన "పాండురంగ మాహాత్మ్య"మును భక్తి ప్రేమల బోధించు ప్రబంధమే ; అల్లసాని పెద్దన, నంది తిమ్మన్న, రామరాజభూషణాదులు వ్రాసిన ప్రబంధరత్నములు పురాణాదిగాధలపై నాధారపడినవి. శృంగారరస ప్రధానములు, ఇట్లు శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలమందు సంస్కృతి వికాసమున కాలంబముగ మంచి సాహిత్యమును కళా శిల్పములుగూడ మనప్రాంతమంతటను వృద్ధికొందినవి. కాని సామరజముల సంస్కృతిలో మాత్రమున్నతి కలుగ లేదని తోచును.

కృష్ణదేవరాయలతరువాత అట్టి ప్రజ్ఞాదార్యముగల రాజులు లేకపోయిరి. మంత్రులలోను దుస్తంత్రములేర్పడినవి. యరల అంతఃకలహములును విరోధములును ప్రబలినవి. ప్రజలకు పాల

నలో బాధ్యత, హక్కు, లేకపోయెను. సంఘములో పరస్పర
వైషమ్యమును హిందూముస్లిములమధ్య సాంఘిక విభేదమును చెల
గేగినవి.† ఈస్థితిలో ముస్లిమ్ రాజులమధ్య అసూయలుండినంత
కాలమే హిందూరాజ్యము నిలిచివడి. అదిల్షానిజాంషాలు డక్క
నలో తుదికు ముగిచిచేసుకొనిరి. అంతట దక్కనలోని ముస్లి
ములలో ఈహిందూరాజ్యముకు ఘోరయుద్ధము జరిగినది. ముస్లి
ములలో సాంఘికైక్యమును, ధార్మికోత్సాహమును హిందువులలో
కన్న పెంచు. హిందూరాజ్యపు సామాన్యజనులలో ఐకమత్యము
ఉత్సాహము లేనిలోపము వెల్లడియైనది. అందువల్ల యుద్ధకాల
మందు ముస్లిం సేనలతికోత్సాహముతో పోరుచుండగా విభేదయుత్తులై
ఏకాదర్శము సంఘటనములేని హిందువులాధాటికి నిలువలేదు.
1565 సం॥ లో తాలికోటరంగములో హిందూ సేనలు చెల్లాచెదరై
ఓరుగల్లులో వలెయిక్కడను సామంతులును ముఖ్యనాయకులును
చేరియొక దారిబట్టిరి. ఇట్లు కృష్ణదేవరాయలు గతించిన 45 ఏండ్ల
లోగా విజయనగరపు విచ్ఛేదముగల్గెను. మరియు ఆమహానగర
మును ధ్వంసముచేయబడి నానూవ శేషమైనది.*

సుమారీరీతి నే త్వరలో పాశ్చాత్యాంధ్రదేశమందును మరొక
తీవ్రదండ యాత్రలో హిందువుల రాజకీయస్వాతంత్ర్యము నశిం
చినది. 1571 లో దక్కన్ ముస్లిముల దాడినమయమున కిక్క
డను పరస్పరవిభేదములు కలహములు బయలుపడినవి. అప్పటి
పాలకుడైన గజపతి మహారాజుకు మంత్రియైన “వత్సనాయమునలి”
ఆంతరిక ద్వేషమున స్వామిద్రోహముచేసి శత్రుపక్షముకు సాయ
పడెను. అంతట తూర్పుజిల్లాలు గోల్కొండనబాబుల కధీన

† కృష్ణదేవరాయలకాలమందారాజ్యములో అంధ్రకన్నడ తమిళభాషిక
ప్రాంతములుండెను. కాని, రాజ్యప్రజలకు సామాన్యభాషలేదు అట్టి పరస్పర
ప్రామాదములేకుండటము లోపమైనది.

* చిరకాలమరెందువకుముల రాజ్యములమధ్యనుండిన విరోధభావపు ఫలి
తముగ అప్పుడు వగ్గవారీతమైన హింస జరిగినది.

మైనవి ; వారిసామంతులుగ ఆయాప్రాంతపు నద్దారులైన “వత్స
రాయ” రావు, కీసపాటివగైరాలు తమలో తరుచు కలహించుచు
స్వలాభప్రధానులై యుండిరి. ప్రజలలోను నిజమైన శాంతి లేకుండెను.
ఈదేశమందు ముస్లిములప్పటికి చాల శతాబ్దులనుండి భారతీయులే;
అయినను ముస్లిములు తమ చెరువులనీరు ముట్టకూడదని, సాంఘి,
కముగ తమను స్పృశింపకూడదని కలియకూడదని, హిందువులు
మతాభాసపుతగవులు పెట్టిరి ; హిందువులహంకారులై తమ
పైన విరోధము వహించిరనియు విగ్రహారాధనాదుల విభేదము
వాగ్రూపమగు నిరసనలవల్లను ముస్లిములును హిందువులపైన
ద్వేషపరులేయైరి. మారదృష్టిలేని సాంఘిక ద్వేషము రాజకీయ
ద్వేషముకు తోడైనది.

ఆకాలమందేర్పడిన గ్రంథములలో కొన్ని నీతిబోధకము
లగు ప్రహ్లాదకథ, హరిశ్చంద్రకథ వగైరాలు పురాణములనుండి
గ్రహింపబడినవి. ఇందును అహింసాసత్యములను బోధించు
సూక్తులక్కడక్కడగలవు. కొన్ని రామాయణ భారత భాగవత
ములనుండి గ్రహింపబడినవి. ఈయన్నియు సంస్కృతవాఙ్మయ
సందర్భమున చర్చింపబడినవి. కనుక మరల విమర్శించుటలేదు.
తెలుగు వాఙ్మయములో చాలవరకు యక్షగానములవగైరాల
రూపమందుండి పానుర జనుల కాహ్లాదకరముగ వ్రాయబడినది.
అందు ప్రాంతీయగాథలుగూడ కలిపి “చంచీత” మున్నగు పాత్రలు
చేర్చబడినవి. మొత్తముమీద వీటిలో కృష్ణప్రేమపు పురాణ
గాథలకు ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి. ప్రబంధగ్రంథములలో పింగళి
సూరన కళాపూర్ణోదయమువంటి మంచి స్వతంత్రగ్రంథములలో
ఆక్కడక్కడ కొన్ని నీతివచనములున్నవి. కాని మొత్తముమీద
చాలవాటిలో శృంగారవర్ణనలే ప్రధానములు. కొందరు వీరరస
ముపేర యుద్ధాదుల వర్ణనకను ప్రాముఖ్యమిచ్చిరి అట్టిగాథలే
కథా వస్తువులగుట సంప్రదాయమైనది. తంజావూరు మధుర
మొదలగుచోట్లనుండిన ఆంధ్రసామంతరాజులవ్వడు స్వతంత్రులైరి.

ఆంధ్రవాఙ్మయము పూర్వపుసంస్కృతిని కొంతవరకు వీరు ప్రోత్సహించిరి. కాని ఆంధ్రరాష్ట్రమందు ఆయా రాజులమధ్యను ప్రజలమధ్యను అన్యోన్యభయమును కలతలును, అసూయయు హెచ్చినవి. వీరందరును గోల్కొండనబాబుకడకును పారికితన మబ్బి భయగ్రస్తయైయుండిరి. క్రిందిజాతుల సామాన్యజనులలో పరిశుద్ధ సంస్కృతి వ్యాపింపలేదు.

భక్తిగ్రంథములు దేవుని సర్వవ్యాపకత్వమును విశ్వజన కర్తవ్యము ప్రేమతత్వమును బదులు ఆయాస్థలమాహాత్మ్యమునే వర్ణించుచుండెను. ఆంధ్రవాఙ్మయపు ఆరంభమునుండి అప్పు డప్పుడు శతక గ్రంథములేర్పడుచున్నవి. వీటిలో ననేకములు శృంగార నైరాగస్తప్రధానములు, సుమతీశతకము మొదలగు కొన్ని నీని ప్రధానములునుగలవు. వీటిలో అక్కడక్కడ అహింస ప్రోవకారబుద్ధి ప్రశస్తములని చెప్పబడినవి. కాని అవి అక్కడక్కడ చెదిరి దృశ్యాదృశ్యములరీతినున్నవి. సర్వేశ్వరశతక, దాశరథిశతకం వగైరాలలోని కొన్ని పద్యములలో భగవద్భక్తిని నీతిని కలిపినారు. కాళహస్తీశ్వర శతకాదులలో శాంతరసము స్వాతంత్ర్యప్రోత్సాహమును కలవు. కాని వీటిలోను అహింసా తత్వబోధనమంతగా లేకుండుట విచారకరము. ఈప్రతి శతక ములోను ఏదో ఒకే వృత్తములో సుమారు నూరు పద్యము లుండుట రివాజు. వీటికి చతుర్థపాదమొకే మకుటము రీతిగ నుండును. కొందరు దశకములు అష్టకములు మాత్రము వ్రాసిరి. కాని కొందరు మఱి సంస్కర్తలు సంఘ సంస్కర్తలును శతకముల రీతి సహస్రములను వ్రాసినట్లు కనబడును. ఇట్టివారిలో ముఖ్యులు పండితారాఘ్యుడు, వేమన. పండితారాఘ్యుడు గొప్ప విద్వాంసుడు. వీరశైవాచార్యులలో నొకడు. ఈయనయు బద్దెనయు* ఇట్టి సహస్రకములనుగూడ ముఖ్యముగ శైవధర్మ ప్రచారముకు

నీతిబోధకు వినియోగించెను. కాని ఇట్టి రచయితలందరిలో ముఖ్యుడు వేమనయోగి. వేమన మనమిదివరలో చర్చించిన ఇతరప్రాంతపు గొప్ప భక్త వరులవంటివాడు. నీతివర్తనమే ప్రధాన ధర్మము. ఈమహనీయుడు తనజీవితమును గూర్చి వివరముల చెప్పకోలేదు. ప్రామాణికమైన చరిత్రయు కాలనిర్ణయమును ఇంకను కాలేదు. 16 వ శతాబ్ది ప్రాంతపువాడు కావచ్చును. 16 వ శతాబ్దిలో ఉత్తర దేశమందక్కరువలె మనప్రాంతమందు శ్రీకృష్ణగేవరాయలు తన సామ్రాజ్యమును పాలించుచు ప్రజలకు శాంతిగల్గించి, వారిలో జ్ఞానాభిలాషను గల్గించెను; మంచివాఙ్మయమును ఉత్తమకపులచే వ్రాయించెను. ఈనును సాహిత్యవృద్ధిలో పాల్గొనెను. ఇట్లు విజ్ఞాన వాతావరణమేర్పడిన కాలములోనే* వేమనయోగి, రామదాసు, పోతవరపు వీరబ్రహ్మం మొదలగు భక్త వరులు బయలుదేరి, నైతికప్రవృత్తికి ప్రోద్బలమిచ్చియుందురు.

వేమన రెడ్డివంశములోనివాడు. కొండవీడులో జనించెను; తుదిరోజులలో రాయలసీమ వాసియైనాడు* ఈయన బాల్యమందు స్వేచ్ఛాచారియని కథగలదు; కాని, తగువాత స్త్రీలోలత వగైరాలు లేవు. అతడు గొప్పయోగియనుటకు సందేహములేదు. అతడు పండితుడు కాకున్నను విశేషముగ లోకానుభవముగల్గి, లోకస్వభావమును బాగుగ గ్రహించెను; ఈయన అనుభవముతో వ్రాసిన పద్యములు ఆంధ్రదేశమంతటను ప్రసిద్ధిజెందినవి. ఇవి సరళమై పామరులనును తెలియు ఆటవెలది కందము మున్నగు చిన్న చిన్న పద్యములుగ సులభశైలిని వ్రాసినవి. కనుక చదువు లేనివారును గ్రామములందీ పద్యములను బాడుచుందురు. భర్తల పారివలె, వేమన చాలరకముల భావములదల్పెను. ఆకాలమందు

* వేమన 15-17 శతాబ్దాలమధ్య నెప్పటివాడో విమర్శకు లంగీకరింప లేకున్నాడు.

* వేమన పద్యములలో నొకదానిలో నతడు తుదను "కటారిపల్లె" లో నుండినట్లున్నది.

వ్యాపించిన సాంఘిక హింసాతత్వము నతడు గట్టిగ ఖండించెను. ముఖ్యముగ అతడు విగ్రహారాధన మున్నగు మూఢాచారము లన్నింటిని దుష్ప్రవర్తనలను గట్టిగ నిరసించెను; నీతికి సద్వర్తనము నకును ప్రాధాన్యమిచ్చెను. అతడు శైవుడు; చాలపద్యములందు శివుని స్తుతించెను* కాని కొన్నిటిలో భగవంతునికి త్రిమూర్తి త్వమున్నదని చెప్పెను†. శంకులు సర్వసములుగనుండి నీతిమంతులు కావలెనని యుద్బోధించెను. అప్పటి కాంధ్రదేశమందు యజ్ఞ యాగములును, అందు జీవహింసయును చెలరేగుచుండుట చూచి, వేమన ఇట్టిచర్యలను తీవ్రముగ ఖండించెను.‡

అతని ఖండనలు కొన్ని చోట్ల సౌమ్యములుకాక చాల తీవ్రములై ములుకులవలె నుడును. తిరువళ్ళూరు కవీరులబోధల యంత సౌమ్యముగ మృదువుగలేవు. దురుసుగ ప్రత్యర్థులను పరిహసించునట్లుండును. జీవహింస చెడ్డదని అహింస ప్రసస్తమని ఆయన స్పష్టముగ తెల్పెను. ఇప్పటి ప్రచురిత పద్యములలో కొన్ని అక్కడక్కడ నున్నవి.¶ మాంసభోజనము హానికరము హింసాద్యోతకముకనుక యెవరును మాంసభోజనము చేయుట

* సకలధర్మములకు శంభుడే యధిపతి; శంభునకు ముక్తి సౌఖ్యమేసి; తణుచు ద్రోహతరిగి తాద్రస్తులౌదురు విశ్వదాభిరామ వినరవేమ||

† ఆఖిలజీవములను నజుడవై పుట్టింది, విష్ణువై దానిని వెలయజేసి, శివుడవై సకలము శక్తించుచుండువు విశ్వదాభిరామ వినరవేమ.

‡ పేరుసోమయాజి పెనుసింహబలుడాయ మేకపోతుబట్టి మెడలు విరచు క్రతువుచేయు ఫలము కామంబుకే గద విశ్వదా.....

• జీవి జీవిజంపి జీవికి వేయగా జీవిపలననేమి దిక్కి. గుఱుండు, జీవహింసకు లకు చిక్కునా మోక్షంబు విశ్వదా.....

జీవిజీవిజంప శివుడయజంపుట జీవుడరసిచూడ శివుడుగాడ, జీవుడే శివుడని సిద్ధంబు తెలియరా విశ్వదా.....

చంపదగినయట్టి క్రతువు తనచెంత, జిక్కేనని కీడుజేయకుండ, సొంగ మేలుచేసి పొమ్మచుటేచాలు, విశ్వదా

మంచిదికాదనియు వేమన అక్కడక్కడ తన వద్యములలో చెల్పినాడు.* యోగియనగా జీవములందు సమబుద్ధిగలవాడేఅని, సత్యము ముఖ్యముగ పాటించవలెననిగూడ చెల్పి, అహింసకవసరములగు భూతదయ సత్యము ఈరెంటిగూర్చియు వేమన ఉన్పొందించి యున్నాడు. వేమన శిష్యులగు పోతవరపు వీరబ్రహ్మం మొదలగు కొందరు శివభక్తులును తరువాత భూతదయకు ప్రాముఖ్యమిచ్చినారు; నిస్సారమైన బాహ్యకర్మలను తగ్గించి, సర్వాంతర్యామియగు ఈశ్వరునే భజింపవలెననిరి. వారి కీర్తనలిప్పటికిని సాధువులు బైరాగులు వగైరాలలో విశేషముగ వ్యాపించియున్నవి.

ఆంధ్రభక్తులలో నింకొకడు “రామదాసు” ఇతనిపేరు ఆంధ్ర భేశమంతటను వ్యాపించినది. అతని అసలుపేరు కంచర్ల గోపన్న. రామదాసు 17 వ శతాబ్దివాడని చాలమందిభావము. అతడు భద్రాచలమందు గోలుకొండ నబాబుగారి తరపున తహసీలుదారుగనుండి, తాను వసూలుచేయు దస్తును ప్రజల భక్తి వ్యాపింపజేయుకొరకే వినియోగించుచుండెను. అతడు శ్రీరామ భక్తుడై భక్తిసారవశ్యమున భద్రాచలములో గొప్ప దేవాలయములు కట్టించెను. అయితే కొన్నిలక్షలరూపాయల సర్కారు దస్తుకూడా అక్కడ దేవాలయపు నిర్మాణము కుపయోగించెను. ఆస్రాంతపు లోకులందరిలో ఈశ్వరప్రేమ కల్గించుట ముఖ్యమని చూచుకొనెను. కాని అక్కడ పాలకుడు గోలకొండ నబాబు. ఆయన విగ్రహారాధనకు వ్యతిరేకియగు మహమ్మదీయ మతస్థుడు. ముందుగా ఆఖర్చుకు యజమానుల అనుజ్ఞను రామదాసు పొందలేడు.

* నోరెరుగు తాము యేమియు, శరని జాతువుల జాపి నెమ్మది దిను స్వాకూరపు పంకరజాతుల మారణమేమందు నింక మహిలో వేమా.

• సకలజీవములందు సమముగా నుండెడి, యతని క్రమము తేలియునతడె యోగి, అతడు నీచ యగుడు వన్యంతు గాడయా విశ్వదా.....

నిజములాడువాడు నిక్మలుడైయుండు నిజములాడువాడు నీతిపరుడు నిజమువల్కుకున్న నీచచండాలుండు విశ్వదా.....

గోలుకొండ ఖజానాకు ఆబావతు సొమ్ము పంపనందున నేర మేర్పడినది. కనుక సహజముగ విగ్రహారాధన మూఢత్వమును హెచ్చించునని నమ్ము నబాబు “తాసీషా” రామదాసును జైలులోనుంచెను; ఉన్యోగులతనిని జైలులో బాధ పెట్టినప్పుడు అతడు శ్రీరామస్తవము జేయుచు రచించిన కీర్తనలును, ఇతడు రచించినట్లు చెప్పు దాశరథిశతకమును ఇప్పుడాంధ్రదేశమంతటను వ్యాపించియున్నవి. ఈశ్వరప్రప్తి నీకీర్తనలు బోధించును. తాను ఖర్చుచేసిన సొమ్మును సర్కారుకు జమకట్టుటకు రామదాసుకు శక్తిలేదు. రామదాసు జైలులో కొన్నియేండ్లు కఠిన శిక్ష ననుభవించెను. ఇంతలో ఒకరోజున రాత్రి నిద్రించు తాసీషా కిద్దరు యువకులు కనబడి రామదాసు తరపు జవానులమని చెప్పి ఆయనతరపున ఆసొమ్మనంతను వసూలుయిచ్చిరట, కాని వెంటనే అదృశ్యులైరట. ఆశ్చర్యమొంది, తాసీషా మరునాడుదయమే రామదాసుకు రసీదునిచ్చి, ఆయనను విడువలచేసి, ఆయన దైవభక్తికి ప్రశంసించెనని కథగలదు.

• ఈరామదాసు తంజావూరు ప్రాంతమందు శ్రీరాముని గూర్చి చక్కని భక్తిగీతములరచించిన త్యాగరాయస్వామియు అహింసాతత్వమాచరించినవారే. త్యాగరాజకీర్తనలు సంగీత శాస్త్రప్రకారం వ్రాయబడి మధురములై విద్వాంసులకు అజ్ఞానులకుగూడ ఆదరప్రత్యయమైనవి.

17 వ శతాబ్దిలో నుండిన అనంతమాత్యుడు భోజరాజీయమను మనోహరమైన ప్రబంధకావ్యమును రచించెను. ఇందు ఒకటిరెండుచోట్ల అహింసాబోధకములగు విషయములున్నవి.

• దాశరథిశతకములోని యొకటిండుదృశ్యము “వన మా సత్యక్షేమగురులే భూమిని భరించుచున్నది; వరోపకారభావమవసరమని యితరులును గ్రహించి వలెనని నూచించును.

నూరిజనుల్ దియూపరులు నూన్మతవాదులు లుబ్ధమానవుల్, వీరపలివని తొంగనలు విప్రులు గోవులు వేదముల్ మహిభారము చాల్చగా జనులు పావనమైన వరోపకారసత్కారమెరుంగలేరకట దాశరథీకరుణాపయోనిధీ.

ఇందలి కథానాయకుడగు ధారాధిపతి భోజరాజు వేటకేగి, ఒక మహాటవిలో నద్భుతమై యతి విశాలమగు నొక వటవృక్షమును చేరెనట. ఆచెట్టుకొమ్మలలో నొకదానికి కాళ్లుతగిలించి, ఒక మునీశ్వరుడు వేల్చిలాడుచు, తలక్రిందుగ తపస్సు చేయుచుండెనట. భోజుడాయనతో పరిచయము చేసుకొనెను అంతట నాసిద్ధుడు హితబోధచేసి, ధర్మమును అహింసాదులును ముఖ్యగుణములనియు, ఆ యోగ్య గుణములతనియందు సిరముగనున్నవని చెప్పి ప్రోత్సహించెనట.*

ఈసిద్ధుడు కొంత కాలమైనమీదట భోజరాజుకు నీతిబోధకమైన అనేక కథలు చెప్పెనట. ఆ నీతికథలలో కొన్ని అహింసాభావమునుబోధించునవి. అందీక్రింది కథయున్నది.

—♦ బ్రహ్మరాక్షసునికథ ♦—

రత్నచుండనుడను రాజపుత్రుడడవిలో విహరించుచుండ, ఒక బ్రహ్మరాక్షసుడతని చంపబోవును. అంతట రాజపుత్రుడు తనకై తల్లిదండ్రులు భార్యయు కనిపెట్టియుందురు ; వారికి తెలిపి మరల వచ్చెదననును. “ఆపదదాటి తప్పించుకొన్నవారు మరల ప్రమాదస్థలముకురారు, అట్లు చేతుమని మాట చెప్పినను నమ్మరాదు” అని బ్రహ్మరాక్షసుడనెను. కాని, ఆతడు గోవ్యాఘ్ర సంవాదాది కథలుచెప్పి, నత్యము తప్పనని మాటయిచ్చెను. అతడు నీతిపరుడని యూహించి, బ్రహ్మరాక్షసుడతని నింటికి విడిచి, త్వరగ మరలి రమ్మనెనట ; రాజపుత్రుడు నగరుకుపోయి, బంధుమిత్రులకు జరిగిన సంగతి తెలిపి, మరల ఆయడవికి పోవుటకు శలవువేడెను. ఏకపుత్రునివిడుచుట సహజముగ రాజదంపతులకు

* ఏతస్మాశ్రమహిపతివే తగువును ధర్మమును వహింసారతియు నీతియు పడగలుగు గుణబాలము నీయందుగాజె కాశ్వతమయ్యె.

(భోజరాజీయము 2 వ అశ్వాసము)

కష్టమైనది. కాని, రత్నమండనుడు “ఏకపుత్రునికన్నను సత్యమును నిల్పుట వేయిరెట్లు మంచిదని చెప్పెను.† అప్పటికి 99 రోజులక్రిందనే వివాహమైన భార్య పుష్పగంధియు అందుకొప్పుకోక తప్పలేదు.

అతఁడు మరల రాగా సంతుష్టుడై బ్రహ్మరాక్షసుడతనిబట్టి భక్తింపబోయెను. కాని ఈలోగా రత్నమండనునిభార్య పుష్పగంధి రహస్యముగా నడచి అక్కడ జేరి ఈతరుణమందే బ్రహ్మరాక్షసునికగపడి వరమువేడెను. అధీరాంగననుజూచి ఎవరో యనుకొని రాక్షసుడు ముందుగ వరమిచ్చుటకొప్పుకొని మీకేమి కావలెననెను. “ఈయన నాభర్త, పతిభిక్షయిమ్ము” అనగనే బ్రహ్మరాక్షసుడు దిగ్భీమముచెంది, తుదకతనివిడిచెను. రాజపుత్రుని అహింసాసత్యభావములును పుష్పగంధి యాదర్శవర్తనములును ఆతని హృదయమును కరగించి మార్చివేసెను ; బ్రహ్మరాక్షసుడు తానోడినట్లంగీకరించెను. ‡ అంతట హింసాచర్యమాని అతడు వెంటనే దేవత్వమొందెను. ఇందు, ముందుగా సంభాషణలో రాజపుత్రుడు ఒప్పించుటకై బ్రహ్మరాక్షసునితో చెప్పినకథ ఈక్రిందిరీతిది.

—• గోవ్యాఘ్ర సంవాద కథ •—

ఒక విపుల హోమధేనువు మిక్కిలి సాధువు, వృష్టిధారవలె పాలిచ్చునది, సౌమ్యమూర్తిగనుండెను. అది యడవిలో పచ్చిక మేయుచుండ నొకనాడొక బెబ్బలి చాటునుండివచ్చి తటాలున దానిమీదబడెను. అంతట, ఆవు నిదానముతో “ఉండు ముందుము. నీకాహారమగుదును ; కాని నాకొకచనువిమ్ము” అనెను.

† శకికూపాదిక నీర్ఘ్రికాశతనాశ్యకంపు కృతువు శతయజ్ఞ సమాప్తి గుండు దత్తతశతకంబునకెక్కుకొక్క సవ్యోక్తి నృపా.

* భోజరాజీయం. పుష్టాధ్యాయం 115 వ పద్యం.

పులి యాశ్చర్యమొంది నిల్చి, అజేమని యడిగెను. “నాకోక
దూడ 8 రోజులక్రిందనే పుట్టినది ; గడ్డి యింకను మేయదు. నీకు
నామాంసమేకద కావలసినది నేబోయి దానికి పాలిచ్చి వచ్చెద ;
పోనిమ్ము ; నీకు చాల పుణ్యముండును”† అని తనదూడ అసహ-
యస్థితిని తలచుకొని విచారించును. “బలవన్మరణమునుండి తప్పిం-
చుకొన్నప్రాణి మరల చావవచ్చుట లోకానుభవములోలేదు ;
అట్టిది జరుగునన్నను నమ్మవీలులేదు. కనుక నేను నమ్మును” అని
యొక బ్రాహ్మణుడు వరాహజన్మనెత్తి, దానిని విడుతునని నమ్మిం-
చియు వదలకపోయినకథను వ్యాఘ్రము చెప్పెను. కాని, ఆగోవు
సత్యముపైననే లోకమాధారపడియున్నదని, సత్యవాక్పాలనవల్ల
మదనలేఖయను రాజపుత్రి తనమాటను మానమును కాపాడు
కొనుటకాక, ఒక రాక్షసునికాహారమగుటకు సిద్ధపడి అతని హృద-
యమునుమార్చి, సత్యమును అహింసను తప్పక పాటింపుమని
హితము బోధించిన* కథను ఆమె సోదరుడగు పావకలోమునికథను
చెప్పి, ఆవ్యాఘ్రుని హృదయమును కరగించెనట “మాటతప్ప
కుందువా” అనివ్యాఘ్రమడుగగా, “అబద్ధమాడువాడే చండాలుడు”
అని గోవు నమ్మించి యొట్టుపెట్టుకొనెను. అంతట ఆవు విడుదలయై
గ్రామమందు దూడయున్న తన యజమాని యింటికివచ్చి, దానికి
స్తిమితముగా పాలిచ్చి, యింటివారు తన మిగతపాలు పితుకుకో

† గుమ్మెకపాల కానుకునకుం బరితృప్తి జనించుకాని మాంసమ్ము సమస్త
ముం గొవకచాలదు నీయదరాగ్నికై న నిక్కమ్ముగ నిందులో బ్రథమకార్య
వినిర్గత నీచెడంగన, పామృతవన్న వ్యాఘ్రకులభూషణ, ఉయ్యవ పోయినచ్చెడన్.

(“ ” 140)

“ ” 144, 158)

* బొంకకుమెన్నుకున్ దనుజపుంగవ కాంతి సహించియుండు మేవంకకు
జీవబాధలనువానినొవర్చకు, కొచ్చెనై గతాహం కరణుండనై ఘన దయాశుభి
విజలేంద్రియండనై తంకజకాభ దివ్యవదనంకజభక్తి పరాయణుండనై.

(“ ” ” 338)

† అది తిరిగి చండాలుడందుగ్రాని కులము చండాలుడై నను కొలకలేదు.
(పే. 8-8)

నిచ్చి, విచారించి తనమాడ దుస్సహవాసములకు దురభ్యాసములకు ప్రమాదములకు పాలుకావద్దని దానికి హితము బోధించి, దాని నోదార్చి, మరల వనముజేరెను.

ఈలోగా అడవిలో పులి యాతురపడుచు ఆలస్యమగుచున్నదని ఆవు తనను మోసించినదని భావించుచు గాండ్రించుచుండెను. ఈస్థితిలో ధేనువు తత్తరపడు పులిని చేరెను. “నేను ప్రేమ భావముతో నాత్మ సమర్పణము చేసుకొన్నాను. నన్ను భుజించి నాకు పుణ్యగతి కల్పింపుము. అనుచు ఆవు కీరతతో సమీపించి, తన మొగమును పులినోటి కందించుచుండెను. అంతట వ్యాఘ్రము ఇట్టిధోరణిని తనజన్మలో నెన్నడును చూడనందున తెల్లబోయెను. ఇంటినుండి తనంతనే తనమాట నిలువబెట్టి దేహమర్పించుకొను ధేనువుచర్యలూచినమీదట వ్యాఘ్రపు హృదయము మెత్తబడి, చిత్తవృత్తి మారనారంభించినది. ఇట్టివారిని చూడలేదు. ఇట్టి మహనీయులకు హింసచేయలేను. అట్లుచేసి పాపమొసిగట్టుకోలేను. సత్యము ధర్మము నిన్ను కాచినవి. నిన్ను చంపి తినుటకు నామన సొప్పటలేదు పొమ్ము” అని పులి జబాబుచెప్పి, వెనుకకుతగ్గెను. ఆవు తనను పగలింటికిపోయి రానిచ్చినదే చాలు వెంటనే తినుమని వాదించి మరల దగ్గరజేరెను. కాని పులి హృదయపరిణామ మీలోగా పూర్తియైనది. గోవుశీలమద్భుతమని గ్రహించి, పులి దానిని చంప నిరాకరించెను. ఈవాదమునుజూచి దేవతలు సంతో

గ్న కామససోక్కటియయ్యెను నీమనసారగ భుజింపు, నీకే నధికక్రమమున సమర్పించితి, నామేనిదె, పుణ్యగతికి నను బుచ్చకనా.

◆ ఇట్టి మహామభావులకు హింసయొక్క దురింతదోషములో గట్టుకొనంగ జాల, మతీకల్గవె మాంసములొందుచోటు, లీపుట్టువునంగు ముందునను పుట్టగజేసిన యట్టి దైవమీదట్టున బూరిమేపెడినె పాణిములింతినె బోవుచున్నవే.

అని యాధేనువు జూచి, నీదము సత్యప్రార్థికిన్ మెచ్చువచ్చె నియం జుపగజాల, నీను తలగాచెన్ ధర్మమీపొద్దు పొమ్ము నిజావాసముచేర, నీనఖులు సమ్మాదంబునం బొంద నీతనయండత్య నురాగముం బొరయ జిత్తప్రీతిమై నొందగవ.

షించిరట ; విష్ణువు వారిద్దరి హృదయముపై న ప్రత్యక్షమై ;
వారికి సద్గతి నిప్పించెనట. వ్యాఘ్రముంత కూరజనులుగూడ
మనస్ఫూర్తియగు అహింసను చూపినప్పుడు, అందువల్ల సహజ
ముగ దుష్టులనబడువారిమనస్సులును కరుగును. నిష్కల్మషులైన
అహింసావృత్తులు శమను ఆత్మార్పణ చేసుకొన్నప్పుడు, వారిని
హింసింప హృదయమొప్పుదు, చేతులురావు అసియు, నత్యవర
త్వము అహింసావృత్తులగు సాధువుల కత్యావశ్యకమనియు, ఈకథ
సూచించుచున్నది.

19 వ శతాబ్ది చివరను 20 వ శతాబ్ది యాదినండియు
మన దేశమందన్ని ప్రాంతములవలె ఆంధ్రప్రాంతపు సంస్కృతికిని
సంఘర్షముతోబాటు ఉత్తేజనముగల్గినది. వాఙ్మయమందు చాల
కొత్త రచన లేర్పడినవి. ఈకాలమందు అహింసాబోధకములగు
సంస్కృతగ్రంథములును కొన్ని బౌద్ధవాఙ్మయపు పాలీగ్రంథము
లును తెలుగులోనికి తర్జుమాయైనది. ముఖ్యంగా, ఆధునికాంధ్ర
వాఙ్మయపు నిర్మాతయగు కీ. శే. శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు
సాంఘిక విభేదములు దురాచారములు పోగొట్టి సంస్కరించుటకు
విశేషకృషి చేసినారు ; భూతదయ ముఖ్యధర్మమని జనులకు బోధిం
చును విశ్వమానవసౌభ్రాతృత్వము ఇహపరసాధనమని విశ
రించుచు చాలరచనలవ్రాసి ఆంధ్రజాతికుపకారమొనర్చినారు.
కాని ఇప్పుడు హింసామయమగుచున్న ప్రపంచములో అహింసా
వ్యాప్తికవసరము తగ్గక హెచ్చుచున్నది.

ఇట్లు ప్రాచీనకాలమునుండి తరుచు యుద్ధములు వగైరా
హింసాకృత్యములు జరుగుచు పరస్పర సంఘర్ష మేర్పడియుండగా,
ఈదేశమందు ఉపనిషత్తులు వగైరాలవల్ల అహింసాతత్వపు పునాది
యేర్పడినది. తక్కినచోట్ల హింసాతత్వమే బలీయముగ వ్యాపించి
దాని తరంగములీదేశముకును వ్యాపించుచున్న నంగతినిజమే.
తక్కిన ప్రపంచముకు హింసాతత్వమువలన నేమి మూడనున్నదో

తేలియదని అక్కడి ధీమంతులు భయపడుచున్నారు. అది యెట్లున్నను మన దేశపు ప్రత్యేక పరిస్థితులనుబట్టి అక్కడ అన్ని విధములను అహింసాతత్వమే నిశ్చేయసకరమనుట నిర్వివాదమైనది. మన ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయమునుండి అహింసా ప్రబోధ మగు మరికొన్ని పద్యవచనములతో మన యీ చారిత్రకరూప మగు చర్చను ముగింతము.

క॥ అలిగిన నలుగక యెగ్గులు వలికిన మన విననియట్లు ప్రతివచనంబుల్ వలుకక బన్నమువడియెద దలపకయున్నతడెచూనె
సధర్మజ్ఞుడిలన్॥

అ॥ సర్వభూతదయకు సత్యవాక్యమునకు నుత్తమంబు ధర్మమైం దెరుంగ నొరులనొప్పి కొండకుపతాపమొనరించునదియు కడు సధర్మమనిరి బుధులు॥

క॥ తనువున విరిగిన యమ్ముల ననువున బుచ్చంగవచ్చు నతి నిష్ఠురతన్ మనమున నాటిన మాటలు వినుమెన్ని యుపాయములను వెడలునె యధిపా॥

క॥ పురుషుండు రెండుదెరగుల, ధరనుత్తముడనగబరగు దానెయ్యెడలన్, బరుసములు బలకకునికిని దురితంబులు వైరయు పనుల దొరగుట కతనన్॥

గీ॥ ఎగుచేసినవారికి హితమునేర యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోషకారి దీనపాపముల దాన కాలిపోవు వేరవానికి గీడు గావింప నేల॥

అ॥ వినుమహింసధర్మవితతి కల్లను మేటియదియు సత్యయుక్తమైన వెలయుననఘ శిష్టచరితలందు సత్యమ కడునధికమనిరి శ్రుతుల నరసిచూడ (మహా భా. ఆరణ్యపర్వం)

క॥ ఒరులే యవియొనరించిన, నరవరయప్రియము తన మనంబున కగుదా, నొరులకు నవినేయకనికి ప, రాయణము పరమధర్మ పదములకల్లన్.

బ్రహ్మచర్య మహింస గాబరగు పరమధర్మములు రెండు
సువ్వె యుత్తమతపము, దానిగలవాడు నిర్మల జ్ఞానయోగ
వంతుడై చూడనేర్చు సర్వంబుననఘ

(మహా. భా. శాంతి పర్వంబు)

ఆ॥ అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబు బోపించుననుటకంటె
జెట్టలేదు, మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను మేలులేదు కర్మ
జాలకమున॥

గీ॥ వినుము దానంబు దపమును వృద్ధసేవనము సహింసయు నియత
కృత్యములు సర్వజనుల కిమ్మహాగుణములు మనమునందు దృఢ
ముగా నిల్చినడపుము ధీరవర్య (మ. భా. అశ్వశాసనపర్వం)

క॥ మనమున మాటల గర్మంబున బ్రాణుల హింససేయబూనిన
వారల్ విను నరకముబ్రాపింతురు తనర సహింసయ విశేష
ధర్మంబరయన్॥

క॥ క్షమయు నకార్యణ్యము శౌచము ననసూయయును నాన్యశం
స్యము సంకోషమును నహింసయు విను సత్యము నెనిమిది
వలయు గుణము లగుల జనులగున్॥ (మార్క-ఉదేయ పురాణము)

గీ॥ ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యను పురాణవచనమూని బహుప్రాణి
నత్సలుడయి సుఖము దుఃఖము సమముగాజూచికొనుచు దేహి
పరలోకచింత కీర్తింపవలయు" (పంచతంత్రం చై. క.)

గీ॥ కడక మానసవాక్కాయకర్మములను సర్వకాలంబు మరి సర్వ
జంతువులను బాధనొనరింపకయె శ్రీతిబలుకుచుండు సరణి
మెచ్చంగ గడు సహింసాక్రమంబు॥ (ఒడయనంబివిలాసము)

క॥ పరమెరిగి నరు డహింసానిరతుడు గావలయు వినుము నిఖిల
నదులు సాగరుజేరుభంగి ధర్మము లురుపుణ్య మహింసయందు
నొప్పగ నుండున్॥ (జాహ్నువీమాహాత్మ్యం)

క॥ తనకోపమె తనశత్రువు, తనశాంతమె తనశురక్ష, దయచుట్టంబౌ
తన సంతోషమె స్వర్గము, తనదుఃఖమె నరకమండు॥ తథ్యము
సుమతీ॥ (సుమతి శతకము)

క॥ మనమున వాక్కున కర్మంబున నొకరికి జేయదలప బోకుండు
టయే తనర నహింస యనందగు మనుజేంద్ర॥ యహింసకును
సమానముగలదే॥ (విశ్వకర్మ పురాణము)

భవదీయార్చన జేయుచో ప్రథమ పుష్పంబెన్న సత్యంబు
రెండవపుష్పంబు దయాగుణంబతివిశిష్టంబేక నిష్ఠాసనోత్సవ సంపత్తి
తృతీయపుష్పమది భాస్వదృక్కి సంయుక్తి యోగవిధానంబవి లేని
పూజలు మహిం గైకోవు సర్వేశ్వరా! (యథావాక్కుల అన్న
మయ్య రచితమగు సర్వేశ్వర శతకము)

45 అధ్యాయము.

దరిమిలా పరిణామము.

18, 19 శతాబ్దములలో మనదేశమందలి ఆయా చిన్న
రాజ్యములు తమలో తాము విశేషముగ కలహించినవి. అంతట
క్రమముగ దేశమంతటను బ్రిటిషుకంపెనీవారి పాలన వ్యాపించి
నది. దేశీయరాజ్యములలో కొన్ని అసలే పోయినవి. తక్కినవి
బ్రిటిషు “కంపెనీ సర్కారు”కు లోబడి, సామంతరాజ్యములైనవి.
ఇట్లు కొత్తగ విదేశప్రభుత్వము దేశమంగేర్పడినది. ఈరాజకీయ
పరిణామపు సమయమందే సాంఘిక నైతిక స్థితులలోను మార్పు
గల్గినది. చిరకాలమునుండి తలయెత్తుచున్న హింసాతత్వము
సంఘమంతటను చెలరేగినది. సంఘాచారములు మత సంస్థలు
జనుల భావములకూడ వికృతిగొంది, ఆమూల్యచారములాచరిం
చుటే మతధర్మమని జనులెంచసాగిరి. సాంఘిక జీవితముచెడి,
గ్రామములందును శాంతజీవనము కష్టమైనది. ధార్మిక పరిశుద్ధి
లేకుండబోయినది ; అవినీతి పెచ్చినది. జనులకు కూపకూర్మక
తత్వము బాగుగ నాటుకొన్నది.

ఇట్లు కలుషితమైన మన ప్రాచీన హిందూ సంస్కృతి పునరుద్ధరించుటకు 19 వ శతాబ్ది ప్రారంభమునుండి కొన్ని యుద్యమము లేర్పడినవి. వాటివల్ల హిందూ సంఘమందు కొంతయు తేజస్వముదయించి అందువల్ల ప్రస్తుతస్థితిలోను కొంతమాన్యుకల్గినది. కనుక, వాటినిప్పుడు సూక్ష్మముగ పరిశీలించుము

పిరియోడ్ మొదటిది “బ్రాహ్మసమాజ” మనబడినది. దీనిస్థాపకుడు శ్రీరాజా రామ మోహనరాయలు. ఈయన “పూర్వార్చార” నిష్ఠులగు బ్రాహ్మణ కుటుంబములో జనించెను. ఈ ధీమతుడు బాల్యమందే సంస్కృతములోను పాఠశాలలోను ఆంగ్లమందుచుగూడ విద్యాంసుడైనాడు. ధర్మాధారములగు ముఖ్యమైన అసలు మత గ్రంథములన్నిటిని శ్రద్ధతో చదివి, అన్నిమతములు సత్యము విశ్వప్రేమ మానవసౌభ్రాతృత్వము బోధించునని గ్రహించినాడు; సత్య పగుడు తన నిశ్చితభావముల గాచరణలో పెట్టుట ముఖ్యవశ్యకమని గ్రహించినాడు; ఆనందార్థములో గొప్ప మొదలగు బంధువులు మిత్రులు న్యతిరేకించినను, ఎన్నికష్టము లేర్పడినను సహించినాడు. అజ్ఞానమువలనను నైతిక ధైర్యములేకయు జనులు పరిశుద్ధభక్తి గోల్పోయి విగ్రహారాధనాదులు మత ధర్మముగ నెంచుట నాయన తీవ్రముగ నిరసించినాడు; ఇటీవలి కర్మకాండకు బదులు ఉపనిషత్తులలోని వేదమతమునే ఆందగు నాచరింపవలెనని బోధించినాడు. శుద్ధ బ్రాహ్మము నారాధించుటే ఇందు ముఖ్య సూత్రము కనుక దీనికి “బ్రాహ్మసమాజ”. మని పేరువచ్చినది. హిందువులు ముస్లిములు క్రైస్తవులుగూడ అసలు తమ ప్రవక్తల శుద్ధబోధల మరచినారని, బాహ్యార్చారములే మతస్థానమందారాధించుట తప్పని చూపి, ఈమతములన్నియు పరిశుద్ధమగు ఏకేశ్వరభక్తి సత్యప్రేమములు వీటికై నాధారపడినవని శాస్త్రచర్చ ద్వారా చూపినాడు ఇట్లు సర్వమతి సామరస్యముకు నవీనులలో నీతడే మార్గదర్శకుడైనాడు. ఉపనిషత్తులలో చెప్పిన సచ్చిదానంద స్వరూపుడు సర్వజనకుడునగు సర్వలోకేశ్వరు నిర్మలభక్తితో

నారాధించుట బ్రాహ్మసమాజపు ముఖ్యసిద్ధాంతము. సర్వమానవ
సోదరత్వమును రామమోహనుడు గోరించి, జనులు పరస్పర
ప్రేమతో మెలగవలెనని బోధించెను. ఇందు కడ్డము గల్గించు
ఆ మామశకుల మూఁకాచారుమును దరిమిలా నేర్పడినవే గాని
జనులు ప్రశస్త్యుడేకరించిన కావని, ఆయన శాస్త్రాధారములతో
సరూపించెను.

అప్పటికి సంఘములో కలహముకు కారణములైన జాతి
కుల విద్వేషములను తగ్గించుటకును రామమోహనుడు ప్రయత్నిం
చెను; తన ప్రాంతపు వాడుకభాషయగు బంగాళీలోను ఆంగ్ల
పాఠసీలందును వాస్తవతీకలను ప్రచురించుచు, వాటిలో ధార్మిక
సాంఘిక సమస్యలను ఉదారభావముతో సహేతుకముగ చర్చించి,
సాంఘికముగ ఆదిహిమవులు వగైరా నిమ్నజాతీయులను స్త్రీలకు
జరుగుచుండిన అన్యాయమును దొలగింపవలెనని ప్రజలకు తెలి
పెను. అస్పృశ్యత, శవహింస, మద్యపానము ఇట్టివాటిని నివృ
ద్ధించుటకతడు కృషిచేసెను. ఆయన ప్రతిభవల్ల ఆకృష్టులై చాలమంది
ఆంగ్లోద్యోగులాయనను మిశ్రులైరి. తానును సర్కారులో జిల్లా
శిరస్తాదారుగ పనిచేసి, అధికారులచే గౌరవింపబడెను. క్రైస్తవ
మిషనరీలును రామమోహనుడు తన హిందూధర్మవాదములో
కనపగ్గు విద్వత్తుకు హేతువాదనముకు ఆశ్చర్యపడుచుండిరి.
ఇట్లు కలిగిన తన పలుకుబడినంతను రామమోహనుడు సంఘక్షే
మము సాధించుటకే వినియోగించెను; చాలమంది సంఘసేవా
పరులను తయారుచేసెను. పాశ్చాత్య విజ్ఞానవ్యాప్తివల్ల ప్రజలలో
నుత్తేజనము త్వరలో కలుగవలెనని తానాంగ్లపాఠశాలను స్వయ
ముగ నడిపెను; ఆయన ప్రోత్సాహంవల్లనే ప్రభుత్వమువారు
ఆంగ్లపాఠశాలలు బెట్టిరి. హిందువుల రాజకీయోన్నతిని ఆత్మ
గౌరవమును క్రైస్తవ మిషనరీలనుండి హిందూమత స్వతంత్రతను
రక్షించుటకును రామమోహను ఉద్బుధ సాహసముతో పనిచేసి,
ప్రజల కుపకారమొనర్చెను.

రామమోహనరామ్.

అప్పటికి హిందువులలో వ్యాపించిన దురాచారములలో
 ఒకటి “సహగమనము.” భర్త చనిపోగా, వెంటనే ఆభర్త కళ్ళ
 బరముతో భార్యయు దహనము చేయబడుటను “సహగమనము”
 అందురు. ఇందు “సతీ” త్వము వెల్లడియగునట. బుద్ధిపూర్వ
 కముగనే ఈ “సతీ” దర్శనము చేసినచు ఏసందర్భములోను ప్రశంసా
 ర్థముకాదు; విశంతువు వితమును ఇంద్రియలోలతకు వినియో
 గించువాడను; కాని నిగ్రహవతి లోక సేవాపరురాలు కావలెను.
 అంతేకాని బలవస్మరణము తప్పు. పైగా వారసత్వపు ఆశ
 వగైరాలవల్ల బంధువులు దుఖమగునురాలైన భార్యను తొందర
 చేసియు సహగమనము చేయించుచుండిరి. ఇట్టి దుశ్చర్య అప్పటి
 సంఘమందు సదాచారముగ భావింపబడెనంటే, సాంఘిక మన
 స్వత్వము హింసాధోరణిలో నుండెననుట కిదియు సూచకము.
 రామమోహనుడు శాస్త్రవాదముద్వారా ఇది కేవలం ఆధార్మి
 కము నీతిపరుడము దురాచారమునని రుజువుచేసి, అప్పటి
 “బెంటింకు” ప్రభుత్వముచేత చట్టముద్వారా నిషేధింపచేసెను. ఇట్లు
 దానిని రూపుమాపుటవల్లహిందూసంఘముకొకకళంకముపోయినది.

ముఖ్యముగ స్త్రీలలో నప్పటికి రూఢమైన దురాచారముల
 బోగొట్టి వారికి విద్యబోధించి, స్త్రీసంఘము నుద్ధరించుట కాయన
 తీవ్రకృషిచేసి, స్త్రీల బాధలవైపు ప్రముఖులదృష్టి నాకర్షించెను.
 అప్పటి కంపెనీవారి ‘చార్టరు’ సవరణ సందర్భమున, భారతీయుల
 రాజకీయ స్వత్వపు రక్షణనుగూర్చి ఇంగ్లండులోను తీవ్రప్రచార
 ముచేసి రామమోహనుడు 1833 సం॥ ఆంగ్లదేశపు “బ్రిష్టులు”లో
 మరణించెను. ఈయన బోధనలు సర్వమత సమత్వపు ఆచరణ
 పాశ్చాత్యవిద్వాంసులలోను చాల సంచలనము గల్గించినవి.
 తరువాత మహర్షి దేవేంద్రనాథ టాకూరును, అంతట బ్రహ్మ
 నందకేశవ చంద్రసేనును ఈయన్వ్యయము నింకను వృద్ధిచేసిరి ఇట్లు
 బ్రాహ్మసమాజాధిక్షాంశములు అప్పటి విద్యాధికులలో కొంత
 వ్యాపించినది. కాని, పిమ్మట దానిలోను విభేదములేర్పడినవి.

తరువాత హిందువులలో సాంఘిక ద్వేషమును దురాచారములను తగ్గించి, హిందూసంఘటన గల్గించుటకు, మన దేశపు పశ్చిమ ప్రాంతమందొక యుద్యమ మేర్పడినది. దీనిని “ఆర్యసమాజ”మందును దీనిస్థాపకుడు శ్రీస్వామి దయానందసరస్వతి. ఈయన ఘూర్జర ప్రాంతపు “మోర్ఖి” సంస్థానములో ఒక శైవ కుటుంబములో జనించెను. ఈయన అసలు పేరు మూలశంకరుడు; బాల్యమునుండి జపములును విగ్రహారాధననుజేయుట కలవడెను. ఒక శివరాత్రిరోజున కులాచారప్రకార ముపనసించి తాను శివాలయంలో జాగరణచేయుచుండెను. అర్ధరాత్రిదాటగా తక్కినయందరును నిద్రించుచుండిరి. ఆబాలుమూత్రం నిద్ర రాకుండునట్లు కంటికి నీళ్ళు వ్రాసుకొనుచూ, ఎట్లో మేల్కొనియుండి, తెల్లవారువరకు నిలుచుండెను. ఇంతలో కొక యెలుక ఆగుడిలోని శివలింగముమీదికెక్కి అక్కడి “ప్రసాదము”ను తినుచుండెను. అంతట మూలశంకరుడొడుగు విచారించి, ఈయనవి త్రతనుగూర్చి మరునాడు తండ్రికి తెలిపెను; లింగము నెలుక యెట్లు ధిక్కరించెనని సందేహము సూచించెను. “శివలింగమా యెలుకను ఆపలేనిమాట వాస్తవమే. అదియు నూమూలు శిలయే; కాని పామరుల కేకాగ్రత భక్తి గల్గుటకై అందీశ్వరుని ప్రతిష్ఠ జరిగినట్లు భావింతుము. కనుక దానిని పూజింపుము” అని తండ్రి సమాధాన మిచ్చెను కాని, “ఈమూర్తి పూజవల్ల లింగములోనే దేవుడున్నాడని, అది దేవుని ప్రత్యేకమూర్తియని, పామరులు భ్రమించుటలేదా? మూలముల అజ్ఞానము పోగొట్టుట కుద్దేశించిన విగ్రహారాధన దానిని మరింత హెచ్చించుటకును కారణమైనది” అని ఆయన ఆవృత్తిని విడువ నిశ్చయించి, విగ్రహారాధనమూని, నిర్మలజ్ఞానముకై కృషినారంభించెను; కనుక లింగార్చకవృత్తిజేయుతండ్రి యాతని గూషించెను. రామమోహనునివలె, మూలశంకరుడు మనస్స్వతంత్ర్యముకై తండ్రిని కుటుంబమును వదలి దేశమందు జ్ఞానార్జనకై తిరిగెను.

ఆయన గొప్పసన్యాసుల నాశ్రయించి, వేద శాస్త్రములందు
మంచి పాండిత్యము సంపాదించి, విద్వాంసుడాయెను; వివాహం
చేసుకోకుండనే, తుదకు సన్యసిచి, “దయానంద సరస్వతి”
అయ్యెను. అప్పుడు (ఉత్తర) మధురలోనుండిన శ్రీస్వామి “విర
జానంద సరస్వతి” అను అంధసన్యాసి వేదార్థ విజ్ఞానమందఱింద
పండితుడై యుండెను. హిందూసంఘములో వ్యాపించిన దురా
చార మాలిన్యమును వేదజలముతోనే పోగొట్టుదమనియెంచి,
దయానందుడు విరజానంద సరస్వతియొద్ద మూడేండ్లు శిశుప్రచేసి
వేదముల యర్థమును పూర్తిగ గ్రహించెను. అంతట ఆయన
కాశి, ప్రయాగ, కలకత్తా, బొంబాయి, పంజాబు మొదలగు
ప్రాంతములంతటను హిందూసంస్కృతిని పరిశుద్ధముచేయుటకు, వేద
విజ్ఞానమును ఆర్య సంస్కృతిని పునరుద్ధరించుటకును, చాల ఉప
న్యాసములిచ్చియు ప్రతికల బ్రచురించియు, మంచి శిష్యులకు
బోధించియు, విశేషకృషిచేసెను. ఆయన తాను స్థాపించిన
ఆర్యసమాజమున కధ్యక్షుడుకాలేదు. మతప్రవర్తకు లధ్యక్షులు
కాగానే, వారు అవతారమో ఈశ్వరుడో అని జనులు భావిం
తురు. అందుచే చాల హానిగల్గునని ఆయన సామాన్య సభ్యుడు
గనే యుండెను. ఆయన ముఖ్యసిద్ధాంతము లిట్లున్నవి. “ (1)

పరమాత్మ జ్ఞానాధారుడు, సత్యానందస్వరూపుడు, సర్వజ్ఞుడు,
సర్వవ్యాపి, సర్వశక్తుడునగు ఏకేశ్వరునే జ్ఞానులు భజింపవలెను.
వేదములే ప్రమాణ గ్రంథములు; కాని ప్రతివారూ వాటి నిజ
మైన భావమును సరిగా అర్థముచేసుకోవలెను. (2) అందరును సత్య
వ్రతులై, అందరును అహింసాధర్మము లాచరించవలెను. ప్రతి
వారును ప్రేమతోవర్తించి, న్యాయమే జరిగింపవలెను. ప్రతి
వారును స్వలాభముకై కాక, సంఘమంతటి క్షేమముకు సర్వజన
లాభముకునే కృషిచేయవలెను. నిజముగా సంఘక్షేమములోనే
వ్యక్తిక్షేమమును చేరియుండును. జ్ఞానవ్యాప్తికి ప్రతివారును
యత్నించవలెను.”

“చాతుర్వర్ణ్యము గుణకర్మములబట్టియేగాని, జన్మనుబట్టి యుండకూడదు. మాంసాహారమెవ్వరును తిరకూడదు, యజ్ఞములలోగూడ జీవహింస చేయకూడదు” అని ఆయన ప్రచారము చేసెను. చాలమంది హిందువులు ఒత్తిడివల్లైరా కారణాంతరములవల్ల అన్యమతములలో ప్రవేశించుటను, హిందూధర్మము శిథిలమగుటనుచూచి, ఆయన హిందూ సంస్కృతిని రక్షించుటకు ఆర్యసమాజముద్వారా ప్రత్యేక కృషిచేసెను. ప్రస్తుతమున్న దురాచారములు వేదచోదితములు కానని, వేదము అహింసాసత్యములనే బోధించును అని కనవచ్చుచు, ఆయన “సత్యార్థప్రకాశ” అను గ్రంథములో వివరించెను. సంస్కృతమం దఖండవక్తయైనను, మనదేశపు సామాన్యభాషయగు హిందీద్వారానే దేశమంతట నీయన ప్రచారముచేసెను. జాతీయపద్ధతిని విద్య వ్యాపింపజేయుటకాయన గురుకులాశ్రమము స్థాపించి, అందు హిందీలో విజ్ఞానమును, చేతివనులద్వారా కర్మవిద్యలనుగూడ, నేర్పించనిశ్చయించెను.

సంస్కృతి రక్షణకు, పరిశుద్ధికి, జాతీయ స్వాతంత్ర్యమువసరి మనియు దయానందుడు గుర్తించెను; మొదటి “స్వరాజ్య” నిర్వచనమును దయానందసరస్వతి తన సత్యార్థప్రకాశలో చేసెను. ఆయన 1883 లో చనిపోగా, ఆయన సహచరులు శిష్యులు నిప్పుడా సంస్థలనడుపుచున్నారు. ఈ ముఖ్యసూత్రము లిప్పుడు గాంధీమహాత్ముని కార్యక్రమములో జేరియున్నది. ముఖ్యముగా హిందూసంఘమును పరిశుద్ధముచేసి సంఘటనము గల్గించి, జాతీయాభివృద్ధికిని ఆర్యసమాజము లోడ్పడుచున్నది. వీరి బోధనలును అహింసాసత్యములపైనే ఆధారపడి వాటివ్యాప్తి కుపకరించుచున్నవి. అయితే, ఆర్యసమాజముచారు సాగించు “శుద్ధి” ఉద్యమపు నందర్భములో అన్యమతస్థులతో సంఘర్షమును కలహములుచు కలుగుటయు కలదు. స్వమతస్థుల సంఖ్య హెచ్చునట్లు అన్నిమతములలోజేరిన హిందువులను మరల “శుద్ధి”జేసి హిందు

25 AUG 1941

MADRAS

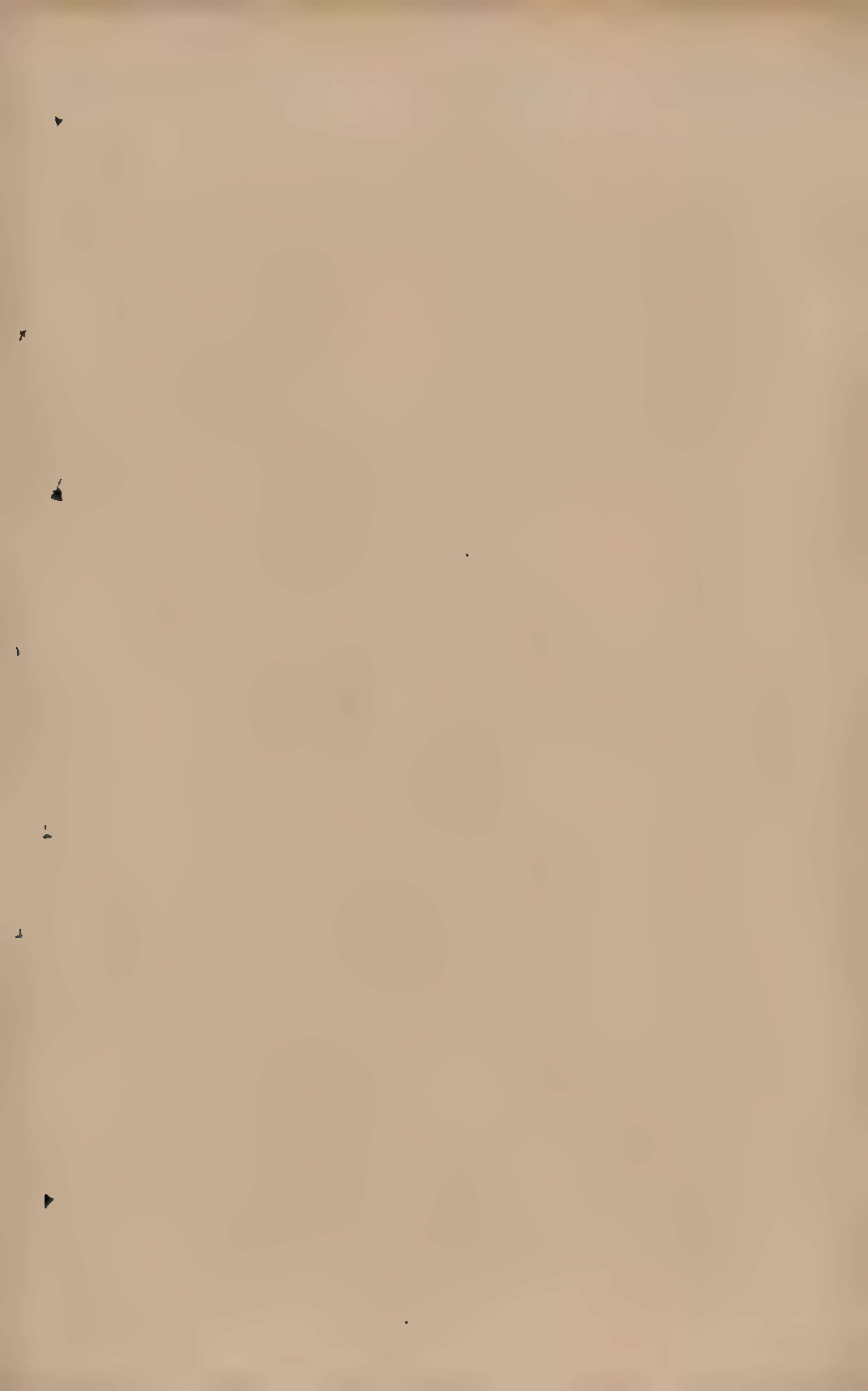
పులుగ జేయుటే శుద్ధియుద్యమముగ నున్నది. హిందూ సంఘము లోనేయున్న నిమ్నజాతీయులను గోమాంసభక్షణ మద్యపానముల నుండి శుద్ధిచేసి, అస్పృశ్యతను పోగొట్టుటకై కృషిచేయుట అహింసావ్యాప్తికి హిందూ సంఘబలముకును ఎక్కువ సహాయక మగును.

“రామకృష్ణ పరమహంస” శాఖవారును హిందూమత మందు ప్రేమతత్వమును వ్యాపింపజేయుటకు యత్నించినారు. శ్రీ “రామకృష్ణ పరమహంస” భక్తాగ్రేసరుడు. ఆయన కలకత్తా సమీపపు దక్షిణేశ్వరమండలి కాళికాలయమందర్చకుడై యుండెను; బాల్యమునుండి ఈశ్వరప్రేమలోనే తన జీవితమును గడపెను. ఆయన భక్త్యుద్రేకము చుట్టుపట్లనుండు జనులందరికిని ప్రేమా వేశము గల్గించుచుండెను. ఆయన జీవితము నిష్కళంకము. ఆయన కాళీదేవికి జంతుబలిలేకుండజేసి, జీవహింసమాన్వించెను. ఆయన ఈశ్వరుడు భూతదయగలవారినే ప్రేమించునని తరుచు బోధించెను. ఆయన నిగ్రహియై తరుచు సమాధిలోనుండుచు, దివ్యదృష్టిగల పూర్వపు మహర్షులవలె ఈశ్వరసాక్షాత్కారము చేయగల్గెను. అట్టి సమయములలో దేవుని ప్రార్థించునప్పు డాయన కానందము పొర్లి వచ్చుచుండెను. ఆయన విశేషవిద్య లేని అర్చకుడైనను, అత్యుదారుడై, అందరియందును నమభా వముగల్గి ఆత్మసాక్షాత్కారము చేయుచు మూఢవిశ్వాసముల నిరసించి, శిష్యులందరిలోను విశ్వప్రేమను గల్గించెను. ఈబ్రాహ్మ ణుడు నిరాడంబరజీవియై అన్నిజాతుల మతములవారికిని అన్నివిధ ముల సేవచేయుచుండెను ; ఏకులముకను జనోపయోగి యగు కృత్యములేవియు నీచము కావని నిశ్చయించెను. పగలు తన శిష్యులూటంకముచేయుదురని, సాధనకై ఒకరాత్రివేళ ఆయన తోటి తొట్టి తీసుకొని, స్వయముగ పాకీదొడ్లు తుడిచివచ్చెను. ఆయన గొప్ప వేదాంతి, తన శిష్యులను గొప్ప వేదాంతులుగ జేసెను. ఆయన కోరికప్రకారం, వారిలో కొందరు మనదేశం

లోనేగాక దేశాంతరాలలోను సంచరించి, అక్కడ వేదాంత మతమును సర్వభూత సమత్వమును మానవ సోదరత్వమును బోధించియున్నారు. వారిలో ముఖ్యుడు శ్రీ వివేకానంద స్వామి. ఆయన రామకృష్ణుని సిద్ధాంతముల నమలులోపెట్టి, వాటి నమెరికావగైరా విదేశములందును ప్రచారముచేసినారు. రామకృష్ణ సంఘపు కొందరు శిష్యులిప్పుడు చాలచోట్ల విద్యాలయముల స్థాపించి, ధార్మికవిద్యను వెదజల్లుచున్నారు. మనజనులలో కోట్లకొలది జనులు వృత్తి హీనులగుటవలనను జీవనాధారము లేకయు, అజ్ఞానులు పూనులు, దుర్బలులు అయినారు ; కొందరు తరుచు, చోరీ మొదలగు హింసాచర్యలకు సిద్ధమగుచున్నారు. కనుక రామకృష్ణమిత్రువారు ఆర్యసమాజికులవలె తమ సాతశాలలలో కర్మవిద్యల నేర్పుచు, స్వతంత్రము ఉపయోగకరమునగు జీవనమును విద్యార్థుల నయారుచేయుచున్నారు. రామకృష్ణ వివేకానందుల మతము అద్వైతసిద్ధాంతములరీతినుండును. నీతివర్తనకును భూతదయకును ప్రాముఖ్యమిచ్చును.

వామనస్య ప్రాంతమందు శ్రీరాధాస్వామివారును విశ్వ ప్రేమసిద్ధాంతము నుద్ధరించెను : బీదల యుద్ధనికై ఆయనయు కర్మవిద్యలకు ప్రాముఖ్యమిచ్చి, ఆగ్రానగర “దయాల్బాగు” లో పరిశ్రమ నిర్మాణమేర్పర్చి, ఆధ్యాత్మిక ప్రేమకు బీదల నుద్ధరించు ఆర్థికసిద్ధాంతములతో సమన్వయము గల్గించెను. వీరి సమాజముకు “సత్సంగ” మని పేరుకల్గినది.

19 వ శతాబ్ది ప్రారంభంనాటికి మనదేశపుస్థితి అల్లకల్లోలముగ నుండినదిగదా ! రాజులు యోధులుగూడ నీతిరహితులై, స్వార్థపరులై తమలో వైరము పెంచుకొని విదేశీయులగు ఇంగ్లీషు వారికో భ్రాంతివారికో తోడ్పడిరి ; నిరంతరము రక్తపాతము జరుగుచుండెను. సహగమనము, ధగ్గులహత్య వగైరాలను కొందరు ఇతరమహారాష్ట్రరాజులు నిషేధించియుండిరి. కాని దరిమిలాను హిందువుల పరస్పర ద్వేషమును ప్రజాసహకారము లేకుండు

దయానందనరస్వతి.

రామకృష్ణచరమహంక.

విజ్ఞానంద.

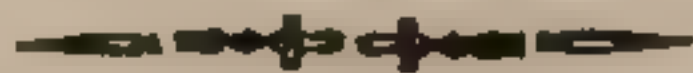
టయు, జనులను అరాజక స్థితికి తెచ్చినవి. ఇందుకు ఆంగ్లేయుల “చాతుర్య”ము తోడై, బ్రిటీషురాజ్యమేర్పడినది. ప్రజలయందు ప్రేమగల్గి ప్రజాక్షేమముకొరకే పాలించిన (ఇందోరురాణి) అహల్యాబాయి మున్నగువారు నిర్భయముగను శాంతముగను పాలించిరి. కాని చాలమంది ప్రజాప్రితిని పొందకుండను, ప్రజాక్షేమము గమనించకను, పాలించి క్షీణించిరి.

19 వ శతాబ్దిలో కొందరు సంస్కర్తలు ఆధ్యాత్మికముగను దేశమును పునరుద్ధరింపబూనిరిగాదా ! కాని ఫలితముగ కొందరు విద్యావంతులలో కొంత అన్యోన్య ప్రేమ మరల అంకురించినది. అట్టి ప్రజాభిప్రాయబలము రాగనే “సహగమన”మువలె ధగ్గు హత్యలు వగైరా దారుణ హింసానాశక్తులను ప్రభుత్వము లొలగించిరి. “ధగ్గు”లను తెగవారు కాళీదేవి తృప్తికని పిచ్చి నమ్మకతో ప్రమాణికులను ఏకాంతస్థలమందు బట్టుకొని, హఠాత్తుగా దుమాళ్ళతో గొంతుక బిగించి నులిమి చంపివేసి, ఆశవముల రహస్యముగ పాతిపెట్టి, ఆబాటసారుల ద్రవ్యమును హరించుచుండిరి. దేశ మశాంతస్థితిలోనుండెను. జనులలో భయము పిరికిదనము అవిద్య తెచ్చినందున, నిరాశంకముగ ధగ్గులు అట్టి దారుణ హింసల జేయగల్గిరి. ప్రజలలో నైతికశక్తి మరల నానంభించగనే, ప్రజానాయకుల ఆంక్షాశనవల్ల సంస్కరణ మారంభించెను. ధగ్గుల దండులనుగూడ ప్రభుత్వమువారుపట్టి యణచివేసిరి. బానిస వ్యాపారమును నిషేధింపబడినది.

కాని, ఈసమయముకు దేశమంతటను దాస్యము విదేశపాలనము నేర్పడి, శద్ద్వారా కొత్త సమస్యలు నచ్చినవి. తమ స్వాతంత్ర్యము రాబట్టుకొనుటకు 1857-58 లో కొందరు యోధులు యత్నించిరి. కొన్ని నెలలు వారికి కొంత జయము గలిగినట్లుండి, తుదకాపోరు అణచివేయబడినది. అందు చాలమంది యోధులు మరణించిరి. ఆపరాజయమునకు కారణముల గమనింపదగును. కొందరు ఉద్యోగులు సిపాయిలు స్వార్థపరులై, తమ యధికారమునే మరల

స్థాపించుకొనుటకు ఆంక్షేయుల పైన ద్వేషముసాధించుకొనుటకు ఆయుధము సాగించిరి. అందుకు ప్రజాశక్తి తోడ్పడలేదట. జనులలో ఐకమత్యము యోధశక్తి శాంతతలేవు. ఆయోధులు కేవలం ఆంక్షేయుల హత్యరూపమైన హింసాచర్యలనే చేసిరి. శాంతధిక్కారపద్ధతి యప్పటికిలేదు. ఆయోధులలో తగు సహకారమును మెత్త్రీయులేదు. నైజాముసేన సిక్కులసేన వగైరా లాంగ్లసేనలకు తోడ్పడి, ఆయోధవర్గముల నణచివేసిరి. మరియు వారిలో ముస్లిములు కొందరు శత్రువులుకాని హిందువులను దొమ్మిగ హింసించిచంపిరి; ఇట్లే కొందరు హిందూయోధులు సరియగుఆదర్శము ఉద్దేశమును లేకుండచేసిరి. మతశాంతియు వారిలో చాలమందికిలేదు. అసిపాయీ యోధులు కొందరు యుద్ధసంబంధములేని శాంత పౌరులనుగూడ దారుణముగ చంపి కేవలం హింసాతత్వపరులైరి. ఇట్లు విద్వేషము చెలరేగినందున, సహజముగ దానికి సాంఘికరూపమేర్పడి, హిందూముస్లిముల మత కలహములుకల్గినది. కొన్ని నెలలైనమీదట దేశములోని ప్రజాభిప్రాయము వారికెదురుతిరిగి బ్రిటిషు ప్రభుత్వముకే తోడ్పడినది. ఆయుధమువల్ల ప్రజలలో ఐకమత్యమును మన జనులలో సాంఘిక శాంతియు ఉన్నతాదర్శనములును లేవని తేలినది. ఆళిరుగుబాటు అణగి, బ్రిటిషుప్రభుత్వము దేశమంతటను బాగుగ దృఢపడినది. అంతట, పాశ్చాత్యుల వస్తువులు, పద్ధతులు, సంప్రదాయములు, ఆసంస్కృతి భావములును, మనదేశపు మారుమూల గ్రామములలో గూడ వ్యాపించినవి. గ్రామజీవనములోగూడ చాల మార్పు గల్గినది. అందుతో అహింసా సిద్ధాంతపు అమలులో కొత్త సమస్యలేర్పడినవి. ఆయితే, అవి ప్రస్తుతపు జాతీయజీవనముకు సంబంధించినవి. ఆకొత్త సమస్యలు విశాలములు; వాటిచర్చ వివాదాన్వదము. కనుక, వాటి పరిశీలన వేరుగను వివరముగను జరుగవలసియుండును.

పండుగలు, వ్రతములు.

ప్రతిదేశపు పండుగలు ఆచార సంస్కృతితత్వముకు సూచకములు మన భారతీయులలో చాల పండుగలు వ్రతములు చేయు ఆచారమున్నది. అవి ధార్మికము లను భావన యేర్పడినది. పండుగలు తరుచు యేదో పూర్వవృత్తాంతముకో వితిహ్యముకో స్మారకములు. ఆచరణలో, ఈపండుగలలో ఉత్సవములు వేడుకలునే కనబడును; అసలు భావార్థములు చాలమందికి వెల్లడికావు. వాటిని, మూలసూత్రములను, సంగ్రహముగ మన మిప్పుడు పరీక్షింతము.

—: 1. శ్రీరామనవమి :—

సంవత్సరాదిమొదలు నవమివరకు శ్రీరామనవరాత్రులు ఉత్సవములు జరుగును. చైత్రశుద్ధనవమి శ్రీరాముని జన్మదినము. (సీతారాముల వివాహోత్సవమును చైత్రశుద్ధనవమినే కొందరు జరిగింతురు.) శ్రీరాముడు చాత్రిత్రకముగ మధ్య దక్షిణహిందూ దేశముల క్రూరజాతులను జయించి, ఆసేతుహిమాలయ మేకజాతిగ జేసెను; అనగా ఏకజాతిత్వ మేర్పడినది; కాని సామంతులగు సుగ్రీవవిభీషణుల ప్రాంతాధికారముకు భంగము కల్గించలేదు; నైతికంగా, శ్రీరామునిది ఆదర్శజీవితము. ఆయన ధీరోదాత్తుడగు ఉత్తమపురుషుడు; ఆయన 'పురుషోత్తముడు' అనగా విష్ణువు అవతారమనియు చెప్పబడుచున్నది.

ఆధ్యాత్మికముగ, రామాయణకథలో జీవాత్మ సత్వగుణసహాయముతోను జ్ఞానాదిసంగుణములతోను, రజస్తమస్సుల జయించి, పరమాత్మను సాక్షాత్కరించుట అంతరర్థమనియు విద్వాంసుల అభిప్రాయము; మరియు ఆసురరాక్షసప్రకృతిపై నదైవిప్రకృతి విజయముకును చిహ్నము. శ్రీరామజీవిత మన్నివిధములను ప్రాముఖ్యము గలది. శ్రీరామనవమి ఉత్సవము జరుపుటలో, ఆరోజున శ్రీరామకథను స్మరించుటలో, పైన చెప్పిన ధార్మికవిశేషములను మనము జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుచున్నాము.

—: 2. వైశాఖపూర్ణిమ :—

ప్రతిసంవత్సరం వైశాఖమాసపుష్యార్ణవమిరోజున ఉత్సవము జరుపు
రివాజుకలదు. చాల గ్రామములలో ఆరోజున విష్ణుదేవాలయాలలో
నావమిచారి కళ్యాణోత్సవము జరుగుచు; రమాంగమి అన్ని గ్రామాలలోను
వైశాఖపూజచేసి, యోగ్యులకు నిశాదలకు ఫలాదలిచ్చి సత్కరిం
తురు. ఆదతుర్గళి ప్రహ్లాదనికి సరసంహుడు సాక్షాత్కరించిన దినము.
మరియు వైశాఖపూర్ణిమరోజుననే గౌతమబుద్ధుడు గయాక్షేత్రమందు
జ్ఞానోదయముగల్గి, బుద్ధుడై, అహింసాధర్మమును బోధించుట కారంభిం
చెనట. కనుక ఆరోజు అహింసాస్థానంతపు ప్రాముఖ్యమును జ్ఞాపకమగు
దినము.

—: 3. శ్రావణపూర్ణిమ :—

ప్రతిసాలున శ్రావణమాసపుష్యార్ణవమిరోజున ద్విపాలు కొత్తజందె
ములు వేసుకొందురు. ఇది విజ్ఞానమును, అధ్యయనమును, అహింసాధర్మ
మును సూచకము. అహింసాప్రేమములు బ్రాహ్మణుల ముఖ్యధర్మ
ముగదా! జందెపునూలు తాము స్వకీయముగ వడకినదిగ నుండవలెనని
సంప్రదాయము. కాని, ఈపండుగరోజునాటి తంతు మరికొంతయున్నది.
ఆరోజు ఉదయమే ఒకజపము చేయవలెను. గతసంవత్సరంలో అంత
వరకు తనప్రవర్తనలో కల్గినలోపములు తలచుకొని, ఆలోపములు తన
కామక్రోధములవల్లగల్గినవి, అసగా దురాశ హింసాభావమును ఆలోప
ములకు కారణములు, అని ఉదయం 108 సార్లు ఆమృతము 'కామోఽ
క్వాత్రిత్ మన్యరక్వాత్రిశోఽమోఽనమః.' అని ఆరోజున తప్పక జపించ
వలెను. ఆరోజున విజ్ఞానపూజగ కాంక్షర్షితర్పణమును, అధ్యయనహో
మమును చేయుదురు. ముఖ్యవేదవేదాంగములను ఆరోజున అందరును
కలసి పఠించి, అందుచెప్పిన నీతిని ధర్మమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకోవలెను.
మరియు అందరును మరునాడు పవిత్రమగు గాయత్రీమృతమును 1008
సారు లుచ్చరించవలెను. ఇదినిత్యగాయత్రికితోడు, శ్రావణికంగము. "మన

యందరికిని మంచిజ్ఞానాదులను ప్రసాదించు సృష్టికర్త (తేక సూర్యుని) యొక్క మహాతేజస్సును సేవించుము" అని గాయత్రీశబ్దార్థము + మనయందరి జ్ఞానాదు లీశ్వరుని తేజస్సునుండియే వచ్చుచున్నవి, కనుక ఈశ్వరప్రీతికరము లోకక్షేమకరముగ సత్ప్రవర్తన గల్గియుండవలెనని గాయత్రీ సూచించుచున్నది.

కామక్రోధములు శగ్గించి, అహింసాపరులు కావలెనని, పవిత్ర మగు ఈశ్వరతేజస్సు సేవించి, మనలో సద్గుణముల వృద్ధిజేసుకొనవలె ననియు, శ్రావణపౌర్ణమిచర్యలు ఏలేటచు మనకు జ్ఞప్తికి తెచ్చును.

—: 4. కృష్ణాష్టమి :—

శ్రీకృష్ణుని జయంతి శ్రావణబహుళాష్టమి (వైష్ణవులు సింహ బహుళమున రోహిణి నక్షత్రప్రవేశమున) జరిగింతురు. ఇది శ్రీకృష్ణుని పుట్టుటకు జ్ఞాపిక. పూర్వము కంసుడును కూరరాజు చాలమంది ననేక విధముల బాధించెను. హింసాత్ముల కెట్లో కీడు మూడును; కనుక, తన సోదరియగు దేవకీదేవికి 6 వ శిశువగువాడు తనను చంపునని ఆకాశవాణి ప్రచురించెను. ఆగడ్డప్రవృత్తిని మార్చుకొనుటకు బహులుగ కంసుడు తనసోదరిని ఆమెభర్తను భైరవలోచించి, ఆమెశిశువులందరిని చంపుచు, తన హింసాచర్యల సొచ్చించెను. అష్టమిగర్భమును మోక్షదేవుడు బైలు లో దాస్యమందే జనించెను; కాని, ఈశ్వరేశ్వరలన కంసునికి వశము కాకుండ బృందావనముకు మార్చుచి, తరువాత కంసు డిన్ని మారణోపాయములు జేసినను లొంగక, హింసాచర్యల వలయు కంసాగులనశింప జేసెను. భారతయుద్ధములో శ్రీకృష్ణుడు మోక్షుడు కాతేగ, కాని యుద్ధరంగమం దర్జునుని ప్రోత్సహించెను. మహాభారతయుద్ధముగేకుముందు ఆయన స్వయముగ సంధియత్నము చేసెను. అది కుదరనప్పుడు గడ్డులు లోకకంటకు

+ ఈ గాయత్రీమంత్రములో ఇంకను చాల గూఢార్థమున్నది విద్వాంసుల అభిప్రాయము. "ఓంభూర్భువస్సువః, ఓంతత్సవితు ర్వరణ్యం భర్గోదేవస్యధీమహి, ధియో యోనః ప్రచోదయాత్." అనిమంత్రము.

లునగు నార్యోధనాదుఁ జయించుట కప్పటిసంప్రదాయప్రకార మాయన యుద్ధముకు ప్రోత్సహించి, అర్జుననికి సారథియైనాడు; కాని ఆయనబోధ యగుగీతలో అహింసాప్రబోధమున్నది. శ్రీకృష్ణజయంతి శ్రీరామనవమి పండుగవలె ఆదర్శజీవితముకు సత్ప్రవర్తనకు బోధకముగ నుద్దేశించినది.

శ్రీకృష్ణుడు శైశవమునుండి గ్రామపరిసరములలో పెరిగి బాల్య మునుండి గోసంరక్షణచేయుట విశేషము. ఇంద్రుడు గోపజాతిని వశ పర్చుకొన దాడిసల్పగా శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధన మెత్తి గోవులను గోపాల జాతిని రక్షించెనని, శ్రీకృష్ణుడే మొదట గోమేధము మాన్పించెనని, లోగడచూచినాము. గోక్షీరము ఆరోగ్యకరమగు సాత్వికాహారము; గోవులు అహింసాభావప్రమూర్తులు. మనదేశముకు గోవులు ముఖ్య సంపద; కనుకను, గోపాలకృష్ణుని జన్మదినము పవిత్రమైనది.

—: 5. వినాయకచవితి :—

ఇది గణేశునికి స్థారకము. పూర్వం గణం అనగా ప్రజాసత్తాకసంఘ మనియు అర్థముండేది. గణేశపూజయనగా ప్రజానాయకుని గౌరవించుట యనియు అర్థము. గణేశుడు గజముఖుడందురు. అనగా గంభీరుడు, సాధువు, అహింసాస్వరూపుడు. ఆయన ఆకారము ఓంకారస్వరూప మనియు ప్రతీతి. ప్రతికార్యపు ఆరంభమందును గణేశపూజ చేయుదురు.

పూర్వ మొకప్పుడు వినాయకుని విగ్రహపుష్టిచూచి, అనూయ తో చంద్రుడు పరిహసించెనట; అంతట పార్వతి చంద్రుని శపించెనందురు. పరిహసించుట వాగ్రూపముగఁ హింస; కనుక క్రియాహింసయేగాక మనో వాగ్రూపమైన హింసయు కూడదనిసూచించు ఈకథ నారోజున అందరు చదివి విందురు. ఆరోజున యితరులు తిట్టినను, హింసించినచు, శాంతి తత్వము నలవర్చుకొని, అహింసాపరత్వ మభ్యసింతురు.

—: 6. నవరాత్రి, విజయదశమి :—

ఆశ్వయుజ శుద్ధ పాడ్యమి మొదలు దశమివరకు ఉత్సవదినములు. విజయదశమి శ్రీరాములు రావణుని సంహరించిజయమొందిన రోజు

దురు. అనగా ఆరోజు తామసప్రధానమైన రాక్షసప్రవృత్తివినాశముకును భారతదేశ మొకేమహాసామ్రాజ్యమై ఏకజాతీయత కారంభమైనందున కును జ్ఞాపకము. అది సాధారణముగ మనరాజులు స్వదేశరక్షణకై బయలుదేరురోజు. అనగా స్వగ్రామరక్షణకు స్వరాజ్యపురక్షణకు మన బాధ్యతను ఆరోజున మనము స్మరింపవలె. మనక్షత్రియులిప్పుడు స్వదేశరక్షణచేయలేకున్నను ముందట్లురక్షింపగల్గుటకై నను, ఆనవమిరోజునజరుగు ఆయుధపూజ జ్ఞాపిక కావలెను; వర్ష కాలమై, ఇక శైత్రయాత్రకారంభమనియు సూచకదినము. గ్రామములపాలిమేరరక్షణకై ఆరోజున దేవునూరేగించుక పాలిమేరకు వెళ్ళుదురు. పూజకు 'ఆయుధములు' అనగా శిల్పపుపనిముట్లు అని కొందరందురు. అట్టి శిల్పముతో నేర్పడిన చిత్రవిచిత్రమగు బొమ్మలను బాలు రారోజులలోచేర్చి పూజింతురు. అట్టి యాచరణలు శిల్పకళలో రుచిఁబొందును. ఇదిగాక గౌతమబుద్ధుడు విజయదశమిరోజుననే పుట్టెను. అహింసాతత్వస్థాపకుడగు బుద్ధదేవుని జన్మదినము మనయందరికిని పరమపవిత్రము.

పూర్వము మహిషాసురు డను క్రూరరాజు లోకకంటకుడై తన హింసాచర్యలతో జనుల వేధించుచుండెను. కాళిశక్తియతనితో ఈ 9 రోజులు పోరి, నవరాత్రులై నమోదట విజయదశమిరోజుననే మర్దించెను. అనగా ఆసురశక్తిని దేవశక్తి జయించినరోజు. (వేటిస్వభావము గీతాచర్చ 97 వ పుటలోచూచియున్నాము.) కనుక ఈరూపముగను విజయదశమి అహింసాతత్వపువిజయముకే స్మారకము. వ్యవసాయకార్యములు జరిగి కొన్ని మొదటిపంటలందుటకును విజయదశమి చిహ్నము. మనదేశము కృషిప్రధానము. పంట శాంతజీవనము కాధారము. కనుక కృషివిజయముకును, గ్రామాభివృద్ధికినిగూడ, ఈపండుగచిహ్నమే.

ఈనవమి మహర్నవమి. ఈతుదిమూడురోజులును సరస్వతికి ప్రతినిధిగ బ్రాహ్మణు లందరు తమగ్రంథముల బూజింతురు. ఆపూజ విజయ

దశమితో, అంతమగును. యక్షజ్ఞానమును అహింసావ్యాప్తికి తోడ్పడును. సరస్వతీపూజాదినములు పండుగరోజులగుట న్యాయమే.

శ్రీరాముని ప్రపితామహుడగు రఘుమహారాజు పూర్వము దేశ మంతను జయించి, తనకు వచ్చిన కాన్కలను నిలువధనమును గూడ విశ్వజిద్యాగమున పంచిపెట్టెను. అప్పుడు కొత్తుడును విప్రకుమారుడు గురుదక్షిణకై యాచింపగా, అతనికి 14 కోట్ల స్వర్ణముల సమకూర్చుటకై, కుబేరునివైకి రఘువు దాక్షిణ్యదానమును. అంతట కుబేరుడు విజయ దశమిరోజున చాలసొమ్ము ఒకజమ్మిచెట్టుపై వజ్జించెనట. అందు కొత్తునికి 14 కోట్లు పోగా, విగిలినసొమ్మంతయు రఘుమహారాజు ప్రజలందరికీ పంచిపెట్టెనట. సొమ్ము కావలసినప్పుడు ప్రజల హింసింపక రాజు కుబేరులయొద్దనే సొమ్ము చెచ్చి ప్రజల కిచ్చిన దీరోజున గనుక రాజు ప్రజలపై ప్రేమను, త్యాగమును చూపినరోజు. ఇట్లనేకవిధములగు ఇది అహింసాప్రియులకు ఉత్సవదినము.

—: 7. దీపావళి :—

దీపావళిరోజున చాలదీపముల బెట్టి టపాకాయలు కాల్చుచు న్నాము; ముందుగ అభ్యంగనము చేయుదుము. అతిదుష్టుడై చాలమంది స్త్రీల చెరబట్టి క్రూరుడైన నరకాసురుని ఔషధములు చంపినందుకు యీపండుగ యేర్పడెనందురు. చాలచోట్ల ఆకథ నప్పుడు పఠింతురు. నరకునివధవలన ఆబంధితస్త్రీలకుగల్గిన స్వాతంత్ర్యము కలది జ్ఞాపిక. ప్రజలకు శాంతియు, భద్రతయు, ఏర్పడినందు కుత్సవము చేయుట సహజము. పూర్వము బలిచక్రవర్తి ఉదారపాలనలో మనదేశమందు పంచమహాపాపములు లేకుండ సుఖముగ నుండెనట. అప్పుడు ఆశ్వయుజ అమావాస్యరోజున బలిచక్రవర్తి తన సామ్రాజ్యమునంతను విష్ణువు కోరికప్రకార మాయవకు సమర్పించివేసెను. అదే వామరుని త్రివిక్రమావతారము. బలిచక్రవర్తి మహాత్యాగముకు సంతోషించి సాలీనా అందుకు జనులు ఉత్సవము చేయవలెనని విష్ణువు శాసించెనట. అప్పుడు

త్రివిక్రముడు మూడడుగులతో లోకమంతట వ్యాపించె నందురు. ఇక్కడ వామనుడు అనగా మానవజాతి అరుకొన్నచో, మొదటి అప్పటికి మనవానికి తెలిసిన సరజాతులు మూడు నేకమై లోకమంతటను వ్యాపించిరను భావము గల్గును అనగా 'దీపావళి' మానవజాతి పరస్పర ప్రేమ గల్గి సంతోషముతో వ్యాపించినందుకు సూచకము.

పూర్వము వ్యాపారాదులకై దూరప్రయాణములు జరిగి ఆశ్వయుజ అమౌష స్యకు ననులు స్వస్థలము జేరి మిత్రుల కలుసుకొని ప్రేమోత్సవము చేయుచుండిరినియు చెప్పుదురు మరియు ఆశ్వయుజం వరకు వర్షము లుండి గ్రామములలో బురదవల్ల సరకమువలె దుర్వాసన లేర్పడును. ఆసరకము అనగా వ్యాధులు దుర్వాసన లేకుండుటకు అభ్యంగముద్వారా దేహమును, బాణసంచాద్వారా వాయువును, శుద్ధిచేయుచుండినట్లు. ఆరోజున పురాణశ్రవణంద్వారా అందరు సద్బోధలొందుటయు కలదు. దీపకాంతి జ్ఞానమునకును సూచకము; కనుక ఆరోజున దీపములు పెట్టుట. ఇది శ్రీకృష్ణు డగుచునకు గీత బోధించిన రోజునట. ఇది లోకముకు కాంతి యేర్పడినట్లు సూచన యనియు ఒకరు సూచించిరి. గీతలో పాదుగునను అహింసాత్వము బోధింపబడిన దని లోగడ చూచియున్నాము.

—: 8. నాగచతుర్థి :—

ఆంధ్రద్రావిడ ప్రాంతములలో కార్తిక శుద్ధ చవితిరోజున పాములకు పాలుపోయుట కలదు. ఈయాచారమును సామాన్యజను లెక్కువ పాటింతురు. దక్షిణదేశములందు నాగసర్ప విగ్రహములు దేవాలయములున్నవి. అక్కడ పూజజరుగుచు; ఉత్తరదేశంలో పంచమిరోజున యిట్లే చేసి నాగపంచమి కుత్సవము జరుపుదురు. ఇది అసలులో కేవలం ద్రవిడజాతి ఆచారమని, పూర్వము వీరిలో సర్పపూజ విశేషముగా నుండేదని, అది భయజనితమని, కొందరిభావన. కాని, ప్రాచీనార్యగ్రంథములలోను సర్పములకు కొంతస్థానమిచ్చినారు. శేషసర్పము భూభారము

వహించునని, విష్ణువు నాగశయనుడని, శంకరుడు సర్పభూషణుడని, పురాణగాథలున్నవి.

సర్పములును నిజముగ మన మనుకొనునంత దుష్టములుకావు. అవి సాధారణముగ నరులతోలికిరావు; తమ ఆహారములకొరకే అవి క్రిములు వస్తరాల బ్బుకొనును. మనుష్యులు వాటికంటబడినను అవి తప్పించుకొనుటకే ప్రయత్నించును. నరులు వాటిని చూచి ఆందోళన పడి వాటిని హింసించజూచినప్పుడు, తమకు ప్రాణభయము కలిగినప్పుడు మాత్రం అవి జరులకు కాటుచేయును. ఆత్మరక్షణనిమిత్తం భగవంతు డిచ్చిన విషము కట్టపి యుపయోగించుట సహజమే. అహింసాపరులగు నరులను పాములు బాధింపవలెను, పూర్వకాలమందు ఋషులు సన్యాసులు నెందరో సర్పమయమగు మహారణ్యములలో తపస్సుచేయుచుండినను, వారికి స్వభావముగా కల్గియు కనబడను. ఇప్పుటికిని దక్షిణ దేశపు నాగకోయిల్ మొదలగు దేవాలయముల గర్భగుడివద్ద గొప్ప త్రాచులున్నవనియు, కాని అవి మనుష్యుల నెవరిని బాధింపవనియు, చెప్పుదురు. కొందరికి పాములు పులులుగూడ మచ్చికయై నాధువులుగ చరించుట చూచుచున్నాము. ప్రకృతిలో కేవలం హింసాశరమగు ప్రాణులు లేవనియు, హృదయపూర్వకమైన అహింసాపరత క్రూరులన బడు జీవులలోను అహింసాత్వమును కల్గించుననియు, కనుక అన్నిభూతములందును నరులు దాక్షిణ్యముగల్గి యుండవలెననియు, నాగచతుర్థి సూచించును.

—: కార్తికపూర్ణిమ :—

కార్తికమాసపు పౌర్ణమిని వ్రతదినముగ నెంచుదుము. ఆరోజున కొందరు ఉపవాసముండియును, అందరును పూజ దీపారాధనసేయుదురు. వైష్ణవు లీరోజు ప్రత్యేకపవిత్రముగ నెంచుదురు. ఇది ప్రబంధ పఠనపు చివరరోజు అని సంప్రదాయము. దీనిని కొందరు కృత్తికా నక్షత్రం రోజున మరికొందరు మకునాడు అనగా రోహిణిరోజునను జరిగింతురు.

ఇందొకవిశేషము. ఈ కృత్తికరోజున ఆళ్వారు లనబడు ద్రావిడ ఋషులలో నొకనీచ (ఈడిగ) కులస్థుడగు తిరుమంగయాళ్వారు పుట్టిన రోజు. ఈయన గొప్పవిష్ణుభక్తుడు. తిరుప్పాణాళ్వారు అను మరొకఋషి యీ రోహిణి రోజునే పుట్టెను. ఈయన కేవలం నిమ్మజాతీయుడు, హరిజనుడు, మహాభక్తుడు; తన విశ్వప్రేమ భక్తిప్రభావమువల్ల మధుర కవియను గొప్ప బ్రాహ్మణ విద్వాంసునిచే గూడ పూజింపబడి, ఋషి యనిపించుకొన్న మహనీయుడు; ఈయన రచించిన స్తోత్రములను వైష్ణవము విష్ణ్వలయములలోను, తమిళసాములలోను, దేవారాధనలో గూడ, కీర్తించుచు గౌరవింతురు. అహింసకు ముఖ్యుడు, సర్వవర్ణ సామ్యముకు, సాంఘికమైత్రికిని, అస్పృశ్యతానివారణకు అట్ల మహనీయుని జన్మదినోత్సవము తోడ్పడును.

—: 10 ముక్కోటియేకాదశి :—

సాధారణముగ ఏకాదశిరోజున ఉపవాసముండి పక్షతో హరి భజనచేయువలెనను సుప్రదాయమున్నదిగదా. అహింసభక్తినిచూచువారు ఇంద్రియనిగ్రహముగల్గి యుండవలెను. పక్షముకొకరోజు నిరాహారులై, ఏకాగ్రులగుట అహింసాప్రవృత్తికి మంచిసాధకము. కాని, ధనుర్మాసపు శుద్ధకాదశి ముక్కోటియేకాదశి అందును. అది ఎక్కువపవిత్రముట.

ధనుర్మాసము శీతకాలమందువచ్చును. అది మనమార్గశీర్షముకు సుమారుగ సరిపోవును. మన యుష్ణదేశమందు మార్గశిరము ఆరోగ్య సాధనకు మనస్సును స్వభావమును పవిత్రము చేసుకొనుటకును చాల మంచిది. మాసములన్నిటిలో మార్గశిరములో నేను హెచ్చుగనుందు నని శ్రీకృష్ణుడు గీతలో చెప్పెను.

† మాసానాం మార్గశిర్షోపాం (గీత 10-35)

ను కోర్కె టియేకాదశిలో విశేషమండలకు కారణముగ రుక్మాంగ
దాది గాథలు చెప్పుదురు. కాని తెలియదగిన విశేషమింకొకటియున్నది.
ద్రవిడముఖులలో ముఖ్యుడగు 'నమ్మాళ్వారు' (శతకోపయతి) ఆరోజున
వైకుంఠసాయజ్య మొందెను. ఈయన శూద్రుడు; సహజప్రభు చే గొప్ప
భానియై విద్వాంసుడై నాడు. ఆయన తమిళములో వ్రాసిన 'తిరువాయి
'మొయి' ఇత్యాదులలో వేదసారమును భాగవతసారమును గూడ యిరుండి
భక్తిప్రేమలు నిండియుండును ఆయన గ్రంథమారో న శ్రీరామాయలలో
చెప్పబడును. అది అందరికిని సత్ప్రసన్నతన బోధించును.

—: 11. మకరసంక్రాంతి. :—

మకరసంక్రాంతి సూర్యుని శిత్తిరాయణ ప్రవేశము కారణము.
అప్పుడు సమృద్ధిగ పొంగలి మొదలగు మధురపదార్థముల పేసి విందు
చేయుదురు. ధనుర్మాసమారంభములు ప్రేమభరితులై భక్తితో దేవునికి
విశేషభజన చేయుటగలరు. † అది మారోజున సమాప్తియగును, ఆరో
జున పశువులకు పక్షులకుగూడ చిత్రాన్నము పెట్టు ఆచారము కలదు.
జంతువులకు బాధలేకుండ చెండురోజులు బండ్లవృత్తాలు నిలిపివేసి
భూతదయ నందరును ఆపండుగలో కనపర్చవలెను. అయితే, ఆసంగతి
మరచి, ఇప్పుడు చాలమంది పామరులు కోడిపండుములు వృథా దుశ్చ
ర్యలకు లోబడుచున్నారు.

—: 12. శివరాత్రి. :—

మాఘబహుళ చతుర్దశిరోజున మహాశివరాత్రి; ఆరోజున శివ
భక్తులు ఉపవసించి, శివలింగపూజచేసి, ఆరాత్రి జాగరణచేయుదురు.
పూర్వమొకప్పు డారోజున ఈక్రింది వృత్తాంతము జరిగెనని పురాణ
గాథ. ఒకవ్యాధుడు అడవిలో వేటాడి, ఆమృగమాంసముతో కుటుంబము
పోషించుచుండెను. ఒక మాఘబహుళ చతుర్దశిరోజున అతడు విషవిసం
తను గాలించినను జాతు వేదియు దొరకలేదు. ఎండవేడికి వచ్చి, అతడు

† ఇది వైష్ణవసంప్రదాయములో ముఖ్యము.

తిరిగి వచ్చెను; రాత్రియైనది. వట్టిచేతులతో నింటికిపోలేక, ఆరాత్రి
 అతడడవిలో నొక మారేడుచెట్టెక్కి, మృగాలనిమిత్తం, పైనుండి ఆకు
 లను జారవిడుచుచుండెను. ఆవిల్వపత్రముల దిరుటకొక యాడలేడి
 వచ్చెను. దాని నతడు వేటాడబోయెను. అప్పుడా లేడి పైకిచూచి, వడ్లని
 యరచెను, వ్యాధుడు “నాకుటుంబపోషణ కీవేళ నీమాంసమే ఆహారము,
 కనుక నిన్ను చంపుదును” అనెనట. ఆలేడియు నరభాషతో “నాకును
 కుటుంబమున్నది, వారికష్టస్థితిచూచి, వారి నొప్పుజెప్పి వచ్చెదను, నన్ను
 నమ్ముము” అని జబాబిచ్చెను. అతడాశ్చర్యపడి, ఆలేడి మాటనమ్మి,
 రాత్రివచ్చునట్లుప్పించి, దానిని వదలెను; అదివెళ్లెను. పిమ్మట వ్యా
 ధుడు సందేహగ్రస్తుడై క్రిందికి చూచుచుండెను. అర్ధరాత్రికక్కడ దాని
 మగలేడివచ్చెను. దానికిని అతడు ఆకును జారవిడిచెను. దానిని తిరుటకది
 రాగానే, అతడు విల్లునెత్తెను; ఆమగలేడియు “నాకుటుంబపుస్థితిని సరి
 చూచి, ఉదయంలోగా వత్తును. ఇప్పటికి విడువుము.” అని ఒప్పించి, తన
 వసతికేగెను. వ్యాధుడట్లే మేల్కొని వేచియుండెను. మూడుజాములవేళ
 పిల్లలేడి వచ్చెను. మరల వ్యాధుడట్లే చేయగా, ఆపిల్లియు తల్లిదండ్రుల
 నొప్పించి ఉదయములోగా వత్తునని నెల్లెను. తెల్లవారబోవుచున్నది.
 గాసచేసినలేళ్లు యొకనురాలేదని వ్యాధుడు చూచుచుండెను. ఆమూడు
 లేళ్లును (ఒకేకుటుంబమువిగనుక) కలసి ఆవ్యాధునొద్దకు తూర్పు తెల్ల
 వారుచుండగా వచ్చెను. స్వయముగ తమదేహము లర్పించుటకు తమ
 పాలిటి యముడగు తనవద్ద కవి రాగానే, ఆబోయహృదయము కరగి,
 మరన్ను మారినది. వాటినికొట్టి చేతులాడక, అతడు ‘నేనుచంపన’ని,
 తనమొగము రెండవవైపు త్రిప్పుకొనెను. అంతలో రాత్రిమంతయు తన
 రాకకెదురుచూచి, ఏమిప్రమాదము జరిగెనోయని ప్రేమచే అడవిలో
 వెదకుచున్న తనభార్యయు ముద్దుకొడుకును అక్కడజేరి, ఈవైపునవచ్చి
 చేరిరి. అంతట వ్యాధునికి అహింసాతత్వము పూర్తిగా బోధపడెను; తన
 కుటుంబమువారిదే ఆలేళ్లకుటుంబము నని తట్టికది. తమ్ముచంపి తినుచుని

లేళ్లుకోరినను అతడు నిరాకరించెను. ఈస్తిలిలో మహాదేవుడు సాక్షాత్కరించి, ఆరెండకుటుంబములను ఏమానముపై నెక్కించుకొని, శివసాయుజ్యమిచ్చెనట. చిన్నజంతువులకును గల్గిన ఆత్మావృణబుద్ధిని అట్టిసితిని చూచినప్పుడు వ్యాధులవంటి క్రూరనరులకును అహింసాభావమేర్పడి హృదయము మారినదని శివరాత్రికథ తెలుపుచున్నది. అట్టిపరిణామముకు స్ఫూరకమగు శివరాత్రి పరమపవిత్రమనియెంచుట న్యాయమేగదా.

ఇట్టివార్షికోత్సవములేగాక, అప్పుడప్పుడు జరుపు సత్యనారాయణవ్రతమువంటివియు సత్యము అహింసాభావము ప్రబోధించునవే.

ఇట్లే మహమ్మదీయులకును సాలీనా కొన్నిపండుగ లున్నవి. వీటి ఉద్దేశము గమనింతము.

—: 13 మీలాదున్నది. :—

వీటిలోనొకటి 'మీలాదున్నది'. ఇది మహమ్మదు ప్రవక్తకు స్ఫూరకము (మహమ్మదు జననతిథిచే మరణము జరిగినందున, కనుక అది జయంతి, వర్ధంతియు, అగును) ఆరోజుమొదలు 12 రోజులు పవిత్రదినములను కారణమున 'బారావఫాత్' అనియు చెప్పుదురు. మతసాపకులందరు ఉదారులై, లోకక్షేమకరమగు సిద్ధాంతములే బోధించినారు, కనుక వారు పుట్టినరోజులు పవిత్రముగ నెంచుట సహజమే.

—: 14 బక్రీదు. :—

ముస్లిముల మరొకపండుగ 'బక్రీదు' ఇది హిందువులలో యజ్ఞము వలె' త్యాగసూచకమగు పండుగ. పూర్వమొకప్పుడు అరేబియాలోని, ఇబ్రహీం అను ప్రవక్తకు రాత్రి కలలో దేవుడు ప్రత్యక్షమై, ఆయనకు ప్రియమైన ప్రాణిని యాగముచేయుమని కోరెనట, ఆయెడారిదేశంలో అన్నిటికన్న ప్రియము ఒంటె; దానిని ఇబ్రహీం యాగపశువుగజేసి, దానిమాంసముతో బీదలకన్నముపెట్టెను. కాని, తరువాత రాత్రి కలలో "ఒంటెకన్న నీకు ప్రియప్రాణి నీకొడుకు 'ఇస్మాయిలు; అతని నర్సింపుము" అని దేవుడు సూచించెను.

అంతట భక్తాగ్రణియగు ఇబ్రహీం విచారించి, కొడుకతో సంప్రదించెను. “దేవు డట్టియజ్ఞము కోరెను గనుక అవశ్యం అట్లు చేయుము, ఆత్మార్పణకు నేను సిద్ధము” అని కొడుకు జబాబిచ్చెను. అంతట పొర్లివచ్చుకన్నీటి నాపుకొని, కొడుకు నతడు శాస్త్రప్రకారం యజ్ఞ పశువుగ వధించినప్పుడు, అతని మెడపైన ఇబ్రహీం కత్తి విసరెను. కాని, అది తెగలేదు. అంతట ఆశ్చర్యపడు ఆభర్తులిద్దరికి దేవుడు ప్రత్యక్షమై, “మీత్యాగపరతను పరీక్షించుటకే ఇట్లుగితిని. నేను సంతోషించితి. ఆత్మార్పణకు సూచకముగ సాలీనా ఆరోజున మీరేదో శుభ్ర మైనజంతువును యజ్ఞముచేసిన చాలును.” అని జబాబిచ్చెనట* ఆప్రవక్తల మహాత్యాగము ధ్యానించి యనుకరించుటకు, సాలీనా ఆరోజున మేకను యజ్ఞముచేసి దాని మాంసము చాలవరకు నిరాధారులకు ఆహారముగ నిత్తురు. వేదకాలమం దాద్యులవలె నేటికిని ముస్లిములెప్పుడును మాంసాహారులు. ‘ఆయెహిలోగింజలపంటలేదు.’ కనుక, ఆరోజున బీదలకన్నదానము కంగముగ ముస్లిములు జంతుయజ్ఞము చేయుచున్నారు. అయితే, మనదేశమందు బ్రక్రీమరోజున ముస్లిములు గోవధచేయుట, అందుకు హిందువు లాక్షేపించుట, అంతట సాంఘికకలహము, పరస్పర హింసలు, జరుగుచున్నవి. ఇందుకు ఉభయసంఘములలోను ఇప్పుడున్న విరోధభావము కారణము. ‘బ్రక్రీమ’ శబ్దపు అర్థము ‘మేకను యజ్ఞము చేయుట’ ఇతర ముస్లిముదేశాలలో (వోముజి జంతువును జంపుట) గాని గోవునేచంపు రివాజులేదు. అయితే మేక నొకేవ్వక్తి చంపును. పెద్ద జంతువగు గోవు నైదుగురుకలసి చంపిన, ఆయాజ్ఞఫల మైదుగురుకును కల్గునని సంప్రదాయ మేర్పడినది. గోవునే చంపుమని శాస్త్రము విధించున్నను, కొందరు ముస్లిములు గోవునే ఊరేగింపుచేసి యజ్ఞముచేయుట కలదు. గోవును ముందుగా ఊరేగించుట, అప్పుడు హిందువులతో తీవ్ర సంఘర్ష ముజ్జగుట మామూలు. ఇందు ఉభయల చర్యయు అక్షేప

* ఈగాథ శ్రీమహామ్మదుకును పూర్వము జరిగినది.

ణీయమే. హిందువులు ఉద్రేకపడి ఆగోవధమాన్వటకని కొట్లాడి అవసరమైతే సరహింసకును సిద్ధమగుట ధర్మరక్షకము కాదు. మనదేశంలో గోవులు ఆర్థికవృద్ధి కవసరమైనవి. వ్యవసాయపుదూడలబెట్టుటకు వాలకును అవి మన కుయోగకరములు. ఇట్టి, అందరికి వర్తించు ఆర్థికకారణములను ముస్లిములును హర్షించకతప్పదు. కాని, దాని నొక మతసమస్య గనే యెంది, రెండుపక్షములు తగువలచుచున్నాను. ఇప్పుడు యూరపియనులకై (ముఖ్యంగా ఇంగ్లీషుసేవకు) ఈదేశములో ఎన్నియో గోవుల జంపుచున్నారు; గోజాతి, మహిషాలను యెడ్లను కైస్తవులు, హిందువులలో హరిజనులును, చంపుచురు; నాటికి హిందువు లాందోళన చేయుట లేదు. గోరక్షణ హిందూధర్మము లోనిదే; కాని, వట్టిపోయి ముసలివై కొద్దిలో చావబోవు గోవులజంపినను గొప్ప నేరమనుట సబబుకాదు; హిందువు లడ్డుపడుచుంటే, పంతమేకనియైన ముస్లిములు గోవధకు పట్టు పట్టుచున్నారు. త్యాగముకు లోకసేవకు ఉద్దేశించినట్లు పవిత్రదిన మిట్లు పరిణమించుట విచారకరము.

వేదకాలమం దాద్యులును గోవేధము చేయుచుండిరిగాదా. ఇప్పుడు ఉభయపక్షములును హింసాతత్వమువడలిప్రీతితోనుంటే, బక్రీదు పండుగవల్ల యిట్లు తగువులు కూసీలు జరుగవు.

—: 15. మొహరం :—

‘మొహరం’ కూడ ముస్లిముల పండుగ. దీనినే పీర్ల పండుగ యందుము. ఇందులో చిత్రవిచిత్రమైన పులివేషములు, వినోదములు హిందువులకు తెలిసినవి. కాని, ఈపండుగకుండు ఐతిహ్యమును గ్రహించుటలేదు. మహమ్మదుగారు పోవునప్పటికి తనప్రాంతముకు అధికారియాయెను. తరువాత ఆయన స్థానీయులకు ‘ఖలీఫా’ అని పేరువచ్చెను. ఈయధికారమునే ‘ఖిలాఫా’ అందురు. కొంతకాలమును శాస్త్రప్రకారమియధికారము అరేబియావాసి (మహమ్మదు కల్లుడు) అగు ‘అలీగారికి’ దఖలుపడినది. కాని ‘సిరియా’ ప్రాంతపుపాలకుడు ‘మావ్యా’ అలీని

ధిక్కరించి, తానే ఖలీఫానని ప్రకటించి, కయ్యముకు సిద్ధపడెను. తనహక్కు నిలుపుకోవలెనంటే ఘోరయుద్ధము చేయకతప్పదని ఆలీ కనిపెట్టెను; అతడు అహింసాపరుడు; జనశత్రు తప్పింపటకై 'ఆలీ' తన ఖిలాఫత్తు అధికారం చలాయించుట మానెను. ఈస్థితిలో వీరిద్దరును కాలధర్మ మొందిరి.

మావ్యాకొడుకు 'యజీద్'; ఆలీకొడుకు 'హుసేన్'. ఈయిద్దరిలో నెవరు 'ఖలీఫా' కావలెనని మరల తగాదా వచ్చెను. అన్నివిధములను హక్కును అర్హతయు హుసేన్ కే ఉండినని నుక ముస్లిముల ప్రజాభిప్రాయము హుసేన్ వైపు ఉండెను. యజీదుపోరుకు తలపడెను. ప్రజల కోరికపై న హుసేన్ తరపువారు యజీదుపక్షముతో గొప్పయుద్ధము చేసిరి. వీరుడగు హుసేను ఘర్మముద్ధమే చేసెను, న్యాయముకు కట్టుబడెను; కాని యజీదును అతనిపక్షమును ఎన్నియోకుట్రలు మర్కార్గములు జరిగించి, హుసేనును ఓడించి, చంపించిరి. ఈదారుణయుద్ధము మహాభారతసమరం వలె రెండుపక్షముల వినాశముకు కారణమైనది. మహమ్మదుడగు హుసేనుని ఆత్మార్పణకును అప్పుడుపోయిన వీరపితృవులకును జ్ఞాపకము మొహరం.

మొహరంలో మహాక అంతరర్థము నున్నది. పూర్వము మహమ్మదు అప్పటి స్వజాతీయుల మాధ్యమును మూర్ఖ మగు శిలాపూజలను దురాచారములను హింసాచర్యలను మాన్పి, వారిలో సద్ధర్మమును ఐక్యమును స్థాపింపబోయినప్పుడు, కొందరు ప్రబలురు 'ఈనవ్యమతవ్యాప్తి వల్ల, ఆవిగ్రహపూజలను మానితే, తమద్రవ్యలాభమును పోవు' నని యొచి, మహమ్మదును చంపయత్నించిరి. అప్పుడు ఆత్మరక్షణకై మహమ్మదు మక్కావిడిచి, మదీనాపురముకు వచ్చి, అక్కడనుండి ఇస్లాం మతస్థాపన మారంభించెను. అదే మహమ్మదీయశకము కారంభము. (కీ). త. 622) సం॥ అతేది ముస్లిముల సంవత్సరాది. అందు మొదటి నెలపేరు 'మొహరం'. కనుక మొహరంనెల మొదటిపదిరోజులు ముస్లిం

మతస్థాపకుడు హుస్సేన్ వద్ద రాధర్మాత్ములు * 'శహీదు' అయినందుకును స్మారకము.

—: 16. రంజాన్ :—

ముస్లిముల వేరొకపండుగ రంజాన్. మహమ్మదీయుల పంచాంగ ప్రకారము ఒక నెల పేరు రంజాన్. ఇది ఉపవాసమాసము. సరులు హింసాశ్రవణ వదలి సత్పురుషులు కావలె, అందుకు ముఖ్యంగా నిగ్రహము గలిగియుండవలెనని మహమ్మదును కనిపెట్టెను. ఆహారములోను నిగ్రహం కల్గియుండుట చిత్త శుద్ధి కవసరమని అన్ని మతముల వారు గుర్తించినారు కనుక నే హిందువుల కేకాదశికుపవాస ముండదగునను ఆచారమున్నది. కొందరు హిందూకులును ప్రతిశనివారం మాంసాదులు మాని, ఒక పూట ఉపవసించుట కలదు. శివరాత్రి వల్ల రాలలోను కొందరు ఉపవసించుదు; కనుక మొత్తంమీద సాలుకు సుమా రొక నెల ఆచారనిష్ఠులగు హిందువు లుపవాస ముందురు. ముస్లిములును సాలు కొక నెల యుపవసించుదు అయితే విడిరోజులకుబదులు సాలీనా రమ్మాన్ నెలయంతయు ఉపవాస ముందురు.

నెలరోజులు అసలే నిరాహారులగుట సామాన్యులకు సాధ్యము క్షేమకరము కాదు. కనుక, ఆ నెలలో పగ లేమియు తినక, రాత్రి వేళ ఫలాహారం గ్రహింతురు, మాంసము ముట్టదు. ఆ నెలరోజులును అందరు కలసి విశేషప్రార్థనలు చేయుదురు. తమ నేదగ్రంథమగు "కురాను" ను అదనంగా రోజు కొక అధ్యాయం నొప్పున యావత్తు గ్రంథమును పారాయణ జరిగించి, అందుపైన వ్యాఖ్యానము వినిపించుటయు కలదు. (హిందువులలోను కొందరు కార్తికమాసమును, కొందరు మార్గశీర్షము, లేక ధనుర్మాసమును అధికపవిత్రముగ భావించి, ఆ నెలలో ప్రార్థనాదులు విశేషముగ జరిగింతురు) ముస్లిము లి స్తీనెలలో జ్ఞాననిగ్రహముల సంపాదించి, నెలాఖరున ఉత్సవప్రార్థనల జేసి, పారా

* ధర్మముకై ప్రాణ మర్పించినవానిని 'శహీద్' అందురు.

యణ' జేతురు. అదే 'రంజాను' పండుగరోజు; కనుక, అది అహింస కవ
సరమగు ఆత్మనిగ్రహమూ, జ్ఞానమూ సంపాదించుటకు సూచక
దినము. ఇట్లు ముస్లిముల గొప్పపండుగ లన్నియు అహింసాతత్వవర్ధక
మగుటకో ఆంతుల జ్ఞాపికలుగనో ఉద్దేశించినవని తేలినది.

క్రైస్తవుల పండుగలు.

మలయాళప్రాంతపు పూర్వపు సరియనుక్రైస్తవులే గాక, మిష
నరీలప్రచారంవల్ల ఇటీవలను కొందరు హిందువులు (ముఖ్యంగా నిమ్న
జాతీయులు అటవికులు) క్రైస్తవులై నారు క్రైస్తవమత మిష్ట ఉదేశ
ముతో ప్రభుత్వమతము. కనుకనే, ప్రతిఆదివారమును క్రైస్తవులముఖ్య
మైన పండుగలకు మనషులకు కార్యాలయాలన్నిటికీ బెలవు లున్నవి. ఆ
పండుగలవి శేషమేమో కనిపెట్టవచ్చు.

ఈశ్వరప్రార్థన ఆత్మశుద్ధికవసరమని క్రైస్తవులు భావించుచు
దానిని సమిష్టిగజేయుట ప్రశస్తమని వాదిమతము. జరులు తాకికకార్య
ములలో ముగ్గులై నను, ఒక విశ్రాంతిరోజున సంఘప్రార్థనకే వినియో
గించుపద్ధతి పెట్టినారు. ఆరోజునైనను జరులు తమధర్మమును నైతికా
దర్శములను స్మరించవలెనని తాత్పర్యము.

—: 17. క్రీస్తుమను :—

వీరిపండుగలలో ముఖ్యము 'క్రీస్తుమను'. అది క్రీస్తు జన్మదినముకు
జ్ఞాపిక. క్రీస్తు యూద దేశములోజనించి, అచ్చట పరిశుద్ధధర్మమును
స్థాపించెను. ఆయనయీశ్వరునవతారమని క్రైస్తవులవిశ్వాసము. ఆయన
మతబోధలో ముఖ్యసిద్ధాంతము అహింసాతత్వము; "ఒక చెంపను
శత్రువు కొట్టినను (ఆతనిని కొట్టక) నీరెండవ చెంప కనపర్చుము." అను
ఆయన బోధలోను హింసచేయక, లోకులందరిపైన ప్రేమగలియుండుము

నియే ఉద్దేశించును. ఆయన 'కాశీమాండ్ మోక్ష' అను ప్రసిద్ధిగలపది అర్జునిచ్చెను. వాటిసారమును అహింసాబోధనను చాలమంది క్రైస్తవరాజ్యములవాటిప్రస్తుతప్రవర్తన హింసాభూతమేయైనను, క్రైస్తవమతప్రచారసలసారము అహింసాసాధారణమే. గ్రీనాడిసెంబరు ఆఖరువారములో ప్రవర్తయగు ప్రస్తుతేక ఉద్దేశములు జరుపుకొను. క్రైస్తవులందరు అప్పుడు వేడుకలతో సంతోషింతురు.

ఈఉద్దేశములలోను మనుష్యసిద్ధాంతమును వాటి ప్రమాణములు సాధారణంగా స్మరించుకొను విచారకరిము.

—: 18. ఈస్టరు :—

ఇదిగాక 'ఈస్టరు' అనును పండుగ కలదు. అందుకు మూడు నాల్గు రోజులు సెలవులుకల్గి క్రైస్తవులు తత్సవములు చేతురు.† ఈ రోజులలో 'గుడ్ ఫ్రైడే' అను నున్నవాని క్రీస్తు మరణించుపురోజు; తరువాత సోమవారమున ఆయన పునఃజన్మ కామెంసుకను.*

క్రీస్తు జీవించినకాలము చాప్రాంతము (యూడదేశము) రోమనులపాలనలో నుండెను. ఇట్లు యూదులు రోమనులకు పరాధీనులై యుండిరి. ఈయన నవ్యమతమును బోధించినప్పుడు ఆయనకుల ధార్మికోత్సాహము కొంతస్వాతంత్ర్యరంకంభముగను పరిణమించెను. నిజమైన అహింసాతత్వము జరులను బలీయులు ధీరులుగ చేయును.

కేవల మాధ్యాత్మిక ప్రవృత్తితో నున్నను ఇప్పటి గాంధీమహాత్మునివలె, అప్పుడు క్రీస్తును తన జీవీయులకు సరియైన ఆత్మవికాసమును ఆధ్యాత్మికవృద్ధియును కాపాడునావ్యతంత్ర్యమును అవసరమనియెంచి

† ప్రస్తుతపు క్రైస్తవనాయకుల చింతలు యందుకు వ్యతిరేకము. నుడుదే మనకు కలబడుచున్నది. అందుకల్ల వీరమతము అహింసాప్రధానము కాదేమీ అని ఇప్పటివారికి అనుమానముతోచుట సహజము.

* ఈస్టరు మైకల్యనుపండుగలు చాప్రమానప్రకారం లెక్కవేయుదురు; కనుక వాటి ఇంగ్లీషు లేవీలు సాలీనా మారుటకలదు.

ఉద్బోధించియుండును. ఎట్లైనను? భాగ్యకప్తవక్తయును క్రీస్తుపైన రాజ
ద్రోహపు నేగముమోపి, రోమను అధికారు లాయన తనవ్యభోధలవల్ల
యూదజనులతో స్వతంత్ర్యావేగమును బోధచేసెనని నిర్ణయించి,
ఆయనకు మరణదండన నిచ్చి అంతయు, అప్పుడే కొనాప్రకారం క్రీస్తు
దేహము నోడగుచేర్చి చేతులను పిరులుదిసివార్చి, మరణశిక్ష నమలు
జరిపిరి. ఈ క్రింద క్రీస్తు తన ప్రాణములై అర్పణచేసెను. లోకులందరి
భాగ్యకోర్కణకొరకును క్రీస్తు చనిపోయెనని, తరువాత ఆయనదేహము
భూస్థాపితమైన చోటనుండి అవతరముగ పునర్జీవించువచ్చి, ఆయన
మానవలోకము నుద్ధరించెనని, క్రైస్తవులలో విశిష్టమున్నది. అది
యెట్లున్నను, మనకిప్పుడు కావలసినది, స్వదేశీయులకు అహింసాసిద్ధాంత
మును బోధించి చానివార్చి క్రైస్తవతోషణలలో ధైర్యస్వతంత్ర్య
భావముల బ్రోత్సహించి, ఆనందస్థములలో తనతీవ్రతమును అహంతిచేసు
కొనెను. జనులు అహింసా వార్తలను ధైర్యసాహసవంతులు స్వతంత్రులు
కావలెనని, అందుకై అవసరమైన అర్పణచేయుట లోకమమే ఊను
కరమని ఈస్టరు పండుగ మనకు స్ఫూర్తిబెచ్చెను.

—: 19. మైకల్మసు :—

క్రైస్తవులుచేయు 19 మైకల్మసుయొక్క పండుగ సెప్టెంబరు
లోని 'మైకల్మసు'. మైకేలు అను క్రైస్తవము. కై వాంశతోనుండి,
అసురతత్వవర్ధకుడగు సైలానును అణచివేసి, జరులలో సాత్వికతను
వృద్ధిచేయించెను. కనుక, అది చాతురప్రకృతికై కైవీప్రకృతివిజయము
కుత్సవము.

—: 20. ఇతరులవి :—

ఇక పౌర్ణమతపుపండుగలు ఇత్సవములు ముఖ్యంగా బుద్ధదేవుని
జీవితపు ముఖ్యవృత్తాంతములకు సంబంధించినవి. అవి అహింసాప్రబోధ

కములని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. పారసీజనుల ముఖ్యాచారములు వేద మతము ననుకరించునవి; కనుక, అవియు ప్రేమశత్యవర్ధకములే.

ఇట్లు మనదేశమందేగాక, ప్రపంచమంతటను వ్యాపించిన ముఖ్య మగు పండుగలు వాటిఆధారమగు ఐతిహ్యములును అహింసాతత్వపు సూచకములని తేలినది. వాటిభావమును సరిగ్రహించి, మన జీవిత ఘిందు ఆచరణలో బెట్టుట సంఘమంతటికి మంగళప్రదము.

సవరణపట్టిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	సవరణ.
1	15	మిశ్రము	మిశ్రణము
7	14	వారిచి	వారిని
9	8	(మాతస్యస్యాయ)	'మాతస్యస్యాయ'
10	5	బాక్టీలు	డాక్టీలు
12	23	దహా ?	దహా
15	21	చాత్యాహి	చాత్యాహి
18	2	.	• ఈయన
20	15	ఉన్నత్యా	ఉన్నతా
31	12	రస	రసము
	25	భుశం	భూతాం
24	31	ప్రత్యేక	ప్రత్యేక
34	23	నావిరుహో	నావిరహో
35	13	చెప్పిడి	చెప్పి:-
	20	ధర్మస	ధర్మస్స
39	1	వసిష్ఠు	వసిష్ఠు
40	19	ధిక్పలం	ధిక్పలం
42	22	మహమ్య	మహమ్య
43	8	హింప	హింప
47	11	అహిం	అహిం
47	12	గ్రత	గ్రతహో
50	25	రాజి	రాజ్ఞి
51	5	మర్జుని	మర్జునుని
54	2	అసత్యము	అసత్యము
57	13	జీను	జీను
58	7	ప్రథ	ప్రథ
	10	కోసిన	ఇతరులుకోసిన
60	14	మనోధ	మనోభి
	28	ప్రస్మాత్	ప్రస్మాత్

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	సవరణ.
61	17	హింసాది	హింసాని
71	12	అభిదమ్మ	అభిదమ్మ
74	14	యభ్యంతే	బుభ్యంతే
	26	సంపఁతి	శంసంతి
76	2	ఏదో	ఏదో
78	2	(ప్రజ్ఞాదు)	(ప్రజ్ఞాదు) అని పేరు.
83	6	ప్రతిష్ఠ	ప్రతిష్ఠ
	9	కాశ్వత	కాశ్వత
85	6	భక్తా	భక్త్యా
	15	అంహింసా	అహింసా
86	17	రాలు	రాలరచనలకు
90	11	ప్రాత	ప్రాతస్స
	15	సఖము	సుఖము
91	19	నాయకు	నాయకు
101	2	కాని	అని
102	1	స్వార్థముకుకాక;	స్వార్థముకునుకాక
	18	కల్పి	కలిగి
103	2	దీత	దీతలా
	4	మేశంకర	మేశంకర
104	19	పితృహంతకు	పితృహంతకు
106	10	క్రోధుడై	క్రుద్ధుడై
108	19	నిషిద్ధము	నిషిద్ధము
109	10	స్వాదయుడై	స్వాదయుడే
113	14	ఇంద్రు	ఇంద్రుని
115	12	వెనక	వెనక లేక
124	1	రుని	రుకుని
	20	ననో	ననో
134	25	వ్యేతేం	వ్యేతాం
135	9	నిరంతరమును	నిరంతరం
	21	గరుడా	గరుడుడా

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	సవరణ.
136	26	మొకకరి	మొకరి
137	18	మదంద	మంద
138	16	మృతు	మృత్యు
146	23	తాత్యంశం	తాప్యంశం
	25	తంకాత్త	దంకాత్త
149	24	తత్రాహింసా	తత్రాహింసా
150	25	త్పదార్థం	త్పరార్థా
151	8	చినది	చినది
166	24	శ్రీధరాయ	శ్రీధరీయ
167	26	సోసుద	సోసుర
173	20	గీతిమీశ్వరాత	గీతిమీశ్వరాత్
182	27	పదం	పీదం
183	26	ఉపాయ	ఉపానయ
190	25	ధరా	ధర్మా
191	1	పదార్థ	పరార్థ
197	12	చిత్ర	చిత్ర
204	24	దృష్ట	వృత్తి
207	1	జాతులు	జాతుల
209	25	వైపునే	వైసే
211	13	నాయడ	నాధుడ
	18	తుడను	తుడు
	25	చర్చ	చర్చ
223	27	త్రేన	త్రే ౭ పి
235	1	తెగలుకు	తెగలకు
241	1	గురూప	గురూప
242	4	పో	వాటినిపోగొట్టు
245	9	యార్జామ్	యారామ్
251	24	ప్రబలి	ప్రబలితే, అది
252	9	పండరీ	పండరీ
	17	లోలసు	లోలు

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	సవరణ.
257	6	ర్పడిన	ర్పడిన పేరువారి
258	16	తారా	చారా
	26	యస్రస్	ఖుస్రస్
260	22	బీరు	బీటు
265	4	బాహ్య	బాహ్య
271	3	కొడుకు	కొడుకు
272	2	మొగల	మొగలు
	4	మను	మును
274	4	నాటిన	పెట్టిన
277	10	దూవ్యము	దూవ్యము
279	24	నులుమిగుట్టెరుంగ	వులుమిగుట్టెరుంగ
280	9	తేన్చి	తేల్చి
281	13	సజహ	సహజ
282	17	అద్వైత	అద్వైత
284	10	లతికో	లఢికో
285	2	రాము	నాయ,
286	12	నీని	నీతి
	24	రాధ్యు	రాధ్యు
290	13	అదృశ్య	అదృశ్య
294	11	తనే	తనేకచ్చి
295	18	చును	చుచు,
298	4	జేయదలప	నెగుజేయ
299	8	సంఘ	సంఘ
301	28	చినది	చినవి
304	16	సరి	సర
	21	యున్నది	యున్నవి